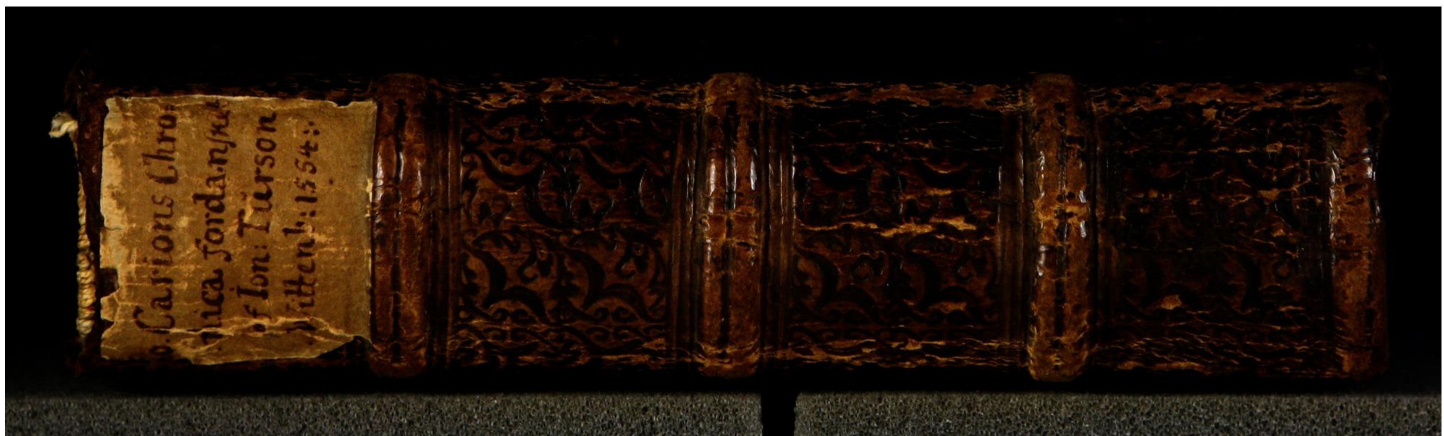
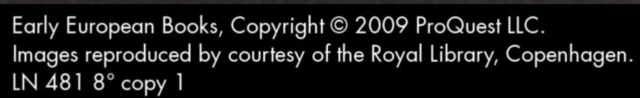

Carions Chro
nica fordansk
Ion: Turson
itten: 1554:

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

Chronica

M. Johan Carion/ paa
thet flitigste sammen dragen/
huer mand nytteligt att læse/
oc er nu fordansket aff
M. Joenn Turßon
Canick i Lund.

Medt een skøn oc her-
lig Register som indholler al-
le fornemste handel oc Histo-
rier/ som seg fraa Verdens be-
gyndelse ind til Carolum
v. begiffuit haffue.

Met Kon. Ma. friihedt
paa fyre aar.

Prudens simplicitas & amor recti.

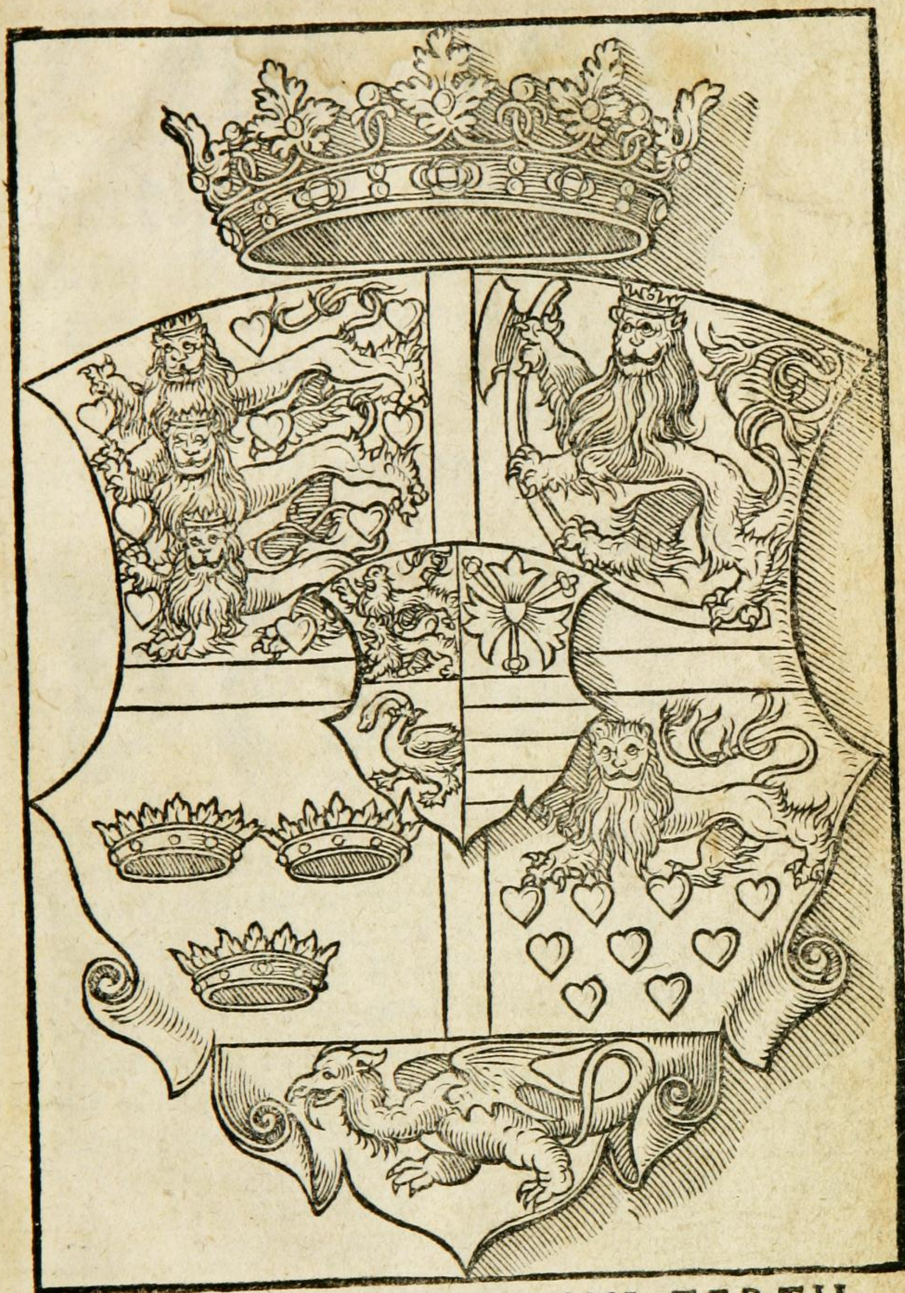
1554.

Nicolaus Johannis Islandus

Nicolaus Johannis
Lolardus R. B.

CHRISTIANVS TERTIVS D. G.
DANORVM REX, &c.

INSIGNIA CHRISTIANI TERTII DANORVM REGIS, &c.

Erlig oc velbyrdig Mand Johan Friis aff Heslagger / Høgborne Førstes oc Stormectige Herres Koning Christians til Danmarck / etc. Cantzler.

NAade oc Fred aff Gud Fader oc vor Herre Jesu Christo. Kiere her Cantzler Gunstighe Herre / Effthertht at wi ere alle dette lofflighe riighe vort indfødde Federne Land Danmarck / møget gott plichtige / huer effter sin formue / Oc eders fromhedt haffuer oc all tidt verit meg saa gonstig i alle maade / Thi haffuer ieg nu fordansket thenne Chronica M. Johannis Carion / baade mit federne landt oc alle Danmarcks Riigis indbyggere til godhe / Oc edher til ære / oc alle edhers slect oc efftherkõmere (aff den gamle eddel Friis slect) till een euigh hugkommelse.

Oc mener ieg att ligeruis som andre viise oc Høilærde Mend tilforn haffue thenne Bog /

ne bog/ saa høgelighen anseet / att the ville giøre seg then store wmagh/ att Transferere hende aff Tydske / oc vdsette paa Latin oc Frantzøsische / Saa motte hun oc saa vell læses paa vort Danske maal / off danske mend alle till lærdom oc vnderuisning / om alle Aarss tider/ medt alle then leylighed oc handel/ som ther wdi haffuer seg begiffuit aff første verdens begyndelse.

Doch ville ieg besønderlighen lade thēne bog vdgaa paa Danske / vnder edhers Velbyrdigheds naffn oc titel / meg til vern oc beskyttelse / emodt allom them som vilde thenne min formetenhedt laste oc fortale / huilcket ieg doch icke forhaabes/ att noghen med skel giøre kand/Naar mand vill rettelig besinde huor nyttelig thenne bog kand vere for alle mand / bade lærdt oc wlerd / ehuad standt the helst kunde vere. Forthi her wdi beskriffuis baade om thet Aandelige Guds Rige oc om thet Verslige / oc huor vnderlighe Gud then Almechtigeste haffuer thesse baade Regimente stifftet aff begyndelsen/oc thennom stedtze vnderhollet med sin hellige Naade / emod Dieffuelen oc alle Tyranner / som haffue seg alltidt ther effter lagdt / att ødelegge thennom oc forstøre.

Sammeledes finder mand oc korteligen i thenne Bog the aller merckeligste handel /

handel / Historier oc foruandlinger som ske-de ere fraa verdens begyndelse i attskillige Regimente / Oc ther hoss antegnet mange Guds lønlighe doom oc orsager / huorføre att Gud haffuer slijgt ladett skee / oss alle till paa mindelse oc lærdom / att wi saaledes skulle lære att frychte Gud / oc att fordre oc fremme Guds Rijge / Oc betencke att Gud vill icke lade synden bliffue wstraffet / oc att hand vill ey mere spare the mectige offuerherrer end de fattighe vndersather / Oc att Gud offte straffer land oc Rijge for the store Herers offuertredelser / vold oc Tyrannij emod theris arme vndersather.

In summa her wdi beskriffues / huad huer i sijn befalning bør att giøre oc laade / Een Herre oc Første emodt sine vnderdane / oc the vnderdane emodt theris herskab. Thet vere seg ehuadt Regimentes handel thet vere kand / tha finde the her i samme bog / suar / lærdom / vnderuijsning / exempel / raad oc dadt. Saa hielper oc thenne bog mygit att forstaa then hellighe skrifft i mange stæder / beuijser oss ocsaa then yderste domedaghen icke vere langt her ifraa.

Jeg haffuer icke ythermere behoff / att bruge mange ordt ther til / huru nytteligt denne Bog kand vere. Effther di att then Høglærde Mand M. Johan Carion

 Mathe-

Mathematicus haffuer thett sielffuer nock-
sammeligen giffuit til kiende i fortalen i
samme Chronica / huor nytteligt thet er att
læse oc vide Historier / Huilcken fortale/ ieg
formaner alle læsere grangiffueligen att
mercke. Ocsaa tror ieg i sandhed/ att nu i
thenne onde oc farlighe sidste tiid i verden/
som altid bliffuer verre/ oc daglighe seg for-
arger/giørs thet allermest behoff/at the sto-
re oc høge befalnings mendt ideligen læse oc
søge viisoom oc forfarenhedt i the gamle
Historier(oc thet i Guds fryct)paa thett att
the thes bedre kunde forsuare oc beskytte
vort rette fædrene land / emod saa manghe
vnderlige anslag / som nu i alle honde made
seg begiffue / Liigeruiis som Eders velbyr-
dighed (om ieg thet rundelighen skal sighe)
er oc kommen til den store forfarenhed oc
viisdom / huilcken Gud haffer eder sønder-
ligen begaffuet med / i then høghe oc store
befalning/som i haffue / hoss Kon. Maiest.
vor aller Naadigste herre oc Koning Ko-
ning Christian / oc hans Naades elskelige
søn oc Høgborne Første Frederico secundo/
vdualt Koning til Danmarck / Huor som
eders gode raad haffuer altidt mygit got aff
stedt kõmet / oc mange onde oc skadelige an-
slag offte forhindret oc affuent/Dãnemarcks
riige till en euig oc wsielig nytte oc gaffn.

Sadant skulle nu then vnge danske
Adell effterfølge / oc lære effter eders exem-
pel/

pel / oc aff andre theris gamble oc viiſe for-
fedre / huorledis the oc i fram tidhen kunde
viiſlyghen thennom føreſe / att ſidhe een-
drechtelighen vnder ett rooligt Regimente/
oc regere Chriſteligen theris rette fæderne
landt med viiſdom/forſtand oc gode raad.

Therføre rader ieg thennom ſynder-
lighen/ att the fliitteligen læſe thenne Chro-
nica/ oc ideligihen haffue hende for øghen oc
i hēnder/Ligeruiis ſom Alexander Magnus
haffde Homerum/Cirus Konge Xenophon-
tem hiſtoricum / oc Auguſtus den Keiſer
haffde Officia Ciceronis. Saa er thett icke
tuill / att the io komme ſaa vell till ſaadan
viiſdom oc forſtand/ ſom theris gamble for-
fædre haffde for thennom / oc lære ſaaledes
huer i ſin befalning / att tage ſeg vare for
ſynden oc Guds heffn/ Finde ocſaa gode rad
till att beſorge theris fattige vnderſather
(ſom Chriſtne øffrighed) med Mildhedt oc
Juſticie/ forthi mand læſſ end offte det i bø-
ger / ſom vore venner oc radgiffuere icke
torffue oſſ rundelighen till ſiige. Oc kand
nøget gott offt fortiges / ett landt oc riige
till wbodelig ſkade / Forthi att ſandhedt er
ilde hørd.

Aff ſlige orſagher haffuer ieg taget
meg føre att fordanſke thenne Chronica /
Som er en rett ſpegel / exempel oc efftterdø-

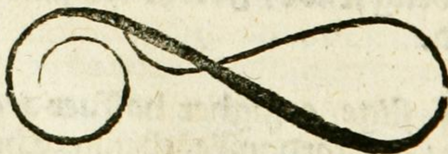
A v me til

me til Christelig tuct oc dygdelighedt. Oc haffuer ieg ingen stedz foruendt Carionis rette mening i nogen maade / oc allermest efftersuld then Tydske oc retteste Carionis første impressio/ Forthi hun giffuer seg mer effter vort Danske maal end Latinen/ Derfore beder ieg eders verbyrdighed gantzke ydmygelighen / Kiære Her Cantzler / att i ville thenne min ringhe vnderdanighe tienst oc gode villie / gunstelige anname/ i saa god en mening/som ieg thet giort haffuer/eders Herredøme til en ære / oc mitt rette federne land til gode oc forbedring / Gudh then almechtigiste vnde edher siin naade/ oc lyckfalighedt / nu oc til euig tiid / Amen. Datum Lundis Anno Domini 1 5 5 3. in vigilia Pentecostes.

E. W.

Vnderdanige
tienere

Jonas Turonis
Lundensis.

Fortaalen Johannis Carion paa Chronicken.

Huor nytteligt thet er att læse oc vide Historier.

ENdog att Historier ere almindelighen alsom nyttelige att vide oc læse / for mange sager skyld/ huilcke her effter skulle beskriffues / Saa ere the doch besønderligen Kongelige oc Førstelige Bøger / oc alle regenter oc Herer mest nyttelige. Forthi saa at icke alleniste the Hedniske Historier/ men ocsaa the som findis i then hellige Skrifft haffue besynderligen att giøre oc handle med the Regenter oc Førster som haffue befalning att styre oc regere. Then hellige Skrifftes Historier lære oc vnderuise oss om Guds ord oc hans helige villie/ oc om thet euige Christi Rijg. Doch lære the ocsaa megit her foruthan om versslige Regimen-

Historier ere Kongelige oc Førstelige Bøger.

Bibliske Historier.

Regimenter / oc the giffue oss mange skøne
Exempel føre som ere saare nyttelige at vi-
de / Saa att the lære oc formane alle För-
ster oc Herrer til ett Erligt leffnet oc För-
stelígt Regimente/Men the Hedniske Histo-
rier beskriffue oss om store mechtige Konge-
rige / Huorledis att the ere begynte oc op-
komne / oc for huadt orsag skyld att the ere
ather omkringuende/ oc i thennom er skedt
store foruandlinger / Oc lere the ythermere
alle honde skicklighed oc dygd som Herrer oc
Førster bør att haffue till att regere land/
oc Riige / oc theris vndersotter / Therføre
burde ocsaa the Historier retteligen att he-
de oc kalles førstelige Bøger.

Hedniske Historier.

Efftherdi att nu i tuende maade bør
huer meniske att vere gott oc from/Som er/
vduortis i Verslig fromhedt oc tucht emod
alle/ oc siden induortis wdi en sand troo til
Gud / oc i Guds frycht oc kierlighedt. Oc
the Historier foregiffue oss oc beskriffue clar-
ligen paa bode sider begge parter exempla.
Saa skulle alle Regenter (naar mand taler
først om then Verslig fromhed oc dygt/som
thennom bør att folge) achte oc vel mercke
the exempla oc handel / wdaff huilcke the
kunde bliffue paaminte oc vnderuiiste/huor-
ledis att the skulle holle oc skicke seg ærli-
gen i theris Regimente. Att ligeruiis som
the høre att andre lofflige Koninger oc Er-
lige Førster oc Herrer haffue seg hollet oc
skicket/

Huat mād skal acte i gode Førsters exempel

ſkicket/Saa ſkulle the ocſaa giøre/Naar ſom
the ſee att the andre haffue inthet ander
ſøgt/ fordret oc fremmet / end then menige
mands beſte/nytte oc gaffn/oc naar the haff
ue beſkicket huer mand lag oc rett / oc ſtren-
geligen ſtraffet wſkel / vold oc Tyranni / oc
icke heller begyndt eller paatagit nogre w-
nytteligt Kriig / men faſt heller hollit friid
formedelſt tolmodighed.

Oc huorlunde att the haffue beuiiſt ſeg
mandeligen mod deres Fiender/oc verit ſted-
ze de gode oc friidſomlige naadige oc gunſti-
ge / oc forbedret theres land oc Riige/ bode
i mact/ friiheder / Religion oc gode ſeder.
Her emod ſkulle ocſaa alle Regenter ſee oc
mercke wthi the Tyranners exempel/ Huor- Huad
lunde att Tyranner haffue ſkicket ſeg / oc mand ſkal
huorledes att thet er thennom gongit/ oc at achte i Ty-
the haffue altidt faat en onder affgong / ranners
Ythermer bør them oc att mercke/ for huad exempel.
orſage ſkyld tidt oc offte er ſket ſtorre for- Aff huilcke
uandling/ oc vnderlige omuendelſe i mange orſager
Riige. Som er aff Tyranni/ Ligeruis ſom Land oc
Pharao er omkommen / Oc the Romiſke Riige for-
Konger foriagede oc ødelagde. Item huru derffues.
Førſter haffue forderffuit thennom ſielff aff
had oc høgferdighed for ringe ſager ſkyld. Pompeius.
Ligeruiis ſom Pompeius haffde ingen andē C. Ceſar.
ſag till att vndertrycke oc forderffue C. Ce-
ſarem / vthan aleniſte had oc affuind. Item
aff fornyelſe oc ny ſkyck / Som the leges

Gracho-

Grachorum til Rom haffue giffuit stor orsa-
Trachi. ge till krijg oc blotstørtning/ Saa er oc thet
Mahometiske Rijg opstandit oc begynt aff
Ketterij oc Troens wenighed. Item farlige
forbund giffue oc monge store aarsager til/
at land oc Rijge omkringuendes oc forderff-
Athenien- nes/som the Athener haffue forloret land oc
ses. Rijge / oc all theres velfærdt formedelst
saadan farlig forbund.

Dette oc saadan stycker flere / skulle
Herrer oc Førster grangiffueligen acte oc
besinde / naar the læse Historier/ oc lære saa
att tage seg vare/ oc handle visligere i theris
Regimente / oc vere forsynligere / att thet
gaar icke ocsaa til med thennom/Thi att en-
dog thesse personer ere affdøde som thette
skedt er/oc tilførn vederfaret / tha sker thet
ocsaa i lige maade end nu i dag /oc skeer vel
herefter/Thi att Verden er verden/ oc bliff-
uer verden. Therføre bliffuer oc saadan han-
Thucidi- del i verden stedze oc alltidt/ om personerne
des Histo- dø vdtaff. Saa siger Thucidides(som haff-
ricus. uer verit en forstondig krijgsmand/ oc haff-
uer seltzam handel/som seg ebland Grekerne
begiffuit haffue beskriffuit) At Historier ere
ligeruijst som ett liggendefæ eller Thesau-
rus / huilcken mand skal altiid haffue ved
handen/ oc i forradt/ att mand saaledis kan
vide her medt att skicke sig i lijge saadan
handel. Thi att saadane tilfelle oc handel
som tilforn ere skede / begiffue seg vel meer
her eff-

her effter / Oc sandeligen ere the Historier een Førstelig skat oc liggendefæ/ aff huilcke en Herre oc Regente kan seg mangen tiidt bosinde oc vnderuise / huorledis hand skal sin befalning forre staa oc regere / att thet gonger hannom vel aff.

Framdelis ere ocsaa ebland the Historier mange Exempel / huilcke der tiene bade Regenterne oc vnderdane / oc ere thennom alle lige nyttigt att vide/ oc att leffue effter/ som er / om horsamhedt / vnderdanighedt oc lydelse emod sin Offrighed / oc om den straff som følger then wlydighed effter / Saledes bleff Absolon/ Catilina/ Brutus/ Cassius oc andre flere suarligen straffede for theris wlydelse oc opror. Item om troskab ebland venner/ ligeruis som Jonatas friede oc reddede Dauids liiff. Item om then straff som pleier folge effter hoor oc andre slige laster/ ligeruis som Dauid bleff straffet / In summa/ att i lige maade som mand i alle konster giffuer exempel til en regel oc proffue / Saa giffuis ocsaa exempel i the Historier til lærdom oc vnderuisning at effter følie alle honde fromhed oc dygdt.

Nu seer mand fast clarligere aff the Historiske exempler oc framfarne handel / end aff nogen anden skriffuen vnderuisning / huad man skal giøre oc lade/ oc huor ærligt thet er att leffue dygdeligen/ oc huor slempt thet er oc skameligt / att leffue wdygdelig. Historier ere allom nyttelígt att vide for mange sager skyld

Therfore

Therføre ere saadane Historiske exempel lit-
geruiis som malne billeder/icke allene beskic-
kede der til/ att lære de som vel ere optuch-
tede / Men ocsaa til att paaminde oc opten-
de thennom med een sønderlig løst oc bege-
ring/ till att øffue seg i thet som Erligt oc
dygdeligt er / Thi ingen kand vere saa vild
oc wsiindig/att hand lader seg io noget gon-
ge saadant til hiertet. Naar hand less oc hø-
rer andre mends dygdelige gierninger oc
mandom / eller oc forskrecker seg/ naar hand
formercker hues hessn oc straff ther haffuer
altidt gonget offuer the wdygdelige oc w-
milde Tyranner / Thette er nu sagt huorle-
des mand skal nytteligen lese the Historiske
exempel / om then verssige fromhed / oc
dygdelig tuct / huorlunde mand skal leffue
oc haffue seg erlige vduortes eblant men-
nisker.

Historier giffue oss lerdom att fryctе Gud.

Nu bør huer Christen menniske her
forutan ocsaa icke forglemme Gud / Men
att lere vdaff samme Historier/gode Exem-
pel oc vnderuisning/ huorlunde wi skulle oss
skicke emod Gud/att leffue i Guds frøcht oc
i een sand troo oc haab till Gud. Huo som
thesse tuende stycker haffuer / saa att hand
fryctеr Gud/oc med een stadig troo forlader
seg till hannom / tha er Gud besønderlig
hoss hannom/ oc han regnes att haffue then
alsomstørste fromhedt oc vere alsom dygde-
ligst. Oc endog att the Hedniske Historier
icke

icke obenbarlige lere / huorledis Gud hand-
ler med menniſkerne / Saa ſkulle doch alle
Chriſtne vide/ att Gud alleniſte opholler oc
regerer alle Regimente i Verden / oc att wi
alle ere vnder hans mact oc beſkermelſe/
Herføre er Gud her mit eblant / ſtraffer all
vold oc tirannij/ oc giffuer vndertiden the
Hedniſke regenter ſtor naade till att regere
dygdeligen med ſtor tuct oc ære emod the-
res vnderſater / Thi Herrer oc Førſter kun-
ne icke beholle oc forſuare theres riige oc
Regimēter emod Dieffuelē/ foruthan Guds
beſynderlig hielp oc biſtand / oc ſaadane
hoghe dygder/ ſom ere Guds gaffuer/ Saa
ſkall huer Chriſten nu vide oc betencke / att
huor ſom noghre Førſter haffue Erlige oc
tuctelige regeret / oc ſtraffet vold oc wrett/
thaa er thett Guds egne gierning. Oc her
medt lere at frycte Gud / naar man ſeer att
Tiranner oc wmilde regenter ere gruſelige
ſtraffet for theris wmildhed / Som thenne
ſprock lyder / Huo ſom tagher till ſuerdet /
det er / att huo ſom tagher ſeg till nogen
macht eller regimente vtan befalning/ hand
ſkal ocſaa medt ſuerdt ødeleggis. Her emod
ſeer mand ocſaa/ huru Gud pleüer veldeli-
ge att beſkytte oc beſkerme the fromme Før-
ſter oc Regenter / Saa att Hedninger haff-
ue thette formerckt / att the Førſter ere vn-
der Guds handt oc beſkermelſe / Therføre
ſkriffuer Homerus om thennom / att Gud

kaster sin eghen skiøld i striden for them att beskerme thennom der med/ oc hand giør een saadan dicht oc lignelse her om/ Huorlunde the Førster haffue huer sin eghen nødhielpere/ saa som Achilles Palladem etc. Men besønderligen er thet klarligere vdtrøct i the Historier som findes i then hellige Skrifft/ Som er om Abraham/ Dauid/ Ezechias oc andre flere/ huilcke Gud besynderligen haffuer beskermed/ Oc ere saadane Exempel alle Førster oc Regenter forskreffne/ att the skulle vide att Gud vill seg end nu i lige maade beuise emod alle fromme oc Gudfryctige/ oc vill thennom beskytte oc beskerme.

Vnderskedt emellom the Hednißke Historier/ oc then hellige Skriffe.

Oc er herføre then vnderskied/ emellom the Hednißke oc then hellige Skriffts Histori. Att then hellige Skrifft giffuer vidnißbyrd oc siger/ huilcke Guds gerninger ere/ oc icke forclarer oss alene the verßlige sager oc handel/ huorledes att the skulle Gudfryctеligen regeres her paa Jorden/ Men beskriffue oss ocsaa om Gudz Rige/ huorlunde Gud hand giffuer sit hellige Ordt/ oc huorledis hand deler med oss sin naade oc barmhiertighed/ oc giør oss salige aff sin egen miskund om huilcket Hednißke Historier inthet vide.

Hvad then hellige Skriffts Histori lerer oss.

Therføre bør alle Christne att lere oc mercke then hellige Skriffts Histori/ dem til en lerdom oc vnderuisning/ at bestercke oc stadtfeste wor tro oc hob til Gud/ oc att vide huorledis att Gud haffuer skabt all ting/ oc

huor

huor vdaff synden er begynt oc oprunnen/oc
huorledis Gud haffuer ther emod anrichtet
oc beskicket sit eget rige/oc giffuit sit hellige
ordt oc forjettet Christũ/ oc vdsendt hãnum
att forlade synden/ oc att giøre oss salige.

Item/ huorledis att Gud haffuer sted-
ze beuaret Christi Rige/ strax effter hand
gaff sit ord/oc forjettelsen om Christo.

Item/ huorledis att Guds Rige/ thet
er/the hellige Guds tienere/haffue strax fraa
verdens begyndelse/oc altid siden lidit forføl
gelse oc modgög/ oc Dieffuelen haffuer altid
med største mact i verdẽ anfectet Gudz ord.

Item/huorledis att Gud haffuer altid
vnderligen beuist oc fuldkommet all sine
forjettelser / Ythermere end nogen men-
niskis sind oc vishedt kan betencke.

Item / huorledis att Gud føregiffuer
oss Exempla/baade att redhes for syndsens
horde straff oc pine/ oc til att forhabis naa-
de oc miskund / Saa som Dauid oc androm
flere ere theris synder forladne/paa thet att
wi skulle ocsaa fonge trøst oc hugsualelse oc
stadelige troo/att Gud vil vere oss naadig.

Item / huorledis att Gud haffuer oss
till troens stadtfestelse giffuit alle honde
Prophetier / om thesse versslige Rige oc re-
gimente/ att wi skulle hermed haffue ett vist
tegen oc sand beuisning / att naar saadane
Prophetier ere framfarne oc skede / tha skal
mand visselige vide / att thenne lærdom /

Guds ord oc troo om Chriſto ſom wi nu haffue/ er ſandeligen kommen fraa Gud/ oc att thenne vor troo er viſſ oc faſt oc ingen anden.

Item att wi ſkulle vere paaminte/ Naar Chriſtus ſkulle komme / oc naar Verdens ende tilſtunder.

Item naar wi beſinne oc mercke att alle ting ere ſkedt oc ſke dagligen/ ſom ſpode oc propheteret ere / att wi ſkulle tha aldelis troo oc vide/ att alt thet ſom ſkrifftē melder att ſke ſkulle/ thet ſkall ocſaa viſſeligen ſke.

Men att wi ythetmer kunde retteligen forſtaa the prophetier/tha bør oſſ beſynderligen att vide / een rett ſkick om alle riige oc regimente / oc om alle verdens aar oc rette tall oc andre ting flere / ſom mand finder i the Hedniſke Hiſtorier / Therføre ſkulle oc the Chriſtne vide ſamme hiſtorier till een rett vnderuiſning oc rettelſe i the prophetier / att kunde thennom retteligen bruge oc forſtaa.

Her vdaff kand nu huer letteligen mercke huad nytte oc gaffn man haffuer ther aff att vide oc læſe Hiſtorier. Saa ſkall oſſ oc alt dette ſom nu ſkriffuit er / paaminde/ att flitelige leſe / oc gierne høre Hiſtorier / oc bruge thennom/ oſſ alle till forbedring oc lærdom / oc att efftetfølge gode exempel.

Huorle⸗

Huorledis mand ſkal ſkickeligen leſe Hiſtorier/ oc beſlute thennom i viſſ tiid.

HVo ſom vill nytteligen leſe Hiſtorier / hand ſkal alle aar oc tiid acte fraa Verdens begyndelſe/oc beſlute dennom vnder et viſſ tall/ therføre haffue nogre parteret verden oc ſkifft hende i ſiu alderdoms tiider / oc regne de ſamme i mange honde maade / giøre der med ſtørreſt wſkickligheð / end nogen viſſhedt / Men ieg vill effterfølge then herlige ſprock Heliæ Prophetes/ hand haffuer merckeligen parteret oc delet verden i trende tiider. Oc der med till kiende giffuit then allerſtørſte omuendelſe/oc høgſte foruandelinger i verden ſket er/ oc paa huad tiid Chriſtus ſkulle komme/ oc huorlenge verden ſkal ſtaa/ oc lyder det ſaaledes.

Helias ſkiffte verden i trende tiider.

Det Sprock aff Helie Huſſ.

I ſex tuſind aar ſkal Verden vere/ oc ſidhen
ſkal han forødes.
Tw duſint aar øde/ vthan all lag.
Tw duſint aar / Guds lag.

Tw duſint aar Naadens tiid/ oc Chriſti riige/ Men om ſaa ſkeer att thenne tiid bliffuer icke opfylt till enden/ tha ſkeer thet for vore Synder ſkyld/ ſom ſtoor oc wtallig ere.

Then førſte verdens tiid.

I tw duſint aar ſkall verden ſtaa øde/ det er/ foruthan alle ſkick/ Regimente oc Ordinantz aff Guds ord eller viſſ lag/ Ther effter ſkal omſkerelſen komme/oc Gudsbudord giffues/ oc ett ſonderligt Regimente oc Gudstienſt beſkickes effter Guds ord/ oc thette ſkal oc vere i tw tuſind aar. Sidhen ſkal Chriſtus komme/ oc then Euangeliſke naadelige tiid ſkal oc ſtonde i tw tuſind aar. Doch ſkal ther nogre aar forkortes/thi Gud vill haſte till enden/ ſom Chriſtus ſiger Matth. 24. Att huo ſom den tiid bleff icke forkortet da vorder inghen ſalig.

Thenne ſkick oc ordning ville wi effterfølge/ oc ſaaledis ſkiffte thenne Bog vdi trende parter oc tiider. Then førſte indholder all then tiid/ oc huad ther emellom ſkedt er/ fraa Adam oc til Abraham/ thi deſſe ere de førſte tw duſint aar/ men om thenne tiid finder mand ſare lidett beſkriffuit/ oc ingenſtedes nogit thet ſom viſt er/vthan aleniſte huad ther findes vdi Bibelen/ Doch er thett møgit høit oc vnderligt/ alt thet der beſkriffuit er.

Then anden verdens tiid.

The andre tw duſint aar ſkulle regnes fraa Abraham/ oc ind till vor Herres Jeſu

Chriſti

Chriſti fødſell/ Endoch att thet giør icke tw duſint aar fylle / Thi Gud haſter till enden ſom ſagt er/Men denne tiid er Verdens rette egen tiid oc older/wdi huilcken the mectighe riige oc Monarchier ere opkomne oc begynt/ den ene effter then anden / Oc haffuer verden ſeg aldrig ſaa mechteligen beuiiſt/ eller noghen ſinde bruget ſaa ſtor mact oc velle/ end i thenne alderdoms tiid/ Therføre ſkulle wi thenne verdens tiid ſkiffte i fyre Monarchier oc beſynderlige Regimenter / Thi wi ſee oc mercke att Gud haffuer all tiid beſkicket oc hollett verden vnder ett veldigt regimente/att ſaledes beholde tuct oc ſkickelighed ebland the gode / oc att ſtraffe oc nedertrycke de onde.

Herføre haffuer Gud ſtichtet oc beſkicket Monarchier / det er ſaadane riige / Att een Herre oc potentat / haffuer inde hafft oc vnder ſeg tuinget then ſtørſte part i Verden/Saa att all mact oc veldighed var hoſſ hannom alene / oc hand ſkulle beſkicke dennom alle / lag / rett oc fridſamelighed / Oc hand ythermere hafft ſaadan mact oc vold i ſin Monarchi/ att ingen torde fordriſte ſeg/ att opſette ſeg emod hannom. Endog att ther haffuer ocſaa anderſteds verit mectige Konger oc Potentater / ſom icke vore hannon vndergiffuen / tha haffue the doch icke kundet ſette ſeg op emod ſaadan mact oc offuerſte Regimente / Oc finde wi

alleniſte fyre ſaadane Monarchier at haffue verit i verden / then ene effther then anden.

Huilcke the fyre Monarchier ere.

Then første Monarchi oc offuerſte Regimente i Verden haffde the Aſſiri/ Effther thennom regerede the Perſi / ther neſt the Greci / oc ſidhen the Romere / Theſſe fyre veldige riige oc regimenter haffue verit effther huer anden. Men nu haffuer Gud paa thet ſidſte beſkicket then Tydſke nation ythermer end andre land til den eere oc hocheit i Verden/Endog att the icke nu inde haffue thet gantſke Romiſke riige / oc all verden vndertuinget / forthi at Gud haffuer thet ſielffuer ſagt/att the Monarchier ſkulle paa thet ſidſte forminſkes oc bliffue ringere / Saa er dog ligeuel then høgeſte Maieſteth bleffuen hoſſ thett Romiſke riige / oc ſkulle alle andre Koninge oc Førſter holle dette riige i ære/ oc thett allermeſt anſee/ Endog att wi icke alltiidt haffue lige mectige Keiſere / Saa giffuer dog Gud vndertiden en ſaadan veldighen Keiſer igien/att then Maieſted / oc høgmectighed bliffuer altid i ſin mact. Oc ſkeer thet aff Guds eghen forſyn/ baade att beſkytte vor Chriſtelige troo oc Religion her med / oc till att ſaaledes holde fridt oc enighedt i landene.

Romiſke Riige er nu hoſſ the Tyſke.

Herføre ſkulle de Tyſke Førſter oc beſynderlige the Churførſter høgligen acte thenne theres ære oc ſtore befalning/ oc betencke

tencke

tencke huorledis att Gud haffuer thennom sielffuer giffuit oc befalet thenne ære oc høg mectighed i Verden / alenişte till att beuare Religion her med / oc beşkicke lag oc rett oc fredşommelighed. Sanderligen her ligger stor mact paa oc thette er allermeşt nytte/ oc aff nøden i Christenheden/ at thenne Mo narchi holles oc bliffuer ved mact / ehuor ringe hun synes att vere oc liiden. Oc şkulle the Førster beşynderlige tage şeg vaare/ att ther icke komber noghen wenighedt oc tue-dracht emellom thēnom indbyrdes/paa det att the şkulle icke şaaledis giffue orşage der till/ att dette Romişke riige şkall bliffue for-støret / huilcket nu er thet rette hufuit oc offuerşte Regimente i Verden. Men huo som dette bliffuer forştøret eller attşkildt/ tha kand det icke andet vere / end ther bliff-uer forştøring oc omkringuendelşe i then gantşke Christenhed / Huilcket wi maa vel ştorligen befrycte / Wtan Gud thett beşyn-derligen affuender/oc kommer med siin yder ste Dag/ oc forhindrer thenne Jamer oc be-drøffuelşe. Thi den hellige şkrifft trøster oc lerer oss clarlighe/att then yderşte Dag şkal strax ther effter komme/naar thete Romişke riige bliffuer forştøret.

Allermeşt bør thet/ Romişke Riige att holles ved mact.

Thette şkall nu vere nock şagdt paa thenne tiidt om theşşe Monarchier/paa dett att alle io şkulle vide att regne oc indføre al-le verdens handel oc Hiştorier ind paa theş-

 şe fyre

se fyre monarchier / oc thenne ordinantz oc tal er her føre nyttelig at vide / att wi saaledes kunde thes letteligere begribe oc offuertencke huad mã lesser oc hører i thesse Historier / Item att wi ocsaa kunde see / huorledis oc for huad sager skyld / att thesse riiger oc monarchier ere omkringuende oc foruandlede / aff hulcket wi skulle lere at taghe vare for alt thet ther pleiger giffue orsage till saadane rigsens foruandlinger oc omkringuendelser.

Then siiste tiid haffuer ocsaa tw tusind aar fraa Christi fødsell oc ind till verdens ende. Endog her er till kiende giffuit / som tillforn er sagdt / att thet bliffuer icke tw tusind aar fuld / Oc sandeligen saa holder then sprock Helie mange nyttelige lærdom i seg / oc bør oss besynderligen thenne att mercke / att her beskriffuis om Christi tiid / oc naar Verden skall endes / Ther fore haffuer ieg thess heller villet sette samme sprock Helie her først i thenne bog / paa det att alle skulle hinde vide / lese / oc ihukomme. Men huorledis thenne Rømeske monarchi effter Christi fødsell haffuer seg foruandlet / oc er kommen till de Tydske. Oc huorledis att thet Mahometiske riige er begyndt / Oc huorledis att Pauedomen er opkommet till verselig mact oc velle / Thett vill ieg beskriffue oc till kiende giffue i then tredie part aff verden effter Christi fødsell.

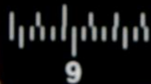
Rther-

Ythermere skulle wi ocsaa fliiteligen acte her i thesse Historier / att Gud haffuer beskicket oc anrichtet tuende riige / ett verse-ligt / oc thett andeth Aandeligt / som er Christi riige oc then hellige Kyrcke / oc bør oss her att mercke / huorledis att then hellige Kyrcke er begynt oc stifftet strax efftr Verdens begyndelse / oc huorledis att Gud haff-uer hende alltiid beuaret / Therføre vill ieg her i denne Chronica beskriffue oc till kiende giffue hoss thette Verslige riige / huor oc hoss huilcke Christi riige haffuer stedtze verit siiden verden bleff skafft / oc huorledis thett haffuer seg her wtñ begiffuit / wtaff huilcket huer Christen maa lere oc bemercke / mange dyube oc nyttelige lerdome / till att stadtffe-ste vor Christelige troo / oc tiene Gud thess ythermere i frøcht oc kierlighedt.

AMEN.

Begyndelsen

i thenne Chronica/

Then første Bog / twdi huilcken then første verdens alder / det er / tw tusind aar fraa Adam oc indtil Abraham / ere regnede.

Adam oc Eua.

Saa lerer oss then hellige Skrifft / att Gud then Almectigste / skabte Himmel oc Jord / ther nest ocsaa Menniskerne Adam oc Eua / oc indsette thennom i Paradis / det er / att de paa Jorden skulle vthan all synde Døden oc alt bekymmer saliglick leffue / ythermere lerer oc Skrifften huorledis Gud gaff thennom itt bud oc befalning / huilcket the haffue brøt oc øffuertredet / oc ther med ere the faldne i synden oc til døden / Men effterdi att alt dette stonder clarligen beskriffuit i Bibilen / ther wi kunde ther finde / Saa giørss icke behoff att taale nu møget herom. Men thet er nock/

nock / Att huer lesere skal vere her wdi formanet att vide oc komme i hug. At verden er saledes begyndt oc haffuer ingen anden begyndelse / oc att Adam oc Eua ere skabte aff Gud / oc ere then første sæd til alt menniskelige Slecte.

Oc haffuer Gud indsett then verselige Riige strax effter att verden vor skabt/then tiid hand beskickede Adam een Herre offuer alt thett som vor i vandet oc paa Jorden/ Att hand ther med skulle haffue oc skaffe/ oc bruge thennom/ oc saa giore skick oc ordinantz om alle the vduortes ting. Vdaff thenne Guds befalning ere siden alle Regimente oc Ordinantzer giorde oc beskickede i verden/huilcke før Gud ere behagelige oc gode/ formedelst thenne Guds befalning.

Befalning att beskicke thet verselige Regimente.

Then hellige Kyrcke er oc strax begynt oc plantet i Guds ord / then tiid Gud gaff Adam oc Eua thette Bud oc befalning/att the skulle icke ede aff liffsens treds fruct/vtij huilcket Bud Adam oc Eua skulle beuise theris lydelse emod Gud/oc hannom frøcte oc troo. Men strax ther effter att the syndede/ Tha haffuer Gud obenbaret Dieffuelens mact oc velde / Oc ther emod loffuit oc foriettet thet hellige Euangelium oc gode fortrøstning om ene quindes Sed/ det er/ om Christo/ Att Christus skulle komme oc offueruinde Dieffuelen oc forstøre hans Riige / oc oss igenløse oc frelse

Then hellighe Kirckes begyndelse.

fraa

fraa synden oc døden / oc haffue dette verit
then første Euangeliske predigen oc trøste-
lige hugsualelse / wtij huilcken then hellige
Kircke oc Christi Rige haffuer fonget sin
begyndelse. Forthi bør icke aleniste wdi
Christi Rige att predige budordene om go-
de gerninger / men oc syndernis forladelse
formedelst Christum. Effterdi at wi bliffue
saledes forsønede oc igen forligte med Gud/
oc trøstede emod døden oc alle fristelser.
Naar wi thenne forietelse om syndernis for-
ladelse fatte oc begribe i en sand troo til
Gud. J lige mode haffuer Adam oc Eua
seg trøstet oc hugsualet i thenne foiettelse
om Christo / oc saledes er thenne hillige
Kyrcke begynt med thesse tuende personer.
Doch ligeuel haffuer icke Adam oc Eua ve-
rit forutan tymmelig straff for theris synd
oc wlydsse / The ere vddreffue aff Paradis/
det er / the ere vndergiffue døden oc alle
honde plage / sorg oc modgong / oc motte
saaledes leffue oc boo paa Jorden med
arbeyde oc elendighed all theris liffs tiid/
i thet land som Jøderne haffde sidene in-
de / fordi man skriffuer / att the ere skabte
hoss thenne by Damasco.

Then før-ste Euan-geliske Predigen oc foriet-telse om Christo.

Begyndel-sen til all verselig modgong.

Om Cain oc Abel.

Then

Then hellige Skrifft forklarer ythermere att Adam oc Eua afflede børn / oc att Cain slog sin Broder Abel ihiel / tha begyntes først the hellige menniskers forfølgelse aff the wgudelige. Oc ere dette ett saare forskreckeligt Exempel. Fordi att thenne strid begynte sig for Guds tieniste skyld / huilcken Dieffuelen kand icke lide naar hun sker retteligen / Herfore tilleggede hand Cain att slaa sine Broder ihiel / paa det att Guds ord oc lerdom skulle ødelegges / Oc giffuer thenne Historia her til kiende then store vrede oc grumhed som Dieffuelen haffuer emod Guds Tienere / oc huor suag oc blind then menniskelige natur er. Ythermere i samme Historia lerer oc then hellige skrifft mange høge oc drebelige lærdome om Guds tilkommende strengedom / oc om then forskreckelige heffne oc straff som skal offuergonge the mandrabere for blodstørtning / huilcket her vore forlangt at beskriffue.

Første mandrab skede for Guds dyrckelse.

Man finder anderstets att Adam oc Eua begrede Abels død i hundrede aar / oc afflede siden Set.

Men sidene att Cain flyde fraa sin Faders ansicht / bigde hand ene Stad ved naffn Enoch / oc hans børn haffue paa fundet alle honde konster oc handuerck / Men paa det siste bleff thet mord som Cain giørde / oc saa heffnet oc straffet paa hannom sielff / thi hand bleff oc ihiel slagen.

Mandrab skal straffes hordeligen effter skrifften.

Om Seth.

ADam haffuer siiden affled een Søn ved naffn Seth/ thenne var god oc hellig / Oc Gud haffuer end siidene effter Abels død formeret sit Riige/ Aff thenne Seth ere the hellige Forfedre aff komne/oc thenne Slect er bleffuen/ Men Cainss afføde er plat vndergongen i Syndfloden. Josephus skriffuer att Adam oc Seth haffde tuende Taffler/ then ene aff kober oc then anden aff stene / oc ther wdi skreffne Guds ord oc prophetier/ huor med Guds ord er bleffuit ved macht oc vnderhollet. Hand skriffuer ocsaa att the haffue første gang beskicket huert aar i 12. Monader/ oc bemerckt alle stiernes løb / oc thennom vnderuist andre/ Ja sandeligen huor Gud haffde icke besynderligen giffuet sine obenbarelse her ebland/ tha haffde thet icke verit mugeligt/ att mercke sodanne vnderlige ting aff menniskelige fliit alene. Saledes haffue wi Guds ord/ Bogstaffue oc the høgeste konster aff Adam oc Seth/ oc man finder stor beuisning hoss the Grekiske / att skrifft oc alle konster ere begynte oc her komne aff the Jødeske Førfedre / efterdi att Herodotus skriffuer i sin 5. Bog / att the Greci haffue fonget theris konster oc skrifft aff the Phenicer.

Adam oc Seth gior de tuende Taffler.

Bogliige konster ere komne aff Adam oc Seth.

Adam

Adam haffuer leffuet 930. aar/ oc næ- de Noe Faders tiid. Men Adam døde for end Noe var fød 126. aar/ Oc her er inthet besønderligt skriffuit fra Adam ind til Noe/ hues ther emellom sket er / wtan alenisste then Slect oc afføde / paa det att wi skulle saledes visseligen vide / wtaff huilcke Christus skulle fødes. Adams alder.

Doch er ther ebland beskreffuit / att then hellige oc gudfrøchtige Mand Enoch er icke død / Men bort tagen til Gud. Oc haffuer Gud atter fore giffuit verden her- wti ett besonderligt stycke at mercke oc tro. Att ther er ett andet wdødeligt liff/ oc euigt leffnet effter dette liff/ huilcket Gud skal dømme / the gudfrøchtige til att giøre sali- ge/ oc the wgudelige att straffe oc fordømme. Och Enoch er it windisbyrd for Syndfloden om det Euige liff, men Elias efter Vandfloden. Enoch then euige liffs exempel.

Om Sindfloden.

THen hellige Skrifft bevi- ser clarligen / huorledes att Gud haffuer straffet Verden / oc siiger orsagen her till. Efftersi att Ver- den vor tha bleffuent formøgit arg oc ond. oc besonderligen opregnes thesse hoffuit synder / som er/ Guds forachtelse/ oc hoor oc tyranni / wdi huilcket tha brugedes al moduillighed oc all legomens wbluelig han- For huilcke synder Verden er forgongen.

del oc wtucht. Efftersi att texten siiger/ Att the hellige Menniskerss slecht er tha bleffne tyranner/ det er/the haffue tha platt inthet mehr actet Guds ord eller Guds tie-niste/ Men haffue tha leffuet ett wgudeligt oc bistertt leffnet oc haffue the ringeste vn-dertryckt / oc the arme omkommet som the ville selffue / oc bruget all theris eigen villie effter legomenss begiering. Herfore haff-uer Gud tha truffuit verden / att han skulle forsencke hinde med Sindfloden / oc haffuer dog forkyndett dette for Noe hundrede aar tilforn / paa det att nogre skulle seg forbe-dret oc bleffuet salige. Oc tha Noe vaar 600. aar gammel er Sindfloden kömen/oc Noe er indgangen wtij Arcken med sine hustru oc sine tre sønner/ Sem/ Cham/ Ja-phet oc theris hustruer effter Guds befal-ning/oc der wdi ere thesse 8. mennisske beua-rede/Men ellers haffuer Sindfloden forsen-cket oc forderffuit alle mennisske oc creatur paa Jorden. Oc tha vore forgongne fraa verdens begyndese oc till Sindfloden 1656. aar.

Ett for-skreckeligt exempel / huorledis Gud haff-uer straffet synden.

Den tiid effter Sind-floden.

TDen tiid Noe haffde verit i Arcken mehr end ett halfft aar / oc nu vandet fiøld / tha bleff Arcken

stoendes

stoendes paa dett høyge bierg i Armenia/ oc siden att arett vor till ende / then tiid att Jordan begynte att tørres/ haffuer Gud befalet Noe att gonge wdaff Arcken / so att Noe haffde tha veret ett heldt aar i Arcken. Tha haffuer nu Gud atter begyndt een ny Verden / oc allerførst vdgiffuit sitt hellige ord / oc til sagt Noe att hand vil icke mehre forsencke Verden mett vand / oc till ett vist tegn skabte han en regenboge/ som skal formane oc paminde oss thenne foriettelse oc loffte. Saaledes haffuer Gud foregiffuit oss thenne regnboge/att wi skulle i hugkomme Guds naade oc barmhiertighedt / oc skulle øffue oc bestercke vor Christelig tro her med. Paa samme tiid haffuer tha Gud ocsaa tilstedt att ede kiød/fordū / att the hellige forfedre haffde icke end tha edett kiød for end Sindfloden vor gongen offuer Verden. Herfor wthan haffuer Gud ocsaa giffuet en ny befalning om thett versilige rige / oc med clare wdtrøchte ord befalet/ att mandrabere skulle dødes aff thennom som her till ere forordineret / det er/ aff øffrigheden. Saaledes er nu Verden atter igen aff ny anrichtet oc beskicket mett Police oc Regimente.

Naar mensen fick först loff att ede kiød.

Guds befalning at straffe mādrabere.

Alle thesse ting om Sindfloden haffuer ieg nu korteligen beskreffuet for thenne

Guds vrede er stor for synden skyld.

sag/ besonderligẽ att wi skulle betencke then store Guds vrede offuer synden / fordi att Gud ville nu saledis haffue thẽ ganske Verden paamynt oc atuaret med dette exempel/ huorledis att hand vil bode døme oc straffe. Oc giffuis her til kiende / att Gud skall een gong døme then gantske verden / Efftersi saa att Gud ville icke nu lade synden bliffue wstraffet. Her om skriffue ocsaa nogre att efftersi Verden er første gong førsenckt wdi vand/ So skal her effter følge aff naturlig beuisning. att verden skal anden tiid brendes oc forgonge aff ild. Ythermere er her ocsaa att betencke huorledis Gud beuaret att liige vell sin lille hob/ Endoch att the ere faa oc forsmode. Item thette bør oss oc grangiffueligen att mercke/huorledis att then verslig mact oc straff er aff Gud beskicket offuer mandrabere / Oc dette er thet hoffuit stycke wdi thett gantske verselige Regimente. Fordi att mand skal her effter wdrette oc dømme alle andre sager oc misgerninger oc wretferdig handel.

Werden skal anden tiid brendes.

Gud beuarer altiid syne.

Om thett Babyloniske Torn.

Efter Syndsfloden den tiid att menniskerne haffde sig formeret/Tha begynte the at bygge thett Babylo-

Babyloniſke Torn oc den Stad Babylon wdi thett land Chaldea/ paa det att the ville ther regerer oc begynde ett Rige oc andre Folck vndertuinge. Tha haffuer Gud forſtøret thennom i theris arbeide. Fordi att tilforn/ haffde alle menniſke thalet ett tunge mall til hobe. Men Gud ſkaffede thet nu ſaledes att ther effter vor icke mere ett tungemal /men mange attſkillige / ſaa then ene kunde icke forſtaa den anden. Oc tha attſkildes huort tungemall for ſeg oc theris arbeide ſom the begynte / bleff icke fuldkommet. Saaledes er Noe afføde oc efterkommere vdſprede om kring verden. Ligeruiſt ſom wi ſee her i thenne efterfolgende figure.

Atſkillige tũgemal.

Sem.

Sem then elſte ſøn Noe / vtaff huilcken Chriſtus er kommen/ haffuer indtaget thenne øſtre part wdi Syria. Fordi att the Syri ere komne aff hans ſøn Aram / oc the Aſſyrij aff Aſſur/the Caldei aff Arphaxat/oc the Perſi haffue theris begyndelſe aff Elam.

Cham.

Cham then anden Noe Søn haffuer behollet thet land ſom ſtrecker ſeg emod middag / oc the Chananei ere komne aff hans ſøn Canaan/the Egiptij aff Mizraim/oc de Ethiopes aff Chus/oc Arabes aff Saba.

Japhet.

Japhet then yngſte ſøn Noe er faren emod veſten oc nor/oc thenne Japhet er vor ollefader. Herfore finder mand hanſſ naffn hoſſ the poeter / ſom kalle hannom Iape-

Janus. tum/ aff hans søn Jauan eller Jaon ere the Greci her komne / oc dette ord Jauan eller Jaon/ er thet naffn Janus/ The Latini pleiede hannom med thoo ansichter att maale/ fordi att hand vor een Fader til tuende slecter/ Grecorum et Latinorum. Oc naar the ville noget begynde / Tha haffue the hannō besonderlige æret / tilkiende giffuendes/ att Jaon vor theris ollefader / Jaons søn kalledes Cethim / aff hannom komme the Macedoner/ oc dette beuiser then første Bog Machabeorum/ oc dette ord Machetim kalles paa Hebreiske aff Cethim / huor vtaff thette ord Macedo er begynt / Thi Stephanus skriffuer/ att the gamble haffue thet kallet Macetis.

Jones the første Grecker.

Macedones.

Eoles. Jaon haffde oc flere sønner / Elisa oc Dadanim/ vtaff huilcke the Eoles eller Hellas oc the Dodonei ere komne / oc the vore alle the første Greci. Item aff Tarsis Jaons søn er Tarsus kommen vdi Cicilia.

Japhet haffuer oc hafft andre sønner/ Gomer/ Magog/ Tyras oc Meseck/ aff Gomer komme the Cimmerÿ eller Cimbri/ som Eusebius skriffuer. Oc aff Ascanes som vor Gomers søn/ komme Tuiscones/ det er/ de Tyske. Aff Magog komme de Schythe / vtaff huilcke de Tyrcker haffue theris affkomme Aff Tyras oc Thraces. Thette er nock sagt her om til een kort vnderuisning/ huilcken part i Verden att huer Noe søn

Cimbri et Dani.

Germani.

haffuer

haffuer ind taget oc besidet/ oc er dett nøtteligt at vide/oc til at forstaa mãge historier.

Om then forste Monarchi.

PAa dett att huert meniske skal kiende oc Eere Guds gierninger wdi alle ting som retteligen giøres ebland øffrigheden / Tha haffuer ieg tilforn paamint oc til kiende giffuit i fortalet i thenne bog / att Gud haffuer sluttet Verden vnder 4. Monarchier oc offuerste regimente / paa thett att louu oc rett/ straffe oc gode ordinantier skulle holdes ved macht/ Saa haffuer oc then hellige skrifft møgit beskreffuit om thesse Monarchier. Thẏ Gud haffuer thennom foregiffuit then hellige Daniel wtij tuende lignelser. Først i en stor mands skabning / som haffde ett hoffuit aff Guld/ oc brystet aff sølff /bugen aff kober/benen aff iern/oc føderne vore bode aff jord oc iern. Men at wi skulle vide/at Verden skal saledes fonge ende/ tha er ther hoff beskreffuit / att Christus er then sten/ ther om kring støder føderne/ oc then mand faller oc Verden fonger ende. The iiij. Monarchier aff Daniel vdlagde.

Daniel haffuer ocsaa vdlagt thenne Figur om the fyre Monarchier/ Att thet Gyldene hoffuit bemercker oss thet første Riige/ som er then Monarchi Assyriorum / thet

 sølff

sølff bryst betyder Persarum Rüge/then kobberbug bemercker thet Greiske Regimente/ oc the iern been thet Romiske Rüge / Men att føderne vore nederst bode aff Jord oc iern/ bemercker oss / huorledes thet nu haffuer seg med thet Romiske Rüge / Att thet er icke nu saledes til habe oc helt / som thet vor til førne.

The fyre Monarchier i fyre lignelser.

Sammeledes ere ocsaa thesse fyre Monarchier anderledes fore giffne Daniel vtij fyre diurss lignelser. En løffue bemercker Assyriorum styrcke oc mectighed/ then biørn betyder Persen/Pardus Alexandrum/oc med thett fierde diur bemerckes the Romiske/Oc finder mand ther hoss antegnet / huorledes att effter thet Romiske Rüge skal komme et vnderligt oc forskreckeligt Regimente / som skal giøre ny skick emod Guds ord/ oc dette er nu thet Mahomettiske oc Tyrkiske Rüge. Sadant haffuer Gud oss troligen vnderuiist / til att øffue oc bestercke vor Christelige Tro emod Dieffuelen oc hans falske Rüge/ Oc att wi skulle saaledes vide Verdens Historier / oc bemercke nar Verdens ende til stunder.

Thett Tyrckeske Rüge vor Daniel foresagt.

Nemroth haffuer then förste Monarchi begyndt.

Then hellige Bibel giffuer oc til kiende / att thett første Rüge oc Monarchi haffuer seg begyndt aff Nemrot til Babilon / oc kaller hannom een sterck Jegere for Gud / det er/ een veldig Herre oc Regent/ ther andre folck haffuer vndertuinget med mact til

lyelsse

lyelsse oc vnderdanighedt/oc kalles han een
Jeger for Gud/ det er samøgit / som Guds
Jeger/ huor med her giffues till kiende /Att
offrigheden er een Guds tienerinde oc aff
Gud beskicket t l heffn / oc straff offuer the
onde oc att beskytte the gode.

Alt saledes er then første Monarchi
opkommen oc begyndt hoss de Ch·ldeer /
som oc Xenophon skriffuer / oc haffue ther
først regeret the efterkommere aff Cham/
fordi att Nemroth haffuer sin affkumst
aff Cham/ endoch att Cham vor forbannet
aff sin Fader Noe / Men Gud handler vn-
derlig/ oc forholler saa vel straffen som for-
iettelsen.

Første Monarchi hoss the Chaldeer.

Doch haffue Nemrots afføde icke len-
ge behollet samme Riige / Fordi att ett an-
det Riige vor ther aff Assur opkommen wdi
Assyria/ hand haffuer bygt then Stad Ni-
niue/oc aff Niniue ere the Assyri vdfarne/oc
haffue indtaget oc vndertuinget Babylon
som Diodorus Siculus skriffuer. Alt saa-
ledes er then første Monarchi bort kommen
fra de Chaldeer oc til de Assyrier.

Assur første Koning i Assyria.

Her foruandles then første Monarchi.

Strabo oc andre skriffue ocsaa at then
Stad Niniue haffuer leget wdi Assyria /
wtaff huilcket wi kunde bemercke att Nini-
ue oc Babylon haffue icke verit een Stad
men tuende.

Wthi thenne Monarchi finder mand mange Konger / Men inthet besonderligt som the haffue handtlet / Therfore gørss icke behoff att skriffue theris blotte naffn / Men dette bør oss att vide / huorledis att thenne første Monarchi haffuer seg begyndt oc er opkommen hardt wed then tiid att Verden vor the første tw tusind aar gammel / huilcke seg ende wti Abraham/ther hand vor 50. aar gammel

Oc er dette nock sagt om den første Verdens allerdoms tiid/ det er/ om the første tw tusind aar/ wti huilcke wi kunde sehe/ huorledis att Gud haffuer skabt Verden/oc skicket then hellige Kircke oc thett Verselige Regimente / oc nar thet haffuer seg begynt/ oc huor mange vnderlige gerninger Gud haffuer oss herudi beuist.

Then hellige Kyrcke er kommen aff Noe til Abraham.

Item huorledes att then hellige Kyrcke er kommen til Abraham wti thenne Patriarcha Noe/oc i hannom besonderligen beuaret / huilcken Noe tha haffuer leffuet ind til Abraham var 58. aar gammel. Thessemellom att thenne Monarchia begynte / er i Babylonien / oc ther allsteds omkring / stor wgudelighed oc Affguderij paakommen/ oc then rette oc sande Troo oc Guds tienst er vdtslucken.

Enden paa then første Bog oc the første tw tusind aar.

Then

Then anden Bog om the fyre Monarchier / wti huilcken the andre tw tusind aar fraa Abraham oc ind till Christi fødtzel ere beregnede.

EFterdi att thet er sare nyttelig oc gørff behoff i Historier / att mercke tiiden oc aars tall oc then rette ordo wti alle handel som skede er. Thi haffuer ieg den Chronica delt i nogre store tall/ som letteligen kunde begribis oc i hugkommes / oc doch the allerstørste foruandlinger i verden till kiende giffuit. Oc ere the første tw tusind aar nu her tilforne beskriffne. Saa vil ieg nu begynde the andre tw tusind aar/ wti huilcke verdens største mact seg beuist haffuer / oc the allermectigiste Monarchier ere opkomne effter huer anden.

Om then første Monarchi oc Riige wdi Assyria/ som Ninus Koning haffde.

Then

Ninus then förste Koning Assiriorum.

TIl forne er sagt huorlunde the Chaldeer haffue regeret til Babylon. The haffue attlige vel icke lenge behollit theris Rijge/ Men the Assyrier som grentze nest optil de Chaldeer / haffue fonget theris Rijge fraa thennom. Oc begynde the Historier først aff Koning Nino som vor sare mectig wdi Orient / Huilcken ocsaa førde krijg paa det siste med then veldige Koning Zoroastre Bactrianorum. Thenne Zoroastres skulle først haffue paa fundet Magiam oc her for wtan flitteligen lert Himmels oc stiernernes løb. Effter denne krijg med Zoroastre er Ninus død/ oc haffde een vng søn effter seg.

Zoroastres fand först den sorte konst.

Om then Koningínde Semiramis.

DEtte Børns Moder hedt Semiramis / hun haffuer selff regeret effter Nini Død. Fordi att hun vor befrøchtendes/ Att efferdi thet Regimente oc Rijge vor end saa nyligen opkommet/ oc the land haffue icke lenge verit tuinget til vnderdanighed/att huor som thet spurdes/att theris Koning vor ett Børn/tha skulle the aff falde. Oc ythermere att

re att hun icke skulle bliffue foractet/som en Quinde / tha haffuer hun bekled seg i mande kleder / oc hiølt seg oc gaff seg vd for Kongens søn oc rette arffuing/ oc haffuer saledes giort oc beuist mange store Førstelige gerninger / oc formehret thet Rüge bode med Land oc mact / oc hun regerede vel oc loffligen vdi 42. aar/ oc haffuer then Stad Babylon møgit forbedret/ bode med graffuer oc mur oc kostelig bygning. Semiramis klede seg i mande kleder.

Effter thenne Drottning haffuer hindes son Ninias fridsommeligen regeret / oc saledes haffue the Assyrier en lang tiid indehafft thet offuerste regimente oc Monarchi i Verden. Men efftherdi att man finder icke møgit besonderligt om the efftherfølgendes Konger vdi Assyria / giørff icke behoff att opregne alle theris naffn / huo thennom vil vide / kand letteligen finde thennom ebland andre Historier.

Nu er thet ocsaa icke tuil / att ther haffuer to større om kringuendelser oc foruandtling begiffuit seg i dette Rüge oc Monarchi/ som man clarligen finder i Bibilen/ att long tiid forend Cyrus regerede / tha vor ther tuende atskillige Rüge / thet ene til Niniue/ huicket the Assyri haffue beholllet/ oc thet andet til Babylon vdi Chaldea/ huicket samme Assyri ocsaa longtiid inde haffde / Men haffue thet siden forloret / huorledes doch eller nar then foruandling

er sked

er sted / ved mand inthet endeligt att sige.

Herodotus skriffuer att the Assyrij haffue thet Regimente oc Monarchi indehafft til Babylon wti 500. aar / Siiden haffuer ther ingen fast Monarchi verit i longtiid / Men the Medi haffde teris eget Riige besønderligen oc the Chaldei haffde theris til Babylon / oc the Assyrij theris oc besønderligen til Niniue. Oc stundom haffuer thet ene verit mectiger end thet andet / til so lenge att the Medi haffue tha paa det siste fonget offuerhonden / oc alle the Monachier oc Riige til sammen kommet oc Babylon forstørret. Dette er endeligen saaledes sket i sandhed / Huilcket ocsaa clarligen skal beuise / hues skriffuit er om Sardanapalo / som icke aleniste Methastenes Historiographus skriffuer / Men ocsaa Bion / huilcken Agathias beneffner.

Om Sardanapalo.

HErfore ville wi oc nogit sige om Sardanapalo / huorledes hand haffuer forloret then Assyriske Monarchi til Babylon / oc huorlunde the Riige bleffue effter hannom attskilde / Som thet

thet pleier att gonge til i Verden / att nar Gud vil straffe nogre land / so giffuer hand thennom wgudelige Herrer oc Regenter / Mand finder om thenne Sardanapalo beskreffuit / Att hand lod seg inthet achte sit Regimente / Men aleniste leffde i alsom største vellust / oc effterfulde alle honde løssactighed / Saa att hand icke skemmedes att smycke oc klede seg i Quinde kleder / oc haffuer siddet i ring med whøffuiske oc løssactige Quinder / oc med thennom bedreffuit allehonde wtucht / Sadant Regimente kunde icke andet / end fonge een ond ende. Men then tiid att the Medi oc Babylonier vore hannom fraafaldne / oc hand haffde forloret ett Feldt slaug / oc kunde icke lenger stonde hans Fiender emod. Tha lod hand sette ild paa thet Slot til Babylon / oc ther inde forbrende seg selff. Doch haffde hand tilforn (som Duris skriffuer) forskicket sine tre sønner til Niniue. Saaledes er nu thesse mectige Riige oc Monarchier attskilde effter Sardanapalo / Saa att Belochus regerede tha til Babylon / oc Arbaces regerde offuer the Medos. Thesse tuende Regenter haffde tilforn giort forbund med huor anden emod Sardanapalum / oc er faldne hannom fra. Men til Niniue er then Assyriske stamme oc afføde een tiidlong bleffuen ved macht. Oc haffue desse tre Kongeriige giort seg stor møde

En wtuchtig Første klede seg i Quinde kleder.

Hans ende lycht.

oc ar-

oc arbeide wdi mange aar / att vndertuinge huer andens Regimente oc Riige.

Om Egypten.

T Dette er nock sagt om then første Monarchi/ Men huor mange aar ther haffuer verit emellom then første oc then andre Monarchi / som begyntes hoss de Perser/ thet skal mand finde her effter.

Nu vil ieg ocsaa nogit beskriffue om andre Kongeriige / som er opkomne ved then samme tiid att thenne Monarchi vor i sin mact / Fordi so att thette Kongeriige Egypten er paa samme tiid begynt oc opkommet / wti huilcket the efftekõmere som føddes aff Cham haffue regeret/ oc vor ett veldigt Kongeriige / doch icke so mechtigt som then Monarchi / Ligeruiss som nu er Franckriige ett veldigt Kongeriige / nest ved Keiserdømmet/ dog icke so mechtigt.

Om Abraham oc det Aandelige Riige.

O Csaa bør oss att vide huor Guds ord oc then hellige Kyrcke/ oc ebland huilcke hun haffuer stedze

stedze verit oc beuaret / ther fore vil ieg nu ocsaa nogit sige om thet Aandelige Rige. Den tiid Ninus regerede / haffuer Abraham verit / Fordi att the første tw tusind aar i Verden haffue fongit ende wti Abrahams tiid / ther hand vor ved 50. aar gammel / Oc thet Assyriske Rige vor tilforn begynt. Men nu / efftersdi att then rette Guds tieniste oc Guds ord vor forgonget oc ødelagt i thet Rige til Babylon. Tha rymde Thare fraa Chaldea til Mesopotamia med sine tuende sønner Abraham oc Loth / paa det / att the skulle icke falle i thet wgudelige vesen oc Affguderi til Babylon / huilcket Affguderi then hellige Bibel kaller then Chaldeiske ild / vr Chaldeorum. Fordi saa att the haffue brend en ild / for thenne sag skyld / att the haffue seet ebland the hellige Guds tienere / att ther fiøld vndertiiden ild aff Himmelen / oc haffuer theris Offer optiendt til att brende. Herfore haffde the wgudelige optenckt thennom selffue / oc dichtet en ny oc sønderlig Guds tieniste / i saa mode / att the brende een ild / oc mente med sodan gierning att tiene Gud / for wtan Guds ord oc befalning her om / oc for wtan nogen bekiendelse om then fortetelse som giffuen vor om Christo. Thenne ild haffuer mand oc siden kallet i the Historier Orimasda / det er / then hellige ild / oc haffue theris Konger ladet føre sodan ild fore thennom paa een

Abraham vor ther Ninus regerede.

Thare.

Vr Chaldeorum.

hest / alt saaledes er Affguderi opkommet i Verden første gang formedelst thenne ild skyld / langt for end billeder ere opkomne.

Gud fornyede Abrahe then foriettelse om Christo.

Men paa det att Guds ord skulle icke tha plat forgonge / Saa haffuer Gud atter fornict sin foriettelse om then tilkommende Christum / oc ther hoss indset oc beskicket en ny Ceremonie / oc vduortes tegen til en hugkommelse / att Menniskerne skulle ther med betencke then foriettelse oc Guds tilsegen oc hellige ord. Fordi att man snarligen forglemmer gode lerdomme / Nar man icke lerer oc vnderuiser thennom med nogre vduortes tegen oc Ceremonier. Hertil haffuer Gud besønderligen vduolt Abraham / oc befalet hannom at fare fra Mesopotamia til Canaan / den tiid hand vor 75. aar gammel / oc tha haffuer Gud giffuet hannom en ny foriettelse / At Abrahams affføde skulle beside thet land Canaan oc ther wti regere. Oc at ther skulle komme en Slecht aff Abraham / det er Christus / formedelst huilcken Slecht Gud then Allmectigste ville benedide alle Folck / det er / At Gud ville formedelst hannom lade seg forlige med menniskenn / oc bort tage synden oc døden / oc giffue thet euige liff. Oc til denne foriettelse at komme i hug / haffuer Gud strax giffuet Abraham oc befalet omskerelsen / til et tegen / att bemercke Abrahams Slecht oc affføde her med / oc til

Omskerelsen er ett vist tegen til foriettelsen.

at troo

at troo samme foriettelsse/ att saa i sandhed ske skulle. Saledes er nu ythermere then hellige Kircke oc Guds ord / oc thet Aandelige Riige Christi forordineret aff Gud / oc beskicket paa et vist folck/som er/ paa thenne Slect oc affføde Abrahe / wti saa mode at i dette oc ebland dette folck skulle altiid vere nogre fromme Guds tienere/som skulle elske oc dyrcke Gud/ oc tro at thenne foriettelse om Christo skulle ske i thenne Abrahams affføde oc efftekommere. Men thenne gantzske Historia om Abraham / finder mand klarligen beskreffuen wti then hellige Bibel / thet er nock sagt / paa huilcken tiid Abraham vor/ oc huilcken stor omkringuendelse ther skede paa samme tiid wti Religion. Att Gud tha vdualde seg ett besønnerligt folck/ wtaff huilcket hand ville eres/ Fordi att the andre vore tha faldne til Affguderi alle sammens. Oc er thenne foriettelse om Christo offte fornyet oc tilsagt Abraham / Men then omskerelse er hannom giffuen / then tiid hand vor 99. aar gammel/ wti thet aar effter verdens begyndelse 2047. en anden part beregne thette ind til Jubileum 2050.

Nar omskerelsen vor giffuit.

Abraham haffde en søn med then tienniste pige Agar/han hed Jsmael/thenne vor mechtig wdi Arabia/ oc haffue the Agareni wdi Arabia theris naffn aff thenne Agar/ om huilcken ieg vil hereffter skriffue.

Agar. Jsmael. Agareni.

Om then straff offuer Sodoma.

Sodoma forbrent oc ryger i theñe dag.

WTi thett 99. aar Abrahe/ tha haffuer Gud ladet forbrendt fem hoffuit steder/ Sodoma/Gomorra oc andre ther hoss omkring ligendes med ild som hand lod falle aff himelen / oc forsenckte thennom i grunde formedelst then store formaledide wtucht oc wnaturlig synd som the brugede / oc er nu ther en somp oc wføre ther som samme steder stode oc neder suncke / mange mile veges om krinck bode langt oc brett/ Huilcken sted oc wføre nu er fyld aff beg/ oc i thenne dag brender oc røger op i lufften / til ett Euigt tegen om Guds store vrede oc heffn offuer sodan synd. Oc er dette skett effter Sindfloden i thett 391. aar / oc effter Noe død 41. aar. Saaledes haffuer tha Gud strax foregiffuit Verden thett ene tegn oc obenbarelse effter then anden / paa det/ att wi skulle lere oc mercke / att Gud vil oss døme/ oc straffe synden bode her paa Jorden oc Euindeligen.

Exempel om Guds store heffn offuer synden.

Om Isaac.

DEr effter haffuer Abraham med hanss hustru Sara affledt en søn Isaac / wtaff huilcken Chri-

stus

stus er kōmen. Thenne Isaac haffuer verit en figur / oc forlignelse att bemercke Christum/den tiid / att Gud befalde hanss fader Abraham att hand skulle offre hannom / til ett tegn att for Christi tilkomende offer skyld / tha ville Gud bort tage synden oc then Euige død / ocsaa er her wdi en anden bemerckelse oss fore giffuen / huorledes att Gud vil forlade synden oc opuecke the døde/ oc the hellige oc Gudfrøchtige giffue thet Euige liff.

Isaac Christi figur.

Isaac haffde tuende søner/ Jacob oc Esau. Aff Esau ere the Edomitæ aff komne wdi Arabia / Fordi att Esau vor kallet Edom/ det er/then røde/ for thenne sag skyld/ att hand solde sin broder Jacob for nogen rødmad skyld / then første fødsels frihed / huilcken Gud haffde selffuer benedidet i hannom/oc saaledes haffuer Esau forachtet Guds gaffue oc foriettelse. Men Jacob bleff kallet Israel / det er / en Guds første/ wtaff hannom kom siiden thet folck Israel/ om huilcke alle wi kunde ythermere lese i then hellige Bibel.

Jacob, Esau. Edomite. Esau kalles Edom.

Jacob kalles Israel.

Om Joseph Jacobs son.

Efterdi att Joseph haffuer verit en aff the operligste oc viisiste regenter / tha bør hannom icke att

Joseph en viiss man oc hellig.

vere forglemdt/ fordi at han haffuer formeret oc vil beskicke thet mectige Kongerige Egypten med religion oc Guds dyrckelse/ oc med verselig Regimente oc ordinantz / Oc skulle wi thette besønderligen mercke / at hand haffuer verit en hellig Gudfrøchtig mand oc begaffuit med then helligaand / huilcken ocsaa haffuer hollet ett hart oc strengt regimēte / oc alt thet store oc vide land Egypten vndertuinget til endrechtelig lyelsse / Her wtaff skulle wi lere / att ett stregnt oc aluarligt regimēte er bode nøtteligt oc for Gud behageligt / nar som then menige mand oc alle the befaluing haffue rade oc regere thennom icke sielffue/ men holdes vnder lyelsse oc frychtachtighed for theris here oc regent. Siiden huorledes att Joseph er kōmen til Egypten / den tiid att hanss brødre ville forkomet hannom / oc huorlunde att hand er sold aff thennom/ oc huor stor lycke hand fick siiden i Egypten/ finder mand clarligen wdi Bibelen. Doch skal mand vide / att Gud haffuer besønderligen forskicket Joseph i thett land / paa dett/ att then rette Guds tieniste skulle saledes bliffue ther prediget i thett Kongerige Egypten / oc att ther skulle noget leres om then tillkomende Christo. Fordi att Gud ville altiid bode da oc tilforn lade predige oc kundgiøre sitt hellige ord i the store oc mectige Kongerige. Oc her foruthan

er ocsaa

er ocsaa Joseph komen till Egypten / att Gud ville saaledes besørge then frome Jacob oc hans slect med føde oc vnderholdning i then dyre tiid / formedelst Joseph hanss søn som tha vor i Egypten.

Om Mose oc then straff som offuer gick then Tyran Pharao.

MEN liigeuel atth Gud haffde loffuit oc tilsagt Abrahams efftérkomere / att the skulle beside thett laud Chanaan / doch haffuer hand thet lange forhollet / paa dett att the skulle saaledes øffue theris troo i samme foriettese oc sette loffue til Gud / ja hand haffuer oc therfore ladet thennom hordeligen plages wdi Egypten tilforn / oc herfore er Jacob indfaren til Egypten med sine sønner wdi then dyre tiid / ligeruist som Bibelen haffuer off beskreffuit / oc the er bleffne ther inde wdi long tiid / som ieg strax hereffter vil giffue til kiende. Men paa det sidste att then Konning Pharao saa hordelige oc wmildeligen plagede thet folck wdi Egypten / for vthan all naade / oc brugede saa stort Tyrannij offuer

Hvor fore att Gud lader vnder tiiden plage mennisken.

Exo: 1.

thennom at hand ocsaa befalede oc paabød/
at huilcken moder som fødde et dreng børn/
tha skulle the strax sla thet i hiel. Tha haff=
uer Gud vdsendt Moysen att hand skulde
vdlede thet folck Israel aff Egypten/ Men
ther effter att Moyses haffde nu med man=
ge vnderlige tegen bortfordt samme Istra=
eliske folck til thet røde Haff/ Tha skynde=
de seg Pharao effter thennom med stor
macht/ forhobendes seg att slaa thennom
alle ther ihiel/ fordi so att the kunde icke
vnduige/ the vare tha beklembde paa bode
sider/ emellom haffuet oc biergene/ oc Pha=
rao forfulde thennom effter paa ryggen.
Men Gud then Almechtigste beuisde seg den
tiid huorledis att hand altiid hielper sine/
nar thet allerhøgeste trenger/ oc vil bøn
høre alle the som hannom retteligen paa=
kalle/ derfore lod han Haffuet skiles at paa
bode sider som een mur/ oc thet Istrae=
liske folck gick ther egenom mange mile
vegs langt. Soledes bleff tha Israel red=
det oc beskermet/ Men then Tyran Pharao
forfulde thennom effter i Haffuit/ oc van=
det sloug til hobe/ oc forsenckte Kongen
med alt hans beste folck som hand haffde
forsamlet aff then ganske Egypten. I slig
mode haffuer nu atter Gud foregiffuit Ver=
den ett megte forskreckeligt exempel/ huor=
lunde att hand vil heffne oc straffe alle w=
milde Tyranner/ oc the som Gud foracte/oc
Guds tienere forfølge. Nar

Gud hiel=per sine.

Gud straf=fer Tyran=ner.

Nar de X. Budord ere giffne.

SJden effter att Jsrael bleff vdførd egenom thet røde Haff wtaff Egipten / ere the opdragne i ørcken paa thet høge bierg Sinai/ oc tha haffuer Gud paa then 50. dag effter theris vdgong giffuet thennom de tie Budord med stor herlighed oc Maiestet wdi een forskreckelig røst aff Himmelen / Oc effterdi saa att thenne velgerning er een besønderlig aff the allerhøgeste velgerninger som Gud haffuer giffuit menniskerne her paa Jorden/ Oc thesse Budord ere Guds eigen lerdom oc viished/ oc een deylig summa/ wti huilcken all loug oc rett oc alle Regimente oc Ordinantzer ere besluttede/ tha er thet tilbørligt/ att wi mercke oc vide paa huad tiid thenne høge viished oc lerdom er giffuen /Som er/ i thet aar.

2454. effter Verdens begyndelse.
798. effter Syndfloden.

Oc Paulus siger att Guds Budord ere giffne i thet 430. aar effter Foriettelsen. Fordi so / att saa mange aar ere framfarne fra den tiid att Abraham fick første gong foriettelsen tha hand vor 75. aar gammel/ oc ind til det aar att Moyses haffde vdførdt

Jsrael aff Egypten. Men hues ther stonder skreffuit Exodi 12. At Jsrael haffuer verit i Egypten wtt 430. aar/ thet skal icke regnes fraa den tiid att Jacob for til Egypten/ Tha Joseph var ther so mechtig. Fordi/at ther vor icke saa mange aar effter Jacob/ Thette kunde wi klarligen beuise her wtaff/ Effterdi att Caath er indfaren til Egipten med Jacob/ oc haffuer født Amram/ Oc Amram siiden fødde Moises. Nu kand icke fyr hundret aar vere emellom Caath oc Moise. Men thesse fornemde 430. aar i Exodo/ skulle regnes fra den tiid/ att Abraham vor første gong vdfaren aff Mesopotamia til Canaan/ oc haffuer siiden selffuer vandret i Egypten/ Oc att mand klarliger skal forsta Paulum/ tha vil ieg her den rette tiid opregne.

25. aar vor ther ind til Jsaac vor fødder/ fra den tiid at Abraham vor kommen første gong til Canaan.

J thet 60. aar haffuer Jsaac fød Jacob.

90. aar haffuer Jacob fød Joseph. Oc i 110. aar haffuer Joseph leffuet.

65. aar vore effter Joseph oc indtil Moyses bleff fød/ huilcket taal ocsaa Philo beskriffuer.

80. aar vor Moyses gammel then tiid hand vdforde thet Jsraeliske folck aff Egypten.

ten. Desse aar nar the ere summerede til sammenss/ gøre 430. aar / So langt haffuer ther verit fra den tiid att Foriettelsen bleff første gang giffuen Abraham oc ind til den tiid/ att Jsrael før aff Egypten/ oc siiden ere de Tie Budord vdgiffne.

Oc haffuer nu Gud then Almechtigste forskicket thette folck Jsrael ett eiget besønderligt Regimente / oc anrichtet thennom ett eiget oc sønderligt Riige/bode med Guds tieneste/Preste embede oc verselig Regenter / att ther inthet fattedes / Paa det att ther skulle saaledes vere ett vist folck ebland huilcket Gudz ord oc then rette Gudz tieniste skulle obenbarligen findes / oc aff huilcket Christus skulle fødes. Herfore er then hellige Kircke oc Guds Riige/oc Guds ord stedze bleffuet hoss dette folck / ind till Christi død oc pine. Sadant skal mand grandgiffueligen mercke / oc befinde / huorledes att Gud haffuer altiid hafft sin hellige Kircke / oc giffuit sine hellige ord aff begyndelsen/oc thennom stedze hoss sine vduallde beuaret.

Om the Førster Jsrael.

Fraa thenne vdgong aff Egypten oc til thet Herredomme oc Regimente som Saul haffde / vor

vor 369. aar/ huilcket mand klarligen finde kand aff thet tall/ som stonder 3. Regum 6. Nu haffuer dette folck effter Moyse hafft Førster / oc en part aff thennom ere vdualde aff the viisiste / Somme aff thennom ere ocsaa besønderligen kallet aff Guds eigen forsyn til theris Regimente/ oc haffue soledes bedreffuit store merckelige gerninger. Oc Gud haffuer seg besønderligen beuiist hoss dette folck/ att wi kunde skenbarligen sehe/ huor troligen Gud beskermer oc beuarer sine/ om the end vndertiiden ere stede i far oc lide nød.

The Israelitiske Førster kalles Domere.

Desse Førster kaller mand Domere effter then Hebreiske wiss / Men efftterdi att theris Historier ere beskreffne wti Bibilen/ huor mand ocsaa klarligen kand finde alle theris gerninger oc handel / vil ieg her aleniste opregne theris blotte naffn/att thenne Chronica kand soledes haffue sin rette skick oc beholle aarss tall.

Moyses regerede	40. aar.
Josue	27.
Othoniel	40.
Ehud	80.
Baruch med thenne Prophetissa Debora	40.
Gedeon	[40.

Abyma-

Abimelech 3. aar/hand sloug sin Broder i hiel / oc giorde ett oprør/ wti huilcket hand ophøffuede seg til Regimentet. Ther fore bleff hand oc selffuer skendeligen strax ther effter omkommen.

Thola regerede	23. aar.
Jair	22.
Jepthe	6.
Abessan	7.
Abdon	8.
Samson	20.

Effter thennom haffue regeret thesse høge Prester effter huor anden.

Eli	40. aar.
Samuel	40. aar.

The Konger Jsrael.

DEtt Førstedømme Jsrael haffuer icke nogen arffuit/oc therfare vor icke nogen viisser Potestat eller Regent ebland thet Jsraeliske folck/wtan aleniste then øfferste Prest/Men Gud gaff thennom att lige vel nogre viise Førster ther hoss til en verselig skøt oc beskermelse/ oc Gud vdualde thennom selffuer

oc op-

oc opuecke / then ene her oc den ander der / Thenne Guds velgierning kunde nu icke thet Jsraeliske folck lide oc ville icke vere saa wuiss om theris Herre / men ville haffue stedze en viss Kong oc beskermer / oc therfore begerede the aff then offuerste prest Samuel / att hand skulle wduelge thennom en Koning. Samuel søgte rad hoss Gud / oc Gud obenbarede hannom dette / att hand vor møgit vred her fore / att thett folck ville tha haffue en Konge / oc befalde Samuel / att hand skulle hordeligen straffe Jsrael her fore. Doch beuilgede Gud oc samtyckthe att Samuel motte wduelge thennom en Koning oc anrichte oc beskicke thennom ett Kongerige offuer Jsrael. Her wdaff bør oss nu alle att mercke huorledes att kongelig wduelgelse oc befalning er aff Gud sielffuer stadfestet saaledes med wtrøchte clare ord.

Foruandling i regimente oc ny skick er Gud icke behagelig.

Oc skulle vi ocsaa her ythermere mercke / att Gud bleff icke vred herfore / ligeruist som kongelig regimente vore wret eller wtilbørligt / efftherdi att Gud haffuer thet sielffuer clarligen stadfestet. Men for thenne sag skyld fortørnes Gud / att thett folck tha begyntte att ville haffue en ny foruandling wdi thett regimente / som Gud haffde tilforn forordineret oc beskicket thennom / Fordi att Gud kand icke lide / att man skall giøre nogen ny omuendelse i noget regimente som Gud haffuer sielff beskicket. Oc lerer

oss dette exempel/ att wi skulle frychte oc beuare oss fra alle honde sodane fornyelsser oc foruādtlinger. Her ere ocsaa fast flere oc dreffeligere lerdome wdi denne historia att mercke/ huilcke man kand icke alle fortelge/ Alenniste bør oss dette at vide oc mercke/ huilcket mand finder clarligen wdi Bibilen/ Huorledis att Gud haffuer nu atter stadfestet verselig Herrdømme / oc Førstelige mact / oc Kongelige velle/ den tiid hand sagde/huad som Kongelig rett oc befalning er. Al macht er aff Gud

Saul haffuer regeret 40. aar oc er omkommen for hans synd skyld / oc all hanss Slect vddelget. Saul.

Dauid haffuer regeret 40. aar/oc Gud straffede hannom for det hoor skyld hand brugede/oc lod hannom foriage aff hans eigen søn Absolon wti ett opror. Doch haffuer Gud atter indsett hannom i sit Riige igen/ oc hordeligen straffet thet opror/Oc Absolon ladet omkōme med en ynckelig affgong. Dauid.

Salomon haffuer regeret 40. aar / oc effter hans død er thet Kongeriige forstøret formedelst Dauids hoor skyld. Salomon

The Konger Juda aff then Slecht Salomonis.

ROboam haffuer regeret i 17. aar / oc gaff orsage til thenne store foruandling som skede i Rigit/formedelst Roboam. Kongernis j Bog. 14 Cap.

delst sin horhed skyld oc wmildhed / ther hand ville icke formilde eller nogit afflegge aff then store besuering / samme land vor betønget med / ligeruist som the gamble oc elste i landet rade hannom / Men hand ville fast mer tro oc heller efterfølge thet yngste rad / som rade hannom att hand skulle ingen tønge eller besuering formilde / huilcket hand ocsaa icke giorde / Therfore fiøld hannom fra then største part aff landet / oc giorde seg ett besønderligt Kongerige wdi Samaria. wtaff huilcken orsage ther bleffue siiden store Krig emellom thennom paa bode siider Men Dauids afføde bleffue / oc the regerede i Juda / Saa hølde seg ocsaa Benjamins slecte till Juda Koning.

Orsagen att thett Samariske riige er opkomet.

Abia. Abia regerede i 3. aar / oc offueruand then Koning offuer the 10. slecter Jsrael.

Asa ødelagde affguderj. Asa regerede i 41. aar / oc foruerffuede stor loff oc priiss / fordi att hand ødelagde then falske oc wrette Guds tieniste som tha vor anrichtet emod Guds ord / alsaa det hand ei heller ville spare sin eigen moder / som haffde ocsaa begynt seg en eigen Guds tieniste / huilcken hand oc ødelagde. Herfore gaff Gud hannom lycke oc framgong / att hand offueruand oc slog sine fiender the Arabier. Men paa thett siiste bleff hand straffet aff Gud / fordi hand giorde en forbund / oc icke fortrøstede seg paa Gud eller Guds beskermelse.

Halff

Halff delen aff Verden.

INder thenne Koning Asa wdi hanss 12. aar haffue seg endet the første 3. tusind aar fra verdsens begyndelse / det er / halffdelen aff Verden/effter then sprock Helie/som ston der først beskreffuen i thenne bog i fortalen. Nu kand mand her effter strax sehe / huilcke store oc hastelige omkringuendelser ther ere schede i alle riige oc huilcken krijg oc mord ther haffuer strax verit i verdē/ fordi att alle ting begynte da at vende seg emod verdenss ende. Her skal mand ocsaa mercke att the Greiskerss oc the Romiskerss handel ere icke so gamble/ som Jødernes handel ere/ wtaff huilcket wi kunde besinde att alle folck ere komne aff the Jødiske forfedre / oc att the elste lerdome oc Guds ord haffue verit hoss thennom.

Jøderne ere the elste

Josaphat regerede i 25. aar oc loffues storligen / fordi att hand haffuer fast hollet seg ved Guds ord oc Guds tieniste formehret/oc sitt embede oc Kongelig befalning vel forestondet / therfore haffuer ocsaa Gud giffuit hannō stor seiier. Helias haffuer leffuit wdi thēne tiid/ huilcken ocsaa er icke død men leffuendes bort tagen til Himels/ som Enoch/ Saaledes haffuer nu atter Gud fore giffuit verden en høg oc mectig Prophet/ oc

Josaphat formerede Guds ere.

Helias ere icke dod.

besønderlige lerdome oc Miracfel / tha verden vor mit wdi sin tiid / att Guds ord oc then forietteIse om Christo skulle tha saaledes fornyes oc for alle kūdgiøres. Wdi thenne Helie tiid ere the offueruerendes siiste try tusind aar fast begynte/ Effter thenne Helia er Heliseus kommen. Om desse tuende Propheter skriffuer oss then hellige Bibel ythermere/ huorledes att the haffue altiid straffet then wrette oc wgudelige Guds tieniste / oc haffue alltiid handlet oc bedreffuit store mectige sager oc vnderlige gierninger.

Heliseus.

Joram anrichtede ny affguderij.

Joram regerede i 8. aar/ oc lod slaa i hiel sin broder oc alle sine forfedre/ hand anrichtede falsk Guds dyrckelse oc affguderij/ for hues sag skyld Gud haffuer hannom hordeligen plaget. The Philister offuerwunde hannom oc i hiel slouge / oc bort førde hanss hustruer oc børn alle sammenss/wthan then yngste son Ochosias.

Ochosias.

Ochosias vor i sitt regimente ett aar/ oc effter hanss faders exempel til stede hand at affguderij anrichtedes/herfore bleff hand slagen/ Men hanss moder Athalia/ther hun sahe att hun haffde forloret hennes søn/ tha lod hun i hiel slaa alle the som kunde findes att vere fødde aff Kongelig slect/ paa det at samme Riige skulle icke komme fra hiendes hond. Altsaledes er thet Kongerige frauent oc kommet fra Salomonis slecht oc

Athalia.

affføde / huor vdaff wi kunde sehe huor forskreckeligen Gud straffer synden. Oc besønderligen skulle alle Førster haffue dette exempel for øgen / huorledes att Gud pleier for synden skyld / att fordelge oc ødelegge store herres slecht oc afføde. Heffn for synden skyld.

Athalia som vor Ochesiæ moder haffuer thett riige behollet med mact / oc ther wdi bruget store tyrannij i 6. aar / hun haffuer ocsaa fonget sin lohn paa thet siiste / thij hun bleff i hiel stungen effter then øffuerste prestes befalning.

Om Nathan oc hans efftertommere.

Nathan Dauids son.

Then Euangelista Lucas sætter icke Salomon ebland the forfedre som Christus er kommen aff / fordi att Salomonis slecht oc afføde er plat ødelagt / Doch er thett Kongerige stetze bleffuit hoss Dauids efftertommere / ligeruist som Gud hannom foriettet haffde. Nu haffuer Dauid hafft en søn her foruthan som hed Nathan / huilcken Lucas opregner / oc aff hannom ere thesse efftterfolgende Konninger wdi Juda affkomne.

Joas regerede i 40. aar / oc vor from i begyndelsen salenge att Joiada then øff- Joas. Joiada.

 uerste

uerste Prest leffede / huilcken hand adlyde. Men ther effter er hand fallen fraa Guds rette dyrckelsse oc haffuer anrichtet Affgu-deri / oc lod i hiel sla then hellige Prophete

Zacharias Propheta. Zacharia som vor Joiade søn/mit i Kircken/ om huilcken Christus thaler Matthei 23. Herfore lod Gud straffue hannom med de Syrier / oc paa thet siiste bleff han myrd aff sine eigne tienere.

Amasias. Amasia regerede 29. aar/vor ocsaa from med thet første / oc adlyde Propheterne / Herfore haffde hand oc lycke/ oc sloug de Jdumeer/ Siiden bleff hand stolt oc homo-dig/ oc begynte een Krijg aff rett kæde for wtan nød/wti huilcken hand bleff fongen/oc paa det siiste omkommen.

Ozias. OZias regerede 52. aar / hand vor oc kallet Asarias / oc haffuer verit from med then første / oc sloug de Philister. Ther eff-ter ville hand selffuer offre i tempelet/emod Guds ordinātz oc skick/ oc giorde sig til prest tha bleff hand spitdalsk. Paa samme tiid haffue thesse Propheter leffuet / Ozea / A-

Oseas. Amos. Micheas. Jonas. mos oc Michea/oc haffue prediget emod the Konger som vor i Samaria oc Juda. Jo-nas Propheta haffuer oc verit paa samme tiid/ huilcken tha vor vdsendt aff Gud att predige for then Koning i Assyria.

Jotham. Jotham/regerede 16. aar oc vor from/ oc haffde lycke emod Ammon.

Achas regerede 16. aar/ oc anrichtede falsk Guds dyrckelse/hand lod opbygge Capel oc Altere alle vegne i landet/ formedelst den store hellighed som hand tøchte seg att haffue / oc vor doch idel vantto oc misbrug emod den rette Guds tieniste/Herfore haffuer Gud tilstedt/ att thet ganske Kongerige bleff med hannom offuerfallet oc suarligen plaget. Achas.

Ezechias regerede 29. aar/oc vor from oc haffuer ødelagt then falske Gudz dyrckelse/ oc beskickede presterne theris vnderholning oc tiende/ Sodane ere the rette førstelige gode gierninger. Herfore haffuer Gud giffuet hannom merckelige seyer emod hans fiende. Fordi att den tiid at then Koning aff Assyria haffde belagt Hierusalem / Tha paa kallede hand Gud om hielp / oc Gud lod tha Englen slaa the Assyrier oc frelse Jerusalem/ i thenne Koningens tiid haffuer Esaias verit i stor ere/ oc haffuer vnderuiist oc oplerdt Kongen i Guds frøcht oc kierlighed. Ezechias then Gudfrøchtige. Esaias.

Wti then 6. aar Ezechiæ haffuer then Koning i Assyria vndertuinget then Stad Samaria/oc bort føred the tye slechter Israel / oc dette vor then største part aff Guds folck som haffde til forn giffuit seg fra then Koning Juda / oc giorde thennom selffue theris eiget Kongeriige. Men langt tilforn/ att the Konger aff Samaria befrøchtede seg/ att huor som thet folck skulle gongit til Samaria bleff ødelagt

Jerusalē at giøre theris offer oc høre Guds ord ligeruist som Gud haffde thennom beskicket oc befalet att the skulle giøre. Tha kunde thet ske/ att the skulle snarligen falle fraa Samaria oc giffue seg atter igen vnder theris rette Konger aff Juda / huilcke Gud haffde selffuer indsett oc beskicket offuer thet folck Jsrael. Herfore haffue the selffue anrichtet oc begyndt theris eigen Guds tieniste / oc skicket thennom besønderlig lerdom oc Offer / emod Guds Bud/Oc the misbrugede saledes Guds naffn til et sken / ath beskytte theris Rige her med. Emod thenne theris eigen Guds tieniste / haffuer Gud tha vdsendt mange høge Propheter/ til at beuare oc frelse mange til theris salighed. Men the store Herrer behiølle theris Affguderi/oc ville thet icke offuergiffue eller lade seg vnderuise aff Propheterne/ therfore haffuer Gud suorligen plaget thennom med krig oc oprør / oc haffuer ingen slecht ebland thesse Konger wdi Samaria lenge regeret / til saalenge / att Gud tilstede thaa paa thet siste / ath alle samens bode Konger oc folck bleffue bort førde oc komme i elendighed / vnder the Assyriske. For dette Exēpel maa wi alle redes oc forskrecke oss oc lere saaledes her wtaff att frøcte Gud/Fordi att haffuer Gud icke forskonet sit eiget folck oc then slecht Abrahæ / som hand haffde besønderligen giffuit oc loffuit sodanne herlige for-

Wrang Guds dyrkelse bliffuer icke wstraffet.

Exempel att fröchte Gud.

ge for-

ge foriettelser / Men haffuer strax saa haste-
ligen forstøret theris Kongeriige / oc then-
nom alle forieget / oc lade bortføre / So er
thet møget befrøchtendes / oc stor fare/ att
Gud skal icke heller ville spare eller forskone
oss. Oc meg tyckes her / att then part Sa- Samaria
maria haffuer verit en figur oc bemerckelse bemercker
til then kircke wdi orient oc i Grecia / fordi then Kir-
att liigeruist som Israel til Samaria er bort cke i Ori-
førde aff the Assyrier oc ere icke igen komne/ ente.
so er ocsaa then Kircke wdi Orient platt oc
aldelis forstørret oc ødelagt aff the Sara-
cener oc Tyrcker/ oc ligeruist som thet er sii-
den gongett med then slecht Juda / so ten-
cker ieg oc befrøchter / att thett skal ville
gonge med thenne part oc Kircke wdi Occi-
dent / oc stonder end til fare / att Gud skal
fast grummeligere handele med oss/ for vore
mange oc store synder oc wtacknemelighed
emod Gud. Doch haffuer Gud att liigeuel
betedt ehre oc benedidet then slecht Abra-
he / ythermere end nogre andre folck. Her-
fore skall huer lesere vel betencke dette ex-
empel / oc paa kalle Gud/att hand vil nade-
ligen straffe oss / oc icke aldeles forskiude oss
oc plat forderffue.

Oc haffuer dette Riige stondet 244
aar/Ja sandelige dette maa vel vere en kort
tiid / besønderligen effterdi / att Gud haff

ner giffuit dette folck saa herlige foriettelser / oc att thet skulle haffue saa stor lycke / oc framgong her i Verden / oc haffuer doch i medel tiid icke verit for vthan krig oc opror. Saaledes haffuer Gud straffet then vrange Guds tieniste oc Affguderi / oc er dette riiges forstøring til Samaria skett i thett 3240. aar effter verdens begyndelse.

Manasse then wgudelige Köge.

Manasse Ezechias son haffuer regeret i Judea effter sin fader 55. aar / oc haffuer atter anrichtet then falske Guds tieniste/ oc lod brende sine eigne børn Gud til offer/ vdaff hanss idel store oc falske gudelighedt/ hand haffuer forfuldt the propheter / oc lod then helligste prophete Esaiam saffue i hiel med en sauff/ Therfore bleff hand fongen oc bordført. Doch haffuer Gud nadeligen hulpet hannom atter igen / ther effter att hand bekende sine synd/oc bedrede seg oc inderligen paa kallede Gud / oc Gud haffuer sett hannom til ett exempel ebland syndere/ ther seg ville omuende oc rette oc bedre / att the skulle icke tuile att Gud vil io vere thennom nadig / oc forlade sine vrede/ oc giffue thennom theris straff til.

Esaie død.

Manasse er thēnom et exempel sō ville seg omuende.

Amon.

Amon regerede 2. aar / vor wgudelig/ therfore bleff hand i hiel stungen aff hanss eigene tienere.

Josias.

Josias rgerede 31. aar/oc haffuer atter ødelagt then falske Guds dyrckelse oc neder slaget Capel oc affguderij oc lod forbrende the

the falske propheterss been. Wti thenne Koninges tiid haffuer mand igen fundet the bøger Moisi / huilcke tha vore borte oc forlorne i long tiid / Ja sandeligen dette er ocsaa ett mectigt exempel som oss bør vel att mercke/ huorledes all wgudelighedt oc menniskens paa fund oc lerdom/ haffuer tha so møgit fonget offuer honden/oc vor tha aller mest anseet hoss alle mand / Oc then hellige skrifft vor saa ringe achtet paa samme tiid/ oc aldelis forsmadt /saa att mand haffde tha forlorett bøkerne oc viste ei huor the vore/ men Gud haffuer thennom att ligeuel om sider igen skicket. Thenne historia er for vthan tuil en figur oc bemerckelse om thenne siiste tiid i then hellige Kircke / huor som Guds ord skulle clarligere obenbaris emod enden/ oc then hellige skrifftt bliffue bedre bekandt.

Moisi bøger igen fundne.

Att Guds ord skulle bedre forkyndes emod endẽ.

Men endoch att Josias vor en hellig Koning oc Gudfrøchtig / dog haffuer hand attligeuel nogit forseet seg paa det siste/ fordi so att ther hand nu i long tiid haffde siidet fredsomeligen oc beuist mange merckelige gierninger. So bleff hand driistig oc mente att hannom kunde ingen wlycke vederfares for hanss hellighed skyld oc fromhed/ herfore begynte hand en krig med then Koning aff Egyptẽ/formedelst thenne menniskelige fordristelse / Endoch att then Koning aff Egypten begerede att hulle friid

med hannom. Men fordi att Josias forlod seg paa sin mact oc gode lycke oc fromhed/ som hand tockte seg att haffue/therfore bleff hand i samme krũg suorligen saar giort oc siiden døde ther aff.

Joachas. Joachas regerede 3. monet / oc er bort følt til Egypten.

Joachim. Nabugodonosor. Joachim regerede 11. aar/oc bleff offuerfallen aff then Babyloniske Konning Nabugodonosor / then tiid hand plustrede thet ganske Jødeland / oc tuingede Joachim til att giffue seg skatt / oc hand bortførde mange med seg aff landet/ ebland huilcke Daniel bleff ocsaa bort førder tha hand vor en vng dreng. Siiden holt Joachim ingen loffue/ tha kom then Konning aff Babylon atter igen / oc fongede Joachim i Hierusalem/ oc lod hannom slaa i hiel/ oc kaste hannom wthan for staden ebland the andre døde legome / ligeruist som Jeremias spode hannom at hãd skulle bliffue begraffuen som en asne.

Daniel.

Joachim eller Jeconias. Joachim eller Jeconias regerede 3. monet / da kom Nabugodonosor atter igen att belegge Hierusalem oc Jeconias gaff seg fongen effter Jeremie Prophetis rad/huilcken Gud haffde obenbaret/att Hierusalem skulle bliffue forstørret / oc thett folck bort føres / oc att the skulle icke endoch alle forfares/men skulle komme igen / oc opbygge Hierusalem. So er Jeconias naadeligen aff

Gud beuaret i Babylon / fordi sa att han attlyde thenne Jeremiæ Prohhecie oc vnderuisning / huilcket ieg vil her effter ythermere beskriffue / oc tha bleff thet beste folck / oc alle herlige ornament oc kleder / som hørde til Templet i Hierusalem / bordt førde med thenne Koning Jeconia til Babylon.

Sedechias regerede 11. aar / oc er frafallen den Koning aff Babylon / oc ville icke giffue hannom skat / da kom Nabugodonosor oc belagde Staden. Men att lige vel att Jeremias gaff hannom rad / at han skulle giffue seg. Fordi att Gud ville thet Riige Juda lade straffe oc bort føre / Doch ville hand icke. Men fortrøstede seg her paa / att Gud haffde loffuit oc tilsagt / at thet Jødiske folck skulle icke vndergonge. Saaledes trotzede nu Sedechias emod Guds foriettelse / oc the høge Prester icke vdtyde hannom rett eller forclarede Guds tilsegen oc forjettelse / Fordi att Gud kunde vel beuare sit folck / Endoch att han til stede at thet bort førdes til en tiid oc straffedes. Saaledes haffue the alle forachtet Jeremiæ Prophecei / oc besønderligen for denne sag skyl att dette saa mogit lenge forhiølt seg oc icke strax skede som han sagde / oc fordi att then Koning aff Babylon vor nu try gonge indfaren til Judeam / oc haffde doch icke att ligeuel forstøret Jerusalem / ocsaa vor Sedechias

ther vel

ther vel II. aar forgongne/wti huicke man-
ge vore hen rømbde aff ſtaden oc bort før-
de/ oc Jeruſalem bleff attliguel beuaret/
her til forhobedes the end nu oc fortroſtede
ſeg ſaaledes aff menniſkelig blindhed / att
thet ſkulle icke gonge thennom ſaa hardt oc
ei ſaa ilde / ſom Hieremias ſpode thennom
ocſaa var Hieruſalem ſaa faſt / at mand icke
kunde thet letteligen vinde. Men Nabugo-
donoſor hungrede thennom vd / fordi att
hād laa ther fore i halffandet aar/oc tha vor
ſaa ſtor hunger i Staden / att mange ade
theris eigne børn. Alt ſaaledes vor then men
niſkelige natur forſtocket oc blind/ at the icke
tha ville i ſadan theris høgeſte nød anam-
me Guds trøſt oc hielp. Fordi att huor ſom
the haffde end tha giffuit ſeg i Staden eff-
ter Jeremiæ rad/oc om thet end haffde verit
thennom hardt oc møgit beſuerligt/atth fa-
re i elendighedt / tha kunde the hafft rohe
oc nødtfriid wti fremmede land. Men paa
det ſiiſte bleff Sedechias fongen / den tiid
hand flyde/oc alle hans børn bleffue ſtrax
aff liffuede for hans anſicht/ oc Nabugudo-
noſor lod ſiden ſtinge bøde hanſſ øgen vd/
oc forſtørrede Jeruſalem / hand lod ocſaa
opbrenne Guds eiget Tempel/huilcket Gud
haffde ſelffuer befalet thennom att bygge /
oc hand bortførde then beſte part aff thet
Jødiſke folck i thet Babyloniſke fengſel.
Sandeligen dette Exempel ſkal oſſ ideli-
gen paa

Exempel om ſtor hunger.

Sedechie død.

gen paa minde/ huorledis wi skulle betencke/ at haffuer Gud icke spart oc ei ville forskone sit eiget folck oc dette Kongerige Juda / huilcket han haffuer selffuer anrichtet/ tha skal hand icke heller spare eller skone andre land oc Rige/Men vil hardt oc forskreckeligen straffe synden alle vegne. Fordi att Gud siger i then hellige Skrifft/ att hand haffuer thenne grummelige plage oc straff til stedt/ att komme offuer Juda for theris synder skyld. Oc skrifften opregner besønderligen desse synder / som er / Guds hellige ords foractelse / falsk Guds tieniste/ oc tyranni offuer the fromme Guds ords forkyndere oc gode Propheter.

Thenne forstøring offuer Hierusalem er sket i thet 3373. aar effter Verdens begyndelse. Oc vor ther 316. aar fra Dauid oc i til thenne forstøring. — I rusalem bleff nederslaget.

Alt saalenge er thet Kongelige naffn bleffuit hoss Dauids efterkommer/ oc haffuer ther verit ebland thennom fast flere dradelige oc lofflig Konger end nogen anden stedt i nogre andre Kongerige paa Jorden. Fordi att Gud haffuer samme Kongerige Juda selffuer anrichtet / oc therfore det beuaret oc vnderhollet. Men ther haffuer ocsaa verit ondt krud ebland/derfore haffuer Gud straffet thennom / oc thet Kongerige foruandlet oc omuendt. Saa att thet — Gud haffuer selff beskicket thtte Rige Juda.

att thet Rijge Juda haffuer nu verit 70. aar i thet Babyloniske fengtzel / doch haffuer Gud beuijst seg i medel tijd hoss thennom / At hand icke ville forlade sijt folck oc then hellige Kircke / effterdi hand sende til thennom høge oc mectige Propheter til vnderuijsning oc fortrøstning / ligeruist som Daniel vor til Babylon / oc haffuer omuendt then Koning Nabugodonosor. Fordi at then tijd att Gud straffede Nabugodonosor for hanss wmildhed skyld i saa mode att hand bleff vilder oc gallind som ett vildt best / tha giorde Daniel bøn for hannom til Gud / oc Gud halp hannom igen / Sijden rette oc bedrede seg Nabugodonosor / oc ødelagde Affguderi / Oc lerde aff Daniel den rette Guds tieniste.

Nabugodonosor omuendis aff Daniel.

Effter Nabugodonosor regerede hans Søn Euilmerodach til Babylon / oc hand lød sijden erligen oc Førsteligen holde / oc tractere then Koning Jeconias / huilcken til forn haffde giffuit seg selffuer fongen effter Jeremiæ rad / oc vor faren veluilligen i thet elendighed til Babylon / oc er thet sijden vel gonget thenne Jeconias / fordi hand vor Guds Prophete lydig oc hørsammelig / Endoch att hand led stor nød paa een tijd long. Alt saledes et then slecht Dauid icke plat forgongen / Men er aff Guds eigen forsijun vnderligen beuaret

Euilmerodach.

oc vn-

oc vnderhollen/ligeruiſt ſom wi ſkulle ytther≠
mere fonge att ſehe oc leſe her effter.

Effter Euilmerodach haffuer Balta≠
ſar regeret til Babylon / hand forachtede
Guds ord oc all Gudstieniſte/ oc antichtede
the gamble Affguderi Chaldeorum / oc lod
hente til ſin Pancket oc Geſtebud the huite
ſølff kar ſom vore førde aff Tempelet fra
Jeruſalem / oc beſpottede ſaledes then Jø≠
diſke Gud her med/ythermere lod hād ocſaa
ſiunge Gud til beſpottelſe / de Chaldeers
Gud ſkal bliffue then rette Gud / then Jø≠
diſke Gud maa vige. Men huad ſkede
her effter? Thenne Guds beſpottelſe giorde
tha ende paa thett gantſke Kongerige/fordi
att then tiid Kongen ſad i ſin høgiſte Ma≠
ieſtet/tha lod Gud en hand ſiunes obenbare
paa vegen for hans øgen / oc ſkreff ſaledes/
Balthaſar ſkal omkomme oc forlere thet
gantſke Kongerige / oc dette ſkede alt ſaa i
ſandhed then ſamme nat/ fordi att the Me≠
di oc Perſe offuerfiølle Babylon med ett
haſteligt anfald oc indtoge thet gantſke
riige/oc i hiel ſtunge Koning Baltaſar ſam≠
me nat. Dette exempel formaner oſſ ocſaa at
Guds beſpottelſe bliffuer icke wſtraffet.

Baltaſar.

Guds be≠
ſpottelſe
bliffuer al≠
drig wſtra≠
ffet.

Saledes haffuer nu then første Mo≠
narchi fonget ſin ende oc er kommen til de
Perſer oc til den Konning Cyrum.

Oc haffuer ther verit 1495. aar fra A≠
brahams fødſel oc indtil Cyrum/wdi huilcke
aar/

Her haffuer then første Monarchi sin ende.

aar/ att først de Chaldeer oc süden the Assyrij haffue indehafft thenne Monarchi/ süden er hun attskildt / oc vnder tüden haffue the Assyrij / oc stundom the Babylonier verit mechtigere/til so lange att the Medi oc Persæ haffue seg formeret / oc Cyrus paa dett süste haffuer indtaget Babylon / oc then Monarchi atter saledes tilsammen bringet/ oc lagt hinde vnder sitt regimente.

Oc skulle the Lesere her bemercke / att thett gantske Jødiske Kongerige haffuer seg begynt paa samme tiid / vnder thenne første Monarchi / vdaff huilchet wi kunde sehe / att Jøderne ere thett elste folck / oc haffue alenîste then visse historia beskreffuen om the første Kongerige i Verden.

Om the Grekiske.

NV ville wi korteligen beskriffue huorledes thet haffuer ston det hoss the Grekiske/wdi medel tiid att thenne første Monarchi haffuer verit i sin macht / vdaff huilcket mand kand letteligen formercke/ att the Grekiske haffue icke so gamble historier/som the Jøder/ fordi att alle the Grekiske historier ere skreffne effter denne første Monarchi / Oc the Grekiske küde inthet vist til bagge regne oc icke heller lenger / vthan hues att theris Olympiades

The Jøder haffue eldre Historier end the Grekiske.

piades beskriffue. Nu haffue theris Olympiades begynt seg i thet 38. aar Osiæ / det er / forst ved 200. aar for end Persarum Monarchi begyntes nar man thet regner aller nøgeste. Men ieg vil nu desse Olympiades lade fare oc nogit beskriffue huad ther sket er hoss the Greiske ved thenne tiid vnder then første Monnarchi. Olympiades.

Thet Greiske land Grecia haffuer icke paa den tiid hafft nogen eigen Koning/som andre land/ Men haffde mange Førster/ oc vndertiiden haffue the Steder verit saa mectige/at the haffue giort stor omuendelse med the Førster / Fordi att naar Stederne vore mechtigere/ Tha kunde the icke vel fordrage the Førster / ligeruiist som wi end nu paa thenne dag maa sehe wdi Italien / oc ieg her effter vil beuise med visse Erempel oc Historier/huilcke nøttelig ere at vide/For di att the Greiske haffue icke mange Historier/for end det Troianer kriig begyndes.

Om den kriig for Troia.

DEn Troianiske kriig haffuer verit i Dauids tiid huilcket mãd kand beuise aff Virgilio/ther hand

 siger /

siger / att thet Riige til Alba haffuer stondet i 300. aar / Hic iam ter centum totos regnabitur annos. Men paa den tiid att dette Albanorum riige haffde ende / tha begyntes Rom første att bygges / huilcket ieg vil her effter ythermere forclare. Oc om mand regner til bage fra den tiid att Rom er begynt / oc ind til then tiid att Salomon begynte sit Regimente / tha finder mand 303 aar / oc liit til forn / haffuer then Kriig stondet for Troia / oc dette er nu visseligen sa i sandhedt / Endoch att mange Historiographi skriffue thenne Kriig / att vere fast eldre end hand er / men ieg haffuer doch større beuiisning her til / att thenne Kriig er icke saa gammel som mange sette hannom / huilcke ieg vil nu her korteligen lade fare. Men doch skulle wi dette vide / att thenne Kriig haffuer seg begynt aff thenne orsage for ett hoor skyld / fordi att Paris som vor Kongens søn aff Troia haffuer bort førdt Helenam en førstinde aff Grecken oc vor Menelai hustru / huilcket the Førster oc alle steder wdi Grecia haffue storligen fortrøtt / oc giørde saa en forbund oc droge for Troiam i thet Troianiske land / oc førde ther Kriig i 10. samfelde aar / oc paa thet siiste haffue the offueruundet then hoffuit stad Julium oc i hiel slaaget then Koning Priamum / Saaledes fick thet Kongerige Troia sin ende. Men aff Troia foor Eneas med skiib til Italiam oc haff-

Ett hoor gaff orsage til det Troianiske Kriig.

Eneas.

oc haffuer indtaget then part aff landet som kalles Latium / oc ther begynte hand att anrichte ett nyt Kongerige / Oc hanss søn Ascanius som kalles oc Julus bygde then stad Alba / wdi huilcken Eneæ efterkomere haffue regeret ind til saa lenge att Rom bygdes/ oc haffue ther verit i samme Troia-niske krig mange merckelige oc veldige Før-ster / huilcke mand icke her kand alle opreg-ne. Aff Thessalia vor then mechtighe Heldt Achilles / oc haffuer i hiel slagett Hector/ huilcken tha vor then aller veldigste Første i Troia / Men Achilles er siden om-kommen aff forrederij / fordi att the Troia-ner haffde hannom tillsagt / att giffue en aff Priami Koningers dotter aff Troia / oc ther hand stod i kne før Alteret/ tha haff-uer Paris forrederlighen skott hannom i-gennom.

Latium. Ascanius. Achilles. Hector.

Om den Kriig for Thebe.

Nogit tilforn at thenne Troianiske kriig stod/tha vor ther en anden krig for then Stad Thebe fast iammerligere / fordi att thet Førstendøme Thebe vor tuende Brøder til fallet til arff/ Etheocles oc Polynices / desse

Orſagen til den krig for Thebe.

bleffue ſaa till enſſ med huer anden indbyrdes/ att en aff thennom ſkulle regere ett aar/ oc then anden ſiiden huort andet aar / Men ther effter att Etheocles vor kommen til regimentet / ville hand det ſtetze beholle / oc vere allene herre/ oc icke holle then Contract hand giorde mett ſin broder / Tha rømbde hanſſ broder aff nød oc trang til Adraſto ſom vor Koning til Argos / hand gaff hannom ſine dotter / oc ville ſaa med mact indſette hannom i landet igen / ſaa droge de for Thebe/ Ther bleff Adraſtus ſlagen oc andre Førſter flere/oc the tuende brødre Etheocles oc Polinices drabede med huor anden / oc bleffue bode døde aff huor andenſſ ſtyng oc hug. Sodane ſtor jamer oc mord vor ther kommen aff theſſe tuende brøders wenighed / Doch haffuer thenne krig att liigeuel icke fonget ende her med / fordi att andre Førſter haffue ſeg ther effter forſamlet oc forſtercket oc atter belagt Thebe oc thet offueruundet oc neder ſlagett.

Etheocles Polinices. Adraſtus.

Om Hercules.

MEn korteligen for denne tiid / det er / liit tilforn att Saul vor bleffuen Koning i Iſrael/tha leffde Hercules wdi Grecia/ huilcken her

cken her loffues oc haffuer stor priiss offuer
andre mectige Førster oc herrer / for hanss
besønderlig mandom skyld oc førstlige gier-
ninger. Hanss foreldre Amphytrio oc Alc- Hercules Tyrinthus
mena ere fødde i then stad Tyrintho / som
haffuer liget icke langt fra Argis. Men Am-
phytrio er rømbt til Thebe for thenne sag
skyld / att hand bleff wenig med sin broder
oc sloug hannom i hiel. Herfore bleff Hercu-
les fød til Thebe / oc haffuer ther første tiid
beuist sin mandom oc styrcke. Fordi att then
tiid the veldige folck Myniæ som vore tha Myniae.
fare mechtige oc regerede til Orchomeno /
haffue offuerfallet oc belagt Thebe / tha
haffuer Hercules beskyttet Staden / oc sla-
get fienderne ther fra / oc siiden offuerwun-
det then stad Orchomenon/ saaledes haffuer
thett Førstendøme til Orchomeno fonget Orchomenon.
ende/oc vor ther so møgen stor riigdom fun-
den i thenne stad / att Homerus besønderli-
gen loffuer henne for sin riigdom skyld.
Thenn Victoria oc seyer haffuer første tiid
giffuet Herculi ett stort naffn / saa att andre
Førster wdi Grecia haffue siiden giffuit seg
til hannom/ oc hand haffuer gerne forhand-
let oc giort friid alle vegne / oc hulpet the Herculis mandom oc fromhedt gaff hannom et stort naffn
Førster oc Steder/oc altiid straffet oc heffnt
offuer thennom som giorde wfriid eller bru-
gede offueruold oc wrett / icke haffuer hand
heller nogen besuerlig eller wtollelig tønge
paa lagt thennom som hand hialp/ men vor

thennom alle naadig oc mild/ therfore fick hand ocsaa stor loff oc priiß/ ythermere end nogen anden Første. Ther neſt er hand faren til Aſiam med ſkiib oc haffuer ther offueruundet oc i hiel ſlaget then Koning til Troia Laomedon/Men i thenne kriig haffuer hãd retteligen bruget Førſtelige ehre oc Mandom / effterdi / att hand ei tha ville ødelegge eller forſtøre ſamme Kongerige / Men haffuer thet igen antuordet Priamo/ ſom vor Koningens Søn oc rette arffing. Her wtaff kunde wi nu letteligen formercke paa huad tiid Hercules haffuer leffuit/ effterdi att hand haffuer giort Priamum til Koning i Troia. Ythermere haffuer ocſaa Hercules beſkicket friid offuer haffuet/ oc er ſiiden faren met ſkiib til Italiam oc Hiſpaniam / oc haffuer for thenne ſag ſkyld ladet vdhugge oc opreyſſe tuende ſten ſtøtter eller pillere paa the yderſte haffs bred wdi Hiſpanien oc Aphrica/ til en euig hugkommelſe / huilcke mand kaller end nu i thenne dag Columnas Herculis. J liige mode haffuer nu then allerloffligſte Keiſer Karolus quintus ſaadanne ſtøtter i ſiit waben til ett beſønderligt tegen / att Gud haffuer oſſ hannom giffuit i thenne farlige tiid/att hand ſkal vere oſſ ligeruiſt ſom Hercules i thenne gantzſke Europa/ att beſkicke oſſ alle rett enighed oc friid / formedelſt hans fromhed ſkyld oc lyckſalige ſeyer oc offuer uinding.

Columne Herculis.

Thet er nock sagt om then besønderligste handel som haffuer seg begiffuit wdi Grecia paa den tiid/ att then første Monarchi vor i sin macht. Men effterdi at mand bør serdeles at mercke i alle Historier/ huordan skick oc Regimente ther haffuer stondet i alle land oc Riige/ huad loug oc rett ther haffuer verit/ oc huad Religion oc kunster the haffue bruget / derfore vil ieg noget ythermere her om beskriffue. Ther effter att Noe Sønner vore døde / tha bleff ocsaa then rette forstand om Gud oc then rette Guds bekiendelse forgongen wdi Grecia / Endog att the haffue behollit mange Ceremonier oc Gudelige lerdomme effter theris gamble Forfedre. Doch haffuer theris store wgudelighedt fonget allermest macht oc framgong / Saa att thet ene Affguderi bleff io mer oc mer anrichtet effter det andet / Fordi att huert menniske haffuer tha beskicket seg sin egen Guds tieniste / ligeruist som hans nød oc angst hannom allermest trengde. Herfore haffuer Poeten rett skriffuit/ Primus in orbe deos fecit timor. Oc dette er saa i sandhedt oc skal retteligen forstaes om Affguderi oc falsk Guds tieniste. Fordi att inthet menniske er aff naturen saa vildt att thet søger to Gud om hielp i sin nod oc trang / Oc om det icke ved huorledis att thet skal Gud retteligen søge oc paakalle / som er / formedelst CHRistum

Then skick i Grecia effter Noe Sønners død.

Orsagen til Affguderi.

oc i en sand troo / Saa tager det seg en vduortes gierning fore/oc dichter saa en Guds tieniste for seg selff / oc er doch wuiss oc tuiler om Gud vil høre hannom eller om then gierning er Gud behagelig / doch bliffuer hand i saadan tuil / oc bruger seg att ligeuel i samme gierning oc Ceremonia. Dette er begyndelsen oc orsagen til alle Affguderi i Verden. Doch haffuer icke menniskerne verit i thenne acht oc vildfarelse / att the haffue ment att the Billeder skulle vere theris Guder / Fordi att the vel viste oc holle thennom for stock oc steen. Men the ville doch att ligeuel met saadan gierning erhe oc formilde Gud/ oc vare i thenne mening att then gierning oc saadan Guds tieniste skulle vere Gud behagelig / oc att Gud ville i saa made paa kalles oc ehres / Doch haffue the icke kundet bliffue her paa visse om Gud ville høre thennom oc vere thennom naadig/ Fordi att mand kand icke bliffue dette viss/ for vthan Guds clare foriettelse oc Christi bekiendelse. Saa er nu dette then første Idolatri att sette liid oc loffue til nogen aff seg selff bedichtet Guds tieniste / oc att ligeuel tuile/ nar thet geller i nøds mal/ om Gud vil vere naadig. Sodant tuil er thet allerstørste hoffuit stycke wti alle Affguderi oc wrang Guds tieniste/oc saaledes haffuer en wgudelig mand som ellers kand vere from oc god for verden sin vndersked fra en ret Gu-

Störste Affguderi i Verden.

ret Gudelig Christen / Att then wgudelige
kand vel vduortes haffue mange skiøne oc
dygdelige gierninger/Men hanß hierte tuil-
ler om Gud er hannom naadig / oc en ret
Christen kand vel vere ringere wdi anden
dygdelighedt/ Men hans hierte tror wisseli-
gen oc seg der til forlader/ att Gud er han-
nom naadig / formedelst then forjettelse oc
tilsegen for Christi skyld / paa dette stycke
skulle wi besønderligen haffue acht / oc be-
tencke/ att beuare oss oc bestercke oss emod
saadant tuil / Men then blinde Verden gon-
ger hen i sin blindhedt/oc vil foruthan Guds
ord handle med Gud oc anrichter saa sin ei-
gen Guds tieniste / effter sin eigen villie oc
gode tycke/ effter som huor befinder sin nød
oc trang / oc therfore bliffuer saledes Aff-
gudert i Verden att ligeuel / att mand bort
tager oc foruandler the vduortes Ceremo-
nier / Billeder oc Offer. Oc besønderligen
dette folck wdi Grecia haffuer verit ett spi-
tzigtt Folck oc forueden i alle ting/ Herfore
haffuer thet ocsaa anrichtet mange vnderli-
ge Affguderi for wløcke i krig oc i anden
handel oc echteskab oc for siugdom oc storm/
oc haffuer huor aff thesse Affguderi serde-
les hafft sitt eiget Billede oc eigne Ceremo-
nier. Thet Billede Jouis vor anrichtet
emod storm oc wueder. Thet Billede Mar-
tis vor optaget i kriigs nød. Thet Bilede
Junonis for riigdom skyld att forwerffue/

Skilsmøsse emellom en wgudelig man oc ret Christen.

Mange Affguderi i Grecia.

thet billede Veneris/ for wfruchtsommeligheds skyld/at affle børn/oc sodane ting flere haffue huercken hafft ende eller made hoss the Greiske/Alt saaledes gonger dett til/nar man forlader Guds ord/ saa faller mand fra en blindhed oc til en anden/ Herfore er thett paa dett süste saalangt kommet hoss Greiskee/att the oc haffue anrichtet oc beskicket nogre skendelige fest oc høgtiider / wdi huilcke the haffue skendt bode quinder oc Jomfruer / oc hiølle thett for en heliig gierning. Wi lese mange forskreckelige ting om sodan wbluelig vesen som the Hedninger haffue bruget i theris Guds tieniste / huilcket ieg nu icke maa beskriffue / vor Herre Christus forbiude Dieffuelen / att wi icke forlade Guds ord / oc att sodane wgudelig slemhedt icke fonger mehre macht i Verden.

Om Sibylla.

Efterdi att alle Historier beskriffue om the Sibyller / tha vil ieg icke heller thennom forlade / oc skal mand vide/att dette ord Sibylla haffuer icke verit ett enstige quindes naffn/ Men haffuer verit ett almēdeligt ord oc naffn / som mercker en Prophetinde eller spoo quinde / Nu haffuer ther verit mange sodane quinder oc en part aff thennom i the

Sibylla.

The helli-ge Sibylle

hellige

hellige forfefres tiid oc vorde oplerde aff the hellige forfedre oc haffue theris lærdome rett begrebet om then sande tro / herfore haffue wi end nu kostelige sprock oc sententier som the giorde om Christo oc om verdens ende / om Guds / strengedom oc dett euige liff / huilcket Lactantius ythermere beskriffuer oc opregner. Oc efterdi att Lactantius er gammel / saa holler ieg herfore / att samme sprock ere icke dichtede aff the Christne / Men hand haffuer thennom fundet hoss the Hedninger

Ther nest haffuer ther ocsaa verit Affgudiske Quinder som haffue giort spaadomme om Kongeriige oc anden saadan Verselig ting/oc thesse kunde vel haffue beblandet the hellige forfedres sprock ebland theris spaadomme / Oc vndertiiden haffuer Dieffuelen giffuit suar / ligeruist som hand giorde til Delphis / huor som mand skriffuer at ther var ein Diub hule / oc nar man spurde om nogit att ville vide / tha syntes der en Quinde at siide paa en stoel offuer hulen / oc siiden kom ther en røg oc veder op aff hulen / oc Quinden begynte att giffue suar oc sagde huad tha ske skulle. Saaledes siiger mand att thet er tilgonget oc sket til Delphis. Sammeledes haffuer oc the Prester giffuit spaadomme oc apenbarelser / oc en part aff thennom haffue verit so vnderlige/ att

The affgudische Sibylle.

Delphica responsa.

lige/ att man kunde thennom vdlegge bode til onde oc gode / huorledis man ville / oc dette vor Dieffuelens besuigelse / att hand ville saaledes bedrage oc gecke verden.

Om Homero oc Hesiodo.

The Poete vore øperlige hoss the Greiske.

MEd thet første haffue alene the Poeter verit the lerdeste wti Grecia/ oc somme aff thennom vore Musici oc somme vore prester / oc en part aff thennom vore kunstige i legedom oc forfarne i hiemmels løb/ oc haffue theris vished oc lærdome beskreffuit i verss/ viser oc sprock. Men ebland thennom var Homerus oc Hesiodus the øperligste/ oc wi end nu haffue oc beuare theris skrifft oc bøger bsønderligen. Cassius skriffuer att Homerus haffuer leffuit effter thet Troianiske krüg 160. aar / oc vor thet hardt hoss thet 160. aar tilforn att Rom bygdes. Saa finder mand at Homerus leffde paa den tiid Josophat vor Koning offuer Juda / hand haffuer seg vnderhollet til Smyrna som ligger først wdi Asia/ oc vore the elste Grecker Jones oc Aeoles ther besidendes. Men endoch att Homerus/ vor ther icke nogen mectig Regent/ tha seher mand att ligeuel / att

Nar Homerus leffde.

hand

hand haffuer verit bekandt med alle the yperligeste Herrer oc Førster i thenne gantzske Grecia / Fordi att hand haffuer alle the Førsters slecht oc affkomme vel oc flyteligen beskriffuit / Sammeledes er ocsaa hans skrifft / ligerwist som en spiegel til alle Førstelige tucht oc dygdelige gierninger / oc om alle handel som kand seg begiffue wdi alle honde Regimente / huorledis att the Førster oc mechtige Herrer skulle holle thennom emod huor anden indbyrdes / bode i radsvise oc i andre sager / dette haffuer hand saa merckeligen beskriffuit / ligerwist som han haffde verit paa alle the Kuges dage oc eblandt Kugens rad / oc saledes verit øffuit oc bruget i then største handel oc drebeligeste sager ther kunde handles i then gantzske Grecia / huilcket nu icke mueligt er / att en wforfaren Mand kunde beskriffue / Herføre haffuer oc ingen Poetæ skrifft nogit finde fongit saa stort loff oc priiss / aff the aller viisiste Mend / som thenne Homeri skrifft haffuer / Oc haffuer Alexander Magnus altiid førdt med seg thenne Homeri skrifft / oc ville ther wtaff lere / huorledis en stormectig Koning burde att skicke seg.

Homeri Bøger ere en spegel til all Førstelig han-

Hesiodus haffuer verit til hundrede aar effter Homero som Porphyrius skriffuer oc vor en sogne Prest hoss thet Bierg Helicon / der som thet store naffnkundige

Hesiodus vor Prest in Helicon

Tempel

Tempel vor / Oc hans skrifft er meste parten ligeruist som een predige Bog om gode seder / oc findes ther wti mange skiøne sprock om alle honde tucht oc dygdelighedt/ doch er ther inthet om Christo oc Troen / Fordi att thenne høge oc Hiemmelske lerdom haffuer alt tha verit vdslucht oc forgongen hoss the Hedninger/ocsaa er en part aff Hesiodi skrifft / ligeruist som en viss practica oc euig Calendarium/ att bemercke Solens løb oc andre Stierner som besønderligen skinne alt aaret/ oc giøre vndersked paa aarens tiid. Oc sandeligen thenne Hesiodi Bog er saa nøtteligt / att alle børn burde att lere hinde / wti huilcken wi ocsaa kunde sehe/ att the aller viiseste wdi Grecia haffue hollet theris børn til att lere saadanne herlige konster / som samme Bog inde holler. Oc er thenne fromme lerde oc høffuiske Mand iammerlige om kommen oc forradt wtaff nogen hanss eigne Venner som vore hannom sare wtacknemlige for hanss velgerninger.

Nar then Stad Rom bygdes.

Procas. THen Koning til Alba som kalles procas / lod tuende Sønner effter seg/ then elste hed Numitor/ Numitor. Amulius. thẽ ygnste Amulins. Oc theris fader haffde

haffde dette saa beskicket/Att then elste Søn skulle beholle Riiget/Men then vnge broder Amulius foriagede then elste / oc tog Riiget ind med macht/ oc lod i hiel slaa hans Broders vnge Son Aegistum / oc hans Dotter Rhea Sylvia lod hand indgiffue i Kloster / att hun skulle aldrig bleffuet fruchtsommelig/paa det att hand skulle icke siiden haffue nogen frycht/eller fare for sin Broders Numitoris arffuinge. Men thenne Rhea Sylvia Numitors Dotter bleff doch fruchtsommelig oc fødde tuede drenge Børn/ som kalledes siiden Romulus oc Remus / den tiid Amulius fick dette att vide/ lod hand beuare Moderen i fengsel/oc befalde att kaste børnen i Tyberen der att sencke thennom. Men der effter att samme Børn vore lagde paa bredden hoss floden/tha kom ther en Vlffinde til deris rette lycke aff the omligendes bierg/oc gaff thennom milck att dihe/ til saa lenge att Kongens Hyrde fand thēnom hoss Vlffinden ligendes/ hand tog thennom strax oc bar thennom hiem til sin Hustru / oc hun fostrede thennom op/Men siiden att the opwuxe / oc hørde att Amulius ville saledes ladet thennom sencke i Tyberen/ oc att hand haffde taget det Riige fra theris Ollefader med mact/Saa berades the at heffne samme Tyranny/oc the i hiel slouge Amuliū/oc antworede theris ollefader Riiget igē. Saledes lader icke Gud nogen wret bliffue wstraffet

Rhea Sylvia

Romulus Remus

Al wret heffnes gerne.

Ther eff-

Ther effter haffuer Romulus med sin Broder begyndt att bygge en Stad paa then ort som the vore befundne hoss Tyberen / Oc strax bleffue the Brødre wens / oc trette indbyrdes huilcken aff thennom der skulle regere oc bliffue Herre / Effterdi att the vore bode lige gamble oc lige mechtige / dog forligtes the saa tilsammens / Att Gud skulle ther wti vere dommere / i saa made att huilcken Gud ville giffue thet herligste tegen aff fule / tha skulle then bliffue Herre / Oc det begaff seg att der komme strax 6. gribe oc fluge først til Remo / oc siden komme ther andre 12. gribe oc fluge om kring Romulo / Men effterdi att Remus fick thet første tegn / tha ville hand vere herre / Saaledes bleffue the brødre atter wenss med huer anden / fordi att høfferdighed oc begering til herreuelle preger oc stinger altid menniskerne oc vil thet icke letteligen offuergiffue / her til haffde huor aff desse tuende brødre sine anhengere / oc tha bleff ther ett opror / oc Remus bleff i hiel slagen oc Romulus alene herr. Thenne haffuer siden kallet then stad effter sitt naffn / Roma.

Romulus oc Remus trettes om regimente.

Saaledes er Rom opbygt aff Eneæ efterkomere / fordi att Sylvia Romuli moder er kommen aff Enea / Oc effterdi att Romuli fader vor icke bekand / huem han vor / saa haffuer mand fabuleret / att Mars vor hanss fader / Men huorledes att Romulus

haffuer

haffuer taget seg thet regimente an/ oc huilcke krig hand haffuer førd / thet finder man wdi Liuio. Jeg vil her korteligen beskriffue alle aarss tiid/ oc then vnderligeste foruandling som er skedt i alle riige / paa dett att huer kand thess bedre vide att skicke seg i alle historier/ oc ther wdi mercke Guds besønderlige gierninger / wti huilcke wi kunde sehe/ huorledes Gud vil all wret straffe / oc for huad sag skyld at ther bliffuer omkringuendelse i land oc riige.

Pomponius Atticus oc andre flere som haffue flytteligen beregnet alle fram farne aarss tiid/ the skriffue att Rom er begynt att bygges paa det tredie aar i then siette Olympiade / det er i det 10. aar att Joathan vor Koning offuer Juda/ oc i det 3201. aar effter verdenss begyndelse. Oc for Christi vor herris fødsel i dett 729. aar. Nar Rom vor bygt

Ytthermere skriffuer Varro att the 12. griffe bemercke den tiid huorlenge att Rom skulle bliffue stoendes som er 1200. aar/ fordi at huor griff bemercker ett seculum/ det er hundrede aar/ oc dette kommer ret offuer enss oc bequemer seg vel / fordi att fra den tiid att Rom bleff bygdt oc ind til Honorij oc Arcadij tiid att Rom bleff forstørret aff Totila oc aff de Gotthis/tha vor ther hartt ved 1300. aar emellom. De 12. griffe bemercke huorlenge at Rom skulle bliffue wforstøret.

Oc haffue the Konger regeret til Rom

i 244. aar/ som Liuius skriffuer. Eusebius setter 2. aar der til.

Romulus regerede i 38. aar.
Numa 43

Tullus Hostilius.

Tullus Hostilius regerede i 32. aar/ thenne haffuer forstøret Alba / oc straffede theris høffuitzmand Metium Suffetium med tilborlig straff / Fordi att hand opbrød then frid oc contract / som tha vor giort emellom thennom / oc her wdi haffuer verden ett besønderligt exempel / huorledes mand skal forredere løne oc straffe/ Hand lod fordi binde hannom mellom tuende vogne som skulle løbe fraa huer anden / oc lod saledes flecke oc partere hannom i stycke/ Her haffuer nu thett kongeriige til Alba fonget sin ende / oc dette er skett paa den tiid att Manasse haffuer regeret offuer Juda. Men ther effter att Alba vor forstøret / tha ere the gamble Troianorum effterkomere farne fra Alba til Rom / oc besønderligen thenne slecht Julij som vor kommen aff Eneæ søn Julo / Oc saaledes ere thesse Eneæ effterkommere icke attliigeuel alle forgongne / Endoch att theris Riige til Alba er forstøret/ Men the er siiden bleffne mechtige hoss the Romiske/oc haffue ther veldeligẽ regeret sa att then gantzke Monarchi er paa thet siiste kommen vnder thennom alene / huilcket tha

Metij Suffetij død.

ket tha skede paa den tiid att Julius vor Keyser. Herfore haffuer Homerus retteli-gen Propheteret oc skriffuet om Aenea/ att hans efftekommere skulle regere oc haffue Herredømme euindeligen/ Huilcket sprock wi skulle for wtan tuil forstaa om thet Ro-miske Rige/ att thet skal vere then siiste Monarchi i Verden/ Men her om vil ieg ythermere sige her effter.

Effter Tullo Hostilio haffuer regeret

Ancus Martius 24.

Oc ther effter Tarquinius Priscus 37.

Siiden regerede Seruius Tullius 44.

Wdi thenne Seruii tiid er then Persa-rum Monarchi opkommen. Men ieg haffuer her forsamlet oc korteligen til hobe sett alle the Romiske Koninger / Fordi att meste parten aff thennom haffue regeret tilforne att Persarum Monarchi er begynt. Oc her effter skulle wi icke møgit skriffue om Rom eller huad skett er hoss the Romiske vnder thenne Persarum Monarchi/ Fordi att Rom haffuer end paa den tiid verit ringere oc fast mindre i macht/ end thet Persarum Rige vor/ oc haffuer ther i medeltiid icke møgit besønderligen seg begiffuit.

Naar Persarum Monarchi be-gyntes.

Tarquinius Superbus regerede 25. aar oc bleff fordraget / fordi att hans søn Sex-tus Tarquinius voldtogh then høffuiske

Tarquini-us Super-bus.

Exempel om heffn for syuden. quinde Lucretia/huilcken ther haffuer siiden stunget seg sielff i hiel for blydsel skyld. Oc herfore bleffue hender slecht oc venner for orsagede til att foriage Kongen / Dette er atter ett stortt exempel / wtaff huilcket man kand sehe / huorfore att Gud til steder att mechtige Kongeriige foruandtles / oc huorledis att Gud vil straffe Tyranni. Dette er nock sagt/ nar then Stad Rom er bygdt/ oc for huad orsage ther bleff førstegong foruandtling i theris Regimente.

Om then anden Monarchi.

THer effter at the Jøder haffde verit 70. aar i elendighedt i thet Kongeriige Babylon / som tilforn sagt er / Tha straffede Gud then Koning Balthasar til Babilon/ herfore att hand lastede Gud / oc vanerede the vide kar som vore tagne aff Guds

Baltasar Babyloni⸗ us.

Guds Tempel. Fordi att the Medi oc Perſæ offuerfiølle Babylon oc indtoge Staden oc the gantzſke Rige Chaldea oc Aſſyria. Men nu efftterdi att theſſe mechtigeſte Kongerige vor nu komne til hobe igen/ oc the Perſæ haffue ſiden her for wthan indtaget den gantzſke Aſia/oc ſaaledes hafft alle theſſe Rige vnder theris Regiment/Saa maa vel ſamme Perſarum Regiment oc Rige kalles retteligen then andre Monarchi / oc beſønderligen ſkulle wi her wti beſinde Guds mectige gierninger oc naadelige velgierninger/ Huorledis att Gud haffuer nu atter igen beſkicket Verden vnder ett faſt Regimente oc Rige/ paa dett att loug oc rett oc vnderdanighedt ſkulle ſaledes holles ved macht. Fordi att all Polici oc god ſkick kunde icke andet end forgonge ebland menniſkerne / wdan Gud haffde ſaaledes beſkicket mechtige Monarchier oc veldige Førſter/ ſom ſkulle ſaadan loug oc rett oc Polici beſkytte oc folcket holle vnder lyelſe/ her til høre ſtore veldige Konger oc Potentater.

Oc thenne Perſarum Monarchi haffuer verit ſare bekandt hoſſ the Grecker/fordi att the aller ſtørſte oc beſønderligſte handel ſom er ſkede wdi Grecia/ the haffue ſeg begiffuit vnder thenne Perſarum Monarchi/ Herfore begynde the Greci theris Hiſtorier om deſſe Perſis / oc vide en føge ting huad til forne ſket er i andre Rige i Verden. The Grekſke Hiſtorier begyndes aff the Perſis.

Men paa det att man kand her i thesse Historier thess bedre mercke alle aars tall / Tha vil ieg nu paaminde alle lesere att ieg haffuer nu her til denne tiid beregnet / alle aar oc Verdens tiid aff then hellige Skrifft / huilckē oss clarligen beskriffuer alle aar fraa Verdens begyndelse / fraa Syndfloden / fraa Abraham / oc siden framdeles then ene Konges tiid effter then anden / til the 70. aar som the Jøder vore i thet fengsel til Babylon. Alt saaledes er Bibilen en rett viss oc aarlig Chronica fra Verdens begyndese oc ind til den tiid som thenne Persarum Monarchi begyntes / Siden finder man icke saa skickeligen alle aar beskreffne i Bibilen / wthan hues Daniel til kiende giffuer / Att fraa den tiid att Jøderne finge loff att igen opbygge Jerusalem oc til Christum / skulle ther vere 490. aar / Her om er en stor trette ebland mange / huorlunde thesse aar skulle beregnes. Men ieg vil her effter klarligen beskriffue huorledis mand dette letteligen finde kand / oc att her er inthet feil wdi retteligen thet att beregne / Fordi att Daniel haffuer oss obenbarligen beskriffuet den tilkomede tiid Christi naar hand skulle føds.

Her begyndes then Persier Monarchi.

JEg vil sette 191. aar i thenne Persarum Monarchi paa dett att the andre aar kunde siden thess bedre komme offuer ens med thesse 70. aar. Endoch att the Greci sette flere aar i thenne Persarum Monarchi / tha sker thet her fore / att thet icke først begynde att ne effter att thesse 70. aar vore til ende / men ved 20. aar tilforn / oc saaledes kan mand vel concorderen bode thet som Philo oc the Greci haffue skriffuit om desse aar. Fordi att the Jøder begynde Cyri aar oc tiid / strax effter att hand vand Babylon/ Nu haffuer Cyrus regeret langt tilforn / oc thesse aar for end Babylon bleff vundet beregne the Greci med /Endoch att the icke høre til den effter følgende tiid/ paa huilcken thenne Monarchi begyntes. Herfore vil ieg først sette de høge Prester / huilcke Philo haffuer beregnet / oc beuise her med dette fore skreffne tall / oc ther nest effter vil ieg sette de Persarum Konger/ ligeruiist som the Greci opregne thennom/oc huilcken dette bemercker / nar mand begynder Cyri Riige strax effter att handt wandt Babylon / tha maa hand letteligen concordere oc ligne the Greiskers tall med thesse 191. aar.

Huorledis Philo oc the Greci beregne thenne Monarchi.

Jesus Sacerdos 36. aar.
Joackim filius absente patre 5.

Jesus reuersus	20
Joakim iterum	48
Eliasib	21
Joiada	24
Joathan	24
Jaddus	10

Summa 191. aar. Saa beuiser Josephus att Jaddus haffuer leffuet paa den tiid Alexander vor faren til Asiam.

The Persarum Konger som the Greiske beregne thennom.

Cyrus		29 aar
Cambyses	7. monader.	5
Darius filius Hystaspis		36
Xerxes		20
Artaxerxes Longimanus		40
Darius Nothus		19
Artaxerxes Mnemon		40
Ochus		26
Arsames		3
Darius		6

Dette tal kand man ocsaa meste parten beuise effter aarss tiid. Fordi at ligeruist som the Historici haffue leffuet thenne ene effter then anden / so haffuer ocsaa huor aff thennom beskriffuit sine Konger som leffde

i theris

i theris tiid / Saaledes haffuer Herodotus beskriffuit Xerxem / oc Thucydides Artaxerxem Longimanum / ther effter skriffuer Xenophon i sin tiid om Dario Notho oc hanss sønner Cyro then yngste oc Artaxerxe Mnemone / oc haffuer tha Xenophon sielffuer verit i den krig med thennom paa samme tiid / Herfore fare the ny Schribenter møgit vild hoss the Jøder / hulcke møgit wforstandigen sette icke mehr end 4. aff the Persarum Konger / oc forlere saledes mehr end hundrede aar wdi dette visse tall om verden / vtaff hulcket mange andre vildfarelse efftерfølge.

Herodotus. Thucydides. Xenophon.

In Daniele oc Esdra beschriffues ocsaa om thesse Persarum Konger/men somme aff thennom neffnes ther anderledes end hoss the Greiske. Herfore vil ieg korteligen til en vnderuisning giffue min mening til kiende her om. En part forskiude Metasthenem Historiographum / fordi hand neffner somme aff the Persarum Konger anderledes end the Greiske neffne thennom / Men effterdi att Esdra oc Phylo komme offuer enss med hannom / Saa vil ieg icke forskiude the Konger som Metasthenes opregner / forthi att thet er icke tuil att Esdra haffuer io besønderligen møgit vist om thet Persarum riige oc theris handel / effterdi att hand vor ther en mechtig herre oc ebland the operligeste riigens rad i landett. Nu beregner

Metasthenes.

Esdra vor i Persarū riigēs rad.

Methastenes the Persarum Konger i saa mode som her effter følger/ oc desse ere the første wdaff huilcke vildfarelse oc wenighed ebland the Skribenter kommer aff/ oc i lige mode beregnes the aff Esdra oc Phylone.

Darius oc Cyrus haffue regeret til sammens 2. aar/ Oc ther effter alene Cyrus 22. aar.

Artaxerxes Assuerus	20.
Darius Artaxerxes Longimanus	37.
Darius Nothus	19.
Artaxerxes Mnemon	55.
Ochus	26.
Arsames	4.
Darius	6.

Thenne wenighed ebland the Skribenter om thesse første Konger kand mand letteligen concordere oc ligne/ som meg tyckes i saa mode. The Greci vide inthet att skriffue om thenne Dario/ som haffuer regeret paa samme tiid med Cyro/ ligeruiist som Daniel siiger/ Att hand haffuer icke lenge regeret/ therfore haffuer oc hanss naffn icke verit sare møgit bekant i fremede land/ Oc Daniel giør selffuer en vndersked emellom thenne Dario oc Cyro/ oc thenne Darium kaller hand en Medum oc Herr offuer Medos/ Men Cyrum kaller hand en Koning Persarum. Nu beregne the Greci alene

Darius regerede med Cyro.

niste the Persarum Konger / oc ther ebland inted thale om the Medis eller theris handel. Fordi att thet Kongerige Medorum er strax kommet vnder the Persis / Herfore ere icke the Greiske Historier emod then hellige Bibel / Endoch att the Greci icke beskriffue thenne Darium / Efftherdi att the opregne aleniste the Persarum Konger/som sagt er. Josephus skriffuer att thenne Darius haffuer verit Cyaxares Astyagis son/ om huilcken Xenophon skriffuer/ thet kand vel vere.

Then anden Koning Artaxerxes Assuerus vor Darius Hystaspis søn/ Men Cambises settes icke ther ebland / fordi hand haffuer regeret then stund hanss fader leffde Cyrus/ eller icke lenge effter hanss død. Fordi att the Persæ haffde sodan skick hoss thennom / att/nar som theris Koning ville fare aff riget i krigsuise/ tha skulle hand tilforn vduelge oc beskicke thennom en anden Konge i sin sted / Saledes er Cambises giort til Koning aff hans fader Cyro/ tha hand ville fare emod the Scythas / oc siden for hand aff landet oc førde krig med the Scytis i 6. aar/wdi medel tiid haffuer Cambyses regeret i Persia / oc the Greci beskriffue hannom at haffue regeret i 7. aar/ oc thennom skal man begynde fra den tiid hanss fader leffde oc førde den krig med the Scythis. Oc saa giffue Assueri historier til
kiende

Artaxerxes Assuerus.

Cambyses.

kiende / att hand vor then samme Darius/ Fordi att Phylo skriffuer / att hand haffuer igien vundet the land som vor aff faldne thē tiid att Cyrus haffde forloret thet Slaug med the Scyther. Saa ved mand ocsaa att Darius motte saledes igien vinde Babylon/ som vor oc paa samme tiid aff fallen fra Persarum Regimente.

Darius Artaxerxes Longimanus.

Den tredie Koning som Methastenes setter / kalles Darius Artaxerxes Longimanus/ Men efftersdi att hand haffuer sit naffn her wtaff/ att then høgre haand vor lenger end then venstre/ Saa kand icke Methastenes haffue ment nogen anden / end thenne samme huilcke the Greiske kalle Longimanum. Nu er dette vist hoss the Greiske/ oc kand man dette ocsaa beuise aff then kriiges handel ther haffuer seg begiffuit hoss thennom/ att ther haffue verit en anden Koning som hed Xerxes emellom Dario Histaspis oc Longimano huilcken ther haffuer førdt en stor berømpt kriig med the Greiske. Thenne Xerxem haffuer Methastenes icke beskriffuit oc achter ieg att thet er skett herfore / Att paa denne tiid att samme Xerxes vor bort faren til Greciam med thet første strax effter att hand vor kommen til Regimentet. Tha haffuer Longimanus Xerxis Søn regeret wdi Orient i hanss Faders frauerelse. Herfore beneffnes ther aleniste Longimanus/ oc Methastenes beslutter saaledes bo-

de Xerxis

de Xerxis oc Longimani aar tilſammens. Fordi att mand formercker aff Thucydide/ att the aar ſom Euſebius ſetter ere icke rett beregnede. Oc ſkal man vide att the Jøder pleyge att bruge theſſe tuende ord Darius/ Artaxerxes / ligeruiſt ſom menlige Kongelige titel/ oc hoſſ oſſ nu bruges theſſe ord Cæſar/Auguſtus/Therfore kaller Eſdras thenne Longimanum bode Darium oc Artaxerxem / Men att theſſe aar beregnes anderledes hoſſ andre ſchribenter/thet ſker for thenne ſag ſkyld at en part aff deſſe Konger haffue begynt att regere paa den ſamme tiid att theris forfedre leffde / oc therfore haffue the Schribenter beregnet theris aar oc tiid attſkillelligen then ene ſaa oc then andre anderledis.

Om Cyro Koning.

Cyrus then førſte Monarcha aff Perſia/haffuer verit en aff the aller naffnkundigeſte Førſter oc Koninger paa Jorden. Fordi att Gud haffuer hannom giffuit alle honde høge oc Førſtelige dygder / oc beſønderlig lycke oc velfart i hanſſ Regimente / oc mange Herlige ſeyer oc mandom emod hans Fiender/ Ja Gud haffuer ocſaa førdt hånom til then rette Guds bekendelſe/formedelſt then høge Prophet Daniel / ligeruiſt ſom then hellige Skrifft

Cyrus.

Huorledis att Førſter ſkulle optuchtes.

Skrifft oss clarligen thet beuiser. Saadane merckelige Førster skulle wi grangiffueligen ansehe/ huilcke Gud haffuer saa høgeligen begaffuit/ oc achte det for Guds besønderlige gaffuer oc naadelige velgerninger / formedelst huilcke Gud ville saaledes hielpe Verden oc holle menniskerne vnder lydelse/ oc her med beskicke tucht oc frid/ oc loug oc rett paa Jorden. Herfore er thette stor wgudelighedt att forsmaa oc forachte saadanne Førster som thet wforstendige folck pleyger att giøre/ Men oss bør alle at erhe thennom oc ther wti prisse Gud.

Hvorfore att Gud lader Förster oc Adel bliffue.

Ebland thesse Guds tienere oc merckelige Heroes vor thenne Cyrus en besønderlig Herre. Huilcken ocsaa er fød aff Høgborne Førster. Fordi att Gud lader saadan høg Erhe oc Edelhedt bliffue wti Verden/ hoss nogre besønderlige høge Slechter til en Herlighedt att regere oc beskytte land oc Rige. Oc effterdi att Gud haffuer selffuer Edel giort oc eret saadanne Førster / skulle wi oc sammeledes thennom erhe/oc ther wti hedre Guds eigne besønderlige gierninger.

Cyri Foreldre.

Cyri Fader vor en Første i Persia wtaff then Slecht Sem/ hanss moder vor en Konge Dotter aff Media. Oc Herodotus skriffuer/ att then Koning Medorum Astyages haffuer hafft en drøm om sin Dotter / oc hannom tøchtes att ther vuxste ett vintre aff hindes liff/huilcket ther skulde then gantske Asi/

Astyages dröm.

Cyrus vor kommen aff Sem

ke Asiam med sine grene / Dette haffuer mand saa vdlagt / att hun skulle føde en veldig oc stormechtig Koning. Men siden att Cyrus vor fød / tha befrøchtede Astyages / att thet Kongerige Medorum skulle med tiden/komme fraa hannom oc til de Perser. Herfore haffuer hand befalet sin Hoffmester Harpago / att hand skulle bort føre dette hanss eigen Dotters børn oc slaa thet i hiel/ Men Guds vilie oc Guds rad kand inthet menniske forhindre / Fordi/att endoch att Harpagus tog det børn oc lod thet saa bestille att thet skulle slaes i hiel / doch beuarede Gud thet vnderligen/i saa mode/ att en Hyrde vor befalet/att bere thet børn paa ett bierg/oc bliffue ther hoss samme børn til saa lenge att thet døde aff hunger / oc nar thet vor dødt/ tha skulle Hyrden thet sige Harpago / oc tha ville han lade thet besehe/paa det att hand kunde saaledes berette all sandhed for sin Herre oc Koning / oc lade thet børn erligen begraffue. Men huad skede / Strax effter att Hyrden haffde boret samme børn hiem till sit huss/ Tha haffde hans Hustru ocsaa født paa samme dag ett dødt børn / Oc tha hun hørde aff hindes mand / att hannom vor befalet att lade thet vskyldige børn omkomme/ oc sahe att thet vor saa deyligt børn oc hørde att thet vor født aff Kongelig Slecht / tha gaff hun sin mand dette rad / att han

Guds vilie kand ingen forhindre.

skulle

skulle i den sted bortt bere hindes døde børn/ saa ville hun dette Børn opfostre/ ligeruist som sit eget/ Oc hun formanede hannom oc bad / att hand icke skulle bedriffue noget mord offuer thet Kongelige blod/ oc helst fordi at Kongen kunde ingen ythermere fare foruente seg aff dette børn/ Nar som det saaledes bleffue opfostredt oc achtet for ett Hyrde børn / Oc skulle vel Kongen oc saa bliffue til friids/ Nar hand hørde att børnet vore dødt oc begraffuet. Thenne Hyrde efterfulde sin Hustrues raad/ oc bar sit eiget døde børn hen paa bierget / Oc lod siiden tilsiige Harpago att thet børn vor dødt/ Harpagus forskickede strax nogre besønderlige att beskue børnet oc lod thet erligen begraffue. Siiden berette hand for Kongen / att hand häffde then sag saa bestellet som hannom vor befalet / oc att thet børn vor begraffuet. Alt saaledes er thet børn Cyrus bleffuit hoss then Hyrde oc der opfostret. Men ther effter att samme børn vor nogit opuoxen / tha haffuer strax then edele beskickelighedt oc Kongelig art beuist seg wdi hannom / i saa mode / att alle the andre børn hanss medliige/ motte vel liide hannom/oc alle giorde hannom erhe oc elste/ Der nest begynte hand ett regimente ebland the andre børn som vore lige store oc gamble med hannom / att huor som nogen aff thennom giorde nogen skalckhedt oc ville

seg icke

seg icke tuchteligen holle / tha haffuer hand det strengligen straffet / Herfore skede det saa / att hand haffuer hordeligen slaget en anden Edelmands børn / oc thenne sag er beklaget for hans Fader / oc paa det siste kom det for kongen / Tha lod Kongen forsamble alle the børn for seg / oc tha hand hørde Cyrum thale / forundrede hand seg paa hans beskickelighedt oc fornumstige suare / oc betenckte seg om den tiid / paa huilcken hans Dotter haffde født thet børn til forne / oc forspurde seg saa langt att hand formerckte / att dette vor thet samme børn som hand tilforn haffde befalet att sla i hiel. Tha behiølt Kongen samme dreng børn Cyrum hoss seg nogen tiidlang / Oc han skickede seg saa vel oc tuchteligen i alle mode / att Astyages nu inthet mehr befrøchtede seg for hannom / Men lod hannom fare til sin Fader i Persia.

Doch vor Kongen suotligen vred oc vgunstig paa sin Hoffmeister Harpago / Fordi at hand icke haffde fyllest giordt hans Konglige befalning oc thet børn omkõmet oc lod saa kalle hannom for seg / oc befolde at hand skulle beskicke hãnom sin vnge Søn til Slottet / Dette giorde Harpagus / oc tha lod Astyages thenne Harpagi søn slachte oc koge / oc haffuer strax ther effter kallet Harpagum til bords att ede sin egen søn / oc der moltiid vor giord tha lod Astyages

Then store grumhedt Astyagis.

fram bere samme børnss hoffuit/ hender oc fødder for Harpago oc sagde til hannū dette børnss kiød haffuer du edet / Harpagus kende det hoffuit/oc formerckte huad hanss herre haffde giort oc huor føre sodant sket vor/ hand tygde stille/ oc beuiste all ydmighed oc frøcht emod Kongen som hand plegde att gøre tilforn oc lod seg inthet mercke att hād ville thet grumme tyranni med tiiden heffne.

Harpagi snilhedt.

Ther effter practiceret Harpagus hemmeligen hoss the store herrer i Media att the skulle falle fra Astyage oc giffue seg til Cyrum oc gøre hannum til Koning. Sodant gaff hand Cyro til kiende oc formanede hannum att hand skulle indtage riiget oc heffne saledis thet grumme tyranni som Astyages haffde bruget emod thenom bode. Men paa dett att dette hanss anslaug skulle bliffue hemeligt oc icke obenbares. Tha lod hand beskicke en haare til Cyro med ett vist bud oc ther vd inden sidde hand et briff emellom skindet/oc befalede samme bud inthet andet at siige / End att Cyrus skulle selffuer flaa skindet aff samme haare.

Harpagi treskhed.

Den tiid Cyrus haffde nu fundet dette breff oc formerckte theris anslaug/da rustede hand seg oc droug ind i Mediam / Ther møtte hannum Astyages/ oc Harpagus vor ta vdualt Hoffuitzmand emod Cyrum/Ther fore gaff hand seg strax vnder Cyro oc then gantzske Hoop med hannom/ Saaledes forlorede

lorede Astyages thet Rongeriige Medorum oc bleff fongen. Men Cyrus hiølt hannõ Førsteligen oc lod hannom icke døde / Alt saaledes er det Rongeriige Medorũ foruandlet formedelst Tyranni oc kõmet vnder the Persier. Ther effter haffuer then riigeste Koning som vor besidendes fremmerst i Asia ved naffn Cresus / førdt en kriig emodt Cyrum / Men Cyrus drog hannom emod oc vandt det slaug / oc haffuer indtaget det gantzske Rongeriige oc bestormet den faste Stadt Sardis oc fongede der Cresum. Men siiden att Cyrus ville lade brende Cresum / Tha skreg Cresus aff baelet oc røpte med gredendes røst / O Solon Solon. Dette forundrede seg Cyrus / oc lod strax adsporge hãnom / huad desse ord bemerckte / Da suckede Cresus oc sagde / Att ther vor hoss hannom long tiid til forn en viissmand aff Athen som hedt Solon / oc hãnom haffde hãd beuist stor erhe / oc lod hannom sehe all sin macht / Herlighed oc riigdom / oc atspurde hãnom / huad han achtede der om / oc om han icke mente oc trode att hand vor saa mechtig oc riig / at ingen kunde hannom skade / oc att hand haffde icke i behoff att befrøchte seg nogen wløcke. Tha haffuer Solon straffet hannom oc sagt att ingen haffuer saa stor løcke her i Verden att hand maa berøme seg aldeles att vere løcksalig / for end hand dør / oc haffuer sehet hanss endelygt / oc att ingen

Cresus rex Asiae.

Crœsus

Sardis

er saa riig oc mectig att vanløcke kand io slå hannom til bage/ oc Cresus sagde att hand haffde paa samme tiid icke møgit achtet saadan thale / oc vor saa frymødig att hand kunde tha icke befrøchte nogen wlycke eller saadant fald oc werlig død som hannom tha fore stod. Men nu gick hannom hordeligen thenne Solonis thale til hiertet / therfore robede hand nu sorgeligen oc neffnde thenne Solon / oc ville att alle menniske skulle betencke wti theres velfartt att the kunde oc saa falle / paa det att the saaledes icke skulle bliffue stolte/ oc fordristige til att begynde nogen sag/ som thennom kunde sla til bage oc paa det siste komme til besuering oc evig skade.

Solonis merckelige tale til Cresum att stor locke er ingen riigedom.

Da Cyrus haffde hørdt denne thale/ haffuer han naadeligen forbarmet seg offuer Cresum/ oc sagde att han ville icke ythermere bruge hordhed emod hannom/ Men han betenckte att Cresus haffde oc til forne verit en stor oc mectig Konning saa vel som han/ oc att hand i lige mode vor oc ett menniske/ oc motte hende seg i fram tiiden at hād kūde ocsaa haffue fremmedt naade oc barmhiertighed i behoff/Ther effter befolde hand att føre Cresum til seg / oc hiølt hannom siiden Førsteligen i store erhe/oc effterfulde hans raad i møgen handel. Ocsaa haffuer Cyrus tha adspurdt Cresum for huad orsage hand begynte samme kriig emod hannom/ effterdi att

Exempel om Konnelig mildhedt.

di att hand haffde tilforne her om rad spurd seg med Apolline / ellers om Apollo gaff hannom saadant raad? Cresus suarede att Apollo raade hannom vel med thesse ord / **Bekende deg sielff saa skal thet gonge deg vel.** Oc att hand haffde dette Apollinis raad oc aduarelse icke forachtedt / Fordi att strax ther effter att hand første tiid haffde forloret sit folck/ huilcket hand forskickede the Assyrier til hielp emod Cyrum / Tha haffde hand siiden achtedt att siidet stille oc leffuet i rolighed med friid / oc fordi hand sahe att Cyrus haffde saadan løcke oc macht / Men doch haffuer hofferdighed bedraget hannom/ den tiid hand hørde att the omkring ligende Steder oc Førster trøstede hannom møgit oc berømmede hans store macht oc beskicke- lighedt / oc haffue therfore vdualdt hannom til en Hoffuitzmand emod Cyrum/ Saadan priiß oc store fortrøstning beblindede han- nom saa møgit / Att hand thenne Apollinis aduarelse oc raad anderledes vdlagde/ oc mente att hand skulle bekende seg selff / att hand vor saa mechtig oc icke ringere end Cyrus / Herfore haffde hand giffuit seg til denne kriig emod hannom. Dette er nock sagt om Creso / oc kunde wi her wti sehe mange skiøne Exempel/ huorledes att Før- ster lade seg offte bedrage til wnøttelig kriig

Hvad man skal lere aff Creso oc Cyro.

for ingen nød eller trang skyld/ Men formedelst onde raadgiffuere oc smigrere/ Som vel kunde trøste oc rose store førsters mechtighedt/ saledis att forderffue bode land oc rige/ the førster til skade oc euig forderffuelse. Ocsaa kand man her vti sehe/ huor sachtmodeligen Cyrus haffuer hollit seg i sodan hanss store løcke oc velfard/ Att hand er icke her vdaff bliffuen mehr stolt eller tyranisk/ Men thess større seiger hand vand/ thess mildere oc naadeligere bleff hand.

Hueerledis Cyrus vand Babylon.

Alt saledis haffuer Cyrus indehafft alle the land fraa thet yderste i Persia oc indtil Jonia/ som liger mit wdi Asia. Siiden er hand dragen til bage igen oc haffuer belagt then stad Babylon/ huilcken mand hiølt thet fore/ att thet vor icke mugeligt/ Att nogen kunde vinde hende med macht/ Men Cyrus vandt staden saledes/ Ther flyder ett vand som kalles Euphrates egenem Babylon med mange strømme/ dette vand haffuer Cyrus ladet vdstinge oc førde det anderstedz om kring/ Saa mand kunde ther offuer gonge til fods ind i staden. Siiden lod hand beskicke nogre speigere ind i byen som hannum skulle aduare/ Naar the Babylonier toge thennom minst vare oc vore vberede/ oc tha haffuer hand om natten indførd sitt folck offuer vandet i staden oc hasteligen offueruundet Babylon.

Her

Her kunde wi alle sehe oc formercke att effterdi ingen menniskelig macht kūde giøre thenne Cyro nogē modstand/Men saa mange veldige steder oc Kongeriige motte giffue seg vnder hannom til all vnderdanighedt / Att dette er idell Guds verck oc gerning / huilcken som indsetter/ oc beskytter sodanne høge Monarcher oc regenter/oc att sodanne regimente bliffue aff Guds eigen hielp oc macht / beskickede emod dieffuelen her i denne verden til att holle saledes en tilbørlig oc erlig skick oc polici ebland menniskerne.

Oc skal mand her vide att strax effter att Babylon bleff vundet/ tha begyntes først dette Kongeriige Persarum att kalles en Monarchi / fordi att Babylon vor tha hoffuit staden i thenne Monarchia. Oc nu ere alle disse Kongeriige Chaldeorum/ Assyriorū/ Medorum oc Persarum til sammenss komne vnder ett regimente / oc her foruthan thenn fremmerste partt vdi Asia/ oc mange andre store Land som grentze om kring alle thesse riige / huilcke Cyrus haffuer alle regeret med alsom størst loff oc priiss. Saa att ingen regent oc herre findes wti alle Historier som er høgeligere prisett oc erhet end thenne Cyrus.

Oc begyntes thenne Monarchia Persarum strax effter att Babylon vor vundet/ oc i det 70. aar effter att the Jøder vore førde fraa Jerusalem til Babylon.

Oc vor dette skedt 3443. aar effter Verdens begyndelse.

Oc for Christi fødtzel 501. aar.

Heraff maa mand formercke att the Greiske Historier som begyndes først aff Cyro/ ere icke saare gamble.

Om Jødernes forløssning aff theris elendighedt til Babylon.

DEtte er nock sagt om thet Verselig Regimente wdi den tiid. Nu bør oss att vide mogit om thet Aandelige Regimente oc then hellige Kircke/ Att strax effter att Cyrus haffde vundet Babylon tha haffuer hand naadeligen løss giffuit alle Jøder / oc lod thennom frij vdfare aff alle sine Kongerige / oc indsette thennom wti theris eigne Jødiske land igen. Herudi kand mand sehe att Gud vil icke forglemme eller forlade sin Kircke oc the Gudfrøchtige Guds tienere/ oc huor hardt att Gud haffuer hende oc tennom i besøring.

Gud vil sin Kircke besorge.

beſørning. Babylon ſkulle tha forgonge i grundt / paa dett att Guds tienere oc Guds Kircke motte ſaa bliffue ledig oc frij. Efterdi att the Babylonier ville ingen naade beviſe thennom. Oc the øfferſte ebland the Jøder ſom fore til bage igen til Jaruſalem/ var Zorobabel then Konings Jeconie ſønne ſøn/ oc Jeſus Sacerdos / Saaledes er then Slecht Dauid bleffuit i Regimentet/ oc thet preſterdømme er atter igen anrichtet ſom thet vor tilforne effter Guds ſkick. Men huorledes thet er framdelis til gongit hoſſ the Jødiſke vil ieg her effter beſkriffue.

Zorobabel Jeſus Sacerdos.

Oc Gud haffuer naadeligen beteedt denne Cyro ſaa ſtor naade/ att hand er kommen til den rette tro oc ſande Guds dyrckelſe / formedelſt Danielis vnderuiſning / Ligeruiſt ſom hans eigen confeſſio oc bekendelſe formelder / wti huilcken ſaa ſtonder/ Att Gud haffuer giffuit hannom alle Riige paa Jorden/oc befalet att hand ſkulle hannom igen opbygge det Tempel til Jeruſalem/ Alt ſaaledes haffuer paa den tiid then rette tro oc Guds bekiendelſe verit icke aleniſte bekand hoſſ the Jøder/Men ocſaa hoſſ the Hedninger i thet Kongeriige Cyri. The Hedninger loffue oc Cyrum / fordi att hand vor Gudfrøchtig / oc haffuer hollet oc formanet ſine vnderdane til Guds frøcht. Oc Xenophon ſkriffuer att Cyrus haffuer ſagt/

Cyrus er optuchtet aff Daniele.

Then ſande tro vor oc bekandt hoſſ Hedningerne.

att io bedre thet er att skube med fromme folck / lige saa er thet lóckfaligere att regere oc fare i marcken med fromme oc gudelige folck.

Om Daniel.

JEg skulle her møgit thale om Daniel som vor paa den tiid then helligeste Prophet i thenne hellige Kircke. Men ieg kand hanss loff icke vdrette med faa ord / fordi att hand haffuer icke alenisle verit then høgeste person i thett Aandelige regimente/ om huilcket hand haffuer skriffuit mange høge oc merckelige prophecier oc ther wdi ocsaa clarligen beraamet den tiid/ naar Christus skulle fødes. Men hand haffuer ocsaa verit i thett verselige regimente ebland thet offuerste rad hoss Koning Cyro / oc haffuer ther om hafft drebelige høge prophecier/ om then skick oc ordinantz som skulle ske i the efterkomende store Kongerige/huilcket man finder altsammenss wdi hanss skrifft/ therfore vil ieg thet her lade fare.

Daniel vor i rigess rad hoss Cyro Koning.

Om Kyri død.

Siden

SJiden ther effter att Cyrus haffde vndertuinget Babylon / ere the grumme folck Scythe indfalne hånom i sine land / Tha haffuer Cyrus befalet sin søn Cambysi thet Kongerige att regere oc hand er selffuer reyst emod sine fiender the Scyther / oc haffuer thennom først slaget oc fanget theris vnge Koning i samme krig. Her offuer siiger Herodotus / att Cyrus bleff siiden slagen igen aff thed samme grumme folck / oc er omkōmen i samme slaug / oc att theris Koninginde Tomyris tog Cyri hoffuit oc kaste thet i en spandfuld aff mandeblod / oc sagde / Cyrus haffuer stedze tørstet effter mande blod / nu skal han fonge nock att dricke / Denne gierning / om thet sandt er / tha beuiser hun mehr thenne store vmenniskelige Tyranni oc forskreckelige grumhedt som dette Folck de Scythæ brugede / End att dett kand vere thenne fromme Cyro til nogen skendtzel eller werlighedt / Fordi hand førde erlige oc retferdelige Krig emod the Scyther / ligeruist som en hellig oc loffliger Koning burde / sine Land att beskytte oc forsuare.

Thenne krig Scytharum emod Cyro.

Tomyris

Exempel om alsom største grumhed.

Thi att en Koning bør att vere en Krigsmand oc icke sehner eller lad emod sine Fiender. Doch skriffuer Herodotus ther hoff / att andre thale anderledes om thenne

Cyri

Cyrus døde paa hanß sotte seng.

Cyri død oc affgong. Saa finde wi ocsaa att Xenophon schriffuer huorledis att Cyrus er død paa hanß sotte seng oc att hand haffuer tilforn formanet sine Sønner til Guds frøcht / oc til att holle kierlighedt oc enighedt emellom thennom selffue indbyrdes/oc att hand med mange ord oc long thale haffuer thennom paamindt oc vnderuist/for end hand døde / Att the skulle vide oc komme i hug/ Att menniskernes siele skulle aldrig dø/ eller forgonge med legommerne / Men att the ere wdødelige/oc att the gode siele skulle haffue got oc euig roo hoß Gud effter dette liffuet/Men the onde skulle lide straff oc euig pine. Oc her paa gaff hand thennon enn deilig beuisning att kunde dette forsta vtaff theris eigen naturligt forstond / om miß dedere oc onde menniske oc sagde / att mand kand sehe/ huorledis at alle mißdedere haffue en gruelig forskreckelsse i theris siel oc samuittighedt/saa lenge the leffue/for theris onde gerninger skyld som the haffne bedreffuit. Oc herutaff kand man besinde /Att the siele haffue en besønderlig verelsse oc vesen/oc ere besønderligen att skilde fra ligomerne/oc effterdi att sodan forskreckelsse kommer vtaff Gud / Saa er thett et vist tegen/ att Gud vil straffe alt dett wretteligen bedriffues her i verden. Dette er nock sagt om thenne hellige Koning Cyro.

Cyri lerdom om sielernes wdødelighedt.

Naar

Naar the Philosophi haffue først verit i Grecia.

TIlforn haffuer ieg sagt at Poeter haffue første tiid verit the lærdiste wdi Grecia/Men siden wti Cyri tiid vor the andre lerde mend/ huilcke mand haffuer kallit Philosophos / oc aff thenom vore tuende parti opkomne paa den tiid i verden. Som ere Philosophi Ionici oc Philosophi Italici. Ionici vore wdi Ionia oc desse haffue fliteligen lerdt oc disputeret Physicam oc Astronomiam. Theris første begyndere hed Thales/hand haffuer første gong hoss the greiske fororderet huort ar wti 365. dage/oc Endog at the haffde tilforn 12. moneder om aret/Saa motte de att ligeuel beregne Solenss løb effter monadens løb. Ocsaa haffuer Thales første gongh forkyndet Eclipsim wdi Grecia oc haffuer sett oc beskicket puncta æquinoctiorum/ huilcket tha vor paa den tiid aff hannõ en fri konst oc mesterstycke/ oc dette haffuer hand lerdt aff the Aegyptijs / hoss huilcke Gud haffde tilforn thenne konst beuaret/ denne Thales haffuer oc lerdt att menniskernes siele ere wdødelige/oc vor begyndelsen til all then Philosophi som verit haffuer i Grecia.

Philosophi begyndes først vnder Cyro.

Philosophi Ionici.

Thales.

The

Italici. Pythagoras.

The andre som kalles Philosophi Italici ere komne aff Pythagora / fordi att Pythagoras haffuer ocsaa leffuit paa denn samme tiid Cyri/wdi Italien paa denn yderste ort som støder paa Sicilia / oc haffuer i fordom tiid verit Greisk / oc tha regerede Seruius Tullius til Rom. Pythagoras haffuer icke lerdt Physicam oc Astronomiam som the andre/Men Arithmeticam/Geometriam oc Musicam/ oc saa haffuer Pythagoras med sine Discipler førdt ett strengt leffnet oc eenligt/ for vthan nogen om gengelse med andre menniske/ ligeruist som muncke leffnet / oc haffuer beskicket mange vnderlige Ceremonier/ oc lærde sielsam ting om menniskerness siele / huorldis att te skulle foruandeles effter døden/oc the onde menniskers siele skulle fare ind wdi bestier oc wskellige creatur til en straff oc pine for theris onde leffnet. Oc thesse Pythagorici haffue hemeligen bruget thenne lerdom emellom thennom selffue / Saa att thet vor forbudet hoss thennom / Att ingen skulle obenbarligen thale her om for then mennige mand / paa dett att the skulle icke opuecke almugen med theris besønderlig handel oc lerdom til nogen wlielse oc wenighedt eller til att forachte theris almendelige oc seduanlige viis oc skick. Doch er thenne seckt oc parti icke lenge bleffuit i sin macht.

Dette

Dette er nock sagt paa huilcken tiid/ att desse Philosophi begyntes / paa dett att mand kand vide nar the konster ere op-komne oc haffue seg formehret. Siden her effter vil ieg nogre opregne til deris tiid / som haffue lerdt Philosophiam / Endoch att the vore faa som ere verdige til at haff-ue dette erlige naffn oc kalles Philoso-phi. Derfore vil ieg icke heller mange op-regne.

Om Solon.

Ec endoch att ieg vil her for korthedt skyld mange forlade / doch maa ieg icke forglemme So-lon/ for thenne sag skyld alene/att thenne Rømiske rett huilcken wi end nu i thenne dag bruge / er en part kommen fraa denne Mand / som haffuer oc saa leffuit i Cyri tiid/ oc vor med Thales vel bekandt. Men fordi att ther bleff en stor wenighedt til Athen / for thenne sag skyld at the mech-tigeste i Staden/ lode selffue gribe theris skyldener som icke formotte att betale / oc nøde thennom til treldom/Tha haffuer then Solon beskreff först then Romiske Ret.

gantzske

gantzske Stadt samtyckt oc beuilget / att Solon skulle dette foruandle oc her om giøre bedre skick oc ordinantz/ oc om andre ting flere som vore wtilborligen paalagde i Staden / oc Solon tog seg dette føre oc giorde mange gode ordinantzer oc skick som wi end nu bruge. Oc skal man dette her besønderligen mercke / att til førne vor ther anden loug oc rett oc leges beskreffne hoss the Athenienses aff en anden Mand som hed Draco/ oc the vore sare strenge oc horde for wthan alle naade/ wdi saa mode at alle missgierninger smaa oc store skulle straffes med suerd / Herfore haffuer en vissmand sagt/ att Draco haffde skriffuit sine Leges med blod oc icke med bleck. Alt saadanne horde oc strenge Regimente haffuer ther verit med thet første i Verden / Men huad saa møgit strengt er/ det pleger icke gerne att vare lenge. Herfore haffuer Solon giordt vnderskedt oc gradus her ebland att straffe samme sager med swerd oc somme anderledis/ hand haffuer oc giort skick om skat oc vecht oc aarss tiid/ oc besønderligen loffues thenne Ordinantz som hand giorde / att huer Borgere for seg skulle alle aar til kiende giffue for øffrigheden sin formue/ handel oc Handuerck / wtaff huilcket mand kunde seg erligen vnderholle i thet aar / oc huor som nogen tha vor funden orckeløss bleff hand forjaget.

Draco skreff sin loug med blod.
Strenge Herrer regerer icke lenge.

En herlig skick att forjage orckelose.

Om

Om Cambyse.

Cambyses begynte att regere den tiid hans Fader Cyrus drog emod the Scyther / oc hand haffuer indtaget thet Rögerige Egypten / oc vor doch sin Fader saare vliig i all sin handel. Tha Prexaspes en aff hanss øffuerste Raad straffede hannom oc sagde / att the Persæ prissede oc loffuede hannom møgit / Men dette misshagede thennom aleniste / att hand ville øffue seg til drick / Tha lod Cambyses kalle sine Første oc rad tilsammenss oc atspurde thennom om the viste nogit att straffe hannom fore / the suarede alle ney / men achtede hannom dperligere att vere end Cyrus / fordi hand haffde vundet thet Kongeriige Egypten / ythermere til riiget end hanss fader Cyrus. Ther emod suarede then Koning Cresus / huilcken Cyrus haffde tilforn besønderligen befalet / att han skulle haffue acht paa hanss søn Cambysem / oc hannom paa minde oc vnderuise til det beste / oc han talde alsa / att Cambyses kunde icke end nu lignes med sin fader Cyro / for thenne sag skyld / at hand haffuer icke end nu sadane en søne / som Cyrus haffde effter seg Cambysem. Thenne høffuiske thale befiøld Cambysi møgit vel / men strax hand haffde hollet sadant rad / oc the Førster haffde in-

Cambyses.

Prexaspes.

En høffuisk forsecht tale Cresi.

J thet at

thet att ſkylle hannom. Tha lod hand kalle Prexaſpen for ſeg oc ſagde til hannom / paa dett att hand ſkulle ſehe/att hand kunde ra-de ſeg ſelff oc var end tha ved ſine ſkell/ En-doch att hand haffde drucket / derfore ſkulle hand beſkicke hannom ſin vnge ſøn / oc han-nom ville hand ſette til ett mael att ſkiude til/ nar han vor allermeſt drucken / vor thet ſaa / att hand rammede icke hiertet / tha motte mand retteligen holle hannom for en drancker / Men rammede hand hiertet/tha ſkulle mand forſtaa att hand haffde ſit ſkel oc ſamuittighed / att ligeuel att han vor drucken. Oc dette ſkede altſaa / Cambyſes lod ſette børnet til ett mael/ tha hand aller-meſt drucken vor/ oc ſkiød der til/ oc lod ſii-den opſkere ſamme børn / att beſkue / om hand haffde rammet oc trefftt hiertet / oc ther mand dette altſaa befand / tha haffuer hand viiſt then Fader Prexaſpi ſamme hans eiget børnſ hierte oc ſagde/ att hand mot-te vel ther aff forſta / att han vor ingen drancker. Her kand mand ſehe huilcke høge oc drebelige mend att druckenſkab kand giøre gaine oc wſkellige oc Tyranni-ſke / Endoch att the ere tilforne vel optuch-tede. Forthi att thet er icke tuil att Cyrus haffuer io ladet vel optuchte ſin Søn Cam-byſem fraa ſin børndom til all god beſkicke-ligheot/ huilcken hand ſelffuer vil her beui-

Cambyſis grumhed oc Tyranni.

Druckenſkab er orſage til alt ont oc gør viſe mend galne.

ſe med

ſe med hans viiſshed til all ſkiude / Doch er hand ſaaledes forderffuit formedelſt druckenſkab / i ſaa mode / att om hand haffde end ſkiont thenne beſkickelighed til att ſkiude. Saa haffuer hand doch forloret mange andre høge dygder/ oc hanſſ ſkell oc fornumſt er meſte parten forkrenckt / oc all dygdelighedt borte / ſom ſkulle ett menniſke holle til tucht oc ere. Saadanne exempel ſkal mand ſtedze holle the vnge ſuenner føre ſom gerne ville giffue ſeg til drick oc døy / Fordi att her ſtrax efſterfølger huordan ende att dette hanſſ onde veſen haffuer fonget.

Siden lod Cambyſes hemmeligen i hiel ſlaa ſin Broder Smerdim oc tog ſin eigen Søſter til echte / endoch att naturen beſkemmer ſeg for ſaadant echteſkab. Oc det begaff ſeg en tiid ſom the alene bode ſade offuer borde / att Cambyſes for luſt ſkyld hitzede een vng Løffue oc een raſker Hund til ſammens / oc daa Løffuen bleff then Hund offuer ſtarck / tha ſled een anden vnger Hund ſeg løſſ aff ſit bond ſom han ſtod bunden / oc vor thenne andens broder/ oc løb der til att hielpe handens / oc the reffue ſaa bode Løffuen vnder thennom / Tha bleff Cambyſes ſare glad aff dette ſpil / att the Hunde beuiſte

Cambyſes ſloug ſin Broder i hiel / oc toch ſin Søſter til echte.

Hunde troſkab.

huer anden saadan troskab / Men Koninginden begynte bitterligen att grede/ det fortrød Cambyses oc adspurde hinde huor fore hun gred / hun suarede / fordi att hun sahe desse hundes troskab/ oc fordi att hindes døde broder vor icke vederfaret saadan huldskab aff then andre sin broder / Tha bleff Cambyses sare vred oc lod hinde strax føre bort fraa sit ansicht oc slog hinde i hiel. Saadant vesen kunde icke lenge haffue nogen framgong / Fordi att Gud siger att the blodgirige maa icke lenge leffue / Herfore haffuer Gud snarligen straffet hannom/den tiid han ville fare hiem aff Egypten/ Som hand sette seg paa sin Hest/ tha fald hannom hanss suerd wtaff skeden/ oc stack hannom i hans siide/ther aff døde hand.

Cambyses Tyranni emod sin söster oc drotning.

Cambyses fick sin straff som alle Tyranner pleie.

Dette exempel giffuer tilkiende at Gud vil icke lenge liide Tyranner oc Wgudelige Mennisker / Saaledes haffuer Cambyses icke leffuit møgit lenger end ett aar effter sin Faders død/oc lod ingen arffuing effter seg/ oc eer saa aldelis vdslucht paa end tiid / Ja sandeligē dette er sare ynckeligt at dette løfflige Riige skulle saa snarligen komme fra Cyri stamme/doch er thet att ligeuel bleffuit i then Slecht Cyri / Fordi att Darius tog seg til echte Cyri Dotter/ Ellers vor han oc her for wthan Cyro foruandt wti slecht.

Om en wrettferdig Dommeres straff.

INgen første er saa vgudelig att hannom kand doch følge nogre gode dygder / Fordi att Gud lerher det Embede / oc skaffer dett saa / att nogre gode oc nyttelige gierninger maa ske / til att vnderholle thet Regimente. Cambyses haffuer giort en erlich oc loff-lig gierning / for huilcken hand er priset wti alle Historier / hand haffde en Hoffuitzmand yderst wdi Asia ved naffn Sisamnes / om hannom haffde hand hørdt / at hand dømde gerne wretferdeligen for gunst oc gaffuer / Herfore lod Cambyses thenne wretferdelige Dommere rette / oc lod flaa hans hud aff hannom oc vdspile hinde i Domstolen ligeruist som en anden hud / oc beskickede saa then døde Dommeres søn Ottanem til Hoffuitzmand i hans sted / oc sette hannom paa Domstolen met saadan befalning / att hand skulle aff thenne hud betencke hans Faders straff / oc foruare seg for lige slig straff om hand icke ville dømme retferdeligen. Dette Exempel haffuer Gud fore giffuit all øffrighed som haffue nogen befalning / til att betencke att Gud vil ingen wret lade bliffue wstraffet.

En wretferdig Dommeres rette loug.

Om Dario oc huorledis hand bleff Koning.

Magi

Magi. PAa den tiid att Cambyses vor wdi Egypten / Tha bleffue the Magi til Susa hannom frafaldne / oc tha vor ther en Magus ebland som med list giorde seg til Koning. Oc kalledes tha Magi/ alle the Prester oc viiseste i landen/sapientes. Nu tlede Cambyses hiem att straffe the oprøriske Magos/ Men hand bleff paa veigen/som sagt er/Siden toge de Førster wdi Persia seg thet Riige an/ efter-di att Cambyses vor død/oc i hiel stunge the Magos / Siden komme de til sammenss oc hiølle rad/huorledes att thet riige kunde atter komme til rett skick igen / oc desse offuerste førster vore 7. ligerwist som nu i Germania ere 7. Churforster / huilcke foruthan tuil ere viisligen forordieneret aff høit betenckelsse oc for merckelige orsage skyld / lige som dette riigis øffuerste rad. Tha nu bemelte 7. Førster til hobe komme att radslaa thennom huad the skulle gøre til riigens beste / Saa bleffue ther fore giffue trende anslaug att betencke huilcket aff thennom nøtteligst vor for riiget.

Et merckeligt rad aff the 7. Förster i Persia.

Otanes. En ebland thennom ved naffn Otanes

gaff

gaff dette rad fore att mand ſkulle ingen Koning wduelge / Men the førſter oc ſteder ſkulle gøre en forbund med huer anden/ oc regere til ſammenſſ / oc huer ſkulle doch beholle ſyn frühedt / efftersdi mand haffde forfaret / Att naar ſom en enſtige mand alene haffde ſo ſtor macht / thaa bleff hand gerne ſtolt oc tyranniſk oc brugede all eigen villighedt/ſom Cambyſes giorde.

Then anden Megabyſus forſkiød thenne menning oc gaff til kiende att ſodan frühedt ſkulle end da bliffue ſkadeligere end nogen tyrãnij/fordi at Førſter oc ſteder om the ſkulle ingen offuer here haffue/ tha ſkulle the ocſaa begynde faſt verre handel for ſodan friihed ſkild/Sodant att betage/ſkulle mand icke wduelge nogen Koning / Men beſkicke nogré førſter / oc hoſſ thennom ſkulle altid bliffue thenne høghedt oc rigens befalning / ligeruiſt ſom Kongelig macht. Megabyſus.

Den tredie kallis Darius/hand fattede begges theris mening an oc rade/ Att mand ſkulle wduelge en Koning oc ſagde att Endoch att thet vor ſandt/att dette ſaa vel ſom andre ting i verden/haffuer vnder tiiden ilde aff gonget / Saa vor doch ingen ſtadigt oc bedre Regimente end en Monarchia / dett er/ att en mand er then offuerſte/ oc haffuer thet gantzſke regimente i ſin hand alene/fordi at endoch att deſſe try raad vore alle gode Darius.

oc vissselige forgiffue / doch om mãd ville ligne thennom emod huer anden / tha skulle mand clarligen finde / att inthet regimente kunde vere herligere oc nøteligere end Monarchia / fordi att hun lignes aller mest wed guds regimente i himmelen. Ocsaa skulle det neppeligen ske / Att frȳ førster ellers om nogre førster bliffue vdualde wti kongelig macht att regere / Att the skulle lenge bliffue endrechtelige wti sodann stor oc suor regimente / huor saa mange atskillige sager oc handel stetze fore komme wti saa viit oc stort ett riige / om huilcke the icke altiid skulle alle for drages endrechteligen. Ocsaa kunde thet icke feile/Att en aff the førster eller flere skulle io vnder tiiden ther effter practicere att bliffue alene herre oc tuinge the andre vnder seg. Thesse oc andre flere orsager fortalde Darius / Derfore efftersulde the andre 4. førster hanss rad oc besluttede/at mand skulle vduelge en Koning.

Monarchia tyet beste regimente.

Men att borttage wenighed i riiget/tha ere the 7. førster saa til enss komne / att the ville befale Gud thenne kongelige wduelgelse / i saa mode att the førster skulle arle om morgenen riide med huor anden paa enn beskicket platz/ oc huilcken theris hest tha begynte første att skriige / den skulle bliffue Koning. Oc det skede att denn tiid Darius vor hiem kommen / gaff hand sine Hoffmestere

Huorledes att Darius bleff vdwalt til Koning.

meſtere ſodant til kiende/hand ſagde/ at der til wiſte hand gode rad/ oc førde ſamme affDarij hengſt oc en mehre paa denn beneffnde plaz / oc førde thennom lenge ther omkring oc lod thennom ſaa til ſammenſſ/ Att naar the førſter om morgenen komme til plazen / thaa ſkulle heſten komme then ſted i hug oc vrenne effter mehren / Men nu om morgenen att the førſter komme der hen tha ſkreeg Darij heſt førſt / oc paa dett att the ſkulle icke tuile der paa/ Att thet wor io Guds forſyun oc villie/ Att Darius ſkulle bliffue Koning. Tha kom ther ſtrax enn ſtor liune oc tordønen vtaff then clariſte himel/ for vthan ſtorm oc veder paa ſamme tiid att heſten vrennede. Oc the andre førſter begynte ſtrax att ſtiige neder fra theris heſte/oc beuiſe Dario kongelig erhe.

Saledes er Darius bleffuen Koning i perſia / effter Cyro oc Cambyſe / oc haffuer loffligen regeret oc igen indtaget the Land ſom vore aff falne den tiid Cyrus er omkommen wdi Scythia. Babylon vor oc aff fallen / thenne haffuer hand ocſaa atter igen vundet effter long belegelſe / wti ſo mode / hand haffde een førſte ved naffn Zophyrus hand vor Megabyſi ſøn ſom vor enn aff the 7. Førſter wdi Perſia/ Denne Zophyrus ſkar ſeg ſelffuer bode neſe oc øren aff / oc gaff ſitden Koning Dario ſit anſlaug til kende ſom

Zophiri u. erckelig troſkab emod Dario.

hand i synde haffde/ oc for so ind i staden oc klagede att Kongen haffde saa skendeligen tracteret hãnom/ fordi att hand gaff sodant rad att mand skulle giffue then belegning op oc fare hiem/ oc hand skickede seg ligeruist som hand haffde veret Kongens fiende oc begerede leide oc beskermelse til Babylon.

Tha anammede the Babyloni hannom gierne/ oc hand sloug i hiel mange aff Darij kriges Folck/ fordi att hand haffde saaledes thenne sag oplagedt med Dario/ att the Babylonier skulle theß bedre tro hannom/ oc dette skede alt saaledes / At the Babyloniẽ sette stor loffue til hannom/ oc betrode i all theris anslaug/ oc giorde hannom til hoffuitmand offuer alt theris kriges Folck/ huilcket hãd siden forrodde/ oc lod Darium ind i staden / Saaledes vand Darius thenne stad Babylon effter att hand haffde leget ther fore i 6. Monater oc ett aar. Oc Darius haffuer ocsaa thenne Zophyro for hanß troskab erligen betalet / oc hollet hannom i store ere ythermere end nogen anden første offuer alt sit riige/ Oc det begaff seg att Kongen vor end tiid giffuit et granat eble / oc hand begynte grandgiffueligen att beskude samme eble oc sagde/ Att hand viste inthet mehre att ønske seg paa Jorden / end saa mange Zophyros som thet eble haffde kierne. Fordi att en Koning haffuer ingen ting høgeligere i behoff end gode oc tro rad.

Huorledes Darius vand Babylon.

Om

Om den krig Darij wdi Gretia.

EFfterdi att thet Persarum Rige haffuer grentzet med the Macedonier oc Greecker / saa haffue the Persæ oc begynt att ville indtage desse land/Men Gud haffuer beskicket huort Rige sine lands ende / offuer huilcke mand kand icke offuerkomme / Derfore kunde icke the Persæ bliffue mechtige wdi Macedonia eller Grecia. Men doch haffuer ther mange store handel begiffuit seg hoss the Greiske paa samme tiid/huilcke ieg kand icke alle her skriffue / Men nogre besønderlige vil ieg korteligen beregne. *Gud haffuer beskicket huort Rige sine Landss ende.*

The Persæ beskickede nogre sendebud til Amynta som vor Koning i Macedonia/ att hand skulle giffue seg vnder thennom. Then Koning Amyntas befrøchtede seg for the Persier store macht / oc beuiste seg ydmygeligen emod thennom oc loffuede att han ville giøre thet som the begerede / oc giffue seg vnder the Perser / oc lod tracttere the Legater saare vel / Oc paa det siste lod han thennom anrichte et herligt bancket oc Gestebud/tha begerede *Amyntas Macedonie Koning*

gerede ſamme ſende bud/Att Amyntas ſkulle lade hente fruer oc iomfruer til thennom / Amyntas torde icke neckte theris begering / hand lod thennom hente / Men tha de Perſe vore nu druckne/ hiølle the ſeg wtuchteligen emod the edle Fruer oc Jomfruer / dett fortychte Amyntas oc then vnge koning Alexander/ Derfore ſagde Alexander til ſin herre fader/ oc begerede att hand ſkulle gonge til ſengs/ hand ville ſelff bliffue hoſſ geſterne.

Exempel om thenne ſtore wetuckt ebland merckelige folck.

Tha Amyntas vor bott gongen / giorde Alexander ſeg glad / oc lod thennom rundeligen ſkempte met the fruer effter theris eigen vilge / paa dett ſiiſte begerede hand / att the ville lidet opſtaa oc lade the Fruer en føige tiid vdgonge/the ſkulle ſtrax komme igen.

Alexander Amynte ſøn.

Dette lode the ſendinge bud ſaa ſke/ſtrax beſtellede Alexander / Att ſaa mange vnge delige ſmaſuene ſkulle klede ſeg i the fruerſſ oc Jomfruers kleder / oc komme ind igen i theris ſted/ oc haffue ſteckmeſſer vnder theres kleder/ oc naar the Perſæ begynte att haffue ſeg med thennom wtuchteligen/ thaa ſkulle the ſtynge thennom i hiel / oc dette ſkede altt ſaaledes/ att alle the Perſæ bliffue i hiel ſtungne aff theſſe vnge ſmaſuenen / oc theris wtuckt bleff ſaaledis ſtraffet / Oc thenne Alexander var then ſtor Alexandri forfader.

Alexandri merckelige gerning.

Siiden ere oc the Greci ſom vore tilforn vnder Dario ther yderſt vdi Aſia / aff

falne /

falne/oc haffue offuer fallet then stad Sar-
dis oc hannum opbrent/Oc the Athenienses
haffue fast hulpet der til / Fordi att ther vor
en mecktig Første ved naffn Histieus / hand
forskickede en aff syne tienere til Darij høff-
uitzmand vdi Asia/oc paa dett att then sag
skulle bliffue himelig oc hand icke forrod /
tha skreff hand icke breff/Men lod skere har-
ret aff een syn tienere oc trøckte eller skreff
hannum paa syt hoffuit thenne menning/att
hand skulle aff falle fra Dario / oc lod strax
dett haer opwuxe igen paa hanss hoffuit /
der nest sende hand samme syn tienere fram
til den hoffuitzmand med sodan befalning /
at hand skulle selffuer bort skere hannom det
haer oc besehe hanss hoffuit / oc dette skede
alt saaledes / Derfore aff fiøld samne høff-
uitz mand fra Dario. Men hand bleff i
hiel stungen strax effter att hãd begynte det-
te oprøre oc Histieus bleff hengt/ Saaledes
finge thesse oprøriske theris ende.

Sardis.

Histiei træskhed til oprør.

Oprøriske finge theris løn.

For thenne orsage oc andre flere for-
skickede Darius en stor mecktig krigs her /
hundrett tusind til fod oc x. tusind heste til
Greciam. Att offuerfalle oc straffe the A-
thenienses for theris oprør. Dette folck be-
legrede seg two mile fraa staden / Men en-
dock att mange rade / Att the indbyggere
skulle icke fare theris fiender emod. Men be-
skerme oc beskytte staden/doch haffuer Mel-
ciades

Darius for ind i Grecken oc huor stercke.

Melciadis rad.

tiades sagde her anderledes til/oc beuiste/at
om staden skulle beleges/ tha skulle thet bliff
ue then menige man fast besuerligere oc tøn-
gere att lide oc tolle/ end att the hasteligen
droge emod theris fiender / saa kunde mand
sla thennom aff. Dette Miltiadis rad haffue
the Athenienses efftterfuldt oc beskickede han
nom til hoffuitzmand / oc droge strax emod
fienderne 10. tusind mand sterck / oc haffde
lyden hielp fra de andre steder/ for thenne
hastighed skyld oc ylende / vthan fra theris
Platea. eygen stad Platea tusind mand / Saaledes
Miltiades slog Miltiades med ringe folck then store
store off- mechtige oc vel berøstet Krigis herr Persa-
eruinnīg' rum/ ligeruist som det skede/den tiid at Tyr-
cken indfiøld i Tyskeland oc man kom tha
hasteligen till vndsetning med ett ringe tall
folck.

Her skal mand ocsaa mercke om thenne
Miltiade / huorledis att the Athenienses
haffue beuist hannom stor wtacknemmelig-
hed for sine velgierninger/ligeruist som then
menige mand pleyger altiid att løne store
herrer. Thenne Miltiades haffuer ocsaa for
Miltiades vthan then victoria beuist the Atheniensi-
sick ond bus mange flere merckelige gierninger oc
lön. stor ere / oc vundet mange Steder oc Insel
oc formeret theris macht oc herredøme til
Athen i mange mode. Nu finder man altiid
had emod dygd oc ehre / saa ath huo erligen
oc dyg-

oc dygdeligen handtler/then haffuer mange affuindtzmend. Tefore practicerede mange til Athen emod Miltiadi hoff almugen / Saa att Miltiades bleff kastet i fengsel / til saa lenge att hand betalde Staden saa møgit som 3000. kroner/ Nu formotte han icke saa møgit / oc tha hand nu bleff suorligen kranck i fengsel / lod hans søn Cymon seg indsette for hannom / oc tha hans fader døde oc hans Søn laa end tha i iern / Saa tog en riig Borgere Miltiadis Dotter til echte / hand betalde de pendinge oc forløste Cymon. Cymon.

Om Xerxe.

DAXius Koning haffde tuende Sønner/ then elste vor fød for hand bleff Koning/then andre som hed Xerxes vor fød siden hād bleff Koning / hanss moder hed Atossa oc vor Cyri Dotter. Men effterdi att Xerxes vor fød aff Cyri Dotter/bleff hand Koning/ paa det att Riiget skulle bliffue hoss Cyri effterkommere / Oc dette haffuer then elste Søn aff synderlig dygd oc kierlighed beuilget/ oc ville icke sette seg emod hannom med macht. Atossa. Xerxes.

Men nu ther effter att the Perser vore slagne wdi Grecia / haffuer Darius taget seg fore at gøre en veldig tog ind i Grecken/

Men i

Xerxes for ind i Grecken.

Menn i medel tiid att hand røstede seg/døde hand. Therfore begynte Xerxes att tage seg thenne sag aluorligen fore/ strax effter at hand vor kommen til sit Regimente/ oc for ind til Grecken med ett stort tall Kriiges folck/ Fordi man skriffuer att ther haffuer icke nogit synde verit større macht forsamlet/ end thenne Xerxis hob vor. Justinus siger att ther vor siu mal hundret tusind aff thet Kongerige Xerxis/ oc iij. mal hundret tusind aff andre/som vor i forbund med hannom. Men endoch att dette synes icke troligt/ att ther skulle vere saa stor en forsamling/ Saa skriffue doch de Historier / oc the mange feldtslaug som dere ere skede huor effter anden giffue oc til kiende /att Xerxes motte io haffue førdt en stor wsigelich hob krigsfolck/ oc kand mand dette sehe oc formercke her i vor tiid paa den Tyrckiske røstung/huorledis att thet samme Orientiske folck faare i store hobe oc med letferdig røstning. Saa skriffuer oc Daniel att en Koning aff Persia skulle føre een stor macht emod Grecken / Den tiid Xerres haffde nu forsamlet thette store taal krigsfolck oc sahe thennom stonde til hoobe paa marcken skriffuer man/at hans øyen ere hãnom tha offuer løbne/ oc at hand haffuer gredeligen begynt att siige / Ah huilcken en iemmerlig ding er dette menniskens liff / her staar saa mange hundret tusind Mand / huilcke ther skal icke

Menniskens liff er forgenglich.

en aff

een aff thennom leffue igen om hundret aar.

Man skriffuer ocsaa her hoss. Huorledis at Xerxes begynte at giøre en bro offuer thet smale haaff emellom Grecken / oc den tiid att ther bleff storm i haaffuet saa att hand kunde icke vel handle seg / tha haffuer han vredelige befalet att slaa i vandet. Item/ att hand haffde saa møgit folck med seg/att the haffue paa veigen vddrucket mange rindende floder/ saa att the bleffue torre. Een bro giördes offuer haaffuet.

Item der skede mange vnderlige jertegen til att formane Xerxen hanss wlycke som hannom fore stod/ paa det att han skulle tha offuergiffuit hans fram sett. Ther vor en Hest ebland hoben / som fødde een Haare / oc vor ther med giffuit tilkiende / att theris Heste skulle fly. Item der synes en Cometa huilcken mand kallede Cerastias / fordi hun bøgde seg til hobe som ett horn/ Ocsaa vor tha paa samme tiid en Eclipsis i Solen/ Sodanne tegen ske icke gerne for wthan efftterfølgende skade/ ligeruist som alle Historier dette beuise att ther pleyger altiid wløcke efftterkomme / nar saadan vnderlig ting sker. Herfore skal man dette besinde att nar Gud lader saadane vnderlige tegen ske/tha vil hand ther med giffue oss sin vrede til kiende/oc att wi skulle thennom icke forachte/Men the skulle vere oss een paamindelse til at frøchte Gud/ Fordi mād maa her sehe/ Vnderlig ting skede. Cometa Ceratias. Eclipsis. Huor fore vnderlige ting ske.

her sehe/ huordan vnderlig om vendelse ther skede strax effter wdi all skick oc regimente offuer all verden.

Grecia er et besluttet Land.

Nu ville Xerxes Først anfalle de Grecker til Lands/ doch er Grecia ett besluttet land/ saa mand icke kand komme ther ind/ wtan til vand eller oc egenom ett trangt bierg/ Derfore haffde the greske beskicket etlige tusind mand som skulle beuare theris kluser oc veige for fienderne/ Men tha de Perser ville ther egenom med macht/ flyde den største part aff de Grecker/ Men ther bleffue alenniste 400. Lacedemonij til stede oc hiølle seg redeligen/ som frome oc erlige kriiges Folck oc tro mend emod theris fiender/ Oc endoch att de vore nogit forsuage til att staa emod saa veldig en hob/ Doch haffue de mandeligen verdt seg/ oc i hiel slouge thoo tusind Perser/ fordi att de haffde en fordel i then sneffre veig saa at der kunde ingen stor hob komme ind til hobe/ oc omkring giffue thennom/ Ocsaa bleffue tuende Xerxis brødre der slagne paa samme tiid/ Men de 400. Lacedemonij er oc paa det siiste tha omkomne med deris Koning Leonida. Thenne erlige gerning oc redlig mandom løffues storligen att saa liden en hob torde verge seg emod saa veldig en macht/ Att forsuare deris federne land/ Oc endoch att the icke kunde offueruinde deris fiender/ da haffue de at-

Lacedemoniornm mandom.

liige

ligeuel giort thennom stor skade oc forskre-
cket thennom møgit.

Men nu att thenne indgong til Grecken vor forloret/ tha haffuer then gantzske Grecia suorligen forskrecket seg / Saa at mange Steder der yderst i Landet gaffue seg vel-uilligen vnder Xerxi. Der vor oc en mand til Athen ved naffn Cyrsilus eller som Herodotus kaller hannom Lycidas hand rade/Att de Athenienses skulle ocsaa giffue seg til Xerxen/fordi att de vore doch icke mechtige att gøre nogen modstand til at offueruinde saadan veldig macht/ Men Themistocles sagde her emod/att mand skulle verge seg/ oc hand gaff thennom orsagen til kende oc sagde/Att all tucht oc erlighed/ oc all lou oc rett skulle da forgonge hoss dennom / om de Persæ bleffue herrer wdi Grecia / oc de skulle siden bruge all moduillighedt oc skam med deris hustruer oc børn/ ligeruist som de haffde tha alle rede giørt hoss de andre Byr oc Steder / som haffde giffuit seg vnder thennom/ derfore sagde hand att dett vor fast bedre att dø wdi deris friihedt / end att anamme saadanne herrer vel villeligen.

Cyrsili rad

Themistocles rad.

Her paa bleff ther saa besluttet att mand skulle trosteligen verge seg / oc de Athenienses bleffue mygit vrede offuer Cyrsilum / saa att the stende hannom i hiel for hans werlige rad skyld/ oc i lige mode haffue the quinder ocsaa stent Cyrsili hustru til døde

Cyrsilus oc hanss hustru bleffue stende i hiel.

de/fordi att hindes mand gaff sodant rad/at haffde mand thet efterfuldt/tha haffde bode dem oc alle theris børn offuergonget skam oc skendtzel. Saaledes maa vel thenne dygdelige framhed i thennom høgligen loffues/oc bør oss alle dette merckelige Exempel att komme i hug/huorledes att the ville heller alle erligen dø / end giffue seg vnder ett fremmed slaug Folck/oc der med forlere alle theris federne lands friihedt oc regimente/ oc lade saaledes forderffue alle theris stads gode Policij oc erlige skick.

Apollinis spodan om tre mure.

Tha haffuer ocsaa Apollo giort sodan prophecij om thennom/ At the Atthenienses skulle vinde seiger wti tre mure/ Dette haffuer Themistocles saa wdlagt / Att the skulle røste thennom til skibs / Saa haffuer hand oc radt/Att the skulle lade føre theris hustru oc børn wd i skiben oc lade byn staa øde / Fordi att mand kunde icke lenge beuare staden for slijg veldig macht / oc for thenne orsage att the Persæ vore icke vel beskickede til vand. Thenne anslag Themistoclis haffue de Atthenienses oc andre steder/Sparta oc Corinthus alle samtycht/oc lode saa forsamble all theris skib wti en haffn hoss then Insel Salamin / der haffue the lagt thennõ til vare teckt emod de Perser/oc fordi att Xerxes haffde mange skib/ derfore haffue the Grecker lagt seg paa en ort att mand

kunde

kunde icke omkring løbe thennom met andre skib.

Den tiid Xerxes hørde att the Grecker haffde berøstet seg til skibs emod hannom/ oc formerckte att hand vor i stor faar / om the Grecker skulle haffue frii platz paa haffuet / oc kunde indfalle hannom i hanss Riige naar the sahe theris beleilighedt / tha vor hānom radt/ At hand skulle ocsaa anfalle the Grecker med skib/ Dette skede alt saa/ oc the Greci vunde seier oc sloge Kongen ett stort taal Folck fra/ oc lode sencke mange aff hanss skib. Saaledes fick atter Grecia en stor forstrøstning/ oc Xerxes forskreckede seg nøgit/ doch vor hand icke i thet slaug med thennom / Men haffuer hollet seg ther hoss paa strandbacken oc sehet der til. Tha haffue alle Grecker giffuit Themistocli thenne ere oc priiss / att the haffde tha vundet thenne seier formedelst hanss anslag oc saaledes reddet then grantzske Grecia.

Themistocles friide hanss federne land.

Denne Themistocles haffuer paa fundet oc giort mange vnderlige practicker i denne Kriig/ Men effter dette slaug / tha hand formerckte att Xerxes vor forskrecket/ tenckte hand ved seg/ att mand kunde tha letteligen kōme hānom til att drage aff landet i thenne Første hanss forskreckelse / der fore lod hand Kongen att vare i en god menning/ ligeruist som hand mente hannom vel/ oc ville saaledes forttiene tack oc naade hoss hannom /

Themistocles snildhedt.

Att the Greiske haffde i synde att ville aff bryde then bro som hād lod bygge offuer haffuet / paa det han skulle icke vndkomme/ Derfore skulle hand hasteligen skynde seg aff landet/for end hand kōme i større faare/den tiid Xerxes dette hørde/ ville hand icke lenger tøffue/Men tha hand kom til broen/tha vor samme broo sønder slagen aff veder oc storm/oc hand lod hasteligen føre seg offuer med een luden boed i en stor blesende storm/ oc vor neer druckner / Alt saaledes omuende Gud dette spil oc straffede hofferdighedt/ oc lerde saaledes the store Herrer att skulle icke driste paa theris eigen macht/Men the skulle al theris handel begynde i Guds frøcht oc fortrøstning til Gud. Saadan spottelig ende fick thenne store forskreckelige tog/der effter att Xerxes vor inddragen til Grecken med saadan veldig macht/ligergeruist som Tyrcken wti vor tiid motte spotteligen fly oc drage til bage igen fraa Wien / huilcken doch haffde førdt 2. sinde hundret tusind Mand med seg i Tyskland.

Exempel att mand icke skal dristes paa siin macht oc velle.

Doch haffuer Xerxes beskicket sin Hoffuitzmand Mardonium att bliffue til bage wdi Grecia med 3. sinde hundret tusind Mand/ Oc dett skede aff thenne orsage/For/ di att Mardonius haffde sønderligen giffuit Kongen dette raad/ Att hand skulle faare til Grecken emod alle the andre Riigens radt/ oc hand haffuer Kongen der till høgeligen

Mardonius Hoffuitzman.

fortrø-

fortrøstedt / derfore befrøchtede hand seg/ om hand drog hiem/ tha skulle Kongen lade hannom straffe oc slaa i hiel/ efftherdi att theris krigshandel icke anderledes gick for seg/ Herfore begerede hand selffuer/ att Kongen skulle lade hannom bliffue der igen med thet kriges folck / hand ville forsøge sin løcke/oc mente att han skulle fonget nogen beleylighedt med tiiden/ att forraske oc vndertuinge the Greiske. Saledes tilstede Xerxes att han bleff til bage paa en forsøgelse / Siiden begynte Mardonius først att forsøge the Greiske venlige med attskillige handel / oc rade thennom att the skulle giffue seg / saa ville hand giøre friid med thennom med liidelige vilkor / Men the Greiske haffde nu store moed end tilforn / oc ville platt ingeledes haffue the Perser til Herrer / oc bode hannom til / att han skulle verge seg.

Tha plustrede Mardonius Athen oc brende Staden / oc ford siiden emod Thebe / fordi att desse Thebani vore falne til de Perser. Tha begynte the Lacedemonij oc Atthenienses att berøste seg atter med een veldig Lands Herr / oc forsamlede vel hundret tusind Mand/ oc giorde mange Skermyssel med the Perser/til saa lenge att Mardonio feilede prouandt / saa hand nøddes da til att giøre ende. Men den Koning aff Macedonia Alexander/om huilcken ieg haff- *Mardonius brende Athen.* *Alexander*

uer talet om tilforn/ vor nu paa samme tiid hoss Mardonio oc de Perser / denne Alexander aduarede the Grecker om afftenen/ Att the skulle røste oc beskicke seg til ett anfald om morgenen/ Fordi att Mardonius haffde visseligen oplacht att slaa emod thennom med all macht / Dette skede altsaa / oc de Persæ bleffue slagne / oc Mardonius bleff død / ligeruist som the andre Xerxis raad haffde spoot hannom til forne/den tiid de be rade seg till sammens om denne Krüg / oc sagde at thet skulle saaledes gonge hannom. Saadan ende fick dette stor krüg oc mechtige røstning. Süden ere the Steder wdi Grecia bleffne veldige bode paa Land oc Folck / oc haffue mange Insel taget fraa de Perser / Men effterdi att the Greiske vor nu saa mechtige /ere the oc bleffne stolte oc wrolige / oc haffue hollet mange drebelige store krüg ebland thennom selffue indbyrdes/ oc saaledes jammerligen seg selffue forderffuet / Saa att the motte süden ther effter giffue seg vnder fremmede Herskab/ oc tage seg andre Førster til beskeskermelse / oc haffue all theris lofflige Regiment oc tucht oc gode seder forloret. Her om vil ieg nogit ythermere süge her effter.

Thes storre macht mã fonger / thes storre büffuer homod.

Framdelis er dette Exempel ocsaa nøtteligt att mercke om Temistocle / huilcken alle mand giffue denne ehre oc prüss/ att

hand

hand alenifte med sine viise rad oc mandom frelste oc beuarede then gantske Grecia/ oc vor sit rette federne land huld oc tro/ Derfore er han høgeligen priisset/ for alle the merckeligeste Førster oc drebelige mend som haffue nogit sinde verit i Grecia. Men hand fick paa det siste ond løn aff hans eygene borgere for alle sine velgierninger/ the foriagede hannom ligeruist som han haffde aldrig nogit god forskyllet aff thennom. Her wtaff skulle wi lere/ att thenne menige mand icke aleniste hader alle fromme oc erlige Mends store Mandom/ dygd oc erlige gierninger/ Men at saadant er Dieffuelens spil/ der hader sadanne herrlige Guds gaffuer. Oc skulle høge oc merckeliige personer her wtaff beskicke seg til att haffue taalmodighedt/ Fordi att thet kand icke andet vere/ end io bedre oc frommere een man er/thess storre modgong oc forfølgelse fonger han/ oc alle wtacknemelighed vederfaris saadanne herr i Verden/som aller best haffue for skyllet. Denne Themistocles er siiden flyd til Artaxerxem/ hand hiølt hannom i stor erhe/ lige som een aff hanss høgeste Førster oc Radt/ oc haffuer sagt/ att hand viste inthet verre att ønske sine Fiender/ end att the bleffue saa galne/ att the ville saadanne vise Mend foriage fra seg.

Themistocles fick ond løn for velgierninger.

Dygd haffuer affvindtz mend.

Themistocles flyde.

Om Artaxerxe Longimano.

Longimanus.

EFfter Xerxe haffuer hanß søn Artaxerxes regeret / hanß høger hand vor lengre end then venstre / derfore hedt hand Longimanus. Thenne Koning løffues storligen / Att hand vor en from viiß oc god sachtmodig mand / oc haffuer hollit friid / Ther fare vil ieg her lade fare hanß Historia / Oc komme til den Jødiske handel igen / paa dett att wi kunde nu atter sehe / huorledes at det haffuer stondet paa samme tiid / i det aandelige Regimente.

Om Zorobabel som vor en Første offuer Juda.

Assuerus vor Darius.

JEg haffuer tilforn sagt / At then hellige Bibel neffner enn Koning Persarum ved naffn Assuerum / det vor Darius Hystaspis / oc ieg mener / Att thenne Darius vor Assuerus som haffde tehn Koningïnde Hester / Herodotus neffner oc en anden ved naffn Artistona / huilcken Darius haffde for wthan thenne Koningïnde Artossa / oc siiger att Darius haffuer hafft thenne samme Artistona saare kier / oc synes det / att thenne Artistona haffuer verit Hester.

Artistona. Hester.

Artossa.

Phylo

Phylo schriffuer ocsaa / Att then Historia Judith haffuer seg begiffuit paa den tiid att thenne Darius regerede/oc att then Arpharat (om huilcken ther staar wdi Judith) vor en Hoffuitzmand wdi Assyria / den tiid att the Assyrij vore afffalne fra Cyro / effter den wløcke som vor Cyro vederfaren wdi Cythia / Thenne Phylonis mening straffer ieg icke / Men meg tyckes att then Historia Judith skede til forn / att Juda det Jødiske folck vor førdt til Babylon/ oc for end thenne Persarum Monarchi begyntes / fordi att Arbaces Medorum Koning haffuer verit for end samme Persarum Monarchi er opkommen / Saa var ocsaa Niniue forstørret paa den tiid att thesse Persæ begynte theris Monarchi / oc haffue huercken Medi eller Niniue hafft theris eygen Koning paa samme tiid / att thenne Persarum Monarchi er begynt/doch vil ieg her lade huer beholle sin mening.

Arphaxat.

Historia Judith.

Arbaces.

Effter Dario Hystaspis setter Phylo Longimanum oc forlader Xerxem/ vtan tuil for thenne orsage som tilforn sagt er/att paa den tiid att Xerxes vor bort faren til Treciam/ Tha haffuer thenne Longimanus regeret i Orient/ Oc thenne Longimanus er den samme Darius / huilcken der gaff the Jøder loff til att igen opbygge thett tempel til Jerusalem.

Huorfore att Phylo icke regner Xerxem.

Fordi

Fordi att endoch Cyrus haffuer til stedt att the Jøder motte fare hiem igen til Jerusalem oc anamme theris land igen / oc att the skulle ther anrichte oc beskicke theris regimente oc Guds tieneste / som de haffde tilforn / Saa haffue doch theris Nabo i medel tiid strax effter att Cyrus vor død practiceret her emod/oc dette forhindret hoss de Jøder att then bygning kunde icke haffue nogen framgong/ for end i thet andet ar effter att denne Artaxerxes Longimanus vor kommen til regimentet/ huilcken Phylo kaller Darium Longimanum / denne lod strax ert mandat wdgonge i thett andet aar effter att hand vor kommen til riiget / Att mand skulle igen opbygge det Tempel til Jerusalem oc forbedre staden / Att saledes er nu Juda atter beskytret oc aff thenne orsage er thet Jødiske folck atter kommen til sin friihedt igen/oc haffuer saaledes anrichtet sitt Regimente oc Guds tieneste paa det ny/ oc igen opbygt bode staden oc Tempelet til Jerusalem / Oc endoch att det Folck Juda haffuer icke her i medel tiid hafft nogen Koning for seg selff / Saa haffde de att lige vel Førster aff then stamme Dauid / til saa lenge att de Machabei ere komne til regimentet/ oc haffuer Zorobabel først regeret til Jerusalem siiden att Juda er kommen fra Babylon/ om hues effter kommere ieg vil thale her effter/ huorledes att det er gonget thennom /

Longimanus befalde att opbygge Jerusalem.

Zorobabel en förste offuer Juda.

nom/oc huorlunde att then slecht Dauid er paa dett siste vdstøtt aff regimētet/ligeruist som spoet vor tilforn aff propheterne / Att Christus skulle da fødes/ aff Dauids slecht / Naar som det Rige Juda vor foruandelet fra Dauids afføde oc til fremmede Herrer. Christi til kommelse naar.

Huorledes att de LXX. vger Danielis som kalles hebdomadæ/ skulle beregnes.

GVd haffuer obenbaret Daniel den tiid / naar Christus skulle komme oc huorlenge det Jødiske folck skulle bliffue / oc thenne prophecia er en skiøn beuisning oc vidnisbyrd til att besterke vor Christelige tro emod de Jøder / som sige / Att Christus er icke end nu kommen oc foruente end nu en anden Messiam. Den tiid naar Christus skulle komme haffuer Daniel beregnet.

Den tiid som Daniel haffuer berammet / kand mand letteligen regne / oc kunde wi herligen her wdi sehe/ Att Christus er kommen rett paa den samme tiid / som Daniel skriffuer att hand skulle komme / Fordi att endoch mand kand dette beregne i mange mode / Saa finder mand doch ingen saa stor

stor wenighed eller attskillelse her ebland / att mand haffner ey behoff att tuiffle her paa naar mād vil bliffue hoss de historier oc effter thennom beregne aarss tiid/ Fordi om mand ville dette regne fuldkommeligen oc paa dett nøgeste / tha skulle mand til bage regne aff Ptolomeo alle the Eclipses som skede ere / oc tha motte mand aldeles finde rett rede paa alle aar / Men dette er icke een mands arbeyde / Saadant skulle the bisper tage seg aluarligen fore oc giøre ther bekostning till / att mand kunde clarligen haffue rett grund oc forstand paa desse høge oc drebelige prophecier i Christenheden. Jeg vil nu her paa denne tiid beregne alle aarss tal aff the beste historier/ oc thennom clarligen beschriffue.

Daniel om de 70. wger.

Daniel siiger/ att ther ere 70. wger besluttede offuer dette folck / oc besønderligen effter den befalning att Jerusalem skulle opbygges igen / tha skulle ther vere 69. wger till thet Regimente Christi/oc tha skal Christus bliffue dødt.

Først skal mand her vide/ att thet saaledes haffuer seg med thesse aarss wger / att huer wge indeholler 7. aar / dett kand mand letteligen bewise/ Derfore giøre desse 70. wger / 490. aar.

Anden gong siiger Daniel / att Christus skal effter 69. wger bliffue død/ alt saaledes

ledes att hand skal att ligeuel predige een halff wge/ oc siden der effter skal han i hiel slaes / her haffue wi aldeles Christi tiid oc hans embede merckeligen beramet oc beskriffuit.

Wdi tredie mode/ skal mand begynde att regne desse 69. wger fraa det andet aar Longimani/ fordi att Gud haffuer tha vdsendt sine Propheter Zachariam oc Aggeum/ Att the skulle det folck visseligen trøste oc hugsuale oc tilsiige/ att Jerusalem skulle nu der effter bliffue opbygt for vthan nogen forhindrelsse/oc om denne thale/ det er/ om denne Guds obenbarelse skal man forstaa Engelens oc Prophetens ord/ Fordi att paa den tiid er thet folck visseligen til sagt att then bygning skulle haffue framgong.

Her forutan haffuer ocsaa Longimanus ladet vdgonge ett Edict i samme aar/ att the Jøder skulle icke forhindres paa theris bygning/ ligeruist som tilforne vor skett/ dette altsammens finder mand in Esdra.

Oc om thenne forhindrelse stonder skriffuit Johannis 2. Att mand haffuer bygt paa samme Tempel wti 46. aar / Fordi att ther vor saa mange aar emellom fraa thet andet aar Cyri oc ind til det 6. aar Longimani / wti huilcket samme Tempel bleff fuldkommet.

Nu finder mand aff then Bog Machabeorum

beorum oc Josepho / att fraa Alexandri begyndelse siiden den siiste Darius vor dødt/ oc indtil Christi fødzel / tha vor ther 510. aar.

Fraa Christi fødzel oc til hans hellige dob vore 30. aar.

Summa fraa Alexandri begyndelse til Christi dob 540. aar.

Vil mand nu til legge de andre aar fraa thet andet aar Longimani ind til Alexandrum effter then siiste Dario/ Saa giør det 145. aar som Methastenes regner.

Summa fraa thet andet aar Longimani oc til Christi Dob ere 485. aar.

Nu giøre desse 69. aarss wger rett liige 482. aar/ saledes kand man sehe att paa den tiid att Christus vor døbt / tha haffue the 69. hebdomadæ oc aarss wger endet seg/ oc i then effter følgende aarss wge haffuer Christus prediget / oc er ihiel slagen i then samme halffue wge / Fordi att Christus er Koorsfest i thet fierde aar effter hans Dob. Vil man nu thenne efterfølgende wge legge till de 69. wger 6. aar / saa gøre the alle til sammens 70. wger. Dette er then rette tiid som Daniel haffuer beskriffuit. Fordi at effter Christi Dødt vore the Jøder icke lenger Guds Folck/ etc. Ligeruist som Daniel clarligen siiger / att the Jøder skulle icke troo / saa vo-

saa vor the icke lenger der fore Guds folck/ oc att thert Jødiske tempel vor siden ver-styggeligt for Gud.

Herforuthan findes ocsaa mange dybe oc trøstelige lerdome i samme Danielis propheciа/ om Christi rige/oc om hanss embede / att hand skulle predige syndernes forladelsse/ wtaff huilcket ett Christeligt hierte kand fonge stor trøst oc hugsualelse. Men dette altsammenss vor herr for langt att beskriffue paa denne tiid.

Jeg haffuer fliteligen opsøget thesse Danielis 70. wgerss beregnelse / oc finder icke nogen stor attskillelse her ebland / om man vil bliffue hoss de Historier oc regne efter thennom/ Fordi om man ick end ville efterfølge Metastenem / Saa kommer doch dett Greiske tall rett offuer ens med dette/ Fordi att emellom Alexandri død oc Augusti begyndelse ere effter the Greiske aarss tall 280. aar / Dett kand ieg clarligen beuise. Oc vil man nu til sammenss legge de aar Persarum fraa thet andet aar Longimani/ til de Greiskers tall/saa finder man atter det samme.

Fraa Alexander oc til Christi fødzel 322. aar.

Effter Christi fødzel oc til Cristi Død 30. aar.

Vil mand nu til legge de aar Persarum fraa det andet aar Longimani 132. aar/ som de greiske regne saa finder mand.

Summa 484. aar alt saa nøge concordere oc lignes de greiske Historier med den tiid som findes wdi Josepho oc Phylone / wtaff huilcket wi kunde aldeles bemercke / Att Daniel haffuer retteligen berammet den tiid paa huilcken Christus skulle komme / Jeg ved oc vel att forstandige oc lerde mend skulle dette bestaa / Att thesse tuende beregnelse/ som her nu ere beskreffne/ haffue deris grund aff de Historier. Oc vore dett icke forlangt/thaa ville ieg vel beregne dette anderledes / oc skulle dett herligen concordere her med/Saa mand klarligen maa sehe/Att Daniel haffuer visseligen mend den tiid oc hinde aldeles berammet / paa huilcken Christus er kommen. Sammeledes er dett ocsaa trøsteligt/ Att om mand icke end kand saa nøge beramme den tiid met alle syne Minuter / Doch er dette vist / Att den tiid som Daniel haffuer beschriffuit er lenge siden fram gongen / Her fore er dette obenbare sandhed / Att de Jøder ere i stor vildfarelse / Fordi att de kunde icke sige ney her til eller beuise/Att forbemelte tiid huilcken Daniel skriffuer / er io visseligen fram faren / huad heller mand vil der wtaff gøre dage eller aar / Dette er nock her om paa denne tiid.

Den

Den Taffle om aarstal vti huilcken mand kand letteligen finde den tiid / Som er sett aff Daniel.

1656 Til Syndfloden.
292 Til Abrahæ fødsel.
425 Til Mose fødsel
80 Til den wdgong aff Egypten.
480 Til dett Tempel Salomonis.
128 Til den Koning Joas.
291 Til den tiid at Jeconias bleff ford til Babylon.
11 Til den forstøring Jerusalem aff Nabugodonosor.
70 Til dett Babyloniske fengtzel.
191 Til den Monarchi Persarum effter att dett fengtzel til Babylon vor end.
7 Alexander effter Dario.
146 Dett greiske Riige ind til Judam Machabenm.
127 Dett regimente Machabeorum aff Josepho.
30 Herodes/ thij Christus er fød i det 30. aar Herodes.
1532 Effter dett fødsel Christi vor herres oc frelsere. *Iuxta datum Charionis.*

Vtaff denne Taffle kand mand letteligen finde den tiid som er beschreffuen aff Da-

 niele/

niele/Men hos the Greiske finder ieg den tiid
effter Alexandri død saaledes.
114. Olympiade er Alexander død.
184. Olympiade haffuer Augustus begynt att regere strax effter Julij død.
Vti dett 42. aar Augusti er Christus fødder.
Dette giør effter Alexandri død ved 320. aar.
Dette tall er icke langt fraa dett andet som tilforn er til kiende giffuit / huilcket vise oc forstandige mend kunde litteligen concordere.

Om Esdra.

Esdra haffuer forsamlet de Bibliske Böger.

EN føyge tiid long effter att fore bemelte Edicht vor vdgongen/ Tha haffuer Artaxerxes Koning giffuit thenne prest Esdræ orloff att fare fraa hoffet til Jerusalem/ Dette schriffuer mand tilbørligen om hannom i alle Historier for thenne sag skyld / att hand haffuer atter til hobe forsamlet de bøger i den hellige Schrifft som vore attsprede / oc thennom retteligen ordineret oc beskicket til att bruge. Ja dette er en rett lofflig oc biscoblig gerning/ fordi att mand icke kand holle then sande Religion oc rette Guds tieneste ved siin macht/ for wthan Guds ord oc den hellige Schrifft.

Vnder thenne Artaxerxis Longimani tiid haffuer seg begiffuit den store krug emellom de greiske indbyrdes huilcket mand kaller bellum Peloponesiacum oc i samme krug ere de Athenienses meste parten forgonge. Men efftersdi att den krug ebland de greske haffuer varet langt siden / til saalenge att thenne Persarum Monarchi fick ende/ vil ieg korteligen beregne de effter følgende Persarum Konger/ ligeruist som de haffue leffuet huer effter anden. Peloponesiacum bellum.

Om Dario Notho.

Darius Nothus haffuer regeret effter Longimano oc vor icke Longimani søn/ Men haffde hanss søster / thenne lod effter seg tuende sønner Artaxerxen huilcken mand kaller Mnemon oc Cyrum den yngste / Artaxerxes bleff Koning effter sin Fader/ oc Cyrus skulle vere en mechtig Første wdi Ionia. Darius Nothus.

Om Artaxerxe Mnemone.

Effter Darij død / ville Cyrus velde seg til att bliffue Koning/ fordi hannom vor ett stort mechtigt Førstendøme indgiffuit oc her- Artaxerxes Mnemon.

foruthan vor han beskickelig / oc haffde lust til krig/ der fore røstede hand seg velde-ligen oc drog emod hanss broder med stor macht / ocsaa vor hanss moder hannom fast mehre villig end Artaxerxi / som vor møgit stille oc from / Men Gud ville icke att then-ne wretferdelige framsett Cyri skulle fonge nogen god ende / Derfore er Cyrus omkom-men wti ett stort slaug / som desse tuende Konger giorde med huer anden/ oc Artaxer-xes hiølt seg erligen i denne krig / doch er hand bliffuen saar giort aff Cyro oc kom sii-den paa den anden hest/ paa dett hand skulle kiende att Gud alene gaff hannom / thenne victoria oc seyer.

Cyrus hanss Bro der.

Om Ocho.

Ochus er alle tyran-ners Exem pel.

OChus vor thenne Artax-erxis søn oc haffuer verit een blod-hund oc i hiel sloug syn Broder / oc brugede mange tyrannij / Hand haffuer bygt den stad Sidon/ oc atter vnder tuinget Egypten til den Persarum Monar-chi/doch er dett strax aff fallit igen/ paa det siste bleff Ochus i hiel stungen aff een hanss eigen høffuitzmand.

Om Arsame.

Arsames vor Ochi søn / oc hannom giorde den samme høffuitzmand til Koning vti hanß børndom/ huilcken tilforn haffde slaget hanß fader i hiel/ Men der effter at den vnge Koning vor kommen til sine aar/da befrychtede seg atter denne høffuitzmand oc sloug thenne Arsamen ocsaa i hiel / oc gaff seg strax til een Første wdi Armenia/huilcken hand giorde siiden til Koning oc kallede hannõ Dariũ. Arsames.

Vti denne Arsame er nu den gantzske slecht Cyri (som vor den aller løff ligste Helt oc Koning) plat ødelagt oc fortilget / Oc dette Persarum riige er nu aldeles bort kommet fraa denne edele slecht oc afføde Cyri. Oc sandeligen dette er icke alenîste her ynckeligt att høre / huorledes at saadan veldig macht oc ere oc saadanne høge merckelige Guds gaffuer / ere saa hasteligen wdsluchte oc forgongne / Men fast mehre maa dette vore een ynckelig ting/Att saa from een herres oc Koninges efftérkomere haffue saa ilde skicket seg / oc strax slaget seg fraa den gode art / oc plat inthet betedt seg dygdeligen effter deris fromme ollefader Cyro/ ligeruist som wi maa her beskue i thenne Ocho / som gaff orsage / formedelst hanß tyrannîj / att thenne gantzske slecht Cyri er forgongen. Cyri Riige oc slecht er forgongen.

Om den siiste Dario.

Darius t., ca juste.

THenne Darius vor icke aff then slecht Cyri/ Men Ochus giøre de hannom till een Første wdi Armenia/ Fordi hand vor een mandelig oc berombter Krigsmand/ Herfore haffue ocsaa the andre Hoffuitzmend som slouge Arsamen i hiel/ giffuit seg til hannom / oc fortrøstede seg att giøre hannom till Koning / paa dett att hand skulle icke heffne Ochum / hulcken tilforn haffde giort oc beuist denne samme Dario møgit gott. Formedelst thenne orsage oc fortrøstning/ att han skulle bliffue Koning / tha bleff hand saa forblindet/ att hand forglemde all then naade oc velgierning som hannom vor vederfaren aff Ocho/ oc anammede dett Kongerige oc lod seg kalle Darium/ paa det att hand skulle regnes thess mere Edel / oc att thett Kongelige naffn skulle icke forachtes/ tilforn hedt hãd Codomanus. Men thenne falskhed oc wtro bleff hannom retteligen gullet/ Fordi att i hannom endet seg thenne Persarum Monarchi/ strax effter att han bleff offuerwunden aff Alexandro / oc haffde forloret alle hans Land oc Kongerige/ som teg vil her effter sige ythermere naar teg kommer til thenne Alexander oc begynder then tredie Monarchi.

Exempel om stoor wtacknemmelighed.

Om then Greiske Steders Krig.

JEg haffuer tilforn sagt att the Greiske ere bleffne mechtige oc stolte effter then seyer huilcken Gud gaff thennom emod the Perser. Ligeruist som homodighedt oc trotz pleyer altiid gerne att folge med stor løcke/ Derfore haffue the opuecht paa samme tiid vnder thenne Monarchi store languarige krige eblant thennom selffue indbyrdes / wtaff huilcke then gantzske Grecia eer aldelis forderffuit i grunde / saa att Grecia stod siden huer mand oben fore ehuem ther ville indfalle. Saaledes ere nu the Herlige Regimente oc gude seder platt forgongne / oc bleff tha eblant thennom ett fore werligt oc wtuchtelich vesen opkommet.

Teff större løcke / theff mer ho-mod.

Men dette maa end vere fast ynckeligere att lese/ att saadan stor wbodelig skade / oc saa longe forgruelige krig ere begynte oc reiste aff saa ringe orsage/ Saa mand maa seg retteligen her paa forundre / Oc bør off alle att mercke oc komme i hug dette Exempel / effterdi att her haffuer aff saa ringe orsage efferfuld saa store krig / att the icke kunde fonge nogen ende/ for end fremmede Nation oc Landskab ere falne ind i Grecken/ oc vndertuinget oc forderffuet begge parter. Att mand foruarer seg besønderlige for wnøttelig krig.

Store krig reyse offte aff ringe orsage.

Thet er icke her mugeligt att beskriffue then

ne then gantzske krijg om huilcken Thucydides / oc Xenophon / oc andre flere haffue skriffuit store Bøger / Jeg vil her besønderligen fortelge ett stycke/ huilcket huermand skal vere nøtteligt att vide / huorledes att dette er tilgonget att Athen er i thenne krijg kommet vnder Fiendernes hender/oc huilcket jammerligt vesen ther vor / ocsaa huorledis att Athen er atter nogit kommet til seg igen / for nogre fromme oc redelige Mends beskickelig fromhed oc tolmodighed skyldt. Fordi att dristighedt oc trotz haffuer forderffuit Athen/Men tolmodighet oc med lidelse haffuer atter hulpet Staden op igen.

Et got tolfonger all tiid en god ende.

Den første begyndelse til denne krijg vor aldelis een fremmet sag/ huilcken the Athenienses haffde vel kundet hafft fordrag. The Corinthi vore Fiender med thennom aff Corcyra. Tha begerede Corcyra hielp hoff de Athenienses/ Nu vor Athen bleffuen saare mechtig paa skibs macht til siøff/oc mente saaledes med tiden att bliffue alene Herrer offuer den gantzske Grecia / Formedelst theris hielp aff Corcyra / som vore ocsaa møgit mechtige paa skib / Derfore giorde desse tuende Steder een forbund med huer anden / Her emod søgte Corinthus hielp hoff the Lacedemonier / Saaledes vor nu Grecia attskildt wti tuende parti/ oc the Lacedemonij hengde seg til the Perser/the giorde thennom hielp med penninge oc fetalge/

Athene.

Corcyra.

Corinthus Lacedemonij.

Men

Men de handlede doch bedrageligen oc hiølle thennom icke loffue / paa det att the Lacedemonij skulle icke bliffue for saare mechtige/ Oc thenne krig varede fra Longimani tiid oc ind til Artaxerxem Mnemon 28. aar/som Xenophon klarligen skriffuer/oc mange Steder er ther offuer jammerligen forderffuede. Ocsaa kand mand her skinbarligen sehe / huor vnderligen att løcken haffuer seg omkring vendt hoss thennom i saa mode / Att then tiid Alcibiades som vor Hoffuitzmand til Athen haffde hordeligen plaget the Lacedemonier / oc offueruundet thennom i det 24. aar/ oc siiden atter igen i dett 25. aar/Saa att the vore tha saa møgit vndertuingede / att man icke trode / att the skulle haffue nogensinde kõmet seg til igen. Men strax vende seg det spil hasteligen om igen i det negste aar/siden att the Athenienses for had skyld haffde forjaget Alcibiadem deris Hoffuitzmand aff Staden / Oc Lysander sloug de Athenienses hoss den stad Egos potami/huor som tha skede ett vndirligt tegen wti thẽne krigs første begyndelse/Mãd haffuer sehet en saare stor iid i lufften paa 75 dage tiid / oc siden fiøld ther en megte stor sten her neder aff Himmelen i staden. Effter dette slaug bleff Athen hordeligẽ belagt saa at mãge folck døde aff hunger. Men att ligeuel vore the indbyggere sa trotzige/at endoch the bliffue offte tilbødne oc fortrøstede/ Att huor

Krig. 28

Alcibiades

Lysander.

Vnderlige tegen skede i then Greiske Krig.

The Atheners stiffhed oc trotz

huor som de ville giffue seg / oc lade nederbryde deris mure oc torn/ thaa skulle de fonge frijd/ Men de ville icke / oc giorde ett statut / att huilcken som ville der til raade / att de skulle giffue seg til nogen forligning med fienderne da skulle mand strax slaa den i hiel/ ligeruist som i vor tiid skede til Florentz ved 20. aar siden. Men der effter att 5. Monader vore forgongne oc den hunger tuingede thennom saare møgit/ forskickede de Athenienses budskab til fienderne i deris leger/ oc begerede at handele med thennom om frijd / effter de vilkor som vore foregiffne tilforn.

Hunger er ett hartt swerd/ derfore motte Athen giffue seg.

Oc da bleff den sag beradslagen hoss thennom som vore i samme forbund / Men de Corinthij oc Thebani ville thaa endeligen beslutte / att mand skulle aldeles i grunde ødelegge Athen/ oc gøre en almēdelig fedrifft wtaff all deris eigedom oc landskab/ dette ville de Lacedemonij icke samtycke/ Men sagde/ att mand skulle betencke de store velgerninger som denne Stad haffde beuist den gantzske Grecia emod de Medos oc Perser / oc andre flere deris erlige gerninger oc mandom. Item att dett skulle bliffue den gantzske Grecia til een stor skade/ om mand skulle denne skiøne Potentat saa platt ødelegge / oc sagde / Att Grecia haffde tuende øgen / Sparta oc Athen / Mand skulle icke gøre hinde en øgit. Ther nest bleff der saa beslut-

Grecia haffde tuende øgen/ Sparta oc Athen.

tet /

tet / Att Athen skulle bliffue stoendes/ doch skulle mand nederkaste bode mure oc torn/ oc beskicke thennom et vist regimente / som de skulle leffue effter/ oc vere fridsommelige pa bode sider. Med desse vilkor gaff seg Athen/ oc alle deris mure oc torn bliffue siden neder brødne med stor triumph/fordi mand pibede oc dantzede der til/ oc en part aff deris skib bliffue forbrende oc somme bort førde. Oc dette skede sist i det 27. aar/ wti huilcke desse ynckelige oc long varige krijg haffue stondet hoss de Grecker indbyrdes / Doch befrøchtede seg end nu de Lacedemonij for den eniste mand Alcibiade / som vor da rympt til de Perser/siden hand bleff foriaget aff Athen / der fore schreffue de Lacedemonij til de Perser, Att mand skulle sla Alcibiadem i hiel / huilcket de ocsaa giorde / oc lode strax Alcibiadem med suig omkomme/ Endoch att de haffde anammet hannom tilforn som een gest oc gaffue hannom leide / oc hand forlod seg troskab til thennom i samme leide. Men det gonger alsaaledes til i verden / Att huem det gonger ilde i hender / oc huem mand icke haffuer i behoff/ eller dem mand er keed aff/ den maa seg fuld vel fore sehe/ att hand finder liden troskab/ fordi att ligeruist som løcken vender seg/saa vender seg oc frundskab. Thenne Alcibiades vor en beskickter oc frijmodiger krijgs mand / men doch en wrolig mand/ huilcken der haffuer i mange aar forhin-

Huorlenge den greske krijg stode.

Alcibiades bleff i hiel slagen wti frii leide.

Alcibiades en gott Krijgsman men wroolig.

hindret then friid oc forligelse som vor be-
stillet emellom Athen oc the Lacedemonier/
Oc hand haffuer saa mange vnderlige prac-
ticker oc anslag begynt wdi Grecia / Att
mand haffuer sagt/ att huor som tuende Al-
cibiades haffde verit i Grecia / tha motte
thett gantzske land haffue forgonget i grun-
de. Men saadant spil fonger sielden goder
ende / derfore er oc Alcibiades paa det siiste i
saa mode omkommen hoss de Perser.

Men endoch att thesse mechige Ste-
ders krijg er nu hermed kommet til ende/ saa
haffuer doch det aller største jammer oc
mord seg nu først begiffuet hoss de Atheni-
enses. Fordi att ther var saa mange wrolige
oc oprøriske Mend i Staden / Derfore be-
skickede the Lacedemonij 30. Mend / huilcke
mand kallede de 30. Tyrannos / oc gaff-
30. Tyranner til Athen. ue thennom fuld macht oc befalning / att
the skulle foruthan all dom oc rettegong
lade i hiel sla alle the oprøriske som kunde
findes i Staden / Oc her foruthan lode de
beskicke nogre hundret knechte paa Slottet
som skulle thenne øffuerighed beskytte att
ingen skulle thenom offuerfalle.

Huorledes att Athen haffuer atter kommet seg igen effter thenne forstøring.

Saadan

SAadan streng rett haffue the Lacedemonij for ordineret til att straffe skalcke / oc forhindre oprør/ ligeruist som thet vnder tiden giørff behoff att skerpe retten oc bruge hannom nogett strengeligere/ So haffue the 30. mend hollet seg retteligen med thet første oc ingen dræbet wthan alenište the oprøriske. Men paa det siiste haffue nogre ebland thennom ladet i hiel stinge the veldigeste i Staden oc mange wskyldige fromme oc redelige mend / nar som en haffde ett gamelt had til nogen / ligeruist som wi haffue end sehet i vor tiid saadane exempla. Dette Tyranni misshagede en ebland the 30. som hed Theramenes / oc vor een from rettferdig mand / oc tha hand straffede the andre for saadan grumhed/tha slouge the hånom i hiel oc alle theres gods som the haffde saaledes i hiel slaget/toge de til priis oc skiffte emellom thennom indbyrdes oc theris anhengere. Theramenes er ihiel slagen.

Tha flyde de aller beste oc redeligeste Borgere aff Staden til Thebe oc Argos / ther vore the vnderholne aff ynck for saadan obenbarlig Tyrannij/ wansehendes att the Lacedemonier haffde tilforn ladet vdgonge ett Mandat oc forbud til alle Steder / att ingen motte herberge de fluchtige aff Athen. Oc tha vor ther en ebland thesse fluchtige Thrasybulus / huilcken tillforn haffde verit nogit mechtig til Athen / hand drog Thrasibulus.

the an-

the andre flychtige til seg/oc the finge siden hemmelig hielp aff thēnom til Thebe/oc ind toge ett fleck wtan for Athen oc droge siden til Athen/oc slouge de 30. Tyranner med alle theris hob / oc igen vunde Athen. Thenne Thrasibulus sette de flychtige Borgere atter i Staden ind igen/oc beskickede thennom theres gamble regimente/oc loug/oc rett at leffue effter. Ja thenne hās gierning loffues herfore besønderligen/Att effterdi han haffde thaa macht oc kunde vel haffue straffet/ oc i hiel slaget the andre hans Fiender oc modstondere som vor i Staden/siden hand haffde vundet thenne seyer/ Tha ville hand fast heller rade til friid oc enighedt / oc vor saaledes taalmodig oc medtlidelig i all hans handel. Men siiden ther effter att ther vor saa mange Borgere som haffde mist theres gotz i forgongen tiid / oc een part ther aff vor kommet til den tredie hond eller lenger / om man skulle nu haffue dreffuit altt thet gotz til rette eigere igien / oc straffet all wret. Tha haffde den krig oc mord ingen ende fonget/ Derfore giorde hand thenne skick oc forbund offuer alle Staden / att all heffn oc straff skulle offuergiffues / oc alt had nedderlegges / oc all wret tilgiffues huem ther haffde skade/ hand skulle haffue skade/ huo død vor/ hand vor død/ oc skulle ther effter vere oc holles een stadig friid oc enighedt eblandt thennom alle / oc ingen

Et herligt Exempel til ett giøre friid effter feide.

heffne

heffne eller regne huad giort vor i nogen mode. Men alle ſager tilgiffue. Formedelſt ſaadan venſkab oc beleffuenhedt bleff ther frid / Oc ſandeligen dette er ett dygdeligt oc loffliget Exempel/huorledes att man ſkal beſtille frid wdi ſaadan yndbyrdis lerrom oc oprør/ formedelſt naade oc forladelſe / oc att thet icke er nøtteligt/ tha att ſtrenge retten paa det yderſte.

Suden er de Lacedemonier oc bleffne ſtolte/oc ville fortage de Perſer aff Aſia/ ſom haffde tilforn hulpet thennom/ daa beſkickede de Perſer een høffuitzmand med deris kriges folck ved naffn Conon oc vor tilforn rømder fraa Athen wdi thet oprør / thenne ſtraffede oc ſloug de Lacedemonier hart. Therfore bliffue the Lacedemonij wrede oc gaffue all then ſkyld ind paa de Thebaner/ Fordi at the haffde hulpet oc vnderhollet the ſom vore fluchtige aff Athen / oc droge for thenne ſag ſkyld for Thebe/oc i theris land/ oc bleff der wdaff ett nyt krig / wti huilcket the Lacedemonij bleffue ſlagne oc aldeles forderffuede / oc ther emod bleff Thebe mechtig.

Conon.

Lacedemonij bleffue ſlagne for Thebe.

Ther neſt begynte atter Thebe ett andet ſtort krig emod the Phocenſer wti huilcket de Phocenſes ere alle i hiel ſlagne/wthan nogre faa/ ſom bleffue fortagede oc dreffne aff Landet. Doch vor Thebe ocſaa paa det ſidſte offuerwunden oc ſtraffet aff then Ko-

Phocenſes bleffue oc ſlagne.

Thebani bleffue oc offuerwundne.

ning Philippo aff Macedonia. Saaledes ere thesse mechtige Steder/ først Athen/ der nest Sparta / oc siden Thebe forderffuede / oc dē store veldige macht / som de greiske haffde er speckt oc forderffuit/ Oc haffue de Steder Athen oc Thebe giffuit den Koning Philippo aff Macedonia orsage til att drage ind i Grecken oc vnder tuinge den gantzske Greciam/ fordi att de haffde saa offte giord friid med hannom oc ville doch icke holle huad de loffuede. Dette er nock sagt med dett korteste om de store ynckelige Krijg / huilcke Grecia haffuer hafft effter Xerxe noget neher i 130. aar / oc haffuer der i medel tiid veriit fuld liiden friid / Thesse Krijg oc handel ere nocksammeligen beskreffne aff Thucydide/Xenophonte oc andre flere i saa mode som de ere skede oc til gongne/ Derfore ville ieg icke gøre det lengre / nu paa denne tiid / Men haffuer det besønderligste Exempel fore giffuit alle lesere til een vnderuisning oc aduarelsse om sodan handel.

Philippus offuervinner de Grekker.

Om de Philosophos.

Hippocrates.

WTi medel tiid haffue de konster møgit forbedret thennom/ Hippocrates som vor een Doctor i lege konst haffuer leffuit fra Longimano oc til Ochum 104. aar / Oc endoch

att

att hand vor høgt anſehet i then gantſke Grecia/ ſo haffue doch the Konger wdi Macedonia beſønderligen hollet hannom i ſtor ehre / ſo han haffuer meſte parten verit hoſſ thennom all ſin tiid. Soranus ſchriffuer att Hippocrates vor et ſinde kallet til then Koning Perdica/ fordi att man mente att Kongen vor bortuiſſen oc forſmechtet aff Pthyſi/ oc andre leger haffue platt inthet kundet hielpe hannom / men tha Hippocrates kom/ formerckte han ſtrax att Perdica vor icke ſaa forſmechtet oc bort torret aff nogē legomlig kranckhed / men aff kierlighedt oc hiertens inderlig ſorg / fordi att Perdicas haffde ſin faderſſ Jomfru inderlig kier / att ſaa offte hand ſahe hinde / tha furuandlede ſeg hanſſ blod oc ſind i hannom oc all hanſſ veſen. Saaledes formerckte Hippocrates orſagen til denne kranckhedt / oc ſagde / huorledes hannom ſtod til att hielpe. Hand lod ocſaa paa en tiid / tha der vor ſtor peſtilentzie/ opbrende en ſkou emod then lufft oc onde forgifft ſom bleſte ther fra ſom ſamme peſtilentze kom/oc ſaaledes beuarede han thet gantzſke land Theſſaliam fra gifft oc peſtilentie. J lige mode haffuer hand ocſaa giort mange naturlige oc vnderlige Mirackel effter ſeg/ ſaa att byer haffue long tiid verit paa hanſſ graff/ oc nar man haffuer ſiuge børn ſmurdt med ſamme honig / tha ere the ſtrax bleffne helbrede.

Soranus.

Perdice hemelig ſiuge.

Perdicas bleff holpen aff Hipocrate.

Mirackel.

Paa den tiid att Artaxerxes Mne-
Socrates. mon regerede / haffuer oc Socrates verit til
Athen / oc hand bleff i hiel slagen for had
skyld wdi hanss fengsel/oc bleff hannom giff-
uen thenne sag / att hand førde ny lærdom i
staden. Men Gud lod strax ther effter straffe
hanss fiender oc affuindsmend / saa att the
bleffue oc i hiel slagne.

Plato / Aristoteles.

Plato. Eudoxus. Aristoteles. SJden kom Plato oc Eudoxus som vor en lofflig Astrologus oc haffde førd then konst aff Egypten til Greciam. Effter hannom vor Aristoteles / Thesse achter ieg for the aller yperligeste ebland the Philosophos/ oc besønderligen Eudoxum oc Aristotelem/huilcke ther haffue icke omgonget med wnøtteligt schuetzerij / men med ret grundelig lerdom / huilcken nøttelig er att vide / en part til att bemercke naturens løb oc krafft/ oc en part til att lere / huorledes at man skal høffuiskeligen leffue. Oc sandeligen dette er en skøn lefflig ting/att kunde sehe/huorledes att Gud fore giffuer oss alle honde tucht oc dygd i vor eigen natur. Aristoteles er icke
Nicomachus. fød aff ringe foreldre / fordi hanss fader Nicomachus vor saare veldig hoss den Koning

Amynta i Macedonia oc vor hanss legeme-
stere oc haffuer sinn akomme wtaff Hippo-
cratis slecht / derfore haffuer oc Aristoteles
siden verit i saa stor naade oc gunst hoss den
Koning Philippo som vor Amynte søn / att
hand haffuer betrodt hannom sin eniste søn
Alexandrum/ thenne haffuer Aristoteles vel
optuchtet oc oplerdt wdi Phylosophia/ Saa
hand bleff der wtaff saare møgit beskickelig
til att thale oc finde gode rad. Thette er
nock sagt om de Greiske/ saa møgit som her
giørss behoff att mercke i thenne andre Mo-
narchi om thennom.

Aristoteles vor Alexandri tuchtemestere.

Om Rom.

DEr effter att de Konger
vore forjagede aff Rom / haffuer
mand anderledes beskicket dette
Regimente / saa att den offuerste
macht bleff hoss dett rad i staden/ oc skulle
der aarligen tuende til hobe wduelges/ liger-
uist som Burgermestere / de mand kallede
Consules / oc de skulle icke vere i deris embe-
de oc macht lenger end ett aar.

Naar de Consules begynte att regere til Rom.

Thenne foruandling skede ved den tiid
Cyri som vor thē første Monarcha i Persia/
effter verdenss begyndelse 3450. aar oc eff-
ter att Cyrus vandt Babylon dett 7. aar.
Oc haffue da begiffuit seg til Rom man-

ge ſager oc handel oc forſkreckelige opror oc foruandling i theris regimente / wti huilcke wi kunde ſehe/huorledes att ſtore regimente omkringuendes oc ſtaa neppeligen lenge for vtan rumor oc opror/doch er thenne ſkick altiid bleffuen ved macht/ att tuende Conſules ſkulle ſtetze vere then høgeſte Magiſtrat / til ſaa lenge att Julius er kommen/ hand haffuer begynt att giøre ſeg ett andet regiment / huilcket mand kaller Monarchiam / oc vor ther 464. aar emellom fra thet førſte att thenne Conſulatus er opkommen oc til denne Monarchi Julij.

Her vor ſare longt att recitere oc beſchriffue alle Romiſke hiſtorier / Jeg vil her aleniſte til kiende giffue tuende merckelige handel/ſom haffue ſeg begiffuit til Rom vnder thenne Monarchi.

Orſagen til att ther førſte gong beſkricktes loug oc ret til Rom.

J dett 302. aar effter att Rom vor bygt/ det er ſtrax effter den krig Xerxis tha Longimanus begynte att regere / bleff ther wenighed oc opror til Rom for thenne ſag ſkyld / att efftærdi man icke haffde end tha nogen viſſ beſkreffuen loug / ſaa bleff thet folck offte offuerfalne oc beſuerede bode i dom oc wthan dom / Fordi man viſte icke end tha huad rett vor / aff thenne orſagen buldrede almugen oc vor møgit oprøriſke / Men paa det ſiſte bleff thenne ſag ſaa forhandtlet att mand ſkulle giøre oc beſkriffue

een viſſ

en viss loug oc rett/ her aff skal man mercke/ att beskreffuen loug oc rett er saare nøtte- lig til att holle frid oc enighed/ huilcket dette Exempel klarligen beuiser.

Ocsaa vor ther paa samme tiid vduol- de Decemuiri / det er 10. Mend som bleffue forskickede til Grecken / att the skulle ther lere alle gode seder oc den beste rett i alle Hoffuitsteder. Oc the brugede tha de Phi- losopher / oc besønderligen Hermodoro aff Epheso til hielp att forsamle oc beskriffue 12. Taffler /huilcke the hengde for Radthu- set i Rom / her haffue the Rømiske første gong fonget theris skreffne rett/ oc er først kommen aff Grecia. Thesse 10. Mend re- gerede selffue wti 4. aar til Rom/ Fordi att thenne rett haffde i behoff att vdlegges oc forklares dagligen for almugen. Men Appius een aff de 10. misbrugede sin macht oc befalning / oc lod steffne for seg i rette een Borgers Dotter/ for denne sag att hun skulle vere en andenss trel/paa dett han kun- de saaledes fonge hinde til seg vnder dette sken/ att hun skulle gonge i rette/oc han vil- le siiden skendt hinde. Tha nu hindes Fader formerckte dette spil / oc sahe att han kunde icke frij sin Dotter for Appij mechtighed/ Tha stack hand hinde i hiel for Dommeren/ att hans børn skulle icke saaledes beskem- mes/ oc hād rømbde hasteligen til det krigs folck i Staden vor / oc begerede beskermelse

Decemuiri vdsendes til Greciā.

12. Tabule.

Appius.

Decem viri bliffue aff sette.

emod thenne Tyran Appium/ Oc dett kriigs folck beskickede strax ny magistrat/ oc aff sette de x. befalnings mend oc lode fonge Appium/ hand stack seg sielff i hiel i fengzel. Oc dette er atter et merckeligt Exempel/ wti huilcket mand maa sehe/ att wret vil aldriig bliffue wstraffet.

Exẽpel att wret skal straffues.

Rom bleff forstöret oc forbrendt förste gong

Camillus.

Wdi dett 360. aar effter att Rom vor bygt / thaa ere første tiid ind faldne til Italien en forsambleder hob / Galli oc tyske / oc haffue forbrendt den stad Rom / Men Camillus een Rømisk borgere / huilcken almugen haffde tilforn foriaget aff Rom / hand hiølt seg som een from redelig mand / oc lod icke staden vndgelle / thet hannom vor skett sodan offuerfald oc wret aff hanss medborgere / hand forsamlede et føge tal Folck der vthan omkring Rom / oc hasteligen offuerfiøld the Gallos oc tyske til Rom/ oc vndsette dett slott oc de Borgere som icke vore i hiel slagne.

Thenne wløcke oc offuerfaldt er skedt til Rom paa den tiid att Artaxerxes Mnemon regerede/oc vor fast ved den samme tid/ Att de Lacedemonij haffue vundet oc forderffuet Athen.

Her Thales förste gong om tyske.

Oc i thenne Historia talles først om de tyske/Men dett vor icke aldeles 400. aar for end Christus vor fød/oc skulle wi her vide at thenne tyske hob haffuer paa den tiid bygt Mediolan oc andre flere steder der omkring ligendes.

Then

Then tredie Monarchi.

Di dett 3634. aar effter verdens begyndelse / siden at Persarum rige haffde stondet 191. aar / dett er for Christi fødzel 310. aar / Tha begyntes den tredie Monarchi / Huilcken mand kaller den greiske Monarchi. Oc da er verdenss macht oc offuerste regimente foruandelet aff Orient / til Occident / oc aff Asia til Europa / Oc bleff Asia her effter io mehr oc mehr forminsket oc forarget / doch icke aleniste paa macht oc velde / Men ocsaa i tucht oc dygdelighedt oc i skøne regimente oc alle honde gode Guds gaffuer. Oc endoch att de Romere haffue nogit der ebland atter siden forbedret / Saa ere doch de Barbari aldeles der indfaldne / oc haffue dett altsammenss forstøret / saa at de aller skønste Landskab i verden vor / som den høgeste vishedt hellighedt oc macht haffuer verit / ere nu plat wti slemhed forgongen / oc ere bliffne til en mordere kule / oc der emod findes nu samme Guds hellige

Begyndelsen til den tredie Monarchi.

Asiae forderffuelse.

gaffuer her yderst i verden wdi Occident/ Fordi att verden lider nu fast emod enden.

Alexander Magnus

Thenne Monarchi haffuer Alexander begynt thẽ Koning aff Macedonia/ huilcken man tilbørligen kaller then stor Alexander/ fordi hand haffuer icke aleniste verit een lofflig Første aff macht ock velde/ Men ocsa wti alle Kongelige dygder oc framhedt/ saa hanss liige haffuer neppeligen verit til paa Jorden. The propheter Jeremias oc Daniel loffue hannom besønderligen for en frÿmodig oc løchsalig Første/ Daniel beschriffuer hannom att vere en buck ther omkuld støder en veher/ oc siger clarligen/ att then buck er then Koning Grecorum/ oc then veher/ er then Koning aff Persia.

Daniel kaller Alexandrum en buck oc Darium en veher.

Effterdi nu att Alexander vor begaffuit med alle høge dygdelige gierninger/ som en rett herre oc Heros oc Gud haffde giffuit hannom store vnderlige seyer/ therfore haffue somme dichtet mãge wbequemmelige fabel om hanss fødtzel/ huilcke teg icke vil opregne. Dette er vist/ att høgmechtige oc løckſalige Førster ere aldeles vnder Guds beskermelse/ oc Gud aleniste giffuer thennom sadane høge oc dygdelige gaffuer oc løcke/ oc thennom sielff regerer oc benarer/ ythermere vil ocsaa Gud att saadaue høg ehre oc Maiestet/ til att regere land oc riige/ skal bliffue

hoss the

hoff the høge slechter oc adel. Saledes er Alexander fød en Koning til Macedonia / hanss Fader hedt Koning Philippus / hanss Moder Olympias / Men tha Alexander vor vndfangen / schriffuer man / att Koning Philippus drømde om natten att hand trøckte sin drotning Olympiadi ett indsegle paa hindes liff / wdi huilcket ther syndes en løffue att vere vdgraffuen. Thenne drom haffuer man saa vdlagt / Att Olympias bleff fruchtsommelig aff Philippo oc skulle føde en stormechtig Første. Ocsaa vore hanss fader oc moder paa bode sider fødde aff the tuende høgeste schlechter som haffde verit i then gantske Grecia / Fordi att Philippus vor kommen aff Hercule / som wi thett clarligen kunde beuise aff visse Historier / men Olympias er fød aff Achille / Saa er thenne edelste Heltt Alexander fødder aff then edele slecht Herculis oc Achillis.

Alexandri foreldre.

Philippi drom.

Thenne federne slecht Alexandri.

Hercules
Hyllus
Cleodæus
Dristomachus
Temenus

Perdicas/ thenne er først bleffuen Koning wdi Macedonia/ oc Herodotus beschiffuer hanß affkomme.

Argæus
Philippus
Aeropus
Alcetas
Amyntas
Alexander
Amyntas.
Philippus.
Alexander Magnus. Oc vor Alexander Magnus fødder ved 500. aar effter det Trojaner Krig.

Then Slecht Olympiadis som vor Alexandri Moder.

Achilles.
Pyrrhus.
Molossus Koning wti Epiro/ oc Pielus som vare bode fødde aff Andromache.

Aff thenne Pielo indfører Pausanias in Atticis thesse efterfølgende Konninger Epiri.

Tarymbas.
Alcetas.
Neoptolemus oc Arymbas.
Olympias Neoptolemi Dotter vor Alexandri Moder.

Dette er Alexandri Genealogia oc rett beregnet Slecht/forsamlet aff rette grundelige Historier/ huor wtaff mand kand sehe att Alexander er født aff Høgborn slecht.

Men ther effter att Philippus vor i hiel stungen / for thenne orsage / att hand ville icke straffe een stor oc mechtig Herres missgierning/huilcken tha haffde wbluelігen skend en vng edel dreng / Tha aff fiøle the Illyrici oc the Greiske fraa the Macedoni-er/ oc stod det Rige Macedonia i stor fare/ Oc Alexander vor vng oc icke eldre end 20. aar/ paa den tiid att hans Fader Philippus vor i hiel stungen / oc som the Greiske begynde att beregne theris tall/ tho vor dette Olympiades then hundrede oc elffte.

Philippus bleff i hiel slagen fordi han icke straffede wret.

Men Alexander tog seg det Regimente an/ oc vndertuingede først the Illyrios til vnderdanichedt/ oc drog siden for Thebe/ Fordi att de Thebani haffde belagt the knechte som Philippus haffde beskicket i theris Slot til vern oc vndtsetning / oc the haffde giort forbund med the Perser/huilcke ocsaa haffde ind fallet i thett Rige Macedonia / der fore drog han ther fore. Wti medel tiid forskickede the Athenienses theris sendebud til hannom/ friid oc naade att begere / oc thennom hørde Alexander naadeligen. Men Thebe ville icke begere naade/ Derfore lod Alexander vdrobe for end hand

Alexandri Mandom:

stormede til staden/ att huo der ville giffue seg til hannom oc fare wtaff Thebe / thennom ville han frije oc benaade/ Tha lode de Thebani ther emod vdrobe / att huilcke ther ville forsuare the Geiskers frijhedt med thennom /oc med then Koning aff Persia emod thenne Tyran Alexandrum / de skulle giffue seg ind i Staden til dennom. Herfore bleff Alexander vred/ oc stormede oc vandt Thebe / oc lod aldelis neder bryde Staden saa hand siden bleff icke mehre opbygt. Dette vor then første store Stad / huilcken Alexander haffuer vndertuinget. Fordi mā sehr /att naar Gud vil giffue nogre store oc veldige Monarcher / saa gelder thet store Steder til.

Thebae er nederslaget oc aldrig mehr opbyget

Strax effter att Alexander haffde giort frid i Grecia/tha ford hand til Asiam med 40. tusind Mand til fod/oc 4. tusind Heste/ her for wthan vor ther een liden hob till forn wdi Asia/ som hans Fader haffde ther indsendt / Med thenne føyge macht drog hand ind i Asiam / oc giorde mange store Slaug med the Perser / oc stormede mange theris mechtige Steder med macht/som vor Sardis/ Miletum/Tyrum/ for huilcke Alexander vor i stor fare.

Huor sterck Alexander ford ind til Asiam.

Sardis. Miletum. Tyrus.

Ocsaa sloug Alexander Darium then Koninck Persarum til flucht / oc fick hans Moder / Hustru/ Døttrer oc Sønner/huilcke hand hiølt Førstelugen/ oc kallede then gamble

Alexandri fromhed.

gamble Koningnde/ Moder/ oc hand køste den vnge Søn / lgeruist som hans eiget børn / Formedelst thenne fromheidt oc dygd haffuer Alexander fongit stort loff hoss Dario oc i then gantzske Asia/ Saa att Darius lod hannom ocsaa til biude / att om hand ville giøre frid med hannom/tha ville hand skiffte oc partere sine Ruge med hannom / Ther emod gaff Alexander hannom saadan suar igen/ At Verden kunde icke haffue tuende Soler / Darius skulle giffue seg oc komme til hannum / siden ville hand oc bewise seg naadelige emod hannom. Men Darius giorde seg atter rede till krug oc hiølt ett stort Slaug med Alexandro / oc Alexander vandt anden gong / Oc tha vor ther een aff Darij Høffuitzmend ved naffn Bessus/hand stack sin eigen Herre Darium/den tiid hand ville fly / Doch er Alexander kommen der til oc haffuer sehet att Darius vor suorliget stungen saa hand stod icke til att leffue/Tha forbarmet hand seg offuer hannom/ oc haffuer Dario tilsagt / att hand ville paa hans vegne straffue Bessi wtroskab/ Derfore lod Alexander fange Bessum / oc lod binde hannom emellom tuende neder bøgde trer/desse haffue hannom slackt oc parteret i stycke / tha de reiste seg op igen. Alsaa er Alexander bleffuen Herre oc Monarcha wti Asia/ oc haffuer siden indtaget the andre Land oc Steder/ som Babylon oc Susa.

Darius bleff offuerwunden aff Alexandro.

Bessi wtroskab.

Exempel om ret hefn.

Themme

Naar Alexander begynte thenne Monarchi

Thenne Monarchij Alexandri begyntes strax efftet att thenne forbemelte süste Darius vor død / det er / i thet 7. aar effter att Alexander vor kommen til Regimentet / oc haffuer Alexander indehafft thenne Monarchi i 6. aar. oc 7. Moneter / Men süden der effter att hand haffde fongit saadan stor seyer oc victoria / er hand bleffuen vild / oc begynt att giffue seg til drick oc doyeri / hand haffuer en part aff sine høgeste raad oc Førster ladet omkomme oc i hiel slaget / oc besønderligen en drebelig vuff gammel Første Parmenion / oc een anden Første Clytum stack hand selffuer i hiel aff vrede i ett pancket / fordi hand prissede Phylippum Alexaadri Fader mehr end hannom. Men nu efftterdi att Alexander foruende sin dygdelighedt / tucht oc gode seder / saa begynte oc hanss løcke att foruende seg. Endoch att Alexander vor icke stille / men begynte att anfalle the Indier oc Scyther / oc fick een part ind aff Landet wti India. Men saadan stor løcke fonger gerne een hastig ende. Altsaa døde Alexander tha hand vor 33. aar gammel / oc i det 12. aar oc 7. Monet effter att han vor kommen til Regimentet effter sin Fader Philippo. Doch er dette ett stort vnder / att Alexander kunde nogit finde vndertuinge saa mange store mechtige Rüge / i saadan kort tiid / fordi att haffde det end saa verit / att ett tal folck skulle end reyst / oc farit

Alexander bleff wstadig oc forss effter stor lycke.

Som wi skicke oss selffue saa gonger thet oss. Oc effter stor lycke kommer stort fald.

oc fared fridsommeligen egēnom saa mange land / tha haffde thet neppeligen kundet skedt saa hasteligen eller paa en saa kort tiid/ Men i saadane historier kand man sehe/ att Guds eygne gierninger ere mett høge Konger oc Førster.

Alexander haffuer hafft mange drebelige forstelige dygder med seg / huilcke her vore for langt att beregne / men ett exempel maa ieg sette/att nar en er kommen for hannom/ oc haffuer beklaget en anden/ som icke vor til stede/ Tha haffuer Alexander bedeckt thet ene syt øre med sin hond oc hallet ther paa/ til kiende giffuendes med sadan fatzun/ att hand ville thet ene øre beuare til den anden vederpart / det er/ hand ville ocsaa høre then anden vederpart / oc icke tro then ene vthan then andre vor hoeff/ ligeruist som en frommer Første oc domere bør att giøre. Hermed haffuer hand giffuit store herrer oc alle befalnings mend ett skiønt exempel / att the skulle icke dømme effter then ene parts anklage / for vtan att then andre vederpart er til stede att suare / oc att the skulle i liige mode høre begge parter. Ligeruist som the dommere motte suergie til Athen / att the skulle døme effter skreffuen loug oc rett / oc i lige mode høre begge parter til stede. Dette er oc ett herligt exempel oc bør oss alle thet att komme i hug. Gud giffue att thett saa vore.

Alexandri exempel at dōme sager.

Huorledes att the dommere til Athen skulle suerge.

Huorledes att Alexander haffuer hollet seg emod the Jøder.

THe Jøder haffde nu igen opbygt Jerusalem / oc haffue nu en tiid long hafft modelig friid vnder the gode fromme Konger aff Persia. Tha nu Alexander laa for Tyro/ begerede hand hielp aff the Jøder / the gaffue hannom saadane suar/ Att the vore the Perser vnderdane/oc haffde fongit saa mange velgerninger aff de Perser / att thennom aldeles icke burde / att giøre nogit emod thennom / Saaledes slouge the den hielp aff. Alexander bleff vred / therfore drog hand emod Jerusalem/ siiden hand haffde vndertuinget Tyrum. Tha gick then høge Prest Jaddus her vd aff Staden hannom emod wti sine Presterlige kleder oc the elste Mend med hannom / oc begerede naade oc friid/ Tha Alexãnder haffde theen Prest saaledes sehet / fiøl hand aff sin Hest/ paa sine knæ for hannom oc tilsagde honnom friid / Dette forundrede seg alle Førster att Alexander saa høgelige seg ydmigede for een fremmet Prest / oc att han lod sin vrede saa hasteligen falle / Tha attspurde hannom hanss elste Høffuitzmand Parmenio / huad

Alexandri tog emod the Jøder.

Jaddus øffuerste Prest.

Alexandri ydmighed emod Guds Prest.

hannum der til haffde beueget/suarede hannum Alexander / att hand haffde hafft een drøm wti Macedonia/wti huilcken hannum vor saadant ett billede fore kommet oc formanede hannum til att fare ind i Asia / oc tilsagde hannom hielp oc bystond/ Derfore giorde hand nu den Gud som hannom vor ther abenbaret/ denne erhe oc ydmighedt.

Siiden drog Alexander friidsommeligen til Hierusalem/oc hørde de Prester om theris Religion oc lerdom/ the haffde oc til kiende giffuit hannom de Prophecier Danielis/ att then Koning Grecorum skulle bliffue Herre wdi Asia oc Persia / Dett fortrøstede seg Alexander møgit/ oc gaff the Jøder friihedt oc store gaffuer i Tempelet / oc drog hen emod Babylon/som Jeremias haffde spodt om hannum / Saaledes haffuer Gud beuaret sin arme Kircke i thenne stor foruandling oc verdens omkring vendelse/Endoch att ther vor da krig i alle Land.

Huorledes att the Kongerige bleffue atskilde effter Alexandri død.

ALexander haffde taget seg een Førstes Dotter aff Persia til echte/ hun hed Roxane / oc vor fruchtsomme- Roxane Alexandri Hustru.

sommelig tha Alexander døde / Men effter-
di att ther var ingen viss arffuing effter
Alexandri død / haffue the Førster hollet
rad huorledis det Rige skulle ordineres / (Then weenighed eblandt the Førster effter Alexandri død.)
Somme gaffue saadan rad / Mand skulle be-
skicke Regenter til saa lenge / att then Ro-
ninginde haffde født sit foster / om hun haff-
de en Herre / Tha vor tilbørligt att thet
Rige komme hannom til / Men de andre
haffde anammet Aridium Alexandri Bro- (Arideus.)
der til een Herre / som vor redder oc icke vel
ved sine find / Oc Perdicas vor besonderli- (Perdicas.)
gen Hoffmizmand her til oc then største part
gaff seg til hannom / Doch motte de Førster
bestille alle Land oc ther wti beskicke Re-
genter / Men Perdicas regerede meste par- (Perdicae hemmelig suig.)
ten vnder Alexandri Broders naffn / Saale-
des tenckte hand thet gantzske Rige att
bringe vnder seg / først med practicker oc
hemmelig handel oc siden med macht / For- (Cleopatra.)
di hand bad om Alexandri Søster Cleopa-
tra / oc fortrøste seg att beholle thet Rige
for hindes skyld. Nu regerede Antipater
wdi Macedonia / hand bemerckte thēne prac
tica oc forhindrede thet echteskab / Derfore
practiceret Perdicas oc giorde all sin flijd /
att hand kunde gribe Antipatrem. Dette er
in summa begyndelsen til all den krig som
skede emellom the Førster Alexandri / Fordi
att Perdicas haffde sine anhengere / ther off-
ner forbunde seg emod hannom Antipater / (Antipater.)
Antigo-

Antigonus oc Ptolomeus. Tha offuerfald Perdicas Ptolomeum wti Egypten oc bleff ther strax i hiel stungen aff sit eiget krigs folck. Dette vor hans rette løn / som hannom burde / Fordi hand begynte det første oprør eblandt the Førster Alexandri. Antigones Ptolomeus.

Nu vor det spil begynt / oc der vor ingen friid mehr att forhobes / for wtan att Perdice anhengere motte oc bliffue nederlagde / dett syntes ocsaa icke mugeligt / effter Alexandri død / tha verden haffde icke nogit vist hoffuit / att ther skulle bleffuit nogen stadig friid. Derfore sueuede nu verden hiid oc dit / oc alle mand vor fortuifflet / oc mente att ther skulle nu haffue bleffuit ett euigt mord oc røfferij i alle Land / oc att ther skulle nu aldrig mehr haffue beskicket noget rett Regimente / Her wtaff kand mand sehe / att huor som Gud icke ville forordinere oc beskicke Land oc Riige / tha vore thet icke mugeligt / att nogit vist Regimente vore paa Jorden eller kunde nogit sinde bliffue / Men Gud haffde beslutter / at aff thet Riige Alexandri skulle der effter bliffue fyre veldige Kongeriige som Daniel haffde spodt / Derfore stöder den Bock wdi Daniele / som bemercker Alexandrum saaledes bemalen / att thet ene hans horn fiøl aff / oc ther wtaff bleffue 4. horn / Dette vdlegger Propheten selffuer / Att effter Alexandri Riige skulle ther bliffue 4. Kongeriige. Ocsaa maa

Exempel att han fick sin rette løn.

Al macht aff er Gud

Aff Alexandri Riige skulle komme 4. Riige.

N iij dette

dette vere vnderligt / att Gud ville serdeles vnde / att thesse 4. riige skulle komme the Første besønderligen til honde / som vore i slecht oc byrd med Philippo oc Alexandro / Derfore vndte ocsaa Gud thennom thenne ehre / men Perdicæ vor the riige inthet achtede / fordi hand lyde Alexandro inthedt til i Kongelig etth. Saaledes gonger thet offte til i verden / att huo som vil selffuer vere herre oc atror nogen befalning / vthan hand er retteligen kallet der til aff Gud / eller huo som vil seg selffuer indsette / den vil Gud icke haffue / ligeruist som wi maa sehe wti Absolon oc andre flere / Ocsaa ere the Kongerige saaledes skiffte ebland the Førster / ligeruist som Alexander haffde tilforn selff beskicket i the store land / att ther skulle vere 4. øffuerste hoffuitzmend oc regenter.

Ett tilbørligt kall hører Gud til.

Seleucus bleff Koning wdi Syria.

Ptolemeus bleff Koning wdi Egypten.

Antigonus var Koning yderst wdi Asia.

Cassander bleff Koning i Macedonia oc Grecia.

Cassandri tyrannij.

Desse Konger haffue giort store krijg med huor anden / fordi att huer aff thennom lagde seg effter att bliffue alene herre / oc besønderligen i Macedonia haffuer ther verit ett jam-

ett jammerligt oc forskreckeligt mord. Cassander lod i hiel slaa Alexandri moder then lofflige Koninginde / hun haffuer hollet seg i hindes dødsstund saa erligen / att hun wforferet gick emod bødelen oc wtrachte hannom sinn halss / oc i dett fald tog hun sine kleder saa nøge vare med sine hender / att ingen kunde sehe noget aff hindes bare legomme wblueligen / Roxanen Alexandri hustru lod hand fonge oc indsette i fengsel.

Alexandri moder giffuer alle hoffuiske quinde exempel til att skiule thennom.

Tenne wtroskab heffnede Gud / fordi effter Cassandri død / begynte hanss tuende søner Antipater oc Alexander store kriig med huer anden om thet riige Macedonia. Antipater gaff seg i forbund med Lysimacho som regerede thet land Hellespontum / hand gaff Antipatro sin dotter / Alexander søgte hielp hoss Demetrio som vor Antigoni søn / oc the bleffue siden bode i hiel slagne huer aff sine medhielpere. Antipater aff Lysiimacho sin eigen suager / Alexander aff Demetrio / Men paa det siiste er Macedonia kommet til denne Demetrium Antigoni søn / fordi hand vor redelig oc løcksalig / Oc haffue the efterfølgende Konger wdi Macedonia theris begyndelse oc affkomme aff thenne Demetrio til den siiste / som bleff fongen aff the Romiske / oc dett Kongeriige tha saaledes fick ende.

Exempel att hand fick sin rettet løn.

Demetrius Koning i Macedo.

Jeg maa her fortelge en kort Historia/ wtaff huilcken wi kunde formercke/ huorledes att alle gode seder ere platt forgongne wdi Grecia/ saa vel som theris erlige Regimente/ strax effter att the saa skendligen forderffuede thennom sielffue indbyrdes med krig oc opror/oc gaffue thẽnom til fremmede herrer. Thẽne Demetrius huilcken ieg haff ner nu thalet om/ haffuer møgit verit til Athen. / Der haffue de Athenienses saa wblueligen oc skendeligen hycklet med hãnom/ att the haffue hannom tilbedet / oc kallede hannom theris Gud/ oc lode siunge hannom til ehre i theris høgtiider / Alle andre Guder soffue / Demetrius er alene then rette Gud/ hand vager for thennom alle. Thenne wgudelige oc forskreckelige sang giffuer clarligen til kiende / att paa den tiid vor aldeles ingen tucht eller bløysel mehr til Athen. Nu vil ieg offuergiffue Macedonia oc aleniste opregne the Konger wdi Syria oc Egypto / fordi att thesse vore the mechtigeste riige ebland the 4. Ocsaa haffue thesse tuende riige møgit hafft at giøre med the Jøder/derføre thales oc om samme riige wdi Bibelen / oc att wi kunde retteligen forstaa Bibelen / giørss behoff / att vide huorledes att the Konger haffue ther regeret effter huer anden.

Ett wgudeligt vesen oc skendeligt høgcklerij til Athen.

The Konger i Siria.

Seleucus.

SEleucus vor fød en Førſte wdi Macedonia / oc haffde paa ſin lend ett tegn ſom hand vor fødder med/ligeruiſt ſom ett ackere/oc dette tegen haffde ocſaa alle hanſſ effterkõmere. Thenne haffuer vndertuinget Babylon med mackt / oc offueruandt the Konger i Aſia Antigonum oc hanſſ ſøn Demetrium. Antigonus bleff i hiel ſtungen / men Demetrius døde i fengſel. Siden ſlog hand Lyſſimachum Effter thenne victoria wdi then 7. Monat bleff Seleucus i hiel ſtungen] aff Ptolemeo Cerauno / ſom vor Ptolemei Philadelphi broder. Dette ere forſkreckelige exempla oc hiſtorier / huorledes att mechtige Konger opſtige oc nederfalle / wtaff huilcket man ſkal tilbørligen lere att frøchte Gud.

Antigonus ſtungen.

Demetrius døde i fengſel.

Seleucus i hiel ſtungen.

Exempel att frøchte Gud.

Antiochus Soter/ Seleuci ſon/haffuer regeret effter ſin fader wdi Syria.

Antiochus Soter.

Antiochus Theos/vor hanſſ ſøn hãd haffde først Laodicen / med hinde afflede hand tuende ſønner/Seleucum Callinicum/oc Antiochũ ſom kalledes Hierax/Siden gaff Ptolemeus Philadelphus hannom ſine dotter Berenicen / Men effter att denne Antiochus vor dødt / begerede Laodice aff hindes ſøn att hand ſkulle indtage riiget oc fonge hanſſ ſteffmoder Bernicen / Derfore belagde Seleucus ſin ſteffmoder / oc paa dett ſiſte gaff

Antiochus Theos.

Seleucus Callinicus.

Antiochus Hierax.

hinde saa gode ord oc stor fortrøstning att hende skulle intet skade / om hon ville giffue seg / huilcket hon ocsaa giorde / Siiden lod hand i hiel slaa thenne frome Koningínde med forrederi. Dette haffuer Daniel spodt tilforn oc klarligen sagt / att then Koninginde aff Egypto skulle faare ilde wti Syria oc att hendes wrett skulle der effter heffnes aff then Koning Egyptiorum / Derfore er Ptholomeus Euergetes som vor Berenice broder/ indragen til Syria strax effter att thenne gerning vor giort oc haffuer fortaget Seleucum oc indtaget mange Steder / oc er atter hiem faren til Egypten. Siiden haffuer Seleucus rustet seg der emod att vinde dett Land igen oc begerede hielp aff sin broder Antiocho Hierax/ hand vor møgit vng / oc hobedes doch formedelst dette spill att bringe dett gantske Konge Riige vnder seg/ oc strax att Ptholomeus haffde giort friid med Seleuco/ begynte Hierax att offuerfalle sin broder Seleucum oc haffde ftemmede knechte med seg som vore de Galather/ huilcke den høffuitzmand brennus haffde tilforn førdt aff Tysk land til Grecken oc vore tha komne fram til Asiam effter de Kongerss bestelling som hiølle sodanne store kriig met huoranden/desse Galather haffue de Konge siiden indgiffuit et Land i Asia / her vtaff komme de Galather til huilcke Sancte Povel schriffuer/ oc de haffue for vtan tuil verit

Berenice i hiel slagen.

Ptholomeus Euergetes.

De Galather ere komne aff Tyskland.

tyske Folck / fordi att de greiske haffue kallet Tyske oc Gallos med ett naffn Celtas oc aff det ord Celtas foruendt Galathas.

Med desse Galather sloug Antiochus sin broder Seleucum / siden bleff hand selffuer slagen aff then Koning i Asia oc de Konger aff Syria forlorede mange Land. Saa att Antiochus motte fly til Ptholomeo Euergete / Men Ptholomeus anammede hannom i saa mode / att hand lod beuare hannom paa dett hand skulle icke rymme / da hand dette formerckte / ville hand giffuit seg der fra / oc i dett bleff hand i hiel stungen. Sodan ende fick Antiochus Hierax / Men Seleucus hanss broder fiøld aff en hengst ved samme tiid oc døde. Sodan ynckelig ende oc wroligt regimente haffue desse tuende brøder hafft / fordi att de giorde mange onde gerninger.

Exempel til att fröchte Gud oc om rett hessn.

Antiochus magnus haffuer offuerfallet then Koning Egypti Ptolomeum Polipator oc bleff til rygge slagen / Siden drog hand anden tiid ind til Egypten / ther effter att Polipator vor død / Men the Romiske toge seg then vnge Koning aff Egypten Epiphanes i forsuar / Fordi att hans Fader Ptolomeus befalde hannom the Romere den tiid han døde. Her wtaff begynte seg the store krig huilcke the Rommere haffue giort med Antiocho i mange aar / Derfore gaff Hannibal seg til Antiocho oc bleff een tiidlong hanss Hoffuitzmand / emod the Romerske / oc

Antiochus magnus.

Ptholom. Polipator.

Orsagen til dett første Romerske krig emod Antiochum. Hannibal.

ske/ oc mange Land flere wdi Grecia gaffue seg ocsaa til Antiochum / Men hand bleff saa offte offueruunden att hand vor paa det sijste tuinget til att gøre friid med the Romiske / Tha vndte de Romiske hannom alenniste then part aff sit Riige/ saa møgit som ther vor ligendes paa then anden siide thet Bierg Taurum/oc her for vthan motte han sende syne too Sønner Demetrium oc Antiochum Epiphanem til Rom til Gissel for seg/att han skulle icke sette seg op emod dennom. Paa det siiste plundrede Antiochus thet riige Tempel Beli wti Syria/Tha offuerfiølle hannum the Lands Indbyggere oc slouge hannum i hiel oc alle hans medfølgere. Sadan ende fick Antiochus Magnus.

Huor fore att Antiochus bleff i hiel slagen.

Hierusalem haffuer hafft passelig friid fraa Alexandro oc til denne tiid Antiochi Magni / Men paa saadane tiid att thesse Kriig vore begynte emellom thesse tuende Konger aff Egypten oc Syria / Fordi att the Jøder haffue leget saa mit emellom them nom/ vore the sare trengde oc offuerfaldne aff begge parter/ Oc endoch att Jerusalem haffde ind til denne tiid hollet seg mehre til de Konger aff Egypten / Doch vore the Jøder icke vnderdane til de Konger Egypti eller Syriæ. Men siiden att Ptololomeus Epiphanes haffde vdsendt en Hoffuitzmand Scopam emod Antiochum Magnum oc

Scopa.

num oc hand indtog nogre Steder vdi Syria/oc der til med ett stycke aff thet Jødiske land / huilcken Høuitzmand Antiochus sloug i hiel hoss Jordan/ oc ford strax til Jerusalem/ Tha anammede the Jøder Antiochum ydmygelige an / oc giorde en forbund med hannom/ Derføre hiølt Antiochus seg fridsommelig emod thennom oc skonede thennom møgit/ oc forskaffede thennom een lande hielp till att bygge oc forbedre theris Stadt med Hierusalem / Saaledes haffue the verit i stor fare paa saadane tiid ebland thesse krig formedelst ondt naboskab/ doch er dett att ligeuel naadeligen til gonget med thennom vnder thenne Antiocho Magno.

Antiochus Magnus lod tre Sønner effter seg/ Seleucum som kalledes Philopator/Antiochum Epiphanem oc Demetrium. Seleucus regerede en føge tiid effter hans Faders død/ the andre tuende Brødre vore Gissel til Rom. Tha nu Antiochus Epiphanes fornam sin Faderss død/rymde hand aff Rom oc kom til Syria oc bleff Koning / fordi att Seleucus vor vdugelig til att regere / ocsaa leffde hand icke lenge effter hans Fader.

Seleucus Philopator.

Thenne Antiochus Epiphanes haffuer verit en mechte Selle/ en listig oc trelsk menniske / oc haffuer lerdt hoss the Romere att skicke seg i Verden snelleligen/hoss vise mend oc kloge / vor hand viss oc klog/ hoss galne

Antiochus Epiphanes een besiagen Mand

menniske

menniske oc wforstondige / lod hand seg in-
thet vere visere end the vore /oc kunde giø-
re alt hues thennom behagede / oc the
haffde lust til / han drog allmugen till seg
med sin beskickelighed / Naar hand giorde
pancket/ lod hand vdkaste store summa pen-
ninge/ Wtaff dette wsindige vesen/ haffuer
mand kallet hannom Epimanes for Epi-
phanes. Epimanes bemercker wsinnig/ Epi-
phanes bemercker Edel.

Antiochus begynte sit Regimente i det
137. aar effter Alexandri død / oc ther hand
haffde indtaget sit Arffuerige/ er hand fa-
ren til Egypten/ Fordi att Ptolomeus Epi-
phanes vor oc død paa den tiid/hand haff-
de Antiochi Epiphanis søster Cleopatram /
Derfore tog Antiochus Epiphanes seg det
Rige till/ att ville vere tutor wti Egypten/
oc forsuare then vnge Koning Ptolomei
søn/ som hed Philometor/ oc lod seg tycke li-
geruist som hand mente dette sore kierligen
med sin Søster søn / oc lod seg hylde paa
hanss vegne til Memphis oc i the andre vel-
dige Steder / oc tenckte saaledes med tiiden
vnder saadant sken att bringe Egypten vn-
der seg/Ther hand haffde det bestellet/drog
hand atter til bage igen / oc kom til Hieru-
salem Ligeruist som Jason haffde bedet
hannom/ Fordi Jason achtede tha med An-
tiochi hielp att bliffue then offuerste Prest til
Hierusalem/ Alt saaledes er dette tilgonget

Ptolomeus Philometor.

Jason er wretteligen kommen til sit Prestedomme.

paa den tiid hoff the Jøder/ att the veldigeste haffue kommet thet høge Presterdømme vnder thennom met practicker oc synderlig anslag/ oc derfore giorde de forbund med fremmede Konger/ oc thiel slouge the rette successores/ Derfore gaff ocsaa Gud thennom theris straff/ oc det folck bleff suorligen plagt herfor. Dette vor then første tog som Antiochus giorde til Hierusalem/ oc der indsette hand en høg prest emod theris eygen skick offuer sin befalning/ oc plundrede det tempel oc lod sla mange i hiel. Dette skede i det 6. aar effter att Antiochus begynte att regere/ oc effter Alexandri død 143. aar.

Huorfore at Juda bleff so ynckelige straffet.

Siiden om 2. aar ther effter/ det er i 145. aar effter Alexandro / for Antiochus atter til Egypten/ fordi att then vnge Koning haffde da indtaget the Steder igen/ oc haffde begeret hielp aff the Romiske/ Oc nu den tiid att Antiochus vor saledes indfaren til Egypten med macht/ Tha kom then Romiske Legat/ som hed Popilius/ hand sagde til Antiocho paa the Romiskers vegne/ att hand skulle vige aff Egypten/ oc icke anfechte den vnge Koning Philometor/ fordi att the Romere ville hannom handthaffue oc forsuare hoff sit Kongeriige.

Popilius then Romiske Legat.

Antiochus gaff suar/ att hand ville betencke seg/ Popilius ville icke giffue hannom nogen dilatio/ men skreff en kreff med sin

Exempel om the Romers strēghed oc aluare.

staff omkring Antiocho oc sagde / att fort
for end hand gick offuer then kreiss / skulle
hand giffue suar / om hand ville vige aff E-
gypten eller ey. Ther Antiochus sahe thenne
hanss aluarlighedt / bleff hand forskrecket /
fordi hand kiende vel then Romiske macht /
oc sagde/att hand ville vige. Saaledes drog
Antiochus anden tiid aff Egypten med
skamme / oc denne forsmedelse giorde han-
nom vee/der fore drog hand ater til Hierusa
lem i stor hastighed oc vrede / oc dette vor
then anden reyse som hand giorde til Hieru-
salem / fordi hand vor tuende gonge der / oc
haffuer nu der beuist sitt tyrannij møgit
forskreckeligere end til forn / oc befalet att
the Jøder skulle annamme hedniske affgu-
derij oc lod forbrende Bibelen/oc haffuer be-
skicket en veldig hob offuergiffne skalcke att
skulle bliffue i Jerusalem til besetningh / the
haffue grummeligen martirizeret the Jø-
der som icke ville falle fra troen / oc der til
haffue the forsuorne oc afffanle Jøder mø-
git til hulpet / de haffue ocsaa beskemmet
Guds huss / det tempel til Hierusalem / oc
ther indsett en hednisk Affgud / In summa
de ville paa den tiid all Guds lerdom oc bud-
ord aldeles ødelagt oc fortilget / oc der vtaff
giort ett Hednisk vesen. Dette begynte An-
tiochus aff høg oc stor klogskab / som han-
num tychtes / fordi hand sahe att the Jøder
sette seg offte emod the hedniske Konger /

Antiochi tyrannij e-mod Hie-rusalem.

1. Machab 1°

formedelst theres synderlig Religion skyld / Derfore ville hand icke lide sodan religionss wenighedt. Saledes spiller menniskerss tancke ebland de ting oc i de sager som ere Gud anrørede/ Saa att mange fordriste seg offte att beskicke Religion effter deris eiget tycke. Herfore haffuer Daniel wti lüge mode bemalet oc effter lignet Antichristum ved thenne Antiocho / oc giffuit til kiende / Att der skulle komme ett Rüge / wti huilcket de Christne skulle bliffue forfulde/ oc Guds ord ødelagt oc fortilget / oc att der skulle bliffue een anden Religion beskicket vnder et skenn / emod Guds ord / att bekomme soledes stor macht oc rigdomme her med / Ligeruist som Mahomet haffuer først anrichtet een falsk Religion / oc vnder sodan falske religionss sken / ett nytt Rüge / fordi att samme falske Religion synes for menniskernes fornufft att vere møgit skøn/ oc haffuer doch alle høge Artickle bort taget fraa vor Christelige tro/ oc aleniste behollet den lerdom om gode seder / dette forblinder menniskernes fornufft/Derfore haffue de letteligen anammet sodan lerdom i deris vetsselige hierte / yder mere end troen.

Exempel att menniskernes visdom hand ler offte emod Gud.

Antiochus beryder Antichristum.

Huorledes att Antiochus haffuer tyrannizeret / dett finder mand beschriffuit i den bog Machabeorum/oc Daniel sijger att sodan straff skulle komme for synden skyld som dett Jødiske folck brugede. Men attlige vel

ligeuel att Gud straffede / tha lod hand sit Folck icke aldelis forgonge / Men opueckte Judam Machabeum / hand forsamlede ett føge tall folck til hobe/ oc offuerfiøld Antiochi Høffuitzmend oc sloug thennom formedelst Guds hielp/ oc fick Tempelett ind igen i det 3. aar effter att Antiochus haffde ther indsett een Hednisk Affgud.

Judae Machobei Mandom.

Daniel haffuer beslutet oc beneffnt denne tiid paa huilcken the Jøder skulle saaledes forfølges / wti 2300. dage/det er/ 6. aar/6. moneder oc nogre dage / Fordi att then forfølgelse varede saalenge / fraa det 4. aar Antiochi oc til det 8. aar oc nogre moneder / ocsaa haffuer Daniel beregnet denne tiid/ att den Affgudt skulle staa i Tempelet 1290. dage/det er / 3. aar 6. moneder/ oc saaledes haffue de Jøder fongit det Tempel igen wdi det 148. aar effter Alexandri død/ det er/

348. aar ther effter att Juda bleff giffuen løss aff Babylon/ Oc vor det

152. aar for Christi fødsel.

Oc haffuer Antiochus fortient med thēne Guds bespottelse/ at icke alenist hans slecht er all vdrott oc fortilget/ Men ocsaa att thet Kongeriige Syria haffuer strax ther effter fonget ende/ Fordi att strax effter thenne Antiocho/ haffue ther allstetze too eller tre Førster slagets om Syria/ Oc mand

Antiochi straff for hans wgudelighed.

maa her sehe / huorledis att thet pleyger att gonge til/ Naar ett Kongerige vil vndergonge / ligeruist som wi nu sehe i Vngern.

Antiochus Epiphanes døde paa den fardt / tha han ville atter til de Jøder oc heffne sin skade. Effter hans død rømbde Demetrius hans Broder fraa Rom oc anam mede thet Riige/ oc i hiel sloug thē vnge søn Antiochum som kalledes Eupator oc vor Antiochi Epiphanis søn. Antiochus død.

Alexander som vor en Høffuitzmand begynte ett oprør / emod thenne Demetrium oc sloug hannom i hiel. Antiochus Eupator.

Demetrius lod tuende Sønner effter seg / Demetrium oc Antiochum Sedeten / Thenne Demetrius sloug Alexandrū. Siiden begynte een anden ett oprør/ som hedt Trypho emod Demetrium oc fortagede hannom / Men Demetrius kom siiden igen till sit Riige/ oc bleff paa det siiste i hiel stungen. Antiochus Sedetes bleff oc slagen for Parthen. Demetrius Sedetes.

Thenne Demetrius haffde een søn Antiochum Gryphum. Antiochus Sedetis haffde een søn Antiochum Cyricenum/Desse tuende hiølle ocsaa kriig med huor anden om Syria/oc ere bode i hiel stungne/Siiden haffue begges theris Sønner ocsaa førdt kriig med huor anden om Syria/oc huer anden saledes forderffuet/ til saa lenge att Syria motte søge frembde Herrer / oc gaff seg

 vnder

Triganes bleff slagen aff Pompeio/ Oc Syria kom vnder the Romer.

vnder Triganem som vor Koning wti Armenia/ Saaledes er Syria bort kommen fraa then Slecht Seleuci/Oc Triganes bleff siiden slagen aff Pompeio/ Her med kom Syria vnder the Romiske. Dett er nock sagt om thet Kongeriige Syria.

De Konger wdi Egypto effter Alexandro.

Ptolemeus som vor Lagi Søn/Om denne Ptolemeo skriffuer Pausanias/att hand vor een bastart Philippi / som vor Alexandri Fader.

Ptolemeus vor friidsommelich oc haffde Bogelige konster kier.

2. Ptolemeus Philadelphus loffues hogt/ fordi han haffuer hollet wdi Egypten / oc anrichtet alle konster oc got Regimente / Saa att viise oc lerde Mend ere farne till hannom aff alle Land/oc hand haffuer thennom alle naadeligen vnderhollet / Ocsaa haffde hand ther anrichtet een stor oc heerlig Bibliotheca/ att hindes lige vor icke paa Jorden / Derfore var hand oc møgit bekandt hoss the Jøder / Fordi att den tiid hand haffde seg bespurdt om alle Folckers akomme oc begyndelse / oc Religion oc konster/formerckte han att the Jøder vor thet elste folck/ oc haffde viisse Historier fra Verdens

Bibliotheca Ptolomei.

dens begyndelse. Derfore begerede hand/att mand skulle beskicke hannom 72. viise Mend aff Jerusalem som kunde vdlegge hannom Bibelen oc beskriffue hinde paa hans tungemal. Saaledes er Bibelen første gong vdsett aff thet Hebreiske mael / oc er kommen til fremmet tungemal. Oc thett er icke tuil att Ptolomeus er io her wtaff kommen till den rette troo oc Guds bekendelse.

Bibelen er vdset paa fremmet tungemal.

3. Ptolemeus Euergetes offuerfald Syriam/oc heffnde saaledes sin søsters død Berenices.

Ptolemeus Euergetes.

4. Ptolemeus Philopator offueruandt Antiochum Magnum/ther effter bleff han wstadig oc vild/oc begynte att haffue een pige saa kier/ at han lod slaa sin eigen drotning i hiel for hindes skyld.

Ptolemeus Philopater

5. Ptolomeus Epiphanes/thenne offuerfald Antiochus Magnus/ men siden gaff Antiochus hannom sin Dotter.

Ptolemeus Epiphanes

6. Ptolemeus Philometor/ thenne offuerfald hans Moder broder Antiochus Epiphanes / Men the Romere toge seg thenne Ptolomeum i forsuar oc befalde Antiocho att fare wtaff Egypten/ som tilforn er sagt.

Ptolemeus Philometor.

7. Ptolemeus Euergetes indsette den forjagede Demetrium i sit Riige igen.

Ptolemeus Euergites.

8. Ptolemeus Physco vor ett slem menniske/oc een skendelig wnaturlig bestia/hand

Ptolemeus Physco een slem bestia

 tog sin

tog ſin eigen Søſter oc aff lede børn med hinde / Süden ſloug hand ſit eiget børn i hiel/oc gaff modern dett att ede/ oc bleff paa det ſiiſte forjaget aff ſit Riige / oc deſſe effter følgende Konger haffue ocſaa verit ſodanne ſlemme oc offuergiffne menniſke med hunde leffnet oc forgruelige tyranniij.

Hunde leffnet.

9 Ptholemeus Alexander.

10 Ptholemeus Latyrus.

11 Ptholemeus Auletes/huilcken Gabinius haffuer atter indſett.

Ptho. Dionisius den siiste Koning Egyptiorum. Cleopatra.

12 Ptholemeus Dioniſius / huilcken det lod i hiel ſla Pompeium / oc bleff ſiiden Julio ocſaa wtro / Derfore tog Julius dett Riige fra hannom oc gaff dett hanſſ ſøſter Cleopatra / hun ſtack ſeg ſelff i hiel / den tiid Auguſtus haffde offueruundet Antonium/ huilcken hun foruentede / Süden haffue de Romiſke indtaget Egypten / oc ſaaledes er den edel ſlecht Ptholomei aldeles forgongen.

Om de Jöder.

Jeg haffuer tilforn ſagt/att den ſlecht Dauid er endoch bliffuen i regimentet/ Süden att de Jøder ere igen komne fraa Babylon / Men de haffue icke førdt det Kongelige naffn / men

aleniſte

aleniste veret Førster/ oc haffue regeret ind til denn tiid Antiochi Epiphanis/oc taler Lucas om thennom wti den genealogia Christi.

Zorobabel regerede	58 aar.
Resa Miseolam	66
Johanna Ben Resa.	55
Judas primus Hircanus den tiid Alexandri.	14 aar til

Effter Alexander.

Joseph primus	7
Abner Simei	11
Eli Matathia	12
Aser Maath	9
Nagid Artaxat	10
Hagai Eli	
Maslot Naum	
Amos Sirah	14
Matathia Siloa	18

Joseph Junior 50. aar / thenne haffuer verit i stort venskab med Pthleomeo Euergete/ oc heder Arses hoss Eusebio.

Janna secundus Hircanus 16. aar / hand haffuer førdt store krüg emod de Arabes oc offte vundet seier/Men Antiochus Epiphanes haffuer belagt hannom wti et slot/ oc tha hand sahe att hand kunde icke lenger behielpe seg / ville hand icke giffue seg / men Janna.

Then sijste aff den slecht Dauid.

haffuer doch mandeligen veriet seg i en sko⸗rum / til so lenge att hand er omkommen / Thenne vor den siiste regent aff den stamme oc slecht Dauid.

Machabei.

Der effter haffue de Machabei regeret oc vore aff den Presterlige slecht / Men effter thennom er dett Jødiske Rige kommet til Herodes slecht oc afføde / de vore hedninger men haffde anammet omskerelsen. Oc dette haffde Gud tilforn obenbaret oc forkyndet / Att den slecht Dauid skulle bliffue vdskudt fraa regimentet / emod den tiid som Christus skulle komme. Doch haffuer samme regimen⸗te icke lenge verit borte fraa Dauids slecht oc afføde / wtan ved 160. aar / ind til den tiid som Christus er fødder paa / oc dette vor end da i mande mynde / huilcken slecht der haffde re⸗geret. Saaledes opregner Lucas de regen⸗ter oc Førster offuer Juda ind til denne siiste Janna Hircanum / oc siden setter hand de andre ocsaa aff Dauids slecht / som icke haff⸗ue regeret / ind til Christum. Derfore vil ieg korteligen her betegne de effter følgende Machabeos oc Herodis slechte.

Emod Christi fødsel skulle Dauids slecht wd⸗skudes fra regi⸗mentet.

Then slecht Macha⸗beorum.

MAtathias haffuer formanet sine Sønner att de skulle sette thennom op emod Antiocho oc gøre hannom modstond/de haffue regeret effter huer anden / ligeruist som Førster. Matath.

Judas Machabeus den Første / hand haffuer i hiel slaget Antiochi Epiphanis Hoffuitzmend som vore sette i Jerusalem oc fick dett Tempel ind igen vti dett 3. aar oc giorde stor mandom oc seier. Men strax effter att hand giorde forbund med de Romere/bleff hand slagen oc er omkommen / fordi att Gud vil icke att mand skal fortrøste seg paa nogen menniskes hielp / men til Gud alene skal all vor fortrøstning vere / hand regerde i 5. aar. Judas Machab. Exempel att mand skal icke forlade seg til menniskenn.

JOnathas regerede 19. aar / oc gaff seg ind til Alexandrum som haffde da veldet seg til Koning i Syria. Siiden bleff hand med forrederi i hiel slagen aff Triphone / hand haffuer forladet seg til oprøriske oc offuergiffne Menniske / Derfore er dett ocsaa gonget hannom ilde oc hand fick en ynckelig affgong. Jonathas

Simon regerede 8. aar / hand sloug Antiochum Gryphum/ oc bleff siiden i hiel stungen med forrederi aff sin Dotters mand. Simon.

Simon haffde een Søn / hand hedt Johannes Hircanus oc regerede 26. aar/vti Johannes Hircanus.

hans tiid haffuer Antiochus Gryphus belagt Jerusalem / Men hand tog guld oc peninge / oc drog der fraa / Siiden fick Hircanus Samariam.

The Konger aff then slecht Machabeorum.

Aristob. Aristobulus Hircani søn regerede 1. aar/ oc lod krøne seg til Koning / oc vor den Første Koning til Jerusalem effter att de Jøder ere komne fraa Babylon / thenne haffuer i hiel slaget sin broder Antigonum / Derfore att hand befrøchtede seg / att hand skulle staa effter Riiget.

Alexander. Alexander den yngste søn Hircani regerede 27. aar/ effter hannom regerede Alexandra hanss hustru i 9. aar.

Alexander lod tuende sønner effter seg Hircanum oc Aristobulum/ Men endoch att Hircanus vor den elste Søn / da giorde doch Aristobulus seg selff til Koning oc forjagede sin Broder Hircanum. Men Antipater en Første aff Idumea som vor Herodis fader oc Aretas koning vti Arabia/ giorde Hircano hielp emod Aristobulum. Alt soledes er dett nu i lige mode saa vgudelig til gonget

Antipater princeps Idumee. Aretas rex Arabie.

eblant

ebland de Førster i Judea/ligeruist som i de andre Hedniske Kongeriige / Dereffter haffuer Pompeius indtaget Jerusalem oc giorde Hircanum til den offuerste Prest/ oc fongede Aristobulum med sine tuende sønner Alexandro oc Antigono/ oc førde thennom fengzlede til Rom. Pompeius

Men Alexander er kommen der fraa paa vegen/oc bleff atter veldig wti Judea / thaa haffuer Gabinius den Romiske Høffuitzmand slaget hannom i Syria / oc der effter bleff hand halffhuggen aff Scipione til Antiochia. Gabinius.

Antigonus bleff giffuen ledig oc løff til Rom aff Julio / Men Antonius lod siiden lenge der effter sla hannom i hiel til Antiochia/i dett 3. aar/effter at Herodes vor bleffuen Koning i Judea / oc vor da Hircanus den offuerste Prest / oc hanss tiid vor 34 aar / siiden bleff hand i hiel slagen aff Herode. Dette maa vere een ynckelig ting att sehe oc lese i alle Historier/Att mange løfflige oc erlige slechter/ icke aleniste forgonge oc ødelegges i verden / Men ocsaa att de hellige oc fromme Førsters afføde oc effter kommere saa plat gonge aff arten oc falle i de alsom største oc skendeligeste laster. Antigonus

Naar de Phariseer oc andre secter ere først opkomne ebland de Jøder.

TDer effter at bode dett Førstedømme oc Prestedømme bliffue forstørede hoff de Jøder / formedelst den krig oc tyranni som Antiochus brugede/Ocsaa der effter/Att de Machabei gaffue seg til de Hedniske Konger huilcke da indsette oc affsette Førster oc Prester til Jerusalem de som fuldliidet achtede den sande Religion. Tha haffuer seg der begynt stor wenighed/ Saa att mange secte oc attskillilige parti/ere opkomne i den Jødiske religion/ fordi att dett kand icke anderledes til gonge/Huor som icke er nogüt vist hoffuit wti religionen / eller ocsaa naar de offuerste forstondere ere forsømmelige/oc inthet achte religionenss beste/ Men søge aleniste verselig macht oc velde oc deris eiget nøtte ligeruist som hedninger.

Huor off secter komne / oc att et hoffuit er nötteligt

Alt saaledes vore der opkomne trende slaug oc parti ebland de Jøder/ de Første kalledes Pharisei/dett er/de fraa skilde/vtaff dett ord Phares. Desse vore de lerdiste oc hiølle nogre menniskerss lerdomme / yther mere end Moise loug / formedelst huilcket de vore fraa skilde andre mennisker. Ellers haffde de endoch en bedre oc sandere lerdom/ end de andre. Fordi att de haffue lerdt / Att effter dette liiff / er ett euigt liff / oc att Gud skal straffe synden effter dette leffnet/ Item/ att Christus skulle komme en sand Messias / att

Pharisei.

att dømme syndere oc frelse de retferdige / Desse ere ocsaa fram dragne til regimentet oc ere bleffne veldige ythermere end de andre secter / In Summa/dett vor de lerdeste/ som haffue allermest regeret.

Saducei vore the andre oc haffue førdt ett saar pralende naffn / doch wtilbørligen/ Fordi att Zadick bemercker retferdig / Saducei Justi/the retferdige/Saaledes gonger dett til i verden / Thesse vore the argeste skalcke/attligeuel haffue the førdt sodanne herlige naffn oc skiulde saaledes deris wgudelighedt vnder denne deilige naffn / The haffue lerdt att der er inthett liff effter døden/oc at Gud haffuer giffuit de budort/ att mand skal her i verden leffue ehrlige oc roligen/ oc att Gud vil aleniste belønne saadant her i dette liff / The haffue aldeles vdlagt schrifften effter menniskelig fornufft oc deris eiget tycke/oc vore rette Epicurei / The ere ocsaa bleffne veldige / oc haffue hardt stondet emod de Phariseer / Oc sandeligen dette maa vere en sore forskreckelig ting att høre/ Huorledes att mand haffuer da hollet oc fordristet seg til att lere obenbarligen sodan hednisk lerdom ebland Guds folck / Att der vore inthett andett liff til effter dette leffnet oc døden. Saducei.

Essæi vor dett tredie parti / oc haffue sehet oc formerckt huorledes att de Phariseei oc Saducei ta fast berømmede seg aff deris Essæi. Bemercke de Anabaptister.

ris fromhedt oc gudelighedt/ formedelst the herlige naffn / oc giorde doch inther ther effter med gerningerne/ Derfore haffue desse aluarligen taget seg dette fore oc begynte att leffue strengeligen / oc kallede seg Essæi/ det er Operarij/aff thet ord Assa/det er/att giøre. Ligeruist som the Anabaptiste nu skelde oc fortale the andre tuende partij oc achte dennom att vere helligere/Sammeledes haffue ocsaa the Essæi fordt lige saadant ett leffnet / som the Anabaptistæ / oc icke haffde theris eigne Hustruer/men ville haffue alle ting almendeligen/oc vor thet ett grofft Monckerij oc Hø̈cklerij / haffuer ocsaa icke lenge varet/wti lige mode attskiller seg nu then hellige Kircke wdi trende partij / fordi att then andre Christi tilkommelse oc Verdens ende er icke langt her fraa/ The Anabaptistæ ere Essæi/ ebland the andre tuende parter / ere somme aff thennom Pharisei / oc een part Saducei. Fordi att hues tilforn skedt er i thet Jødedømme / thet er visseligen een Figur til Christenheden / att det skall oc saaledes her till gonge emod enden/ ac haffue thesse trende Secter begynt seg først hoss the Jøder vnder Johanne Hircano som vor Simonis søn/ for Christi fødsel 125. aar.

Kirckens standt nu i denne tiid.

Then Slecht Herodis.

Den tiid

DEn tiid Julius Cesar førde een stor forferdelig krig wti Egypten / tha hiølt trolige med hannom den Føste wdaff Idumea Antipater / derfore giorde Cesar thenne Antipater siiden til Høffuitzman offuer Judeam/ Saaledes haffue nu the Jøder fonget fremmede Herrer/ Men de sette seg oc frijligen ther emod/ oc ville icke haffue thenne Idumeer/ paa dett siste bleff hand forgiffuen aff en Jøde som hed Malchus oc døde.

Antipater bleff Höffuitzman offuer Iuda.

Herodes heffnde sin Faders Antipatri død/oc foruerffuede det hoss Augusto oc Antonio Olympiade 182. det er effter Alexandri begyndelse 292. aar / Att hand skulle vere oc bliffue then Jødiske Koning / saaledes haffde nu Juda fremmet Koning aff Idumea/ oc Herodes vandt then Stadt Hierusalem effter long beleggelse oc vdstorte møgit blod / for end hand kunde tuinge the Jøder til vnderdanighedt/ Christus er født wti thenne Herodis tiid i det 30. aar. Dette er in summa then største foruandtling som haffuer seg begiffuit wti thet Jødiske land fraa thenne Monarchie tiid/ oc til den siiste Monarchie oc til Christi fødsel.

Herodes bleff Jöde Koning.

Men endoch att the efterfølgende Konger aff Herodis Slecht/haffue regeret offuer the Jøder effter Christi fødsel vil ieg doch sette thennom her til hobe/paa det att

huor

huer leser maa deß letteligere mercke then-
nom/ huorledes att then ene er kommen aff
then anden / oc huorledis att the haffue sii-
den regeret effter huer anden / ind til den
tiid att Hierusalem bleff forstøret / Endoch
att ieg er icke end nu kommen saa langt i
the Historier/ effter som the ere skede/For-
di att ieg haffuer icke end nu opregnet then
Romiske handel som haffuer seg begiffuit
vnder thenne Greiske Monarchijs Regi-
mente.

Herodes Ascalonita

Herodes then første huilcken mand
neffner aff Ascolon/ haffde mange sønner /
tre lod hand selff i hiel slaa / Alexandrum/
Aristobulum oc Antipatrum/ fordi att the
haffde conspireret emod Faderen. Men eff-
ter hannom leffde Archelaus/ Herodes som
kalledes Antipas oc Philippus / Ebland
thesse bleff thet Riige skifft oc parteret.

Archelaus

Archelaus vor aff Herode vdualt til
Koning i hanß Testamente / Men Augu-
stus ville icke stadfeste hannom for een Ko-
ning / Men giorde hannom til een Første /
med fortrøstning / Att huor som hand hiølt
seg vel/tha ville hand giøre hannom til Ko-
ning/ Saaledes regerede hand i 9. aar / oc
brugede mãge Tyranni/ hand indsette oc aff
sette høge Prester / oc tog Alexandri sin
Broders Hustru til echte. Paa dett siiste
bleff hand forklaget hoß Augusto / derfore
affsettte Augustus Archelaum oc sende han-
nom til

nom til en straff ind i Galliam / oc skulle der bliffue all sinn liffs tiid i elendighedt/oc de Romerske Høffuitzmend haffue siiden regeret den part aff Judea først Cyrenius oc der nest Pilatus.

Cyrenius oc Pilatus

Herodes med dett til naffn Antipas Archelai broder vor beskicket aff sinn Fader Herode til en første wti Galilea/ hād haffuer sinn Broder Philippo fraa taget hans hustru men hand leffde / oc dette er saaledes til gongit / Herodes skulle faare til Rom / oc i thenne fardt/geste hand ind til sin Broder Philippo/som bode da yderst wti Idumea oc haffde der ett liidet Land/ paa den tiid kom Herodes i kundskab med Herodiade som vor Aristobuli Dotter oc Herodis Agryppe Søster/hand oplagde saadant radt med hinde / att naar hand kom til bage igen / da ville hand tage hinde med seg/huilcket alt saa skede / Thenne missgerning straffede Johannes Baptista / oc bleff der føre halsshuggen / Men Herodes fick ocsaa paa dett siiste sinn straff / Caius Caligula sende hannom til Leon vti Gallia/der vor hand i elendighed med den horkonne Herodias / Fordi att samme Herodias den slemme bestia til eggede Herodem att faare til Rom/ oc bede om dett Kongeriige oc da foruerffuede Herodes intet mehr / end att hand forlor dett Land Galileam/som hand haffde tilforn/Thenne Herodes haffde da regeret i Galileaa 24. aar.

Herodes Antipas tog hanss Broders husiru.

Oc lod halsshugge Johannem Baptistam.

Exempel om heffn.

P Hero-

Herodes Agrippa.

Herodes Agryppa vor Aristobuli Søn / om huilcken ieg haffuer tilforn om thalet / Att Aristobulus vor Herodes elste Søn / oc bleff i hiel slagen aff sin Fader / Denne Herodes Agryppa haffuer med dett første liget fongē til Rom vnder Tyberio / Siden er hand kommen til stor naade hoss Caio Caligula / hand gaff hannom Først sin Broderss Philippi Land oc dett Kongelige naffn / siiden fick hand Herodis Antipe land / Claudius gaff hannom Samariam oc Judeam. Saaledes er atter dett Kongeriige Judea til sammenss kommet vnder een Herre. Thenne Herodes haffuer ladet i hiel slaget den Apostel Jacobum / huilcken mand kaller den elste / ligeruist som der stonder Act. 12. hand haffuer regeret 7. aar.

Jacobus Apostolus.

Agrippa.

Agrippa som vor denne Herodis Agrippe søn vor saare vnger / den tiid hanss Fader døde / Derfore haffue de Romirske Høffuitzmend atter regeret offuer Judea. Men siiden haffuer Claudius indgiffuit thenne Agrippe ett føge Land i Syria / huilcket mand kallede dett Kongeriige Chalcis / Jtem dett land Philippi hoss Idumea. Nero gaff hannom ocsaa nogre steder aff Judea / wti denne Agrippe tiid bleff Jerusalem forstørret / oc om hannom stonder schriffuit Act. 21. hand haffuer regeret 27. aar / Philo schriffuer / att denne Agrippa lod een Søn effter seg / huilcken der effter haffuer regeret

Chalcicum regnum.

Jerusalem forstörret.

lige med en anden / som kalledes Ben Cosban oc hand gaff seg wd for den Jødiske Koning / oc begynte store alarom oc oprør wti Syria oc Judea / ved den tiid att Adrianus Keiser regerede. Ben Cosban.

Dette er den gantzske slecht Herodis ind til den tiid effter att Jerusalem bleff forstørret/dette haffuer jeg her tilsammen sett / att mand kunde deſs klarligere sehe / huorledes att de haffue regeret effter huer anden / Huilcket nøtteligt er oc gørſs behoff til att forsta bibeln / oc var der 103. aar fraa den Første Herodis begyndelse / oc til den forstørring Jerusalem.

Om Rom.

JEg haffuer i den tredie Monarchi korteligen beschreffuit/ huorledes att de Perſæ ere vndergongne/ oc de greiske ere ophøffuede oc nederfaldne/ oc huordan wroo oc foruandeling der skede manntgfoldeligen hoſs de Jøder i medel tiid. Nu vil jeg her effter ocsaa korteligen sette de store Kriig / huilcke de Romirske haffue giort deſs emellom fraa Alexandri begyndelse. Fordi att dett vore møgit langt att beschriffue her alle Historier.

Jeg haffuer offte tilforn sagt/ att Gud

Monarchi huorfore att de ere beskickede aff Gud

haffuer beskicket de høge veldige Monarchier / til att straffe oc spege de store mechtige herrer/oc til att vnder holle loug oc rett emod stort herre velde oc tyranni / Dette seher mand i alle Monarcher/Att de ere alt soledes opkomne oc begynte/att de haffue ydmiget oc straffet de store mechtige Potentat/Ligeruist som de Romerske giorde/siden at de vore bleffne mechtige offuer den gantzske Italia / Saa haffue de først lagt seg effter Hispanien oc Carthago/ oc haffue der offuer ført lange forskreckelige krig / endoch att de ocsaa offte ere hordeligen til bage slagne.

Om den Kriig med Carthago.

Hieron rex Siciliæ.

THen Kriig med Carthago ere første tiid begynte for det land skild Sicilia/ Fordi den koning Hieron søgte hielp hoss de Romirske emod thennom aff Carthago/huilcke da haff de een stor part inde aff Sicilien oc giorde hannom møgen wro oc offueruold. Derfore i dett 480. aar effter att Rom vor begynt / ere de Romirske første tiid vddragne emod thennom aff Carthago/oc thenne kriig haffuer varet 22. aar fulde/oc de Romirske haffue lidt her wti med dett Første een iammerlig nederlag/wti huilcket Regulus bleff fongen.

Orsagen til den Kriig Carthaginis.

Regulus bleff fongen.

Thenne

Thenne Regulus vor süden sendt fraa Car-
thago til Rom att handele med de Romir-
ske / att de skulle giffue de fongede fiender
løss/huor som hand kunde dett forverffue/da
skulle hand vere løss giffuen / Men om icke
saa skede / da skulle hand giffue seg til bage
igen til Carthago / Ther hand nu kom til
Rom/gaff hand selffuer dette radt/ at mand
skulle icke giffue alle deris fonger løss for
hanss skyld/ Men betencke/ att hand vor een
gammel skrøbelig mand/ hues lüff mand
skulle icke møgit achte/ Tha lod dett Romir-
ske radt dette saa ske / oc hand gaff seg til ba-
ge igen til Carthago / der haffue de Cartha- Reguli sto-
ginenses grummeligen pint oc martirizeret re pine.
hannom med attskillige pine / Saa att de
haffue ocsaa bort skoret hannom de øgne
log / att hand skulle stetze pines med evig
vacht. Thenne mands troskab oc kierlighedt
emod sit federne Land loffues her besønder- Reguli sto-
ligen / Att hand ville mehr achte den menige re dygd e-
mands nøtte oc gaffn/end süt eiget lüff / oc- mod hanss
saa prüses her hanss store tro oc loffue / att federne
hand gaff seg til bage igen til Carthago/en- Land/ oc
doch hand viste att de skulle saa grummeli- tro.
gen martirizere oc plage hannom. Men paa
det süste bleffue de Carthaginenses saa vn-
der tvingede / att de motte begere früd / sü-
den att de Romirske haffde vundet dett sto- Dett slaug
re slaug hoss den Insel Egusa/ oc der bleffue hoss Egu-
13. tusind Carthaginensis slagne aff de Ro- sa.

mirske oc 32. tusind fongede / Men strax eff-
ter att de Carthaginenses begerede friid /
haffue de Romirske veluilligen løff giffuit
desse fonger for wthan nogen løsen / Oc dette
skede effter Alexandro paa den tiid att Pto-
lemeus Euergetes regerede i Egypten.

Om Hannibal.

Punicum bellum secundum.

I dett 536. aar effter att den Stadt Rom vor bygt / haffuer Hannibal begynt den anden Krig / som de Romirske giorde med Carthago.

Orsagen til dett andet Krig.

Denne Krig er begynt for de land skyld wti Hispanien / huilcke de Carthaginenses tilforn haffde forloret / oc Hannibal nu haffde atter igen taget / oc haffue de Romirske aldriig tilforn verit i støre nød / end nu i denne Krig / Fordi att her vor aldeles ingen løcke hoss de Romirske med dett Første / Hannibal fordt ind i Italien oc sloug de Romirske tre gonge effter huer anden / Oc endoch att mange aff de Romirske ere da omkomne oc slagne i de Første 2. slaug / doch er det fast ynckeligere tilgonget i dett tredie / der bleffue 40. tusind Romere slagne oc een part fongede / oc paa

De Romere vore i stor nød.

samme tiid bleff Rom saa møgit forskrecket / Att mange aff Adelen komme til sammenss oc hiølle radt / Huorledes att de ville giffue seg aff staden oc fly ind i Grecken / Men den

tiid

tiid att den vnge Scipio dette hørde / kom hand til dennom/ oc formanede dennom att de skulle icke forlade deris federne Land / oc sagde/Att huor som nogen lod seg bemercke/ at ville fly/den skulle hand strax stinge i hiel/ oc tuingede saa dē vnge adel/ At de alle sammenss motte suerge/ att ingen skulle vige aff Rom/ Men alle skulle bliffue til stede oc lide løcke oc vløcke med deris federne Land. Scipio junior.

Siiden giorde denne Scipio een ende paa denne Krig da hand haffde varet i 16. aar/ Fordi hād sloug Hannibal i Aphrica/ oc tuang de Carthaginenses til att begere friid/ oc da bleff der friid giort i saa mode / Att de Carthaginenses skulle offuer antuorde de Romirske deris krigs Høffuitzmand Hannibal / Men Hannibal vndkom oc flyde til den Koning Antiocho magno/ oc tileggede hannom/ att føre een stor forskreckelig krig emod de Romirske/Men Antiochus magnus bleff offueruūden som tilforn er sagt/ Oc her wdaff kand mand letteligen beregne / paa huad tiid att denne anden krig vor stonden med Carthago/dett er/ved 20. aar for Juda Machabeo. Hannibal flyde til Antiocho.

Om den Romirske krig i Macedonia.

Orsagen til dett krijg.

Philippus.

I det 555. aar haffue the krijg begynt seg wti Macedonia først med Philippo/for det forbund skyld som hand giorde med Hannibal emod the Romere. Fordi att Philippus vor the Romiske sore fiendsk / fordi hand sahe att then Stad vile seg ophøffue oc ødelegge alle Konger oc høge mechtige Potentat / oc hand sagde mangen tiid / att hand vor befrychtendes/ att ther skulle med tiiden blesse een storm aff Italia oc ind i Grecken / saa att man skulle achte oc holle all then anden krijg oc wløcke/ som the Grecker haffde til forn lidit aff the Perser oc andre / for idel skempt oc leg/emod thenne wløcke oc offuerfald som skulle komme aff Italien. Derfore handtlede hand viseligen strax effter att the Romiske begynte att feyde med hannom / oc begerde friid med thet allerførste/ oc lod seg fordrage med thennom. Men hans søn

Perseus.

Perseus vor siden fordristig oc foss / oc ville icke leffue rolige / hand røstede seg til krijg oc giorde forbund med mange Konger / oc offuerfiøld the Romiske Steder i Grecia / oc sloug the Romiske hart med thet første/ Doch begerede hand strax friid / effter att dette Sloug vor giort / Men the Romiske ville ingen friid giøre med hannom/ oc forskickede Paulum Aemilium til Macedoniam/ hand sloug thenne Perseum/oc fongede hannom med

nom med hãs Moder Hustru oc Børn. Saaledes haffue oc the Romiske vndertuinget trotzige Konger. Thenne Perseus vor then siste Koning i Macedonia / oc saaledes er nu then edele slecht Demetri vndergongen / om huilcken ieg haffuer thalet nu til forn. Thenne Persei Søn er siden bleffuen een Skriffuere til Rom / oc the Romiske Hoffuitzmend haffue ther effter regeret offuer Macedonia. Thenne krig med Perseo haffuer seg begiffuit litt for end Antiochus Epiphanes offuerfaldt the Iøder.

Perseus vor then siste Koning i Macedonia.

Huorledes att Carthago er førstøret oc ødelagtt.

WTi det 602. aar effter att Rom vor Bygt / er den tredie oc siste Krig begynt med Carthago aff thenne orsage. De Carthaginenses kunde icke forligis med theris nabor / ligeruist som thet pleyer altid att komme wenighedt emellom the Steder oc Førster / Nu beregede samme Førster hielp aff the Romiske emod thennom aff Carthago / Tha vor thet lenge forhandlet oc disputeret ebland thet Romiske rad / om man skulle aldelis øde legge oc fortilge then Stad Carthago / effterdi att the Carthaginenses vore saa møgit wrolige oc ville ingen frid holle. Scipio Nasica gaff

Punicum bellum tertium.

Berad om Carthago skulle nederbrydes.

Scipio Nasica.

sica gaff dette rad/att man skulle then Stad icke platt ødelegge/oc sagde orsage/først att thet vor icke lofflig att Rom skulle bruge saadant Tyranni oc saa mãge folck jammerligen forderffue. Saa vore thet ocsaa icke nøttelig/Fordi mand kunde neppeligen opeholde Aphrycam/for wtahn denne Stad/ wthan man ville plat øde legge thet gantske Land/ i tredie mode sagde hand/att the Romeske skulle tha haffue en anden Stad emod thennom/ som kunde fonge thennom nogit att tage vare/ Ellers skulle ther begyndes krig vnder thennom selffue indbyrdes/ Nar the haffde ingen fremmede att befrøchte.

Cato. Ther emod sagde Cato ebland andre argumenta dette besønderligen/ att hand formerckte/ att Rom formynskede seg wti dygd oc Mandom/ oc the Romeske vore tha icke saa beskickelige oc frimodige som til forn i theris Forfedres tiid/ Oc huor som thenne mechtige Stadt Carthago skulle nu bliffue stondendes/ oc kunde siden formercke/ Att Rom vor nu suager/ oc icke saa frimodig oc forsynlig som tilforn/ Tha skulle Carthago visseligen atter tractere effter det Imperio oc offuerfalle Rom oc tuinge dennom alle vnder seg/Saadant att betage vore thet got oc nøttelig/ att fortilge Carthago.

Man skal ingen ting giöre for hasteligen. Om thenne disputatio ville thet Rad icke end nu nogit beslutte/ Men vdsende thenne gamble Mand Cato oc nogre med

hannom

hannom til att besichte oc beskude Cartago oc forfare alle ting / om man skulle nogen fare befrøchte seg ther aff / Siiden ville thet Rad ythermere beradsla thenne sag / Den tiid Cato kom igen / gaff hand til kiende / att hand tha befrochtede seg fast mehre for Carthago / end nogit sinde tilforn / Fordi att endoch theris Land vore thennom fraa tagne / saa fornam hand vel att then Stad vor lige mechtig / oc der til med frimodig oc trotzig / oc skule thet icke forlade / att voge med tiiden ett spil / om the kunde een tiid heffne seg / Ocsaa førde Cato ferske figen med seg fraa Carthago / the vore møgit skiøne / desse figen viiste hand the Rads herrer / oc tha man attspurde hannom / huor hand fick samme figen / tha suarede hand / wti tre dage kand man segle derhen oc sagde / the vore hoss eders Fiende / alt saa neher haffue i eders Fiender.

Scipio Junior.

Effter denne manigfoldige formaning Catonis haffuer dett Radt saaledes besluttet / Mand skulle anfalle Carthago med krig oc dett aldeles forstørre oc ødelegge. Der til er Scipio Junior som vor Pauli æmilij søn / wduolt til Høffuitzmand / oc Carthago bleff offueruunden i dett fierde aar / der effter att mand haffde stormet der til i 6. dage effter huer anden / Men endoch at Scipio lod rømme oc fly / huem der rømme oc fly ville / Saa skede der attlige vel ett ynckeligt mord i staden /

den/

Carthago er ödelagt oc brende i 16. dage.

den/i medel tiid att hand bleff plundret/Sid-
den lod Scipio sette ild i staden / oc hand
brende stetze vti 16. dage. Saadan yncke-
lig ende fick dene edele Stad Carthago/ wti
huilcken saa mange løfflige Førster haffue
altiid verit tilforn oc regeret / huilcket her
vore møgit longt att fortelge / Carthago
haffuer stondet ved 700. aar.

Exempel om Guds heffn oc straff.

Sandeligen her bør huer lesere besøn-
derligen at betencke dette exempel om Guds
store heffn/oc huor forskreckeligen Gud stra-
ffer / Att sodann veldig oc edel Stadt / bleff
saa ynckeligen forderffuit / Mand schriffuer
ocsaa/Att effter denne ilde brand / er Scipio
der til reden / oc haffuer sehet den store ynck
oc begynte bitterligen att grede / oc sagde /
Att hannom ynckede den løfflige Stad Car-
thago / oc betencke Att Rom kunde oc saale-
des med tiiden bliffue nederslaget / Fordi
mand kunde/ da obenbarlige sehe/Att inthet
Riige paa Jorden er euigt/ oc ingen macht
bestendig.

Scipionis graed.

Huorledes at det er gon-get de Cimbris wti Ita-lien.

DEtte er den andre Histo-
ria om de Tyske/ huorledes dett er
gonget thennom i Italien / fordi

Cimbri vore da retteligen tyske / dett beuiser dette ord Cimbrica Chersonesus/alt saa kallet mand dett Land Holsacia oc Danmarck / som grensde der til / Ocsaa er dette ett ord Cimmerij oc Cimbri/ som Strabo giffuer til kiende oc er kommet aff dett ord Gomer. Alt saa kalledes een søn Japhet/som haffuer besidet oc indehafft / de Land paa denne side Thracia her emod oss / huor som de Lituani oc Liifflendere nu boo. Derfore haffue de Cimmerij verit ocsaa Homero bekandt / fordi at Thracia oc huad der omkring liger haffuer verit vel bekandt hoss de greiske. Men Holsacia oc Danmarck haffue behollet dett naffn Cimbri oc de Osterlenderige som lige emod Orient oc Thracia bleffue siden kallede Gothi/Om huilcke ieg vil her effter thale / Naar ieg kommer til den Historia Gotthorum. Ocsaa finder mand her ebland klarligen dett naffn Teutones/att de Teutones ere dragne med de Cimbris paa samme reisse / Dett vor een stor hob forsamblet aff alle Tyske land oc aff Danmarck oc vore try mal hundret tusind / saa veldige ocsaa mange/ att de haffue skiifft thennom i tuende parter/een del ville seg neder sette i Italien/ oc een part i Gallia/ Men paa den tid att de haffue anfallet de Romirske / ere de atter dragne tilsammenss/Men i dett første haffue de Cimbri hart slaget de Romerske oc vundet 4. store feldt slaug / oc besønderligen i

Cimbri komme aff Gomer oc kalles nu danske mend.

The danske kalles nu Cimbri.

Gothi.

Den krig Cimbrorum med de Romirske.

dett

dett ene sloug huilcket Scepio giorde/haffue the slaget the Romiske 80. tusind Man fraa / her wtaff bleff tha saa stor een forskreckelse til Rom oc i then gantske Italia/ att hun vor icke saadan i Hannibals tiid eller nogit sinde tilforn. Da bleff Marius vdualt til Hoffuitzmand emod thesse Tyske oc dẽne forsamling/hand vor en aff de veldigste Krügsmend/ som vor nogit sinde til Rom/ hand drog emod thennom i det 652. aar effter att Rom vor bygt oc haffde nock att skaffe med thennom i tredie aar / for end hand kunde fordempe thennom oc ødelegge.

Marius ødelagde the Cimbros.

Oc mand skriffuer att the Qninder haffue saa bitterlichen veriet seg i dett siste sloug/ att the haffue icke giordt mindre skade/end the Mend / oc haffue løbet the Romeske emod med theris smaa Børn oc slouge the Børn op i theris ansicht. Dette maa vere ett ynckeligt Exempel oc iammerlig ting / att huert menniske maa vel forskrecke seg for Guds vrede / Naar mand leff saadan stor iammer oc ynckelighed ebland the Historier/ Fordi att thet motte io sandelgen vere een stor Guds vrede/ som ville lade saadan elendighedt gonge offuer then arme menniskelige natur.

Exempel om Guds store hessn oc vrede.

Om Sylla oc Mario.

Ligeruist

LIgeruist som Scipio Nasica haffde sagt / saa er det ocsaa gonget. Den tiidt att the Romeske vore nu bleffne saare mechtige / att ingē fremmet herr kunde giøre thennom nogen modstond/tha ere the selffue faldne paa huer anden indbyrdes/ Marius om huilcken ieg haffuer talet om tilforn / haffde giort mange lofflige gierninger / emod frembde Fiender/Men till Rom haffuer hand paa det siiste anrichtet ett forferligt alarom oc oprør. Fordi att den tiid Sylla vor vdualt til Hoffuitzmand att fare til Asiam/ emod Mithridaten/ tha bleff Marius vred / att man ville sette denne vnge Mand fram / oc forachte hannom/ oc han practiceret siiden hoss de Tribunis att the skulle sette seg op emod det Romiske Rad / oc dette for holle almugen / att the skulle vduelge Marium. Alenijste aff dette had begyntes dett store kriig emellom Mario oc Sylla / Fordi att den tiid Marius haffde anrichtet dette alarom til Rom / tha berøstede seg Sylla att drage til Asiam / Nu haffde Marius foruerffuet hoss allmugen/ att Sylla skulle icke fare til Asiam. Item der bleffue nogre i hiel slagne til Rom i dette oprør / som vor Syllæ foruandt / oc besønderligen den søn Pompei Consulis som haffde Syllæ Dotter / Men tha de Tribuni vdsende Bodtskab til Sylla oc lode

Her gonge Scipionis ord fram.

Marius.

Sylla. Mithridates.

oc lode forbiude hannom att drage til Asiam/ tha ford hand hasteligen til Rom igen vel berøstet/ oc i hiel sloug Tribunum oc mãge andre/ Marius rymbde til Aphricam. Mot medel tid ordinerede Sylla alle ting vel til Rom/ oc drog til Asiam oc vdrette der mange store saker oc handel / hand offueruandt Mithridatem oc fick Athen med mact oc indtog den gantzske Greciam oc mange Land i Asia.

Mari Tyranni.

Dessemellom kom Marius atter igen til Italien aff Aphrica vel berøstet oc da hand kom til Rom/ i hiel stack han the allerbeste oc drebeligeste Første oc offuerste Herrer huilcke hand der fandt/ oc tha skede der et ynckeligt mord til Rom/ derfore motte nu Sylla til bage igen aff Asia/ att vndsette sine anhengere/ Ther han kom til Rom/ vor Marius død / Men Marij søn røstede seg emod Syllam / Tha bleff Sylla møget forskrecket/ oc sagde / Att hand haffde hafft løcke i sin vngdom emod een gammel / nu befrøchtede hand seg/ att een vnger skulle atter haffue løcke emod hannom igen.

Mand bör att fröchte löckens wstadighed.

Her kand mand sehe huorledes att viise oc forstondige Mend haffue achtet oc befrøchtedt løckenss wstadighedt/ Men Sylla haffde een retferdig sag / derfore halp hannom Gud/ oc hand sloug sine Fiender/ Mand finder oc saa her om skriffuit att Sylla haffuer doch

uer doch verit møgit for streng/ Fordi hand skonede ther effter ingen aff Marij anhengere/ saa att det mord som da skede til Rom haffde huercken mode eller ende. Saaledes bleffue the Førster atter heffnde offuer theris Fiender/oc indsette igen til Regimentet. Her haffuer mand atter sonderligen att betencke / huorledes att saadan stor jammer oc mord er begynt i saa lofligt ett Regimente aff saa ringe orsage / som tilforn sagt er oc dette spil haffuer ret om kring gonget/ først offuer the Førster/ oc siden offuer then menige mand. Men Sylla haffuer siden loffligen oc viseligen handlet alle ting / thet Regimente oc alle ting vel beskiket / oc lod aldeles aff sette de Tribunos plebis. Fordi att the pleygde altiid tilforn att opuecke almugen emod thet Romiske Rad. Doch haffuer Pompeius dette siden foruandlet/ oc lod atrer beskicke Tribunos almugen til villie/ Men de lønte hannom ocsaa derfore herligen. Fordi att same Tribuni plebis opuechte den kriig emellom Caio Julio Cæsare oc Pompeio.

Aff ringe orsage begyntes all denne store kriig.

Sylla affsette Tribunos/ oc Pompeius indsette dem igen.

Om Pompeio oc Caio Julio Caesare.

THen forgruelige kriig emellom Pompeio oc Julio/huilcket tha giorde een euig foruantling i thet

Q gantzske

Ringe orsage til dette stor krig.

gantzske Regimente / haffuer ocsaa hafft en fare ringe orsage / ja det er kommet alene for had skyld emod Cæsarem doch icke Pompei / Men fast mehre the andres/som haffde gerne hafft the Land inne huilcke Cæsar haffde/ oc thenne krig er saaledes begynt Cæsar begerede/ att bliffue Consul/ for end hand ford aff Gallia oc sagde att det vor hannom høgt anligendes / Fordi att naar hand komme til Rom oc vor icke Consul/tha haffde hans affuindts mend i sinde att fordrycke hãnom/ oc kommet der til at han skulle bliffue fortaget aff Rom. Nu bestillede hand thenne sag hoff de Tribunos plebis / att thet Consulat bleff hannom tilsagt/dette beuilgede ocsaa Pompeius Consul paa sammetiid / Men tha den tiid kom/practicerede nogre hemmeligen/att Raadet skulle sette seg ther emod/oc icke tilstede att Cæsar bleffue Consul/ desse droge Pompeium til seg/oc ville fordriffue de Tribunos plebis/de gaffue seg til Julio/den tiid Julius sahe at thenne sag ville gelde til att vnderdrucke hannom / stod hand hard paa det/hãnom vor til sagt oc samtyckt til forn/ oc ville tha haffue sit Consulat / oc der til indsette de Tribunos.

Cicero.

Nu bleff møgit forhandlet her ebland/ Cicero handlede thenne sag paa tilbørlige medel som vore lideliige paa bode sider/Att Cæsar oc Pompeius skulle offuergiffue theris krigs folck / Oc Pompeius skulle fare til

Hispanien/ som hand tilforn achtede/ oc Cæsar skulle vere Consul/ naar han haffde offuergiffuit sit Krigs folck. Desse medel beuilligede Julius / Men Pompeius ville icke/ Tha drog Cæsar til Rom vel berustet / oc Pompeius flyde oc røstede seg ocsaa med all macht. Cæsar indtog Italien oc Hispanien oc drog effter Pompeio ind i Grecken/ Men endoch at Cæsar bød seg end nu offte til friid oc forhandtling med hãnom/ doch gaff Pompeius saadan suard/ at hand ville ingen friid gøre/ vthan man førde hãnom Julij hoffuit/ Den tiid Julius hørde thẽne strenghed/ bleff hand oc vred/ fordi om Pompeius haffde end hafft en bedre sag / saa skulle hand endoch haffue beuist seg frøndligere emod sodan en mechtig Første/ som bød seg til friid/ oc søchte alleniste/ at hãd kunde bleffuet secker for vthan fare. Tha nu Cæsar sahe att thet kunde icke anderledes vere/ haffuer hand anfallet oc offueruunit Pompeium/ Põpeius flyde til Egypten oc bleff forrederligen i hiel slagen aff then vnge Koning / hues fader hãd haffde tilforn indseet i det Kongerige. Ther nest lod Cæsar indtage Asiam oc Aphricã saa att hand alene indehaffde thet gãtzske Romiske Riige med macht/ Thenne store foruandling oc dette ynckelige jamer er begynt aff en ringe orsage men doch er thenne kriig offuergongen bode høge oc ringe personer / Thi man skriffuer/ att mehr end 3. mal hundert tusind ere slagne i thenne kriig.

Julius begerede alltiid friid.

Pompeius bleff offueruunden.

Exempel om stor vtacknemmelighedt.

Her begyndes then fierde oc siiste Monarchi/ som er thet Romiske Riige.

Julius Caesar.

3597. aar effter Verdens begyndelse.

706. aar effter att then Stad Rom vor bygt.

Her begyndes then Romiske Monarchi.

47. aar for Christi fødsel/ begyntes først thenne Romiske Monarchi/ paa den tiid att Julius vor Consul/ oc then krig er begynt med Pompeio/ om huilcket ieg haffuer nu sagt. Thenne krig varede paa 5. aar/ Fordi effter Pompei død/ haffde endoch Julius att skaffe til Egypten/ Asia oc Aphrica/ huor som Cato stack seg sielff i hiel/ oc til Hispanien/ huor han offueruandt oc sloug en søn Pompeij. Men ther effter att hand haffde giort friid i alle Land/ er hand dragen til Rom igen/ oc kom ther ind Mense Octobri/ oc bleff siden strax i hiel stungen Idibus Martijs aff Cassio oc Bruto oc theris anhengere/ som hand sadtt ebland Raadet.

Cato stack seg i hiel.

Julius er i hiel stungen aff Forredre.

Saaledes

Saaledes haffuer Julius Cæsar med friid oc rolighed regeret i 5. Monater oc i medel tiid haffuer han ocsaa ladet forordinere oc beskicke alle aars tiid offuer thet gantzske Romiske Riige effter Solens løb/ Der til haffde hand førd med seg een drebelig Mathematicum aff Egypten / som haffuer thenne konst bedichtet oc vdkommet offuer Italien / Saaledes er thenne daglige aars tiid beskicket aff Julio / huilcken mand end nu aarligen holler/oc er møgit bequemmelig at vide oc holle.

Aars tiid er aff Julio beskicket.

Men huor werligen oc mordeligen de andre handlede siiden/ som haffde hannom i hiel stunget/det giffuer seg til kiende aff theris eigen handel/ Fordi att Cassius oc Brutus oc theris seltzskab haffde tilforn verit hoss Pompeio. Nu haffde Cæsar att ligeuel beuist thennom stor naade/oc thennom atter indset i theris erhe oc gotz som the vore tilforn. Oc in summa der var aldrig nogen tiid een saa veldiger Første paa Jorden/ som haffuer effter saadan stor victoria oc seier naadeligere hādelet med sine Fiender/ siiden att the haffde giffuet seg oc vore offuerundne / end thenne Julius Cæsar giorde / hand haffuer ingen mand beuist nogen vrede/wthan aleniste i marcken/nar hand skulle verge seg / Endoch att Marius oc Sylla haffde tiforn stetze for hans skyld ladet i hiel

Julij mildhed emod sine Fiender.

slaget mange til Rom effter deris eigen vilie oc i fredelig tiid / Saadan stycke haffde Julius aldeles intett bedreffuit / Item / alle de Herrer aff Rom som haffde verit hoff Pompeio / lod hand naadeligen komme igen oc tog inthett fraa thennom / hand haffuer ocsaa viseligen atter beskicket oc ordineret dett Romiske regimente dom oc rett / oc lod dett aluarligen holle ved macht / Ligeruist som mand seher att ebland oprør bliffuer altiid dom / rett oc all erlig god skick oc tucht forstøret. Alt saaledes vor Julius een aff de loff ligste Heldt oc Heroas / huilcke Gud haffde sønderligen begaffuit med stor visdom oc døydelighedt til att begynde oc beskicke store mechtige regimente / Ellers haffde dett icke verit mugeligt / Att der kunde lenge bleffuit friid effter Julij død / Fordi att der vor da aldeles inthet hoffuit i dett gantske Riige / oc ingen mand / som haffde nogen ansehen macht eller mindighed / til att kunde veldeligen opholle oc beuare friid oc roligt regimente / fordi att der hører stor macht til att vnderholle friid. Derfore sagde Julius selff / Att for sin eigen skyld / haffde hand ingen sorg for sit liiff / Men for dett Riige / vor dett icke god att hand fiølde aff.

Dett wansehendes haffue nogen mørdere hannom skendeligen i hiel stunget / oc
Cassius. Cassius begynte dette spiel / aleniste for had

skyld /

ſkyld / fordi Cæſar icke indgaff hannom de
Land ſom hand gerne ville hafft / Brutus Brutus.
vor een hefftig mand oc lod ſeg bewege til
denne ſag vnder dette ſken / Att dett ſkulle
vere dett rad werhligt til Rom / att haffue
eller lyde nogen Herre offuer thennom. Item
att Cæſar ſkulle vere een tyrann / oc dett vo-
re loff ligt att i hiel ſla Tyranner / Med ſaa-
dan ſkinnende argumenta / ſom pleyge offte
att bedrage vnge oc wforfarne mend i ſo-
danne ſager / vor Brutus opuecht til denne
ſag oc werhlige forbund att ſla Cæſarem i
hiel. Fordi att Caſſius haffde inthet kundet
bedreffuit i denne ſag for wthan hannom.
Dette er Summa aff den rette Hiſtoria i
denne handel / Men Gud haffuer ocſaa
ſtrax heffnet denne gerning / fordi att alle de
Julium haffue i hiel ſtunget ere ocſaa korte-
ligen der effter bliffue i hiel ſtungne / Oc Cæ-
ſar vor 56. aar gammel da hand er omkom-
men / oc haffuer regeret i 5. aar / huilcke aar
mand begynder fraa den tiid hand bleff
Conſul / oc anheffuede den Krig med Pom-
peio.

Dette er begyndelſen til den Romiſ-
ſke Monarchi / huilcken Gud haffuer forſkre-
ckeligen bemalet wdi Daniel oc der til kiende
giffuit / Att thenne Monarchi ſkal faſt hor-
deligere vndertrøcke verden / end de andre
ſom vore tilforn / Item / att Chriſtus ſkulle

Denne Romiske Monarchi skal vere den siiste.

komme i denne Monarchi oc att hun skal vere den siiste Monarchi / oc herfore haffuer Gud besønderligen dette altsammenss obenbaret oc giffuit oss til kiende i saa lang tiid til forn/ til een vnderuisning att bestercke vor hellige tro her med / Att wi skulle visseligen vide/ paa huad tiid Christus skulle komme / oc att mand skal vide/att verden skal icke saa bliffue euig stoendes / Men att Gud vil lade verden forgonge oc straffe de wgudelige med euigt pine / oc anrichte the Gud frøchtige dett euige liiff / Jeg tror ocsaa att de sprock Sibylle oc andre oracula / hues wi haffue mange (huilcke til kiende giffue att dett Romiske Riige skal altiid bliffue/ ligeruist som Virgilius siger/Imperium sine fine dedi) ere komne her wtaff / fordi att schrifften beuiser att dett Romiske Riige skal vere den siiste Monarchi paa Jorden/oc at denne Monarchi skal noget falle/oc endoch skal der en part bliffue i sin macht / wti huilcken dett Keiserlige naffn oc Keiserlig høghedt skal vere oc bliffue til verdens ende/Dette skal mand lere oc vide / att dette Keiserdomme kand ingen omstøde eller ødelegge/ Ligeruist som wi ocsaa maa sehe klarligen wti alle Historier / Fordi at siiden den første tiid/att denne Keiserlig høghedt er kommen til de Tyske Førster/da haffuer dett Riige hafft oc liidt stor anfechting oc offuerfald / oc er offte bliffuet møgit suagt / Doch haffuer dett ingen kun-

det omstøde eller ødelegge/ Men dett er stedze bleffuet / oc haffuer altiid kommet seg vel igen/ oc vndertiiden hafft suage/ vndertiiden mechtige Keisere. Dette er saare nøtteligt att mercke ebland de Historier / til att betrachte Guds villie her wti.

Augustus.

Effter Julij død bleffue till Rom store larom oc oprør/ Men Cicero rade til friid/ i saa mode/ at Julij anhengere skulle intet offuervold ydermere ske/ oc att de andre som haffde Julium i hiel stunget / skulle vere secker / oc all wenighedt oc wret som vor emellom begge parter/ skulle paa een tiid aff stilles/ Ligeruist som Thrasibulus fordom tiid giorde enighed til Athen/ huilcket mand kaller Amnistian (Iniuriarum obliuio) dett er / Naar att begge parter skal liide oc til giffue alt hues tilforn giort er/ oc ingen mand ydermere den anden skade eller feyde. Dette rad Ciceronis vor viseligen oc nøtteligen betenckt / Men dett haffde ingen framgong/ Fordi att da ville huer rade seg selff oc vere sin eigen Herre / Saaledes kunde dett icke anderledes ske/ eend att der skulle bliffue partier / Dett radt drog Octauium Augustum til seg emod Antonium/ som lagde seg effter att bliffue Herre / Men dett kriiges Folck giorde forbund

Ciceronis radt.

Amnistia.

Octauius Augustus bleff vdkoret emod Antonium

bund emod radett oc lode sla mange store Herrer i hiel / elband huilcke Cicero bleff oc i hiel slagen / Men paa det sitste er thet rige bleffuit hoss Octauio Augusto / hand vor Julio foruand i saa mode.

Cicero bleff i hiel slagen.

Julia vor Julij søster. | Accius Balbus hindes mand.

Accia vor Balbi oc Juliæ Dotter / hun haffde Octauium.

Octauius Augustus / vor Octauij oc Acciæ Søn.

Oc Julius haffde denne Octauium Augustum Adopteret oc wdualt til sin negste effter komere i Riget / derfore haffde hand ocsaa dette naffn Cæsar / oc derfore er ocsaa dette naffn bleffuit stetze hoss de effter kommede Keisere / ligeruist som de vore alle med deris rette successio indgiffne i det slecht Cæsarũ / huilcket mand haffuer ocsaa med dett første hollet / att de successores skulle bliffue adopterede eller ocsaa retteligen wdualde / Oc vor dett naffn Cæsar icke Første tiid giffuit thenne Julio paa Rigens vegne / Men mange i hanss slecht haffde tilforn dette bynaffn. Oc schriffue de gamble gode Grammatici att Cæsar kommer aff dette ord Cæsaries / oc bemercker ett stort herligt har / Her wtaff haffuer

Augustus vor Adopteret.

Hvorfore att alle Keisere kalles Cæsares Augusti.

mand giffuit de Juliis dette bynaffn/att vnder tiden haffuer der een verit ebland den slecht som haffuer hafft ett stort herligt har. Cesar vnde

Men dette tilnaffn Augustus haffuer dett radt giffuit Octauio for hanss løckfalighedt skyld / fordi Augustus kommer aff dett ord Augurium oc bemercker løckfalig huilcken Gud løckfalig gør med løckelige tegen / Saaledes er ocsaa dette møgit herligt att mand kaller den høgeste Potentat paa Jorden Augustum / til kiende giffuendes att Gud er hoss all øffrighedt oc att all øffrighedt er Guds gaffue oc Guds verck. Augustus.

Thenne Augustus haffuer regeret 56. aar / Doch haffuer hand icke allene regeret i de Første 12. aar / Men i de efftterfolgende aar alle haffuer hand ene regeret/ fordi hand kom vng til regimentet / da hand vor icke eldre end 19. aar / bleff hand Consul / fordi hand hiølt seg til dett Romiske Radt med dett Første / oc dett Radt sette hannom fram emod Antonium / Men dett Krigs Folck vor icke vel til friids her med/ oc giorde forbund emod dett Radt oc dett Rads anhengere / Dette Freundtskab kunde icke saaledes lenge bliffue staendes / derfore motte Augustus strax slaa emod denne

for-

forbund oc hanss eigne med regenter som vore hannom emod/alt saaledes er hand alene kommet til Riiget / Oc siden att hand haffde alle vegne giordt friidt / haffuer hand møgit løffligen oc vel regeret/oc dett gantzske Riige med god ordinantz dom oc rett alsaa herligen beskicket/ Att hand haffuer selffuer sagt / Att om saadan ordinantz bleffue hollen / da motte dett Riige bliffue stoendes euindeligen / oc denne Augustus er beregnet een ebland de aller viseste oc frommeste Førster.

Den tredie bog wti huilcken den tiid fraa Christi fødsel er beregnet.

IEg haffuer i begyndelsen i denne Bog parteret oc skifft denne gantzske Chronica oc verdenss tiid i tre parter/ effter dett sprock Heliæ / paa dett mand kunde dess letteligere mercke de aller største foruandeling i verdē / oc den rette skick oc ordo wti alle aar / oc att mand kunde vide/Att wi ere icke langt fra verdenss ende/Nu haffuer ieg her i denne Chronica beschriffuit hart ved 4000. aar/ oc Christus er fødder rett paa den samme tiid/ligeruist som dett sprock denne høge Prophetes Heliæ lyder/

der / Derfore vil ieg nu begynde den tredie Bog / om dett tredie stycke aff dett sprock Heliæ / wdaff huilcket mand kand herligen sehe/ att denn Prophet haffuer den rette tiid berammet / Fordi att Christus vor frelsere HERRE oc Gud / er fødder aff Maria den rene Jomfru.

Jdett 42. aar/ vnder Augusti regimente.

Jdett 3944. aar / effter verdenss begyndelse.

Naar Christus er fødder.

Nu feiler nogit i fire tusind aar/ Men den Prophete haffuer der hoss giffuit til kiende/att Gud ville komme nogit tilforn oc skal haste emod endē/Huad ythermere giørss behoff at vide om Christi fødsel / finder mād i dett hellige Euangelio/ Den tiid naar hand er pindt oc opstonden/ oc huorledes at Christus haffuer ladet sit hellige Euangelium wdgonge til verden / oc sin hellige Kircke plantet oc anrichtet i den gantzske verden / vil ieg her effter sette.

Om de Tyske.

VTi thenne Augusti tiid haffue de Romiske først anfallet dett Tyskeland / oc haffuer Tiberius oc hanss broder Drusus leget i offuer

Her bleff Tyskland först offuerfallet med kriig.

i offuerlanden oc haffue indtaget the grentze omkring Rhetis oc Vindelicis / de haffue doch icke aldeles kundet vndertuinget the Land til vnderdanighet. Rheti ere the Erschlender / Tyrol ind til Pregentz kempten oc her neder til Norlingen / huor som thet naffn er end nu bleffuit oc kalles Ries. Vindelici ere the Auspurger oc Betern. Drusus er kommen neder til Mentz oc haffuer icke langt ther fraa lidit nogen skade oc er død ther aff.

Tiberius. Drusus. Rhetia Vindeliti.

Ther nest haffue the Romiske bestercket seg til Coln oc anfallet Vestphalen oc Saxen / Nu vor ther een Hertug i Saxen ved naffn Herman / de Historici kalle hannom Arminium een Første til Cheruscis / The Cherusci ere visseligen the Hartzlender her neder med Veser ind til Bremen / oc ieg achter att thett ord Cherusci er det nu kalles Hertzische. Thenne Arminius offuerfiøld the Romiske oc slog thennom ved 21. tusind / oc der til een stor hob aff theris forbund som vor med thennom / Thenne Romiske Høffuitzman Quintilius Varus stack seg sielff. Huor det Sloug er skedt / finder man aldelis hoss tacito / som er emellom Lip oc Embs / dett er neden for Cassel icke langt fraa Padeborn / Fordi att Tacitus skriffuer alt saa. *Quantumq; Amisiam & Luppiam amnes inter, uastatum haud procul*

Cherusci. Arminius. Quintilius.

Teuto-

Teutoburgiensi saltu, in quo reliqui Vari legionum, cæq; insepultæ dicebantur. Oc haffuer thenne nederlag giort icke mindre forskrecklse til Rom end paa den tiid att the Cimbri vore dragne til Italien / Fordi mand frøchtede / att Arminius skulle tha anfallet thet Romiske Riige med all macht / oc faret emod Rom / Augustus vor i saadan angst att han alle vegne bestillede oc paa bodt att man skulle siide i røstning / oc hand røbte med gredende klage / Quintili redde legiones / Men ther effter att Arminius haffde voddreffuit the Romiske aff Saxen / tha haffue the Romiske practiceret / att Arminij omligendes naboer skulle fonge hannom nogit att skaffe / oc dette vore de Schuober som paa den tiid vare besidendes hoss den flod Elffuen oc de Bhemer. Arminius sloug desse alle sammens oc indtog deris Land / Saaledes haffuer Arminius inde hafft Westphalen / den Hartz / Saxen / Marck / Missen oc Behmen / oc haffuer regeret 12. aar oc er paa det siiste omkommen med forrederi aff hans eigne Venner / Dette er noch sagt om den tiid Augusti.

Tiberius den tredie Keiser.

Anno Mundi 3960.
Anno Romæ 769.
Anno Christi 16.

ENdoch att ther haffuer verit mange lofflige Keiser effter Augusto/ Fordi att saa lenge Gud opholder nogit embede oc Regimente/ Saa giffuer han oc der til dugelige Regenter/ Mand finder doch mange onde oc vgudelige Herrer ther hoff/ som haffue oc regeret/ Att een lofflig Mand haffuer sagt/ att mand kunde paa en ring vdgraffue alle fromme Herres Voben/ Nu er thet att ligeuel nøtteligt i the Historier att beskriffue saa vel the onde Regenter som the gode/ paa det mand saaledes kand aff theris straff lere/ att frøchte Guds vrede.

Tiberius. Tiberius var icke Augusti søn/ Men der effter att Augusti naturlige arffuinge vore døde/ haffuer Augustus thenne Tiberium adopteret oc selff vdkoret/ Fordi hand vor Liuiæ søn/ huilcken Augustus haffde nu taget til echte/ oc hannom haffde Augustus altiidt bruget for een Høffuitzmand/ fordi han vor een god kriger. Thenne Tiberius vor then første Keiser/huilcken det Romiske Rad haffue suoret huldskab/ oc haffuer regeret 23. aar.

Wti thet

Vti thet 15. aar Tiberij vor Chriſtus vor frelſere 30. aar gammel / oc bleff i det aar døpt aff Johanne Baptiſta oc begynte att predige ſit hellige Euangelium / bote oc ſyndernis forladelſe oc det euige liff / oc dette vor i det 3975. aar effter Verdens begyndelſe.

Naar Chriſtus er døbt.

Det 340. aar effter Alexandri Monarchie begyndelſe / leg nu de andre 145. aar her til fraa Alxandro / oc ind til det andre aar Longimani / Saa haffuer du 485. aar / det er de 69. vger / om huilcke Daniel haffuer beſkreffuit / ligeruiſt ſom tilforn er ythermere her om thalet.

J det 18. aar Tiberij er Chriſtus vor frelſere korſfeſt / død oc atter igen opſtonden tredie dag aff døde / oc haffuer effter ſin opſtondelſe giffuit ſine Apoſtle befalning att predige thet hellige Euangelium offuer then gantzſke verden / Thenne theris befalning haffue the Apoſtle begynt att fuldkomme ſtrax om Pindetzdag / den tiid the haffde fonget then helligaand / oc Chriſtus vor tilforn ſkendbarligen opfaren til himmelen.

Naar Chriſtus er Korſfeſt.

Her begyndes then hellige Chriſtelige Kircke.

Saaledes haffuer mand nu Guds ord oc det Geſtlige Rige / then hellige Kircke oc Chriſtenheden att ſøge oc finde icke aleniſte ebland thet Jødiſke folck / Men omkring all Verden / huor ſom Apoſtlernes predigen

Huor d'n hellige Kircke ſkal findes.

oc lerdom er gögen oc deris ſchrifft befindes oc bruges/ Fordi att Gud haffuer oſſ til ſagt att hand vil bethe ſin naade/ oc hinde wdele ebland ſyndige menniſke formedelſt ſodan predigen oc hellige Euangelium / Derfore kand det icke andet vere/end huor ſom Guds ord prediges / der findes jo nogre ſom høre til Chriſti Rüge / wti huilcke Chriſtus bor / vercker oc bether ſin naade/ ſom hand ſiger / Jeg vil vere hoſſ eder til verdens ende/ Denne HERRE Chriſto vor frelſere oc ſaalig gørere vere loff / ehre oc prüſſ oc tackſigelſe nu oc til euig tiid/Amen.

Den hellige Kirckes for fölgelſe ſker i tuende mode.

Nu vil jeg framdeles til kiende giffue huorledes att Chriſtenheden haffuer hafft oc liidit hord modſtand oc offuerfald / bode med verſelig oc legomlich forfølgelſe / Oc ſaa aff Ketteren allermeſt/ huilcke altiid haffue jammerligen forſtøret den hellige Kirckes enighedt/ſaa hon haffuer der offuer fonget faſt ſtøre ſkade oc er bleffuen der fore faſt mehre forachtet / end formedelſt legomlig forfølgelſe aff verdſlige Tyranner.

S. Steffen er ſtent oc S. Pouil om vendt.

Wti dett 19. aar Tyberij er Sancte Staffen den første martir bleffuen ſtendt i hiel effter Chriſti opſtondelſe / oc i dett ſamme aar er Sancte Pouel vorden om vendt til den Chriſtelige tro.

Anno

Anno Mundi 3983.
Anno Romæ 792.
Anno Christi 39.

CAius Caligula then fierde Keisere / haffuer regeret 3. aar/ 10. Monader / oc vor ett bistert menniske oc haffuer belegert alle sine søstre / paa dett siiste bleff hand i hiel stungen aff sin eigen Høffuitzmand / Denne Caligula lod opsette sitt billede til Jerusalem/ at mand skulle dett tilbede / ligeruist som Daniel haffde spoot / Att naar de Jøder vorde att sehe een Affgud opreist i deris Tempel/da skulle dett icke vere langt til enden. C. Caligula.

Anno Mundi 3987.
Anno Romæ 796.
Anno Christi 43.

CLAudius den femte Keiser/haffuer regeret 13. aar/9. Monader/er forgiffuen med gifft. Wti det andre aar Claudi er S. Peder Apostel kommen til Rom/ huilcken tilforn haffde nogre aar prediget til Antiochia. Oc her settes den Romiske Kirckes første begyndelse. Claudius. S. Peder til Rom.

J dett 44. aar effter Chriſti fødſel.

Her begindes den Romiſke Kircke.

J dett 3988. aar effter verdens begyndelſe.

J dett 797. aar effter att Rom vor bygt.

Anno Mundi	4000.
Anno Romæ	809.
Anno Chriſti	56.

Nero nequam.

NEro den ſiette Keiſer

regerede 14. aar / Hiølt ſeg loffligen i de Førſte 5. aar/der effter brugede hand alle wdygt oc tyrannij / hand ihiel ſloug ſin Moder /oc ſin Huſtru/oc mange drebelige Mend/Senecam oc andre/Paa dett ſiiſte ere hanſſ Høffuitzmend hannom fra falne/oc dett Romiſke Radt lod ſøge effter hannom / Att mand ſkulle hudſtruget hannom til døde vnder Galgen / Derfore ſtack hand ſeg ſelff i hiel/ for end de Riddere ſom ſøgte effter hannom / kunde finde hannom/der hand vor 32. aar gammel. Oc nu er dett Riige aldeles bort kommet fraa de effter kommere oc foruandte Auguſti oc Liuiæ.

S. Peder korſſ feſt til Rom/ oc S. Pouel halſſ huggen.

Wti Neronis tiid er S. Peder Apoſtel korsfeſt til Rom / Effter hannom er Linus bleffuen Paffue/oc S. Pouel halſſ hugen/Oc bereg-

beregner mand S. Pouels tiid/at hand haff-uer prediget ved 54. aar. Linus bleff paff-ue.

Paa den tiid Neronis haffuer mand se-het et Cometa i 6. Monader/saa lenge ston-de sielden de Cometer. Tilforn vnder Clau-dio haffuer mand oc sehet een Cometa oc tre soler/ Huilcke for wthan tuil haffue betydt / at tre Herrer skulle korteligen der effter slaes om dett Keiserdømme/ Saa tror ieg att den store Comet haffuer icke aleniste betydt desse oprør / Men ocsaa den store forwandtling som skede der effter i dett gantzske Romiske Riige / oc besønderlige den ynckelige vnder-gong som de Jøder finge oc dett Jødiske Riige.

Sergius Galba/Otho oc Vitellius.

Desse tre ville verit Keise-re effter Neronis død / Men Otho lod i hiel stiunge Galbam til Rom / Siden haffuer Vitellius ladet gi-ort seg til Keisere i Tyskland/ oc skickede een hob til Italien/Otho drog hannom emod oc giorde 4. smaa slaug med hannom / tre gon-ge vandt hand / men i dett fierde slaug/bleff hanss Folck slaget/Oc endoch att møgit folck droch hannom til honde / da ville hand doch icke lenger føre krüg/oc sagde/ att hand ville fast mehre achte den menige friid / end sitt

Vespasianus bleff Keiser.

eiget liff oc erhe/ alt saaledes stack hand seg selff i hiel i thenne fierde Monat effter Galbæ død/ wti medel tid bleff Vespasianus vdvald Keiser i Orient aff sit eiget krigsfolck/ hand sende en Herr til Italien/ oc lod thiel slaa Vitellij selskab/ Siden bleffue ther stor alarom oc oprør til Rom / oc Vitellius vor fongen oc martyrizeret / oc slebet omkring Rom i mul oc skarn / oc paa det siiste døde oc fick sin fortiente løn/ Fordi hand vor ocsaa ett bistert bestia/ dette vor thet første oprør som haffuer seg begiffuit til Rom formedelst then Keiserlige vduelgelse / effter Augusto.

Anno Mundi	4016.
Anno Romæ	825.
Anno Christi	72.

VESpasianus den siuende Keisere regerede 9. aar/ Oc er nu atter en viiss oc lofflig Første kommet til Regimentet igen / huilcken nu haffuer til Rom atter beskicket tucht/loug/ oc rett/ oc al god skick/ i den sted som Calligula / Claudius oc Nero haffde tilforn icke alenniste tilstedt all wtucht oc tyranni aff andre/ Men haffue selffue indført oc bruget saadant offuer alle mode/hand haffuer ocsaa

ladet thet Riige beſørget med all god forradt oc forſynlighedt / oc the Land vel beſkicket med hielp oc fetalge/ hand haffuer oc til Rom ſtifftet ſtipendium oc ſold til de Medicis oc andre Leſemeſtere ſom tha lerde Bogelige konſter til Rom.

Den ſiiſte forſtøring Hieruſalem.

I Det andet aar Veſpaſiani haffuer Titus Veſpaſiani Søn belagt den Stad Hieruſalem/om Paſken Menſe Aprili / oc ſiiden vandt Staden oc lodt vorbrende hannom menſe Septembri/ wti medel tiid vor ſaadan jammer i Staden aff Hunger/ oprør oc mord/ att man aldrig haffuer hørdt ſaadant om nogen Stad paa Jorden/Moderen haffuer koget ſine eigne børn / oc endoch er the hinde ſiden fraa tagne aff det kriigsfolck oc opedne / ſaa att Moderen motte ſiiden dø ther offuer aff hunger/ mange haffue ſtunget thennom ſelffue i hiel. Joſephus ſkriffuer att ther vor til Hieruſalem 10. ſind hundret tuſid Menniſke/ fordi att mange Jøder komme didt om Paſke tiid/ ocſaa haffde det Lands Indbyggere giffuit ſeg der ind aff thet gantzſke Jøde landt med denne fortrøſtning/at de ſkulle der bliffue ſecker oc fri

Titus belagde Hieruſalem.

Then ſtor ynck til Hieruſalem.

i saadan en stor oc fast Stad/ Oc thenne stor forsamling er meste parten omkommen aff hunger/ pestilentie oc suerd. Titus haffuer sendt 16. tusind Jøder til Alexandria / der att arbeide oc trele som fongne mennisske / 2. tusind forde han med seg til triumph oc lod bestier riffue thennom i hiel wti spil. In summa mand kan then store jammer oc ynck icke fuld sige / fordi att Gud haffuer ther wti fore giffuit verden ett sønderligt exempel/ wtaff huilcket wi skulle lere oc vide hans store vrede oc heffn offuer alle wgudelige mennisker/ oc sandeligen dette maa vere ett steen oc iern hierte / som icke forskrecker seg for saadane gruelige exempel/ oc besonderlige skulle wi Christne her betencke/ att efftherdi Gud haffuer icke forskonet oc sparet dette Jsraelitske folck/ huilcket hand haffuer kallet sit eiget folck/ oc er begynt oc opkommet aff høge hellige Forfedre/ Saa vil han ocsaa / oc skal fast mindre skone oss Hedninger/ Gud haffuer doch fore giffuit oss i dete exempel sin store naade oc miskund/ Att wi nu ere visse / siiden att thet Jødiske Regimente er saa aldelis vdrot oc fortilget/ Att wi Hedninger er io nu visseligen Guds folck/ alle wi oc the som troo sandeligen paa Christum.

Gud straffer synden i trende mode.

Et forskreckelig exempel om Guds store vrede.

Oc er thenne forstøring skedt til Hierusalem i det andet aar Vespasiani/ det er/

I det

J dett 74. aar effter Christi Fødsel.

J dett 40. aar effter Christi pine.

J dett 4018. aar effter Verdens begyndelse / oc haffuer dette Tempel verit stoendes fra det andre aar Longimani 526. aar.

Tha vore oc mange forskreckelige tegen skede effter huor anden til Hierusalem for end thenne forstøring kom / huilcke her vore forlangt att opregne/Offuer det Tempel haffuer mand sehet ett brendende suerd stoendes ett gantzsk aar om kring. Dette setter ieg alenište herfore / Att man skal icke forachte Guds tegen/ Men ther aff lere att de bemercke oc betyde Guds vrede / oc paaminde oss oc att vare/ att wi skulle rette oc bedre oss / att saadan straff oc Guds vrede kunde oss fraa vendes/ellers oc bliffue mildere/ligeruist som Gud naadeligen aff vende then straff Niniuæ. Ett gloendes suerd.

Anno Mundi	4025.
Anno Romæ	834.
Anno Christi	81.

TJTus den ottende

Keisere regerede i 2. aar/vor Vespasiani søn/ begaffuit med al Førstelig

 dygd

Titi Vespasiani fromhedt oc dygd.

dygd oc skickelighedt / Derfore er hand høgt pryset i alle Historier/ oc kalles Amor et delitiæ generis humani / Nogre som practicerede emod hannom oc lagede seg effter att ville vere Keisere/ haffuer hand venligen att varet att de ville offuergiffue sodan deris fram sett/ Fordi att sodan practiceren kunde intett hielpe dennom oc sagde att det vor Guds gaffue/huem Gud vndte att vere Keisere den bleffue/ ytthermere haffuer hand inthet giort dennom / Titus døde / som nogre mene/med gifft forgiffuen.

Effter Lini død bleff den tredie Paffue Anacletus.

Anno Mundi	4027.
Anno Romæ	836.
Anno Christi	83.

Domiciani wdygt.

Domicianus den 9.

Keisere / Titi Broder / regeret 15. aar / hand førde krig emod Tyskland/oc besonderligen emod de Catten/ huilcke mand nu kaller Hessen/Til Rom haffuer hand bruget nogen wdygd oc tyranni / derfore er hand paa dett siiste i hiel stungen / hand haffuer de Phylosophos oc Mathematicos foriaget aff Rom/ haffuer oc de Christne lader forfølge oc martirizere lige som Nero giorde.

Catti. Hessi.

Effter

Effter Anacleto vor den 4 Paffue Clemens den første aff dette naffn.

Anno Mundi 4043.

Anno Romæ 852.

Anno Christi 99.

Nerua den X. Keisere/regeret 1. aar/ 4. Monader/ hand haffuer adopteret Traianum / huilcken daa vor paa den tid Høffuitzmand i Tyskland til Colne / Nerua døde / da hand vor 68. aar gammel. Nerua.

Anno Mundi 4044.

Anno Romæ 853.

Anno Christi 100.

Traianus den elffte Keiser/ regerede 19. aar/ 6. Monader / hand vor den Første fremmede Keisere/ icke fød i Italien/ men i Hispanien/ oc er hanss fromhedt saa høgt priset/ Att altidt siden / saa offte mand haffuer wduolt nogen Keisere/ da haffuer mand ønskedt/ Att hand skulle bliffue saa løckfalig som Augustus oc saa from oc god som Traianus. Naar hand ordineret een Marskalck / gaff hand hannom

Traianus vor from oc god.

Traiani ord naar hand beskickede nogen Marskalck.

hannom dett suerd i handen med sodanne ord/dette suerd skalthu føre emod mine fiender huor som ieg haffuer een rett sag / Men huor ieg gør wret/ daa førd dett suerd emod meg . Dett Romiske Rige haffuer i hanss tiidt verit aller størst/ocsaa vor ingen Keisere kommen saa langt i Orient som hand / J Tyskland oc vngeren haffuer hand førdt store krug .

Johannes er igen komme aff Pathmos.

Vnder hannom er Sanctus Johannes den Apostel / huilcken Domicianus haffde fortaget/ atter kommen til Epheso igen aff den Insel Pathmos / Her vtaff følger / att Johannes haffde prediget mehr eend 60. aar / J denne longe tiid haffuer hand sehet møgen ynckelighedt / bode att Jerusalem hanss federne Land vor vndergonge / Item/ att hand haffde saa møgen stor stridt med saa mange Kettere. Mand schriffuer/at hand vor een tiid kommen i et Bad/der fand hand Cerinthum den Kettere/ oc haffde da siit selskab der omkring seg/oc disputeret ebland dennom hefftеligen oc bespottede Christum/ att hand skulle icke vere Gud / Da stod Johannes op oc sagde til sine Venner/som saade hoss hannom/att de skulle gonge vd/ Gud ville gøre ende med denne bespottere / strax effter ath Johannes vor vdkommen / fiøld dett Huss neder/oc sloug Cerinthum oc hanss Selskab til døde / J dette Exempel maa mand

Exempel om Guds heffnoffuer Guds bespottere.

mand sehe/ Huorledes Gud beuiser seg emod dennom som hanss naffn laste oc skende.

Effter Clemente bleff den 5. Paffue Euaristus.

Effter Euaristo bleff den 6. Paffue Alexander den Første med dett naffn.

Vnder Traiano ere oc mange Christne formartert / Men siden paa lagde hand / att mand skulle icke offuerfalle dennom eller føre for dom / wdan saa skede att de bleffue obenbarlige anklagede/ da skulle de straffes/ oc dette skede for Plinij bøn skyld. Traianus døde aff blod sott.

De Christnes forfølgelse vnder Traiano.

Anno Mundi	4054.
Anno Romæ	873.
Anno Christi	120.

HAdrianus den XII.

Keisere/regerede 20. aar/vor adopteret aff Traiano / oc haffuer verit een viss Første som icke søgte krig (ligeruist som Traianus) men frid huor hand kunde frid beholle / Paa dett hand skulle atter saaledes kōme det Rige til god skick oc ordinātz huilcket hand ocsaa loff ligen oc herligen giorde / Saa

Adrianus Astronomus.

Saa att effter Augusto haffuer ther ingen Keiser verit det Rige nøtteligere/ end thenne/hand haffuer oc selff verit altsaa lerd wdi Astronomia/ att hand giorde selff en Prognosticon i alle aar/ The wlerde Professores haffuer han affsett doch besorget thennom/ oc andre dugelige anammet oc indsett i deres sted/oc han anrichtede herlige Bibliothecas.

The Jøder sette seg op igen.

Wti hans tiid begynte de Jøder at sette seg op igen/ oc giorde thennom en Messiam / Men Adrianus sloug thennom / doch med stor møde / Siiden befalede han atter at opbygge Hierusalem oc kallede thet effter sit naffn Eliam.

Adriani mildhed emod the Christne.

The Christne vore hordeligen plagede oc martyrizeret wti denn Adriani tiid / Derfore haffue tha nogre lerde Christne skriffuit til Keiseren/ hues Bøger wi end nu haffue/ wdaff huilcket Keiseren bleff rørdt oc beueget til mildhedt/oc lod forskaffe oc vdrobe att the Christne skulle icke ythermere bliffue offuerfaldne paa Religionenss vegne.

Effter Alexandro bleff then 7. Paffue Xystus then første aff thet naffn.

Effter Xysto bleff then 8. Paffue Telesphorus / om hannom skriffuer man att han haffuer beskicket the 40. dages faste att holles for Paschen.

Anno

Anno Christi 140.

ANtoninus Pius den 13. Keiser er adopteret aff Adriano / haffuer regeret 23. aar / vor en from oc fridsommelig Første / oc haffuer offte sagt / Att thet vor en Keiser fast loffliger att beholle en Borger i liffue / end tusind Fiender i hiel slaagne. Antoninus Pius.

Effter Thelesphoro bleff then 9. Paffue Hyginius. Effter Hyginio vor Pius then 10. Paffue. Effter Pio bleff den 11. Paffue Anicetus.

Anno Christi 163.

MArcus Antoninus Philosophus den 14. Keiser regerede 18. aar thenne giorde sin Broder Lucium Verum til Keiser med seg / Saaledes vore tuende Keiser tilsammenff paa den tiid med thet første / Men Verus leffde icke lenge i Regimentet / Marcus vor from oc lerder / oc haffuer førdt krig i Tyskland med thennom aff Morauia / Slesia oc Venden / hand giorde mange herlige leges / huilcke man end nu bruger / oc ere beskreffne in pandectis / hand haffuer oc skriffuit Bøger huilcke ieg haffuer sehet. Marcus Antoninus Lucius Verus.

Vti thenne Marci Antonini tiid haffuer Pto-

Ptolemeus Astronomus.

uer Ptolemeus Astronomus leffuit/ huilcken jeg maa vel tilbørligen her beneffne / Fordi att Gud haffuer aldeles vnderholler thenne høge konst Astronomiam formedelst thenne ene Mand Ptolemeum ind til vor tid/ hand haffuer doch icke verit Koning/fordi att ther vor inge Konger paa den tid i Egypten/ellers vor hand en mechtig Philosophus til Alexandria wti Egypten / Fordi att Gud haffde sønderligen begaffuit Egypten med thenne konst/ oc hun er stedtze bleffuen der i landet fraa Josephs tid oc ind til thenne Ptolemeum/ det er ved 2000. aar. Fordi att Alexander oc ther nest the Romiske haffue møgit erhet thenne Land Egypten for desse konster skyld/ oc ville icke forstøre theris Scholer/ the haffue ocsaa giort stor bekostning der paa/ att vnderholde saadane Bogelige konster der i Landet. Men siden att the Romiske haffue forloret Egypten / oc Mahomet haffuer thet Land saa skendeligen forderffuit oc ynckeligen forstøret/ Saa bleff thenne løfflige gamble Schole ocsaa forstøret oc ødelagt. Men doch paa det att the Konster skulle icke aldeles vndergonge i Verden/haffuer Gud tilforn giffuit thenne høgbegaffuede Mand Ptolemeum/ huilcken tha skulle alle the konster til hobe forsamble oc ordeligen beskriffue / Herfore bør oss alle tilbørligen att tacke Gud/ oc sandeligen her wtaff maa wi sehe / huilcke groffue bestier

I Egypten lerdes besönderligen Mathematica.

Schola Alexandrina.

the Ma-

the Mahometer ere / att the haffue saa plat ødelagt een saadan gammel Schole / som haffuer stondet mehr end 2000. aar / for den nom / oc haffuer altiid verit beuaret oc med stor flijt oppehollet aff alle høge Potentat oc mechtige Førster / wti huilcken Gud haffuer giffuit her paa Jorden all som størst viißhedt / Philosophi oc herlige konster. Mahomet forstørede Egypten oc the herlige konster alle.

Effter Aniceto vor thenne 12. Paffue Soter / hand haffuer ordineret att man skal obenbarligen til sammens giffue Brud oc Brudgamme i Kircken.

Anno Christi 183.

Commodus then 15. Keiser regerede 12. aar / oc haffuer fast verit then andre Nero med grumhedt oc Tyranni. Commodus vor Incommodus.

Effter Soter var then 13. Paffue Eleutherius.

Anno Christi 195.

Elius Pertinax then 16. Keiser / regerede 6. Monader / bleff i hiel stungen aff Juliano / som kiøffte seg det Keiserlige naffn til aff thet Kriigs folck. Elius Pertinax.

Anno Christi 196.

Didius. Julianus.

DIDius Julianus den 17. Keiser / regerede 7. Monader/vor møgit lerd in Jure/oc bleff i hiel stungen aff Seuero.

Anno Christi 196.

Seuerus

SEVerus den 18. Keisere/regerede 18. aar/hand halp dett Rüge atter nogit op igen/ med hanss strenge Regimente oc horde straff / da hand begynte att forfølge de Christne / bleff hand død.

Origenes professor Alexandrie

Effter Eleutherio bleff den 14. Paffue Victor. Effter Victore vor den 15. Paffue Zephyrinus. Wdi denne tiid haffuer Origenes leffuit / oc haffuer lerdt den hellige Schrifft til Alexandria / hanss bøger bleffue siden forbødne/fordi att hand haffuer mange wnøttelige disputationes oc allegorias indførdt / Effter hannom haffuer mand begynt att beblande Philosophiam Aristotelis ebland schrifften/ wtaff huilcket møgit ondt er opkommet i den hellige Kircke/ Fordi att den Phylosophia Platonis / er aldeles een wbe-

wbequemlig oc wbrugelig lerdom/ Irregularis / Men der emod er Aristotelis Philosophia møgit brugelig / regularis / saa att hun er de lerde Christne nyttelig att vide/ om mand hinde retteligen bruger oc forstaer.

Anno Christi 214.

ANtonius Bassianus Caracalla den 19. Keisere/regerede 6. aar/lod i hiel sla sin Broder Gethan/ oc tog sin Steffmoder til echte/hand begerede aff Papiniano Iurisconsulto / att hand skulle vndskylle dett mord som hād giorde sin Broder/oc Papinianus suarede/ Att det vor icke saa lett att vndskylle ett mord / som det vor att gøre / Derfore lod Bassianus stinge denne Papinianum i hiel / Thenne mand vor retteligen verd att hede oc kalles/ een Iurisconsultus / effterdi hand haffde retferdighedt oc redelighedt saa kier/At hād ville fast heller sette sitt liff i fare oc lade slaa seg i hiel / end hand ville vndskylle oc forsuare dett som wret vor oc wredeligt / Strax der effter bleff denne Keiser Bassianus oc i hiel stungen/oc fick saaledes sin rette heffn for sit Tyrannij.

Antonius Bassianus

Papinianus Iurisconsultus.

Exempel om rett Gudsheffn

Effter Zephyrino vor den 16. Paffue Calistus.

Anno Domini 220.

Macrinus MAcrinus den 20. Keiser / haffuer regeret lige med sin Søn Diadumeno 1. aar / oc 2. Monader/de bleffue bode i hiel slagne.

Anno Christi 221.

Varius. VARius Heliogabalus den 21. Keiser/ regerede 4. aar / hand vor en saare skendelig bestia/ oc giorde inthett gott / bleff paa dett süste i hiel stungen.

Anno Christi 225.

Alex. Seuerus. ALExander Seuerus den 22. Keiser / hanß moder hedt Mammea/ regerede 13. aar / Mand schriffuer att hand haffuer verit Bassiani søn /oc er bliffuen Keisere/da hand vor saare vng / wdualt aff dett krigsfolck/ oc Stadfestet aff dett Romiske radt / hand loffues møgit for hanß store fromhedt skyld / hanß besønderligste Radt vor Vlpianus Jurisconsultus ebland all hanß handel/ Hand ville oc ingen mand lade komme alene for seg / wthan denne eneste Vlpianum / Huilcken de krüger haffue saare møgit hadet / fordi att

Vlpianus Jurisconsultus.

Keise-

Keiserē hiølt dennom vnder affue oc tuang / formedelst denne ene mands Radt / Derfore ville de een tid stunget hannom i hiel / oc da er Keiseren sprunget i veigen for hannom / oc haffuer voget syt liff for Vlpiano / oc kastede sin mantel offuer hannom/ paa dett att de krijger skulle sehe/ Att Alexander ville beskytte hannom/Dette er et ret skønt Keisserligt Exempel/ wti huilcket off klarliges giffues til kiende / Att de høge mechtige Førster skulle voge liff oc leffnet til att beskytte loug oc rett. Ett merckeligt Exempel at oss bør att forsuare lou oc rett.

Effter Calisto vor den 17. Paffue Vrbanus den første aff det naffn. Effter Vrbano vor den 18. Paffue Poncianus.

Anno Domini 238.

MAXIMinus then 23. Keiser/ haffuer regeret 3. aar / vor i hanss vngdom een Hyrde i Thracia/ siden bleff hand een Krijger/ oc er saaledes opstiget formedelst hanss legommes store styrcke oc med hanss dristighedt / til saa lenge att hand er paa det siste bleffuen Keisere / Hand haffuer vnder tuinget Tyskland ind til Hartz / oc der offuen fore ind til Francken / Men hand brugede mange Tyrannij / Maximinus.

derfore haffuer det Rad til Rom vdualt an-dre Keisere emod hannom / for huilcken sag the Romiske motte giøre nogre Krig ebland thennom selffue/oc tha bleff then vnge Gor-dianus slougen/ oc then gamble Gordianus hengde seg selff / Paa det siiste bleff Maxi-minus i hiel stungen oc hans søn med han-nom/aff sit eiget Kriigsfolck for Aquileia.

Gordian9

Effter Pontiano vor then 18. Paffue Antherus.

Anno Christi 241.

Gordian9

GORDianus then 24. Keiser haffuer regeret 6. aar/ thenne haffuer det Rad til Rom vdualt liige med Pupieno oc Balbino/emod Maximinum. Pupienus oc Balbinus bleff-ue i hiel stungne til Rom aff theris eigne Kriiger/ den tiid the ville icke tilstede then-nom att bruge theris eigen moduillie oc Ty-ranni / Saaledes er then vnge Gordianus bleffuen alene Keiser/ oc haffuer slauget the Perser wti Orient/ oc indtaget atter nogre Steder til Riget igen / Men den tiid att the Kriiger liide stor hunger/tha giorde the Philippum til Keisere / hand lod i hiel stin-ge Gordianum.

Paa den tiid att Gordianus vor bleffuen Keisere/haffuer ther verit en saa møgit stor Eclipsis i Solen/att mand motte bruge liuss/ saa lenge hun varede. Ther haffue ocsaa verit terremotus/ oc nogre Steder forsuncke.

Eclipsis solis.

Anno Christi 247.

Philippus then 25 Keiser regerede 5. aar/vor fødder i Arabia / oc haffde lenge verit een Høffuitzmand/thenne haffuer ocsaa giort sin søn til Keisere lige med seg. Decius lod stinge thennom bode i hiel/Saadant mord haffue the Keisere bedreffuit offuer huor anden/att thett er stor ynck oc møgit forskreckeligt att lese/ huorledes Gud haffuer saa rumoret ebland the mechtige Herrer.

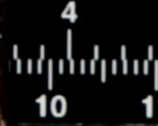
Philippus then förste döpte Keisere.

Anno Mundi	4192.
Anno Christi	248.
Anno Romæ	1000.

Her settes det første tusind aar effter att Rom vor bygt / wti dette aar haffuer mand hollet ludos seculares til Rom med stor Pompa oc triumph.

Effter Anthero vor then 19. Paffue Fabianus/ om hannom skriffuer mand / att

S iiij han

Fabianus Paffue döbte Philippum.

han haffuer døbt den Keiser Philippum / oc skal Philippus vere then første ebland the Keisere/ som haffue anammet then Christelige tro.

Anno Christi 253.

Decius

DEcius then 26.

Keiser/ regerede 2. aar/ vor en viiff Første oc berømpter krijger / hand giorde oc sin søn til Keisere liige med seg/ oc bleffue bode slagne i hiel aff the Gothis / huilcke tha vore indfalne i Thraciam / oc haffde siden vendt seg emod Hungeren. Oc endoch att the Romiske haffue oc nogit tilforn hafft att giøre med the Gothis/ vil ieg doch her først sette begyndelsen til den Historia Gotthorum/ Fordi att the haffue her verit møgit stercke/ ved 3. sind hundret tusind Mand/ oc haffue giort mechtige gerninger oc offueruunde Decium / som vor en rett Heldt oc veldig Riigsman/ Men Gud straffede hannom derfore att hand haffuer forfuldt the Christne/ Fordi hand lod ihiel sla oc martyrizere den Paffue Fabianum / oc Cyprianum wdi Aphrica / oc mange hellige Mend. Herfore ville nu Gud/ att the Gothi oc andre fremmede folck skulle forstøre oc attskillie thet gantzske Romiske Riige / for then store blotstørtning skyld som den tiid skede offuer the Christne/ oc saadant haffuer

Her begyndes Historia Gotthorum.

Exempel om ret Guds heffn.

Cyprianus Martyr oc Fabianus.

Sybilla

Sybilla spodt tilforn / Ocsaa er oss dette clarligen in Apocalipsi til kiende giffuit.

Effter Fabiano vor then 20. Paffue Cornelius / hand haffuer fordømpt det Ketteri Nouati / som lerde wretteligen om Penitentz oc Bod / Att om nogen Christen fiøle i synden effter doben / tha kunde han icke bliffue salig eller rette seg igen / oc haffuer met saadan wret lerdom bedraget mange Menniske oc kommet thennom i fortuilelse / oc atskildt then hellige Kirckes enighedt. Nouati Ketteri er fordömpt.

Anno Christi 255.

VIbius Gallus then 27. Keiser / haffuer regeret 2. aar / lige med sin søn Volusiano / Fordi att strax Decius vor slagen / haffue the kriiger vdualt thenne Gallum til Keiseren / oc selffue stunge the hannom süden i hiel oc hans søn med hannom. Vibius Gallus.

Effter Cornelio vor then 21. Paffue Lucius.

Anno Christi 257.

VALERianus then 25. Keiser regerede 6. aar / bleff vdualt til Keisere aff thet Kriigsfolck i Offuerlanden oc stadtfestet aff thet Romi- Valerianus.

Romiske radt / fordi hand vor een rett eddel Romere / oc haffde vel hollet seg i Tyskland oc beuist der stor mandom / paa dett siiste haffuer den Koning Persarum Sapores fonget hannom oc hollet i stor treldom / Fordi samme Koning vor een stolt oc homodig Barbarus /. Saa att den fongede Keisere motte neder ligge paa Jorden for hannom oc vere hans fode skamel / oc naar hand ville stige til sin hest/daa stod Sapores paa hanss rygge/ Men Sapores bleff atter straffet aff Odenato den Romiske Høffuitzmand.

Sapores rex Persarum / een homodig Mand.

nota bene

Odenatus

Galienus.

Gallienus Valeriani søn den 29. Keisere/ haffuer regeret lige med sin Fader/ oc der effter i 9. aar/siiden at hanss Fader bleff fongen/hand vor møgit lerdt / oc haffuer doch gerne pancketeret oc ringe achtet sitt Regimente/Derfore haffuer dett Riige forloret mange Land wti hanss tiid/Dess emellom vor der een Høffuitzmand / hoss dett Kriigsfolck i Tyskland ved naffn Posthumus/hand regerede saa vel i sit Regimente/ at de Kriiger giorde hānom til Keisere/Men den tiid Galienus forskickede ett tal Folck emod Posthumum/ da opreiste Posthumus de Francker oc andre Folck emod Galienum. Aff denne orsage ere de Francker første tiid opreiste/ Fordi at endoch Posthumus bleff siiden i hiel stungen med

Posthumus.

forre-

forredert / da ere de Francker doch bleffne i deris røstning / Som jeg vil ythermere sige her effter naar jeg kommer til Carolū. Men dette haffuer jeg her korteligen til kende giffuit/att huer lesere skulle mercke / Naar oc huorledes dett haffuer seg første tiid begiffuit/At de Francker sette seg op emod de Romiske / oc att de her wtaff ere siiden bleffne veldige i Tyskeland oc Gallia. Alt saaledes haffue nu først de Gotthi begynt att forstøre dett Romiske Riige / der nest de Francker oc siiden mange flere Landskab / Ocsaa haffue de Persæ i Orient giort dett Riige stor skade.

Aff hues orsage de Franci ere förste tiid reiste emod the Romiske.

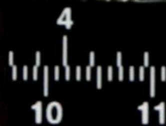
Anno Christi 272.

FLAVius Claudius

Flauius Claudius.

Flavius Claudius den 30. Keisere/regerede 2. aar/denne er høgligen priiset for alle hønde from dygdelighedt skyldt / Derfore haffuer ocsaa Galienus for eend hand døde/oc siiden dett krigs Folck / oc dett Romiske radt vdualt hannom til Keisere/ Hand haffuer giort mange store slaug med de Gothis i Hungeren oc Macedonia / oc altiid vundet seiger/ Ocsaa haffuer hand slaget de Tyske som vore indfaldne til Italien / Item / Egyptum haffuer hand tuinget til vnderdanighedt. Men Gud haffuer icke lenge vndt de Romiske denne høge oc løfflige Keisere / fordi att dett Riige skulle daa nogit falle/Doch er dett

atter

atter opkommet igen oc haffuer seg møgit forbedret formedelst Claudium oc 3. eller 4. Keisere effter hannom / Aff denne Claudij slecht er Constantinus magnus fødder/ Huilcket jeg vil her effter til kende giffue.

Lucius Martyr. Valerianus haffuer ladet martirizere den Paffue Lucium / effter hannom bleff den 22. Paffue Stephanus/den første aff det naffn.

Effter Stephano bleff den 23. Paffue Xystus / den andre aff dette naffn. Effter Xysto vor den 24. Paffue Dionysius.

Anno Christi 274.

Aurelianus. AVrelianus den 31. Keisere/haffuer regeret 5. aar/6. monad / Hand er for sin store mandom skyld/aff Claudio wdualt til Keisere/oc haffuer de Francker hart slaget hoss Mentz / der nest de Gothos wdi Illyrico / oc siden den

Zenobia kempinde. Koninginde Zenobiam wti Orient/ huilcken daa haffde emod all quinde art førdt mange store Krig mod de Romiske / som een veldig Heldinde.

Hand er oc møgit priset oc loffuit her fore / att hand hiølt ett strengt Regimente / oc tucht ebland sit krigs Folck. Der vor een Kriiger som haffde beleget sin verdinde med

vold/ da sodant kom for Aurelianũ straffede hand den Landsknecht i saa mode/ Hand lod neder bøge tuende trer/ oc bandt den quinde skendere der emellom / siden lod hand de trer atter opspringe / att partere oc flecke den Landsknecht i stycker / Thenne Aurelianus haffuer oc hordelige forfuldt de Christne.

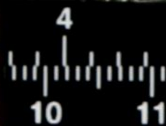
Aurelianus holt strengt Regiment offner de krijger.

Om de Kettere Manicheis.

STrax effter att Euangelium vor vdprediget / ere der ocsaa bliffne Secter oc Kettere som haffue giort wenighedt ebland the Christne. Men jeg haffuer icke her villet opregne alle vildfarelse oc Secter / Men the aller største Ketterij/ huilcke som haffue forgiffuit mange store Land med deris gifft / oc giort dennom oprørisk / Att mand saaledes maa sehe/huor skadelig een ting att falsk oc wret lerdom er / oc huorledes att alle Kettere ere oprøriske/oc betencke intett andet/ end att vdspre oc beskytte deris vildfarelse med oprør / Fordi att deris mestere dieffuelen er bode een løgnere oc een mordere/Desse tuende stycke beuise seg i alle Kettere/bode att de lere løgen/oc opuecke mord formedelst deris oprør / oc anrichte saaledes om vendelse oc forstørring i alle Regimente.

Ingẽ ting er skadelige ere end Ketterij.

Tuende vilkor haffue alle Kettere.

Paa

Paa den tiid Aureliani ere the Kettere Manichei opkomne/ oc theris Mestere Manes vor aff Persia/ oc haffuer vdsprett sin gifft om kring Arabia / oc ther nest offuer Aphrica / oc haffuer fongit saa mange anhengere til seg / Att man thet Ketteri haffuer icke kundet fordempe i 200. aar. Theris hoffuit lerdom vor / att der ere tuende Guder till/ en god oc en ond lige euig / her haffuer menniskelige fornufft ville vere Mestere oc mente / efftherdi att Gud er god / oc det onde er doch saa sterckt ocsaa mechtigt som thet gode/ saa ma ther oc vere een besønderlig Gud / som haffuer thet onde att beskaffe / lige mechtig med then andre. Her for wthan haffue the ocsaa hafft mange andre vildfarelse/ The lerde att Christus vor icke Gud / oc ville icke anamme Apostlernes skrifft / Men dichtede dennom selffue besynderlig skrifft/huilcken the kallede Euangelium Christi / Ocsaa berømmede the seg aff sonderlig abenbarelse/oc sagde/at the gaffue then hellig Aand / oc haffde der til anrichtet mange Ceremonier / oc sønderlig spÿss oc echteskab forbudet/ saaledes att foruerffue then hellig Aand / the haffue ocsaa forachtet Verssselig Regimente / oc lerde / Att Echteskab oc Verselig Regimente vore skabte aff then onde Gud/ oc icke aff then gode Gud. Wti vor tiid vor Thomas Mynter wti Dyringen aldeles fallen i thenne vilfarelse.

Anno

The Kettere Manichei.

Theris falske lerdom

Thomas Monetarius.

Anno Christi 280.

TAcitus then 32. Keiser / regerede 6. Monader. Tacitus.

PRObus then 33. Keiser regerede 6. aar 4. Monader/ thenne haffuer oc verit een aff the loffligeste Førster/ vdualt aff thet Krigsfolck/ oc stadfestet aff Radet/ hand haffuer beskicket frid offuer alt Tyskland/ oc offuervundet the Francker oc Dyringer / oc taler mand først om Dyringen her i thenne Keisers Historia.

Probus.

Her beneffnes först Thuringia.

Effter Dionisio bleff then 25. Paffue Foelix.

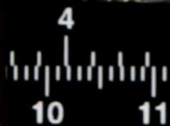
Effter Foelice vor thenne 26. Paffue Eutichianus.

Effter Eutichiano bleff then 27. Paffue Caius.

Anno Christi 287.

CArus then 34. Keiser / regerede 2. aar / oc giorde sine sønner Numerianum oc Carinum til Keisere lige med seg/ eblant huilcke Numerianus vor from oc møgit lerd / Men Carinus vor en anden Nero.

Carus.

Anno Christi 288.

Diocletianus ville ödelagt Christendommen.

DIocletianus then 35. Keiser / regerede i 20. aar / Thenne vor en aluorlig viiß Første / oc haffuer giort mange loffliige gierninger / oc atter indtaget Egypten / Men the Christne haffuer hand hordeligen forfuldt / Fordi hand haffde i sinde / att ville kommet thet Riige til sin gamble skick oc vesen / han giorde allting effter sin eigen fornufft / therfore kunde han icke liide att skillige Religion / Oc effterdi hand befandt / att saadan stor Regimente kunde icke regeres aff een Heere alene / oc effterdi offte vor skedt tilforn / att mange haffde thennom selffue opsett oc giort til Keisere / Saa vdualde hand selff Maximianum att skulle vere Keiser i

Maximianus.

lige macht med hannom / thenne Maximianus førde krijg i Gallia / Desse tuende som haffde liige macht kalledes tha Augusti / Oc siiden haffue desse Augusti vdualt andre too til seg / doch icke med lige macht / Men liigeruiist som successores / thennom kallede man icke Augustos / men Cæsares. Diocle-

Galerius. Constancius.

tianus vdualde Galerium. Maximianus / Constantium / oc siden ere thesse tuende Augusti affuigede fraa Riiget / oc haffue atter giffuit seg til ett roligt leffnet / Men Maximianus haffde gerne verit i Regimentet igen

tet igen / paa det hand kunde saaledes haff⸗ue giort sin søn Maxentius til Keisere / For thenne sag skyld lod hans Dotters Man Constantius stinge Maximianum i hiel. Alt⸗saa pleger thet att gonge/ Naar ett Rijge skal nederfalle/ saa bliffuer ther oprør oc we⸗enighedt indbyrdes / ligeruist som wi maa her sehe/ Dioclecianus leffde saaledes i man⸗ge aar/in vita priuata. Paa det siiste haff⸗uer han stunget seg selff i hiel/den tiid hand befrøchtede seg for Licinio oc Constantino som haffde hannom mistenckt/att hand skul⸗le villet hielpe Maxencio theris Fiende til Rijget. Maxent...

Anno Christi 308.

Constantius then 36 Keiser haffuer regeret lige met Gale⸗rio Maiximino / oc haffue bode verit lofflige Keisere. Constantius regerede 4. aar effter Diocletiano oc haffuer indehafft Galli⸗am oc Tyskland/oc ther wti hollet friid. The Francker oc Alemanos haffuer hand offuer⸗uundet / oc saaledes er nu Tyskland att⸗skyld/ The Francker haffue besiidet den part vd met Rinstrømmen. Alemani kalles the høye Tyske/ Constantius døde i Engeland/ tha bleff hans Søn Constantinus Keiser.

Constātius Galerius.

Hvilcke the rette Francker ere/ oc huilcke Alemani.

Galerius giorde tuende Successores /

Seuerum oc Maximianũ then yngste/Men i medel tiid begynte Maxentius til Rom att giffue seg vd for Keiser/ Thenne Maxentius lod omkõme Seuerum. Maximianus døde/ oc giorde til forn Licinium til Keiser.

Anno Christi 312.

Constantinus.

CONstantinus then 37. Keiser/ regerede 30. aar / Thenne haffuer atter beskicket det Rige til friid oc rolighed/ Fordi att den tiid Maxentius brugede saa mange forgruelige Tyrannij til Rom/ tha bleff Constantinus kallet / hand offueruandt Maxentium/ oc Maxentius bleff drucknet i Tybern / den tiid hand flyde / oc fick sin rette løn for sit Tyranni hand haffde bruget bode emod the Christne besonderligen ocsaa emod andre / Saaledes regerede Constantinus oc Licinius een tiid long met huor anden i god enighedt / oc Constantinus gaff Licinio sin Søster/ Men i saadan stor Regimente begiffue seg offte mange sager / om huilcke tuende Regenter kunde seg icke vel forlige/ Mand skriffuer att Constantinus bleff wenss med Licinio herfore/ att Licinius forfulde the Christne/ oc han lod hannom offte bede oc formane att han skulle thet offuergiffue / paa det siiste motte Constantinus med krig offueruinde Licinium/ oc lod hannom doch beholle liffuit/ med

Maxentius fick sin rette lõn for sitt Tyranni.

Or sagen att Constantinus oc Licinius bleffue wenss.

slig vilkor/ Att Licinius skulle aff trede fraa Regimentet oc leffue vitam priuatam/ Saaledes haffuer nu Constantinus siden regeret alene/ oc loffligen beskicket det Rige alle vegne med frid oc god skick oc ordinantz. Thenne vor then første Christelige Keiser/ oc foruthan tuil haffuer hand verit een rett Christen/ Fordi hand haffuer thet hellige Euangelium alttsaa herligen erhet/ Att han lod altid obenbarligen føre før seg en Euangelij Bog/ til en obenbarlig bekiendelse om hans Christelige tro. Itē han haffuer befalet med sin bekostning att vdskriffue Bibelen/ oc lod strax forskicke samme Bibel til alle Land/ Item hand haffuer thet hellige oc nøttelige Concilium til Nicena ladet holle/ oc saaledes vel beskicket then hellige Kircke i sin tid til frid oc enighedt/ Ja dette er en ret Christelig Keisers rette gierning oc embede/ oc bør fast mehre att loffues end att hand haffde giffuit Paffuen store gaffuer/ End doch att dette er ocsaa vel loffligt/ Att giffue Elemosinas til att vnderholle lerdomme oc Kirckens Tienere/ Men att Constantinus skulle haffue skenckt Paffuen det halffue Keiserdømme oc Rom/ som mange Fabulere oc sijge/ thet finder man ingen stetz i nogre varhaffrige Historier.

Constantinus then første Christelige Keisere.

Hand lod vdskriffue Bibelen oc forsende til alle Land.

Concilium Nicenum.

Den Stad Constantipolis er opbygt aff thenne Keiser/ oc bleff saaledes kallet effter hannom/ doch haffuer der til forn ve-

Constantinopolis.

Bizãcium. rit paa samme ort een anden berømpter Stad / med naffn Byzancium / Saaledes haffuer nu den Keiserlige hoff verit siden til Constantinopoli/ ligeruist som the Historier skulle her effter til kiende giffue.

Men effterdi att thenne Keiser haffuer oc verit en aff the rette høgeste Helder oc Heros/ huilcke Gud haffuer sønderligen begaffuit med høg oc stor dygdelighedt/ vil ieg her effter sette hans slecht oc afkõme/ wti huilcket wi kunde sehe/ att Gud giffuer saadan høg dygdelighedt i høge slechter besønderligen.

Then aller loffligeste Keiser Claudius haffde tuende Brødre / Quintilium oc Crispum / Thenne Crispi Dotter Claudia bleff giffuen then Edel Første Eutropio/ desse ere den første stamme til den slecht Constantini.

Constantini affkomme oc Slecht.

Eutropius een fornemligster Første til Rom.

Claudia/ som vor Keisers Claudij Broder Dotter.

Constantius then Keiser haffuer hafft.

Helenam / hindes søn vor.

Constantinus Magnus/ hãs Hustru Fausta/ vor Maximiani Dotter/ theris sønner vor/ Cõstantius/ Constantinus oc Constans.

Theodoram/ som vor Maximiani steffdotter hindes søn vore

Constantius/ hans sønner vor. Gallus oc Julianus.

Om

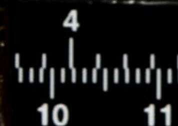
Om then Kettere Ario.

PAa den tiid Constantini/ haffuer Arius leffuit / hand vor een Lector i Egypten til Alexandria / oc haffuer anrichtet een forgruelig wenighedt / oc forderffuelse i then hellige Kircke formedelst sin vildfarelse oc Ketteri/ Hand lerde att Christus var icke varhaffti-ger oc naturliger Gud / Men huorledes att hand smøckede dette / vore her for langt att fortelge. Thenne gifft haffuer verit saa tack-nemmelich for Verden/ att the lerdeste Bi-scoper oc nogit neher then gantzske Orient / oc mange folck wti Occident haffue fallet i samme vildfarelse/ Men tuende fromme Bi-scoper haffue hordeligen stondet ther emod/ Først Alexander/hand foruerffuede aff Con-stantino/ att thet Concilium til Nicena bleff forsamlet oc hollet/ wti huilcket Arij lerdom bleff fordømpt/ Derfore affsette oc forjage-de Constantinus Arium / Men effter Con-stantini død / vor ther en Prest hoss Con-stantio / oc vor høgt i hans rad / thenne Prest practicerede/Att Constantius lod igen kalle oc indsette Arium/ her wtaff bleff atter den ild optend igen / oc Keiser Constanti-us fiøld ocsaa i samme vildfarelse / Men paa den tiid att Constantius haffde forordi-neret oc bestellet een Disputatio emellom

Arij lerdom oc Ketteri.

Alexander Episcopus

Arius bleff forjaget oc igen kallet.

Constantius bleff Ketterisk.

Arij død/ vor rett Guds heffn.

Athanasius bleff forjaget aff Egypten til Trier.

Alexandro oc Ario / bleff Alexander ligendes i Kircken om natten / oc bad inderligen med Gudelig bøn / att Gud ville styre denne Ario / Tha nu om morgenen tiiden vor kommen att de skulle bode komme til sammenss oc Arius vor paa vegen att gonge til dett auditorium/fick hand ondt i sin bug oc begerede att komme paa ett mag / den tiid mand haffde førdt hannom düdt / Døde Arrius hasteligen paa maget / Saadant vor dett endelygt Arij / Men doch fick dett Ketterij ingen ende her med / fordi Arij anhengere besorgede dennom oc dreffue den handel fast hefftigere/ Da nu Alexander vor ocsaa dødt/ begynte Athanasius att sette seg emod de Arianos / thenne Athanasium foriagede Constantius saa hand motte fly aff Egypten til den Stad Trier i Tyskland/ Ja sandeligen dette vor een lang reisse / oc hand motte endoch vere himmeligen i Trier (oc torde icke vere seg bekendt) oc vor der i 8. aar. Wti medel tiid haffuer dett Ketterij vdspredt seg offuer den gantzske Orient/Saa att mehr end halff parten aff Christenheden vor daa een tiid long Ariantsk vorden / oc her wtaff ere siiden mange flere Secter opkomne / Oc endoch att mand haffuer fortilget dett naffn Arianorum wti mange Concilijs. Saa er doch samme Ketterij offte opkomnet igen vnder andre naffn/ Saa att mand da kunde finde mange Secter wti een Stad/oc det ene

partij

partiȷ̃ forfulde dett andre/ oc fiølle huor anden offuer i Kircken oc slouge mange Folck i hiel / Tha haffuer Christenheden hafft een ynckelig stick wtaff huilcket de hedninger motte møgit forarge seg / der haffuer ocsaa mange mennisker fallet til bage fraa Christendommen for denne sag skyld oc bliffue Hedninger igen/ ligeruist som Keiser Julianus giorde/ Wti denne wenighedt ebland de Christne / er paa dett siste Mahomet kommen/ hannom haffuer Arrius giffuit orsage/ oc vor denne for gruelige AntiChristi forløbere / Fordi att den tiid Folcket vor i sodann stor vildfarelse forbistredt / Da kom Mahomet oc fandt paa dett tredie/ som syntes att vere saare fornumstelig / oc hand aff stillede de disputationes / dette befiøld alle mand vel/ Om huilcket jeg vil ythermehre tale her effter / Dette er nu nock sagt om Ario oc andre saadanne Ketteriȷ̃/ Huilcke jeg haffuer nu her fore beregnet / Att mand saaledes skal her med betencke/ huilcken stor skade/ mord / oprør oc fordreffuelse altiid pleger att komme aff Ketteriȷ̃/ bode i det aandelige oc verslige regimente.

Mahomet. Arius vor Mahomets forlöbere.

Effter Caio bleff den 28. Paffue Marcellinus.

Effter Marcellino vor den 29. Paffue Marcellus.

Effter Marcello bleff den 30. Paffue Eusebius.

Effter Eusebio vor den 31. Paffue Melciades.

Effter Melciade bleff den 32. Paffue Syluester.

Effter Syluestro vor den 33. Paffue Marcus.

Cometa. Før Constantini død / haffuer mand sehet een stor Comet skinendes i nogre monader / huilcken da haffuer betydt de ynckelige krig oc oprør/som ere skede effter Constantini affgong.

Anno Christi 342.

Constantini sönner tre regerede til sammens. CONStantinus den 38. Keisere / regerede 24. aar/ Men Constantinus hanss Fader haffde saaledes ordineret det Rige/ att de brødre skulle regere alle tre/ Constantinus i Gallia/ Hispania oc Tyskland. Constantius i Orient/ Constans i Italia oc Illyrico / Men den vnge Constantinus ville icke lade seg nøge / wtan hand haffde bleffuit allene Herre / oc hãd drog ind i Italien emod sin Broder Constans / oc fortrøstede seg paa sin store macht fordi hand haffde dett beste Krigsfolck / Denne hanss moduillighedt ville icke Gud haffue wstraffet / Derfore bleff samme Constantinus strax i hiel slagen. Saaledes bleff Vltionis exemplum. Constans Herre i den gantske Occident / oc regerede vel/ Men hand haffde een Høffuitzmand

mand Magnentium til Augspurg / oc hanss liiff haffde Constans nogen tiid reddet tilforn / denne Magnentius stack sin eigẽ fromme Herre i hiel / oc giorde seg til Keisere / oc drog siiden emod Constantium.

Magnentius vtacknemmelig.

Constantius giorde sin frende Gallum til Keisere i Orient oc ford emod denne oprøriske oc slaug hannom til bage igen / Oc da skede saa stort ett mord / att mand schriffuer / att for dette slag skyld / ta bleff dett Riige en lang tiid saa møgit forschmechtet / att dett kunde icke siiden komme seg til i lang tiid / oc haffuer da forloret det beste Kriigsfolck / saa mand haffuer icke i lang tiid kundet giort de Barbaris nogen modstand. Effter dette store slaug haffuer den bøssuicht Magnentius stunget seg selff i hiel / Saaledes haffuer Gud heffnet dett mord som hand giorde emod denne fromme Constante / sin eigen Herre.

Magnentius heffnde seg selff.

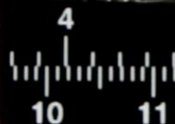
Effter Marco bleff den 34. Paffue Julius / den første aff dett naffn.

Effter Julio vor den 35. Paffue Liberius / hand bleff foriagt aff Constantio / Herfore att hand icke ville anamme den vilfarelsse Arrÿ / Oc i hanss sted bleff Foelix indsett / hand liide de Arrianos for Keiserens frøcht skyld / oc paa den tiid bleffue der holdene Synodi til Meiland oc Arminio / som vore emod dett Concilio Niceno / Men desse Synodi som vore holdene til Meiland oc Arminio /

Liberius foriaget.

Foelix dissimulator.

T v bleffue

bleffue strax ther effter igen forsagede oc fordømbde / Her wtaff kand mand formercke/ huilcken ynckelig vesen paa den tiid haffuer verit i Christenheden.

Anno Christi 365.

Julianus Apostata forforen Christen.

IVlianus Apostata den 39. Keiser regerede 2. aar effter Constantio / Thenne vor Constantij frende oc Galli Broder / som ieg haffuer antegnet tilforn / Denne Julianus haffuer verit saa lerd / att hand vor i hans vngdom en Lector i den Kircke til Nicomedia / Siiden haffuer hand til Athen studeret in Philosophia/ Men siiden att hans Broder Gallus vor i hiel stungen/ tha forskickede Constantius hannom til Gallien oc Tyskland/der haffuer Julianus nederlagt hoss Strassburg 30. tusind Alemanos / det er / høge Tyske/ oc derfore bleff hand vdualt Keisere aff thet Krigsfolck til Strassburg / Men efftirdi att der vor saadan stor tuedracht ebland the Christne/ saa att mange menniske fiølle ther fore i fortuilelse/ oc gaffue seg aldeles paa det siiste fraa then Christelige troo / bleff Julianus ocsaa een Hedning oc Aposteteret/ Fordi hand vor vng / oc haffde gerne Rethores oc Philosophos hoss seg/huilcke tha vore then Christelige lerdom fiendske / oc disputerede om Gud effter menniskelig for-

lig fornufft oc forstondt/Men Julianus haff uer the Christne icke endoch ladet i hiel sla / men ville att ligeuel fordempe thennom med list / Saa forbød han thennom att haffue Scoler/att the skulle icke fonge lerde Mend/ oc mente saaledes/att om the icke bleffue lerde/ tha skulle theris lerdom icke lenge bliffue stoendes/ hand forbod ocsaa/ att man skulle icke vduelge thennom til Kriiger/paa det att the skulle icke kōme til nogit Regimente/hād tog gotz oc rente fraa Kirckerne/ spottede oc sagde/hand ville hielpe the Christne til Himmeriige oc giøre thennom fattige/efftersi at Euāgelium siiger/ Att Himmeriige høre the arme til/Hand haffuer oc skarpeligen skriffuit emod the Christne i hans Bøger/til huilcke Cyrillus haffuer flittelige ātuordet oc suaret/hues Bog findes end nu til Pfortia eblād Reuchlins Bøger oc vore nøttelig att lesse/ Nazāzenus haffuer oc antuordet Juliano oc skriffuit emod hānom herligen / doch icke saa hefftreligen som Cyrillus / den tiid Julianus begynde att anfechte Euangeliū oc sagde/at thet forbiuder heffn oc straff/ derfore necter det al øffrighedt oc straff / for wtan huilcket dette menniskelige leffnet kād doch ingelunde bliffue bestendig/Med thenne calūnia haffde Julianus nock at skaffe/Enodch at huor forstendig Christen kād vel vide/ at Euāgelium forbiuder icke thē heffn oc straff som øffrighe den bruger/Men forbiuder alleniste thē heffn

Julianus ville fortilgt Christenheden med list.

Cyrillus. Nazanzenus.

huor

hvor som nogen vil heffne seg selff for wtan dom oc ret aff øffrigheden/ som saadan straff haffuer i befalning. Thenne liistige oc forsmehelige forfølgelse giorde the Christne møgen sorg / Derfore giorde the almendelig Bøn emod hannom alleuegne / att Gud ville hannom styre / oc thett skede / den tiid att Julianus drog emod the Perser / bleff hand i hiel stungen paa vegen / Oc mand skriffuer / att den tiid hand saaledes lahe oc bløde / tog hand en hand fuld med blod oc kastede op emod Himmelen oc sagde/ Vicisti tandem Galilææ/ Du Galileer nu haffuer du vundet/ Fordi hand kallede Christum Galileum. Saaledes haffuer Julianus fortient att thet Riige er bortkommet fraa then Edele Slecht Constantini.

Ingen maa heffne seg selff.

Exempel om Guds heffn offuer Guds bespotter.

vicisti tandem Galilee

Anno Christi 367.

JOVInianus then 40. Keisere regerede 7. Monader / Thenne vor from oc en rett Christen Keiser / oc lod igen kalle de frõme Biscoper/ huilcke Constantius oc Julianus haffde foriaget / oc befolde att mand skulle giffue the Kircker theris gotz oc rente igen / hand døde aff Febris/ som hand fick aff hanss store møde oc arbeide.

Jouinianus een Gudfröchtig Keisere.

Anno Christi 368.

VAlentinianus then 41. Keisere regerede 12. aar/oc giorde sin Broder Valens til Keisere lige med seg/ Valens regerede i Orient / Valentinianus drog til Occident/ de haffue bode verit Christen. Valentinianus vor een Høffuitzmand tilforn vnder Juliano oc bleff affsett aff hannom/ Fordi hand icke ville aff falle fraa Christo / Ocsaa haffde hand slaget een Hednisk Prest i hans ansicht wdi Kircken/ Fordi hand bar hannom nogit Affgudisk vand/ oc ville att hand skulle der med offre til Affguderi/ den tiid hand stod oc varede paa Juliano/ Derfore haffuer Gud atter ophøffuit Valentinianum saa hand bleff Keisere/Hand førde krijg i Tyskland/oc offueruand the Saxer oc the Burgunder/ som ere oc Saxer/oc vore paa den tiid opdragne til Rinstrømmen / oc endoch att the bleffue slagne paa samme tiid / haffue the doch atter bestercket seg siiden/ oc ere komne offuer Rin/oc haffue indtaget the Land/ huilcke nu kalles Burgunden/som ieg vil ythermere siige her effter.

Valentinianus gaff een Hednisk Prest en kindhest

Burgundiones ere oc Saxer.

VAlens regerede effter sin Broders død 3. aar/ oc føld ocsaa i dette Ketteri Arij / Derfore

Valens Arianus.

straffede

straffede hannom Gud / De Gotthi slouge hannom hoff Constantinopoli / oc den tiid Valens gaff fluchten / oc kom til ett torp oc ville skiule seg der wdi / da haffue de Gotthi stunget ild der paa / oc Valens bleff der inde fotbrendt / Siiden haffue de Gotthi giort stor skade for Constantinopel / Men den Keiserinde gaff dennom penninge/ att de ere der fraa dragne.

Exempel om Guds heffn.

Effter Liberio bleff den 40. Paffue Damasus / hoff hannom vor S. Jeronymus som een Notarius i hanss vngdom.

S. Jeronymus vor Notarius Damasi.

Effter Damaso vor den 41. Paffue Syricius.

Anno Christi 383.

GRATIAnus then 42. Keisere / regerede effter Valente 6. aar/hand vor Valentiniani eldste Søn/oc bleff giordt til Keisere aff sin Fader i nogre aar før end hand døde / Effter hanss Faders død haffuer hand giort sinn yngste Broder Valentinianum til Keisere lige med seg / Men effterdi att der vor saa møgen wro oc oprør alle stetz i riiget / oc mand da haffde een viiss oc løckfaalig første i behoff/Derfore giorde Gratianus Theodosium ocsaa til Keisere lige med seg/oc sende hannom til Orient / Der sloug Theodosius de Got-

Gratianus

Theodosius offueruandt de Gotthos.

de Gotthos hoff Constantinopoli oc fortage- de dennom aff Thracia. Gratianus bleff forredeligen omkommen i Gallia aff sin ei- gen Høffuitzmand Maximo / Huilcken da opuelde seg til Keisere. Gratianus vor een saare frommer lerd oc vel beskicket første / oc haffde een rett tro / oc haffuer sin troes be- kendelsse schriffuit til Ambrosio / Valentinia- nus Gratiani broder er ocsaa bleffuē mørd / i Gallia med forrederij aff sin Høffuitzmand Arbogast. Desse bode Maximum oc Arbo- gast haffuer Theodosius siden offueruundet med stor macht. Maximus bleff fongen oc affliffuit. Arbogast stack seg selff i hiel. Alt saa er nu dett Rige kommet til Theodosium alene.

Maximus oc Arbo- gast ere Ex- empel om forredere.

Anno Christi 385.

THeodosius den 44 Keisere / regerede 11. aar / effter Gra- tiani død / Thenne Theodosius vor aff Hispania oc haffuer alle vegne beskicket frid offuer dett gantzske Rige / fraa Tysk- land oc ind til Egypten / Med dett første haffuer hand selffuer leget i Tyskland oc Gra- tianus kallede hannom der fraa til Thraci- am / Siden haffuer Theodosius wdsendt den Høffuitzmand Stillico til Tyskland igen / hand haffuer tuingit de Francker oc Saxer til att holle frid.

Theodosi- us en Gud- fcōchtig Keisere.

Stillico Høffuitz- mand.

Ryther-

Jthermere haffuer ocsaa Theodosius giort stor friid oc enighedt i den hellige Kircke/hand haffuer hollet Concilia oc fremmed den Christeliige tro i alle Land / Ambrosius beklager hanß død saare møgit/oc siiger ebland anden tale om hannom saaledes/ Dilexi virum / qui cum corpore solueretur / magis de statu Ecclesiarum quam de suis periculis angebatur (Dett er/ Jeg elste Theodosium/ fordi hand mehr sorgede for den hellige Kircke den tiid hand døde / end for sitt eiget liiff) Ja dette er een rett høg førsteliig dygd oc fromhedt att haffue sodan sorg for Christenheden.

Ambrosius

Effter Syricio bleff den 42. Paffue Anastasius / den første aff dett naffn.

Effter Anastasio vor den 43. Paffue Innocentius / then først aff dett naffn.

Om Pelagio heretico.

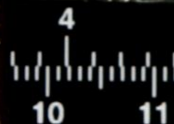
Pelagius Kettere wti Brytannia.

WTi denne Paffues tiid haffuer Pelagius leffuit i Brytannia / hand lerde att menniskerne bleffue rettferdiige for Gud oc salige/ formedelst eigne naturlige gode gerninger / oc

att

att mand icke ſkal holle/Att wi for wtan for-
tieniſte fonge ſyndernes forladelſe / oc ere
Gud behagelige oc bliffue ſalige / viſſeligen
aff Guds barmhiertighedt for Chriſti ſkyld/
om mand tror oc ſetter ſin liid oc hob paa
ſaadan barmhiertighedt / Men Auguſtinus
haffuer hordeligen ſett ſeg emod Pelagium/
oc diſputeret her om oc ſkriffuit / Att wi for
wthan fortieniſte viſſeligen fonge ſyndernes
forladelſe / oc ere Gud behagelige oc bliffue
ſalige aff naade oc barmhiertighedt for
Chriſti ſkyld/om wi fortrøſte oſſ paa ſaadan
barmhiertighedt/ Fordi om ſyndernis forla-
delſe oc ſalighedt ſkulle bliffue oſſ giffuen for
vor eigen fortieniſte / Tha vore ſaadant alt-
ſammens wuiſt / effterdi mand io ved / att
vore gode gerninger oc fortieniſte ere alt for
ringe til att forſøne Guds vrede/ oc bort ta-
ge ſynder oc døden / Doch vdkreffuer Gud
att ligeuel vor ydmighedt oc gode gernin-
ger / Men paa dett att wi ſkulle vere
viſſe / att wi ere Gud behagelige/oc att Gud
vil høre oſſ oc giffue ſalighedt/ tha ſkal ſaa-
dant icke ſtaa paa vor fortieniſte oc verdig-
hedt / Men alene paa Guds foriettelſe oc
barmhiertighedt. Deſſe ere the ord Auguſti-
ni/ huilcke oſſ bør trøſteligen att vide/ oc le-
re oſſ retteligen att tro/ oc att ligeuel giøre
gode gerninger / Fordi att Gud kreffuer go-
de gerninger/Men hand vil doch att wi ſkul-
le formedelſt troen fonge ſyndernes forla-

Auguſtinus ſkreff mod Pelagium.

delse/ oc salighedt/wansehendes vor verdig⸗hedt oc fortieniste. Thenne lerdom Pelagij er paa denne tiid fordømpt oc condemneret wti mange Concilijs.

Huordan forstøring ther skede i then fierde Monarchi.

Anno Christi 398.

Arcadius. Arcadius Theodosij Søn / regerede 13. aar i Orient til Constantinopel/oc lige med hannom regerede Honorius. hans Broder Honorius i Italia 29. aar / bode den tiid Archadius leffde oc siiden/ Fordi Honorius leffde effter Arcadio.

Om the Gotthis.

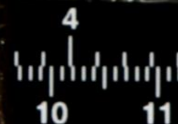
Anno Christi 405.
Anno Romæ 1157.
Anno Mundi 4349.

Tha ere the Gotthi første gong ind⸗dragne til Italien / med stor forskreckelig macht / Men efftersdi att man finder møgit skriffuet om thennom/ vil ieg korteligen her til sam⸗

Gotthi ere indfaldne til Italiā.

til sammens sette deris Historia / saa skal man her vide/ att det er icke et sloug folck/ de Gotthi/ Vandali/ Rugiant/ Huni / Men the Gotthi vor de folck aff thenne Insel Gudtland/ huilcke paa den tiid haffde indtaget oc besiidet the Land Liuonia oc Lituania/ som lige tuerdt offuer haffuit emod Gudtland/ Derfore haffuer Procopius ret skriffuit/ Att the vore Cimmerij oc Gethæ / Dette Folck haffue først veldet seg ind i Thraciam/ oc drog siiden til Vngeren wti the Romiskerss tiid/ oc tha haffue the Romiske Keiser begynt att driffue thennom til bage igen/ Men haffue thet icke kundet bekome. Jeg haffuer sett begyndelsen til deris Historia vnder Decio / Fordi att thenne første store krüg som the Romiske giorde emod the Gotthos/ skede vnder Decio/ wti huilcket sloug Decius bleff oc slagen/ Oc endoch att the Keisere haffde siiden der effter møgit at skaffe med the Gotthis/ oc ville thennom fordriffuet/ saa ere the doch bleffne wdi Thracia oc Hungeren / oc haffue indtaget nogre Land om kring Constantinopel wti Asia / Mand siiger att ther end nu boor en part Gotthi in Taurica Chersoneso oc tale Tyske oc kalle seg Gotthos / Men aff Hungeren oc Thracia ere the Gotthi saledes fraa kōne / de haffue selffue første tiid giffuit seg der wtaff oc ere inddragne til Italien oc paa det siiste kōme til Hispanien/ Der nest ere the Vendiske oc Hunni kōne aff

Det er Danske oc Gudlenske

Scythia / oc haffue fordreffuit de offuerue-rendes Gotthos. The Hunni haffue seg neder sett vdi Hungeren. De andre Land nest omkring Hungeren haffue de Wendiske indtaget.

Men vnder Arcadio oc Honorio haffuer dette seg anderledes begiffuit / Att de Gotthi ere inddragne til Jtalien / den fromme Keisere Theodosius haffde da for ordineret oc beskicket sine tuende Sønner / desse Høffuitzmend Ruffinum oc Stillicon / oc dennom befalde hand oc betrode de vnge Keisere / Men den ene haffuer icke beuist seg i troskab. Ruffinus vor een Gallus/hand opuechte de Gotthos emod Arcadium / oc mente saaledes att kommet dett Rige vnder seg/Men denne anslag feylede Ruffino / fordi att Stillico sloug hannom i hiel. Nu vor Stillico een Wendisk mand / oc efterdi att der vore mange Gotthi dragne emod Arcadium / Derfore beskaffede Stillico att den sold bleff de Gotthis aff schriffuen / huilcke Theodosius haffde tilforn anammet oc besoldet/ocsaa opuechte Stillico de Wendiske emod de Gotthos. Der effter nu att de Gotthi vore saaledes opuechte aff Ruffino emod Keiseren oc bleffue siden forarrede aff Stilicone/for deris sold bleff dennom aff slagen/ da førde deris Koning Radgastus too mal hundret tusind Gotthos /ind i Jtalien i dett aar som tilforn er sagt / oc mand schriffuer

Theodosius.

Ruffinus Gallus.

Stilico vor een Wend.

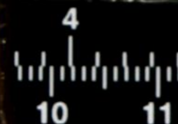
Radgast Gotthorum Koning.

her besønderligen / Att der vor stor klage paa den tiid til Rom offuer Christum / oc mange mente att saadant offuerfald kom i Riiget der for/att de icke hiølle deris gamble Guder oc Guds tieniste / Men Stillico offueruandt oc sloug thenne Radgast oc hans Folck paa een trang platz for Florentz emod Apennino/ dette er den første Historia om de Gotthis i Italien.

Effter Radgast kom een anden hob Gothorum med deris Høffuitzmand Alrich / Med denne handlede Honorius / att hand skulle fare aff Italien til Galliam / Fordi att de Francker / Burgunder oc Wendiske lage da i Gallien / oc Honorius fortrøste seg icke lenger att beholle Galliam oc tenckte saaledes att føre de Barbaros til sammens oc lade dennom selffue indbyrdes røckes om Gallia / Alrich ville faret der hend / Da offuer fiøld hannom Stillico om paske dag watuarendes i leide/Den anden dag røstede seg Alrich / oc sloug atter Stillicon oc wende seg om igen wdi vrede oc belagde Rom/ Honorius lag til Rauenna / oc lod i hiel sla Stillicon ligeruist som hand skulle haffue handlet wtroligen/oc lagt seg der effter att fonget dett Riige fraa Honorio vnder seg/ Alt soledes vor der ingen dugelig Høffuitzmand paa den tiid / som kunde vndsette Rom/ Derfore haffuer Alrich vundet Rom/ siden hand det haffde belagt i 2. aar / oc hand haffuer Rom indtaget i.

Alrich dux Gothorum.

Alrich vand Rom

15. aar Honorij.
412. aar effter Christi fødsel.
1164. aar / effter att Rom vor be-gynt.

De 12 Grib-be som Ro-mulus sahe

Men hues Varro haffuer sagt att de 12. gribe huilcke Romulus haffde sehet / skulle bemercke / Att Rom skulle stonde 1200. aar / Endoch att nu denne tiid er icke langt ther fraa / Achter jeg doch att dett skal betydes oc forstoess om Totila / huilcken her effter haff-uer siden nederslaget oc forbrendt den Stad Rom vnder Justiniano 136. aar effter denne Alrich / fordi / Alrich haffuer inthet forderff-uet aff den Stadt Rom / Men haffde befalet att mand skulle de Folck skone som vore ind-flydde / i de Christne Kircker.

Alrich lod bинde Kir-cke friid.

Alrich er atter dragen fraa Rom oc bleff strax død / effter hannom bleff Adol-phus Gotthorum Koning / hand kom atter til Rom / oc tog Placidiam den Keisers Ho-norij Søster til echte / hun beuilgede den mand att hand forskonede Rom / oc drog til Gallien oc siden til Hispanien / Saaledes ere de Gotthi paa denne tiid atter wdfarne aff Italia oc gaffue seg til Hispanien / Fordi Al-rich haffde tilforn anfallet Hispanien. Oc da ere de Gotthi alt sidē effter den tiid bleff-ne i Hispanien oc haffue der regeret oc hollet Imperium. Ocsaa ere de Wendiske oc Sue-ui noget her effter inddragne til Hispanien /

Adolph Gottho-rum Ko-ning.

Men de Wendiske ere komne til Aphricam / oc de Gotthi bleffue i Hispanien. Aff desse Gotthis ere de Christeliige Koninger aff komme wti Hispania / vtaff huilcke den aller løfflügeste Keisere Carolus 5. haffuer sin akomme / Fordi att endoch de Sarraceni ere siiden indfaldne til Hispanien / oc bleffue der saare mechtige / Saa haffue de doch icke aldeles kundet fortilge de andre Koninger.

De Hispaniske Konger ere komne aff de Gotthis.

Anno Christi 456.

Anno Romæ 1207. Kom then Wendiske Høffuitzmand Genserich aff Aphrica til Rom / oc skendeligen forderffuede Staden / Men aff hues orsage Genserich kom til Rom / vel jeg siige / Naar jeg taler om de Wendiske.

Genserichus.

Ditrich von Bern.

Siiden ere the Gothi icke komne til Italeen / for end i den Keisers tiid Zenonis / den tiid Othaker vor bleffuen mechtig til Rom / hand var en Barbarus aff Rugia / oc haffde ligget til Rom i besoldning vnder Augustulo / oc vor ther offuer bleffuen veldig oc brugede stor Tyranni til saa lenge att the Romiske motte begere hielp emod hannom /

Othacarus.

Orsagen att Gotthi finge dett regiment til Rom.

Diderícus de Berna vor en Gothus oc Consul til Rom / vt infra.

Tha vdsende Zeno een Hoffuitzmand som kalles Dietrich von Bern til Italien / hand i hiel sloug Othaker/oc regerede offuer Italien 32 aar/ oc hiølt god frid oc beuiste then gantzske Italien møgit gott / Saa att man skriffuer om hannom/ Att Italia haffuer aldrig tilforn hafft nogen beder oc naadeliger fremmet Herr. Hand haffuer ocsaa forordineret oc beskicket mogit gotz oc rente til att vnderholle Kirckens Tienere oc Christeligh lerdom. Men hand vor en Arianer/ ligeruist som the andre Gothi/ Fordi att den tid the begerede aff Keiser Valens/ att hand skulle forskicke thennom Prester som skulle lere thennom then Christelige tro/ tha sende han thennom Arianos/Samme Dietrich haffuer ocsaa foruerffuet denne priiss / formedelst then store fromhedt oc dygt som hand alle stetz beuiste/ att the viiser bleffue giorde om hannom/ huilcke alle mand end nu siunge oc lesse/ bode paa Tyske oc anden sprock / wti huilcke de Reser oc Kemper betyde the Barbaros/ som han haffuer offueruundet oc slaget/ hand er ocsaa kallet Dietrich aff Bern/ for thenne sag skyld/ att hand haffuer hollet Hoff til Verona.

The Gothi vore Arianer.

En anden Diderícus Gotthorū Koning.

Ther vor oc en anden Dietrich som vor ocsaa en Gothus/ oc haffuer møgit tilhulpet att Attila bleff offueruunden / oc hand er omkommen i thet Slaug / Doch haffuer hand møgit giort i then hādel oc store krig / att for

att for vthan hannom / haffde ingen mand kundet giort denne Attila nogen modstond / Thenne Dietrich vor icke then Dietrich von Bern / men vor hans frende / oc leffde 40. aar for end thenne Dietrich von Bern.

Alrich Adolph Vallia Dietrich / som sloug Attilam.	Vestgøttiske Konger wti Hispanien.	Vestgöttiske Köger.
Hermenrich Ditmar Dietrich von Bern.	Ostgøtteske Konger i Hungeren.	Ostgöttiske Konger.

Himelsuith som vor Dietrichs von Bern Dotter / haffde een søn ved naffn Adelrich / regerede 8. aar wti Italien oc til Rom effter Dietrich von Bern / oc thenne Quinde haffuer loffligen oc vel regeret / Men den tiid hindes søn vor død / antuordede hun sin Frende Theodato det Regimente / hand beuiste hinde icke troskab / Men lod mordeligen sla hinde i hiel / i den tiid Justiniani Keisers. Himelsutha. Adelrichus. Exempel om wtroskab.

Diterich von Bern haffde oc flere Døtter / hand haffuer ocsaa giffuit then Koning

 aff Dy-

aff Dyringen sin Søster dotter / dett er de Herrer aff Dyringen sagt til ere oc loff.

Theodatus

Theodatus regerede 2. aar/oc fick sin løn/Fordi at effterdi den fromme førstinde Himelsuit/ haffde seg oc hindes søn befalet den Keiser Justiniano/ tog Justinianus dette for en orsage/Att straffe dett mord/ oc sende Bellisarium til Italien emod de Gotthos / Nu vor Theodatus kommen i Mistenke ebland de Gotthos / fordi hand ville icke verge seg / ligeruist som hand haffde villet forrodt the Gotthos/Derfore wdualde de Gotthi en anden Koning ved naffn Wittich / hand lod i hiel slaa Theodatum.

Bellisarius.

Exempel om rett heffn.

Wittich.

Wittich regerede 3. aar / Emod hannom førde Bellisarius Justiniani Høffuitzmand den krüg med stor visshedt / oc snille / Fordi Wittich haffde een stor veldüg hob Krigsfolck 3. mal hundret tusind/Bellisarius hiølt seg i den Stad Rom/oc Wittich lahe der fore offuer ett helt aar / Da vor der saa stor forgruelig hunger bode i Rom /oc offuer den gantzske Italia / Att de Gotthi motte drage til bage fraa Rom/ oc da de saledes forde for wthan sorg oc for wthan deris rette slaag

orden

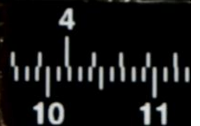
orden/kom Bellisarius hasteligen effter dennom/ oc sloug dennom oc fangede Wittich med stor listighedt / doch bleffue de Gotthi icke fortilgede/Men Justinianus lod gøre en frid med dennom / att de skulle indtage oc besidde dett Land fraa Alpes oc til Padum / oc icke der offuer trede/Siden lod hand igen kalle Bellisarium/Fordi hād besørgde seg/at Bellisarius skulle opuelde seg til Keisere offuer Italien/ Endoch att Bellisarius inthet saadant tenchte/ Men hiølt seg aldeles i trostkab emod sinn Herre/ Derfore drog hand oc saaledes atter hiem til Constantinopel oc førde med seg Wittich oc then beste Adel som hād haffde fonget aff the Gotthis/med stor triumph.

Keiserens contracht met de Gotthis.

Totilas bleff wdualt Koning aff de Gotthis/ der effter at Bellisarius vor aff faren / oc haffuer regeret 10. aar. Nu vore de Gotthi møgit suag giorde aff Bellisario / Derfore brugede siden de Keiserlige Høffuitzmend all moduillighed wti Italien emod Gotthos oc Italianer/ Herfore motte nu atter de Gotthi beskicke seg til modstond oc verge seg / Totilas giorde ett loffligt slaug med sine Fiender hoss Placentia/ Endoch hand haffde ett Riinge taal Folck / som vor 8000. mand / oc de

Totilas Gotthorum Koning.

fiender

Een mandelig striid aff Totila.

fiender vore sare stercke ved 20. tusind/ Men Totilas da hand sahe/ at de fiender ville icke giffue seg til bagge/ tog hand een liiden hob aff de beste Ritter oc lod suemme offuer ett vand oc kom bag paa fienderne oc sloug dennom/oc vandt seier/ Dette vor een loff lig gerning/ Men her for wtan loffues end dette fast høgeligere/att hand haffuer soledes hollet seg gantzsk naadelig effter sodan victoria bode emod fiender oc frender/ oc inthett Tyrannij bruget / Men haffuer allestetz hollet god streng Justicia / Huor fore de Steder haffue oc gerne giffuit seg til hannom/ Huor som hand haffde fanger nogre Matroner oc erlige Quinder eller vnge folck aff Adelen wti samme krig/ dennom sende hand deris venner hiem igen / vel oc strengeligen beuared for wtan løsen/ Den tiid hand indtog Neapolim / huilcket da haffde liidt stor hunger / forskaffede hand dennom all god prouiandt oc fetallie / oc lod Keiserens Krigsfolck wbehindret aff fare/ oc der offuer beskickede dennom penninge/skiib oc heste.

Exempel om Kongelig mildhed i Totila.

Den tiid att Totilas haffde nu sodan løcke oc gunst / da motte Justinianus atter beskicke til Italien sin fornemligste Høffuitzmand Bellisarium/ hues liige mand icke end nu haffde / siden att de rette gamble Romiske vore til. Totilas haffde da Rom effter long beleggelse andē gong vundet oc plundret oc

Totilas vand Rom

ret oc mange folck i hiel stunget i dett første indfald / Men strax for den Paffues Pelagij bøn skyld / haffuer Totilas befalet / ingen mehr i hiel slaa oc ingen Quinde att skende / Item / att mand skulle forskone kirckerne oc deris ornamment /oc hand forsende Paffuen til Justiniano oc begerede att gøre friid med hannom/ Saa ville hand lade den stad Rom bliffue stoendes / oc huor hand icke ville/ ta nøddes hand til att forbrende staden / paa dett att ingen skulle slaa nogen leyger der emod hannom. Men Justinianus forlod seg paa hans Høffuitzmand Bellisario oc ville ingen friid gøre / Da bleff Totilas wred/oc befalde alle borgere oc alt dett Folck att fare aff staden / oc sagde dennom huor de skulle bliffue boendes /oc lod saa neder kaste mure oc torum oc paa dett süste sette ild paa staden. Soledes bleff den edele Stad Rom paa samme tiid forbrendt / oc neder slaget. Effter denne forstørring kom Bellisarius i den obne Stadt/ tog hannom ind/ oc lod atter forbedre oc opbygge murene oc beskicke staden til vern. Men kortelige der effter drog Bellisarius hiem igen til Grecken/ Den tiid hand fornam (som hand vor een viiss oc forstandig Kriigsmand) att hand haffde inthet aff Italien/Tha belagde oc vand Totilas atter Rom igen.

Totilas lod binde Kircke friid.

Rom bleff brend oc neder slaget.

Totilas vand Rom igen.

Huor

Huor offte att Rom er bleffuen forstøret.

Rom fiere gonge vun det.

SAaledes er then Stadt Rom/ aff the Gotthis oc Vendiske/ fiere gonge vundet / wti 139. aar / Første tiid aff Alrich vnder Honorio.

Anno Christi 412.

Ther nest aff then Vendiske Genserich wti then Keiseres Martiani tiid.

Anno Christi 456.

Tredie gong aff Totila Gotthorum Koning/ oc dette vor then første forstøring/ Fordi att paa denne tiid bleff den Stad forbrent oc neder slaget.

Anno 21. Justiniani.
Anno 1300. effter att Rom vor opbygt.

Anno Christi 548.

Fierde gong i dett tredie aar effter thenne forstøring.

Anno Christi 551.

Men effter denne tiid att Totilas haffde nu atter indtaget oc vundet Rom/ begynte han selff att igen opbygge Staden/ oc befalde

falde att the Borgere skulle indkomme igen. Oc huor naadeleg hand siden haffuer seg hollet oc beuist/ saa vel som tilforn / giffue desse ord til kiende / som skriffues om hanom i the Historier/ Hand haffuer seg hollet emod sine vnderdane oc besønderligen til Rom/ ligeruist som een Fader emod sine Børn. Oc skriffuer man att S. Benedictus haffuer hannom her til vnderuist oc formanet.

Totilas bleff vnderuist aff Benedicto.

Ther effter vdsende Justinianus een saare viiss Første Narsen til Italien emod Totilam. Thenne Narses begerede hielp aff the Longobardis/ the vore Saxer oc haffde seg opreyst oc giffuit seg emod østerrige / Thennom førde Narses ind wti Italien / oc haffuer formedelst theris hielp offueruundet Totilam/ oc ther effter slaget Teiam / hand vor den siiste Gottorum Koning wti Italien / Saaledes fick thet Rige Gotthorum sin ende wdi Italia/fraa thet første att the begynte der att regere fraa Ditrichs von Bern begyndelse oc ind til Teia/ved 60. aar. Oc beuise the store merckelige gierninger / att Dietrich/Totila oc Teia haffue verit drebelige fine viise Førster / huilcke mand icke retteligen maa kalle Barbaros. Effter dette Gottorum Regimente ere the Longobardi siden bleffne veldige wti Italien / oc haffde ther ett Kongerige hafft / doch icke then gantzske

The Longobardi vore Saxer.

Teia then siiste Gotthorum Koning.

Huorledes the Longobardi komme til Italien att regere.

gantzske Italien indehafft / Men aleniste then part / som end nu aff thennom kalles Longobardia / oc haffue the Longobardi ther regeret ind til den tiid Caroli Magni. Men endoch att the Gotthi haffue icke nu mehr regeret wti Italien / saa ere the doch bleffne mechtige wti Hispanien / oc haffue ther inde regeret ind til denne vor tiid / oc saaledes er første tiid Hispania oc en part Galliæ kommen fraa thet Romiske Rige vnder Honorio / Doch er Italia kommen til fridsammelighedt igen / for end Honorius døde/Fordi att the Gotthi vore tha vddragne aff Italien/ oc en part aff thennom sette seg yderst i Gallia/ oc en part wti Hispanien / ocsaa vore the Francker bleffne saare mechtige i Gallia.

Naar Hispania oc Gallia kōme fraa Riiget.

Effter Innocentio vor den 44. Paffue Sosimus.

Effter Sosimo bleff then 45. Paffue Bonifacius den første aff det naffn.

Effter Bonifacio den første / vor den 46. Paffue Celestinus den første aff dett naffn.

Anno Christi 527.

Theodosi9

THeodosius then yngste Arcadij søn/ then 45. Keisere regerede til Constantinopoli 27. aar effter

effter Honorij død / oc vdualde Valentinianum lige med seg til Keisere wti Occident / hand vor Constantij oc Placidiæ søn / som vor Theodosij Dotter.

Om the Vendiske.

Wti thenne Theodosij tiid / Anno Christi 433. ere the Vendiske komne til Aphricam aff thenne orsage. De tuende Romiske Høffuitzmend bleffue fiendske emod huor anden / giørde ocsaa mange slaug med huor anden / Derfore practicerede den ene som hed Bonifacius med the Vendiske / huilcke tha lage wti Hispanien / att the skulle giffue seg ind til Aphricam / Det giorde the gerne / Fordi att the Gotthi vore mechtige wti Hispanien / oc ville icke gerne lide the Vendiske / for thenne sag skyld / som ieg haffuer tilforn sagt / Att the Vendiske vore opreiste aff Stillicone emod the Gotthos / ocsaa haffde the indtaget the Land hoss Vngeren / Valachiam oc Jllyricum / huilcke the Gotthi haffde tilforn indehafft / oc siden vore samme Vendiske indfalne i Tyskland / oc komme ther fraa til Galliam / oc haffde alle stetz giort stor skade / Men the Francker oc Gotthi fortagede thennom aff Gallia / Siden gaffue the seg ind til Hispanien / oc ther motte the atter-

Naar the Vendiske komme til Aphricam.

Huor fore att the Vender oc Gotthi kunde icke fordrages.

slags mett the Gotthis / oc komme paa det
Naar S. Augustinus døde til Hippo. sijste til Aphricam effter Bonifacij raad / oc
ther bleffue the mechtige. S. Augustinus er
bleffuen død ret paa samme tiid / tha Gen-
serich som vor then Vendiske Konig haffuer
belagt Hippo / wti huilcken Stad S. Au-
gustinus vor Biscop.

Effter Valentiniani død opuelde seg
een til Keisere i Rom som hed Maximus /
emod hannom begerede then Keiserinde
Eudoxia hielp hoss Genserich / Fordi hun
Genserich Forredere. haffde gerne behollet thet Rige hoss sine
arffuinge/ Tha kom Genserich fraa Aphri-
ca / oc indtog den Stad Rom oc plundret
hannom/ oc beuiste then fromme Keiserinde
Vendiske loffue. Vendiske tro / oc bort førde hinde oc tuende
hindes Døttre fangene med seg til Aphri-
cam. Saaledes pleyger thet att gonge/naar
man biuder saadanne Gester / oc indkaller
fremmet Folck til hielp. Men siden ther ef-
ter bleffue the Vendiske fordempede wti
Aphrica vnder Justiniano/ doch icke aldeles
fortilgede. Fordi Bellisarius drog ther ind
Gilimerus Vandalorum Koning. oc fangede theris Koning Gilemerum / oc
vndertuingede atter Aphricam til vnderda-
nighedt. Men strax her effter komme the
Sarraceni oc bleffue Herrer offuer Aphrica.
Det er nock sagt om the Vendiske.

Om Behmen.

HEr skal mand oc mercke / Att i denne tiid ere the Vandali først indkomne i Tyskland / huor som the end nu indehaffue een stor part aff Landet som kalles Behmen / Fordi the Behemer vore fordom tiid rette Tyske / oc thet naffn Behmen vor ocsaa een Tysk naffn / oc haffde verit longt tilforn / end the Vendiske komme i thesse Land / oc thet ord er kommet aff Baiern / huilcke tilforn haffde thet Land vnder thennom oc kallede thet Boienheim. The Vendiske wti Behemen kallede seg oc icke Behmiske / men Zeski effter theris Høffuitzmand som haffde første tiid indført thennom i Behemen. Ther haffuer ocsaa the gamble Tyske wti Behemen verit møgit ansede hoss the Romiske / oc vore i forbund med thennom / oc kalledes socij Romanorum / oc loffues storligen aff Cornelio Tacito. Saaledes er ocsaa Tyskland bort kommet fraa then Romiske Monarchi / oc the Francker ere bleffne mechtige i Nederland / oc the Alemani i Høgetyskland. Men i Behmen ere the Vendiske bleffne Herrer. Huorledes thet er ythermere tilgonget i Behemen / oc naar the Tyske Keisere haffue siden atter tuinget Behemen til vnderdanighedt / vil ieg her effter sette ebland the Keiserlige Historier / tha vil ieg ocsaa nogit mehre tale om anden forhandling som skedt er i Tyskland.

The Vendiske komme til Behemen.

The Behemer vore Tysker.

Zeski.

Naar Tyskland kom fraa Riiget.

Valentinianus.

EFter thenne yngste Theodosij død / regerede Valentinianus then 46. Keiser end siden 5. aar wti Occident / oc haffuer tilforn lige med Theodosio regeret 25. aar / Men effter thenne Theodosij affgong haffuer Marcianus den 47. Keisere regeret i Orient / Wti hanss tiid haffuer seg begiffuit then forgruelige tog Attilæ.

Marcianus

Om Attila oc Hunnis.

Attila Hunnorū Koning oc Hoffvitzmand.

FØrst ere the Gotthi / ther nest the Vandali / oc siden the Hunni indfalne til Hungeren / desse siste haffue thet Land behollet / wtaff huilcke thet haffuer ocsaa fonget thet naffn Hungern. Dette forgruelige folck haffuer giørdt then største skade / meste parten offuer then gantzske Europa. Attila er vddragen aff Hungeren med try mal hundret tusind Mand / oc er indfallen i Tyskland oc haffuer forstøret mange store Steder / som er Basel / Auspurg / Strasburg / Vorms / Colne oc mange andre veldige Steder / oc er siden framdeles inddragen i Gallien oc fongede then Burgundiske Koning oc belagde Orlientz / oc mente att bliffue Herr offuer Europa.

Hungeren haffuer sit naffn aff Hunnis.

Nu vor ther en Rømisk Høffuitzmand ved naffn Aecius yderst i Gallia / wti den part Galliæ som the Keisere end tha inde haffde / thenne handlede met the Francker oc Gotthis / att the skulle alle til sammens giøre modstond emod then forgruelige Tyran Attila. Tha befrøchtede seg Attila for the Gotthos/oc practiceret med theris Koning Dietrich/ att hand skulle icke giøre the Romiske nogen bistond / Men the Gotthi hiølle seg trofast som from folck oc ville ingen frundtskab giøre med then Tyran Attila. The droge emod huor anden hoss den Stad Tolosa wti Gallia/ paa then Romiske side Aecius/ Gotthi oc Francker/ paa then andre side Attila. Oc man skriffuer/ Att aldrig haffuer ther verit tuende støre oc mechtigere hobe krigsfolck forsamlede emod huor anden wti Occident/ end nu paa thenne tiid / oc dett slaug varede fraa morgenen ind til natten/Tha flyde Attila oc haffde forloret hundret tusind oc 80. tusind Mand / oc vor i saadan angest/ att hand ville stunget seg sielff i hiel. Endoch nu att Aecius/ the Gotthi oc Francker haffde behollet thenseyer/ Saa er doch thenne Koning Gotthorum Dietrich omkommen i thet sloug/hans død ville tha hans vnge søn heffne/ oc mente att faret effter Attila oc slaget then ringe hob der igen vor/ huilcket hand haffde ocsaa giort / haffde icke Aetius affradt hannom

Aecius Keiserlig Høffuitzmand.

Thet slaug med Attila hoss Tolosa.

Dietrich Gotthorū Koning.

dette / oc saaledes gaff hand ett ondt radt / Fordi hand haffde da kundet letteligen slaaget Attilam/Siden kom Attila igen til Hungeren/ røstede seg med macht / oc drog atter der wtaff ind wti Italien oc forstørrede der mange Steder / fraa dett første i Italien oc ind til Apenninum / Da ford den Paffue Leo hannom emod / oc bad hannom faare til bage igen/Man siiger/Att Attila haffuer sagt/ Att hād sahe en mand stondendes hoss Paffuen oc haffde ett draget suerd/oc hødte hannom der med / oc truffuede / Derfore bleff hand forskrecket oc loffuede att faare aff Italien /huilcket hand ocsaa giorde/ Men den tiid hand vor atter kommen hiem igen til Hungeren/haffde hand brudlop oc bleff pluzeligen død i den Første brudlops naat / siiden hand haffde vel drucket / Saadan ende fick denne tyrann Attila/huilcken seg haffuer schriffuit i sin Titel/flagellum Dei.

En vnderlig syn Attile.

Den forskreckelige titel Attile.

Venetia.

Orsagen att Venedig bleff bygt.

WJ thenne tiid bleff then Stadt Venetia bygt wti haffuet oc tha begynte dett beste Folck aff Italien att rømme oc fly der ind for Attila Hunnorum Koning skyld.

Effter Celestino/ vor den 47. Paffue Xystus/den tredie aff dett naffn.

Effter Xysto / bleff den 48. Paffue Leo/den første aff dett naffn.

Effter Leone/vor den 49. Paffue Hilarius.

Den Keisere Valentinianus lod aliffue Aecium fordi hand mistenckte hannom/ at hand skulle tractere effter Riiget / Saaledes belønner verden mandelige gerninger/ Stillico Aecius oc siiden Bellisarius vore de dreheligeste førster / som dett Riige haffuer nogit sinde hafft/siiden de rette gamble Romiske vore til / oc haffue doch fonget ond betalning for deris mandom. Valentinianus adspurde een første til Rom / om hand mente/Att Aecio vor skedt wret/hand sagde / att hand viste dett icke / Men dett viste hand vel / att Keiseren haffde seg selffuer aff hugget sin høgre hand/ med den venstre.

Ond løn for gode gerninger.

Et herligt suar.

Effter Valentiniano er dett Romiske Riige saare møgit forstørret vorden/ oc mange haffue seg kallet Keisere wti Italien/doch er att liige vel dett Keiserlige naffn oc den størfte macht bleffuen hoss Keiseren til Constantinopel / Justinianus haffuer oc møgit til sammenss draget oc opreist dett Riige wti Occident formedelst Bellisarium oc Narsen/ Men effter Valentiniano haffuer mange seg selffue ophøgit til Keisere wti Italien / Saa

X iiij att

att Italia haffde 9. Regenter effter huor andē nogit mehr end i 20. aar/ oc altid bleff den ene i hiel stungen aff den anden / Den siiste kallede seg Augustulus / huilcket naffn da bemerckte/ att dett Rige Augustorum skulle neder falle wti Italien. Thenne Augustulum foriagede Othaker / emod Othaker vor Ditrich von Bern wdsendt til Italien wti Zenonis tiid / Saaledes kom Italia til de Gotthos / Siiden bleffue de Gotthi atter fordempet vnder Justiniano / som tilforn sagt er.

Augustulus.

Huorledes de Gotthi finge dett Regiment i Italia.

Anno Christi 460.

Leo.

LEo den første aff dette naffn bleff den 48. Keisere/ oc regerede 16. aar/ denne giorde sin Søn Leonem til Keisere/ Huilcken / for sin vngdom skyld / selffuer opsette sin Steffader Zenoni den Keiserlige krone.

Anno Christi 476.

Zeno.

ZEno den 49. Keisere regerede 17. aar / denne haffuer forskicket den Ditrich von Bern til Italien / oc giorde hannom Consulem / Formedelst denne Ditrich er Zeno mehr bekand vorden /

Ditrich Consul.

end

end for sin eigen mandom (fordi hand vor een Tyrann).

Anno Christi 493.

ANastasius den 50. Keisere / regerede 26. aar / bleff i hiel slagen aff Liune yld. Anastasius

Anno Christi 519.

IVstinus den 51. Keisere/regerede 9. aar/ vor een Suinehyrde med førsten/ oc bleff siden een Krijger/Effter Anastasij død vor der en Krijger Eunuchus / hand gaff Justino store peninge / att hand skulle practicere hoss dett Krijgsfolck / Att de skulle wduelge denne samme Eunuchum til Keisere. Men Justinus betenckte seg selff/oc practiceret at hand bleff sielffuer wdualt.

Justinus. Eunuchus

Anno Christi 528.

IVSTinianus then 52. Keisere / regerede 38. aar / vnder denne haffuer dett Rijge atter nogit kommet seg til/ hand vor Justini søster søn/ Justinianus.

oc Gud haffde giffuit hannom tuende viise oc løcksalige Høffuitzmend / Bellisarium oc Narsen / formedelst huilcke hand mange store sager haffuer bedreffuit oc wdret/Bellisarius offueruandt de Perser / oc vndsette Syriam oc sloug de Wendiske wti Aphrica / oc igen tuingde Aphricam vnder lyelsse / hand haffuer ocsaa hafft stor seier i Italien emod de Gotthos / Men Narses haffuer paa dett siiste aldeles fordempet de Gotthos wti Italien. Justinianus giorde ocsaa friid oc Vendskab med de Francker wti Gallia / oc samtyckte att de skulle inde haffue een part Galliæ/som Procopius schriffuer.

Bellisarius oc Narses.

Der effter att Justinianus haffde nu allestetz giort friid / haffuer hand ocsaa den gamble Romiske ret vorsamlet / oc ordeligen beskriffuit wti sønderlige bøger som kalles libri digestorum. Men samme bøger oc rett ere strax effter Justiniano bleffne vndertrichte / formedelst den rett som de Longobardi oc Francker brugede oc indførde/ doch ere samme bøger digesti atter fram komne effter mange hundret aar / oc den Romiske rett igen indsett aff Keisere Lothario Saxone / om huilcket jeg vil ythermere thale / Naar jeg kommer til Lotharium. Men dette vore her for langt att fortelge oc siige / Huor høgeligen denne forsynlighedt bør att loffues wti een Keisere / som ville dette saa beskicke / att mand haffuer een saadan herlig

Justinianus haffuer beschrifuit Jus ciuile.

Lotharius

oc for-

oc fornumstig rett att leffue effter / Huilcken alle forstondige mend vide oc kunde sige/ At aldrig vor nogit synde nogen herligere rett beskriffuen/ som kunde vere nøtteligere eller herligere beskicket effter all skel oc redelig⸗hedt/end denne Romiske rett er.

Om Bellisario.

DEtte maa jeg icke forglemme. Bellisarius haffuer trofasteligen handelet i alle mode / oc giorde friid offuer all verden/ oc atter op⸗reiste dett Romiske Riige/ som da vor nogit mehr oc aldeles vndergonget. Oc in Summa/ hand haffuer sin Herre oc den gantske verden beuist de aller høgiste velgerninger / som kunde nogit finde berømmes paa Jorden / Ja dett haffuer verit idel Guds høge oc wsiigelige eigne gerninger. Men her wti haffue wi ocsaa ett andet att betencke/huorledes verden pleyger altiid att beuiise seg wtacknemmelig for saadanne Guds gaffuer. Justinianus lod denne fromme Heldt Bellisario/wthan all orsage oc skyld / aleniste for en ringe mistencke/ wdstinge bode hans øgē/ oc foriagede hannō/ Saa hād motte gōge at tygge sit brød/oc er soledes paa det siste bleffuē død/som en arm oc elendig tyggere. Altsaa pleiger dieffuelē at handle med høge dre⸗belige mend/som alle Guds gerninger oc stor dygdelighed hader i menniskē. Nar⸗

Een yncke⸗lig lón for gode ger⸗ninger.

Dieffue⸗lens fliidt.

Narses kom i wnade.

Narses kom ocsaa i stor wgunst/ Men hand ville icke giffue seg hiem igen til Constantinopel/men bleff wti Italien all sin liffs tiid til Neapoli /for større sæckerhed skyld.

Effter Hilario bleff den 50. Paffue Simplicius.

Effter Simplicio/ vor den 51. Paffue Felix /den andre aff dett naffn.

Effter Felice/ vor den 52. Paffue Gelasius.

Effter Gelasio / bleff den 53. Paffue Anastasius/den andre aff dett naffn.

Dett förste oprör for Paffuens wduelgelse

Effter Anastasio bleff den 54. Paffue Symmachus/ wti hanss tiid bleff det Første alarom for Paffuenss wduelgelsse/ Fordi nogre wdualde een anden med naffn Laurentium emod Symmachum/ oc bleffue der fore mange menniske i hiel stungne til Rom / til saa lenge att Ditrich von Bern stillede dette oprør.

Effter Symmacho/ bleff den 55. Paffue Ormisda.

Effter Ormisda / vor den 56. Paffue Johannes primus.

Effter Johanne primo / vor den 57. Paffue Felix tertius.

Effter Felice tertio / bleff den 58. Paffue Bonifacius secundus.

Effter Bonifacio secundo / vor den 59 Paffue Johannes secundus.

Effter Johanne secundo / bleff den 60 Paffue Agapetus / hand foruerffuede hoss Keiser Justiniano att de Kettere bleffue forjagede aff Constantinopoli.

Effter Agapeto / bleff den 61. Paffue Syluerius.

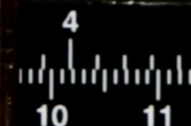
Effter Syluerio / vor den 62. Paffue Vigilius / Denne lod Justinianus fengzle oc tractere hannom ilde / Fordi att hand ville icke samtycke / att de foriagede Kettere skulle atter indsettes. Justinianus bleff fangen.

Effter Vigilio / bleff den 63. Paffue Pelagius primus / wti den tiid Totilæ.

Effter Pelagio / vor den 64. Paffue Johannes tertius.

Wti denne tiid haffuer mand sehet mange forskreckelige tegn paa Himmelen offuer Italia / som vore fyrige oc brendende Krig oc Cometer / Tyberen haffde ocsaa nogiit neher forsenckt Rom / Desse tegn haffue betydt dett store fald / som haffuer strax effter følget i dett Romiske Rige / oc i den hellige Kircke / Fordi Mahomet er nu strax her effter kommen / med sin forgifftelige forderffuelsse. Underlige tegn for end Mahomet kom.

Anno Christi 566.

Justinus. IUstinus then audre aff thet naffn/ vor then 53. Keisere/ oc regerede 10. aar/ vor Justiniani Dotter Søn/ wti hanss tid haffue the Longobardi seg neder sett wti Italien.

Anno Cristi 572.

Tyberius. TYberius then andre aff thet naffn/ then 54. Keisere / regerede 7. aar/ vor Justini Høffuitzmand/ oc bleff adopteret aff hannom/ hand haffuer slaget the Perser/ Men wti Italien emod the Longobardos haffde hand ingen lycke.

Effter Pelagio vor den 65. Paffue Benedictus.

Effter Benedicto bleff then 66. Paffue Pelagius secundus.

Gregorius primus haffuer draget Kircken til enighedt. Effter Pelagio secundo bleff then 67. Paffue Gregorius primus / hand haffuer mange Ceremonier beskicket / Fordi saa att alle ting vore tha forstørede i then hellige Kircke/ formedelst krig oc attskilige Ketteri / Saa att ther vor alle vegne ett bistert vesen / oc ingen stetz nogen viss skick/ Derfore begynte Gregorius att igen forsamle then hellige Kircke med Ceremonier/ oc drog hinde saale-

de saaledes til enighed der med. Wti denne tid haffuer seg ocsaa begiffuit den trette de primatu. Oc den Keisere Mauricius ville att then Patriarch til Constantinopel skulle vere Oecumenicus eller vniuersalis Episcopus/det er/ then offuerste Biscop i Christenheden / Men Gregorius ville icke ther wti beuillige/ oc hiølt seg Christlich/ oc skreff / Att ingen Bischop wti Christenheden skulle berømme seg Vniuersalem.

Then første trette om then Romske offrighedt.

Anno Christi 584.

Mauricius then 55.

Keisere regerede 20. aar / hand haffde stor seyger emod the Perser oc Hungern/Suden bleff han i hiel stungen aff sin Høffuitzmand Foca/om huilcken hand tilforn haffde en forskreckelig drøm / oc tha hand forspurde seg om hannom/ bleff hannom suaret/ Att hand torde inthet befrøchte seg for hannom/ Fordi hand vor en redder mand/ Tha suarede Mauricius/ Si est timidus/ est homicida. Det er ondt att falle for en reddermand.

Mauricius bleff forrederligen omkommen.

Ther er ondt att falle for red mans hand.

Effter Gregorio primo bleff den 65: Paffue Sabinianus.

Begyndelsen til den trette om Paffuens øffrighedt.

Effter

Conclusio om then Romiske Stoel.

Efter Sabiniano bleff then 69. Paffue Bonifacius tertius / hand haffuer foruerffuet aff Keiser Foca formedelst stor trette/ att thet bleff samtycht / Att Paffuen til Rom skulle vere Oecumenicus / oc then offuerste Biscop i Christenheden / fraa denne tiid haffue nu framdeles de Paffuer lagt seg effter att ophøge oc formehre theris macht oc erhe.

Effter Bonifacio tertio bleff then 70. Paffue Bonifacius quartus.

Anno Christi 604.

Focas.

FOCas then 56.

Keisere regerede 8. aar/ vnder hannom haffuer det Rige atter fonget saare stor skade / oc nu er Gallia / Hispania / Germania oc Longobardia aldeles bortkom met fraa Riget/ Oc then Koning Persarum Cosroa tog mange Land oc Steder fraa the Romiske wti Orient / oc indtog den Stad Hierusalem/ oc bortførde med seg vor Herres Jesu Christi Korss. Korteligen der effter bleff Focas i htel stungen aff Prisco sin Høffuitzmau/ Saaledes betalde hand sin eigen wtroskab/ huilcken hand tilforn haffde bruget emod Mauricio.

Cosroa.

Exempel om Guds heffn.

Anno Christi 612.

Heraclius

Heraclius then 57. Keisere regerede 29. aar / Thenne haffuer atter igen vundet Hirusalem / Siriam oc Egyptum / oc slaget the Perser / oc vandt det Korss igen / oc førde det til Constantinopel oc siiden framdeles til Hierusalem / oc thenne krig Heraclij med the Perser haffuer varet i 6. aar / oc bleff Cosroa i hiel stungen aff sin eigen søn. Heraclius.

Om Mahomet oc thet Riige Saracenorum.

Anno Christi	630.
Anno Heraclij	15.
Anno Mundi	4574.
Anno Romæ.	1383.

Mahomet haffuer seg vdgiffuit hoss the Agarener oc Saracener for een Prophet oc Koning. Oc er saaledes tilgonget. Mahomet the Arabers Prophete.

The Agareni som bode yderst wti Arabia / haffde stetze verit kriiger oc brugede røffuerij / Nu vore the opreiste formedelst den krig Persarum / oc haffde sold aff Heraclio. Men tha de Keiserlige Høffuitzmend ville icke lenger giffue tennom den sold / begynte dette krigsfolck att giøre ett oprør Agareni. Orsage til det Mahometiske Riige.

emod de Romiske Høffuitzmend / wti dette oprør er Mahomet bleffuen veldig/fordi att det folck skulle doch haffue et hoffuit oc Høff uitzmand. Derfore hengde de seg til Mahomet/di hand vor Riig oc haffde en stor ansehen ythermere end andre/ for sin beskickelighedt. Men paa det at det folck kunde da beskickes vnder et endrechtigt Regimente / betenckte Mahomet/ icke aleniste at anrichte et verffeligt regimente / Men ocsaa en ny Religion/paa det at hand kunde det folck soledes deß bedre holde i enighedt / Effterdi hand sahe oc formerckte at mange oprør vore end da i landen ebland de Christne paa religionenß vegne/Fordi Kircken oc den rette Christi lerdom oc enighedt vor da forstørret formedelst mange Ketterij/oc besønderligen aff det forgiifftelige ketteri Arrij. Oc huor som de samuittighedt ere i nogen vildfarelsse oc stonde wti tuilssmal / taa fonge de snarligen meß loffue til Christi lerdom/oc falle lettelitigen fraa den ene vildfarelsse oc til den anden/ Saaledes befandt Mahomet att dett Folck vor redebon i deris Hierter / Att falle fraa Christo / Derfore opdichtede hand een ny tro/ wti huilcken hãd bort tog alle høge Artickele om Christo / paa dett att troen skulle icke gøre eller haffue mange tuilachtiige disputationes / Men skulle vere en fornumstig verßelig lerdom om wduortes seder/ huorledes mand skulle leffue her i verden høffuiskeligen.

Mahomets liifsliighedt.

Mahomets tro huordan.

ligen. Dette befiøld almugen aller mest eff⸗ter deris legomlig forstand/ Da fiølde der til Hedninger/ Jøder/ Arrianer/ oc onde Christ⸗ne/ fordi att denne tro vor da alle Riige møgit behagelig/ Saa att den hob bleff paa det siiste saa stor oc endrechtig att de kunde daa giøre de Romiske veldig modstand / Siiden begynte de først att indtage Arabiam oc een partt Syriæ/ Fordi att Mahomets sæte vor til Damasco / der nest finge de ocsaa Egypten. Dette er kortelìgen sagt om begyndelssen til dett Riige Mahometi / wti huilcket de Arabes oc Egyptier haffue først regeret/oc kallede seg Sultan/dette er/ en første. Siiden er det Riige kommet til de Tyrcker.

Mahomet indtog först Arabiam.

Sultan.

Dette Riige er een then besønderligste partt AntiChristi / oc haffuer oss Gud strengeligen aduaret oc paa mynt om samme Riige hoss the Propheter / att paa den bestia / som bemercker dett Romiske Riige/voxer ett Horn / dett støder 3. Horn bortt / dett haffuer øgen oc thaler gruelig bespottelsse emod Gud. Dette Horn er Mahomet / the øgen oc gruelige bespottelsse emod Gud / er Mahomets Alcoran oc lerdom / huilcken fast videre oc lenger er wdgongen end det Riige/ fordi at den gantzske Orient haffuer skiøt anammet denne dieffuelske lerdom/ de 3. Horn ere de 3. Kongeriige / Arabia / Egyptus oc Syria/ Sodant haffuer Gud oss til kiende giffuit tilforn / Att wi skulle tage

Danieles spaadom om Mahomet.

oss vare for saadan forargelse oc vildfarelse/ Item / att wi skulle vide / Att dett Romiske Rüge er det siiste Rüge / oc att den yderste dag skal icke da være langt der fraa / Men Mahomets efterkommere haffue icke ladet seg nøge med desse Rüge / de haffue slagets om Asia med de Keisere aff Constantinopel.

Huor före att Mahomet heller vilde kalles en Sarracener end Agarener.

Oc deris Rüge vor med dett første kallet dett Ruge Sarracenorum / Fordi endoch Mahomet vor een Agarener / haffuer hand doch foruandlet dett naffn aff thenne orsage / Fordi att Guds foriettelsse hørde til de børn Abrahæ / som vore fødde aff Sara / oc icke aff Agar / Efterdÿ nu att Mahomet fore gaff att sitt Folck skulle vere Guds eiget folck / oc haffde den foriettelsse / att de skulle bliffue Herrer offuer all verden / saaledes wdtyde Mahomet den foriettelsse om dett verssélüge Rüge / Derfore kallede hand dennom Sarracener / ligeruist som de børn Saræ oc icke Agarener.

Om Sarraceners mechtighedt.

Ocsaa ere desse Sarracener paa dett siiste bleffne mechtige wti Asia oc Aphrica / oc ere komne der fraa til Hispanien oc haffue der i lang tiid indehafft en stor partt aff landet / ere ocsaa offte indfalne til Italien.

Om Tyrckers begyndelse.

SJiden ere de Tyrcker kõne
aff Tartaria til Asia aff denne orsa-
ge/De Sarracener førde krig emod
de Perser / Da begerede de Persæ
hielp aff de Tyrcker/de vore Tartari som bo-
de hoss dett bierg Caucaso / Dette skede liit
tilforn att Carolus Caluus regerede/ved det
aar Christi 870. Effter denne reisse oc wd-
gong aff deris eigne Land ere de Tyrcker
bleffue framdeles wti Asia/ligeruist som det
pleyger att gonge/ Naar mand indbiuder
fremmet Folck til hielp oc de bliffue oss siiden
offuer stercke / Saa ville de icke rømme. Oc
effterdi att samme Tyrcker vore kriger / saa
er dett Riige oc regimente paa dett siiste oc-
saa kommet vnder dennom / Oc vor da be-
synderligen den Tyrck Othoman bleffuen
mechtig paa den tiid att Keiser Albertus
primus aff Osterriige / som vor Keiser Ru-
dolphi søn / regerede / dett er effter Christi
fødsel 1300. aar. Fra denne Othoman bliff-
uer nu Mahomets Riige kallet dett Tyrcki-
ske Riige. Oc skal mand her mercke att liger-
uist som denne Tyrckiske slecht haffuer be-
gynt att regere / paa den første Osterrigeske
Keisers tiid / Saa hobes wi att een Oster-
rigeske Keisere skal dennom igen fordempe
oc vndertrycke.

De Tyrcker vore Tartari.

Den Tyrck Othoman

Naar dett Tyrckeske Riige begyntes.

Sammeledes er ocsaa dette Tyrskiske
Riige forskreckeligen wdmalet oc beschriff-

uit i then hellige Skrifft / att wi skulle vide att thet er Dieffuelens Rige/ oc att wi skulle icke lade oss forskrecke for then store macht oc ei falle fra Christo til Mahomet. Ezechiel oc Johannes kalle the Tyrcker Gog oc Magog.

Gog. Magog. Gog mercker hule / Magog mercker det Folck aff the huler/ Fordi de Tartere ere boendis wti jord huller / oc siger Ezechiel clarligen/ att Gud haffuer ladet Gog bleffuen mechtig for vore synder skyld.

Mahomet. Mahomet mercker bister eller glubende.

Turcka. Tyrck mercker en kriger eller forderffuere.

Røde Jøder. Methodius haffuer dette Folck kallet de røde Jøder/ derfore att the skulle anamme nogre aff the Jødiske Ceremonier/ Men de ere doch icke rette Jøder / men røde Jøder. Fordi att the ere blodhunde/ eller oc derfore att Mahomet er kommen aff Edom wti Arabia / oc Edom mercker rød. Doch skriffuer Methodius / att Gog oc Magog vore forborgede oc indeluchte paa hin siden

Caucasus. vnder the Bierg Caspios/ det er Caucasus. Oc att een reff skulle giøre thennom ett hul/ Thenne reff er Mahomet/ Fordi att the ere her vd lockede formedelst Mahomets lerdom oc ere saledes bleffne mechtige.

Tilforn haffuer ieg sagt / huorledis thenne

thenne Romiske Monarchi er kommen til Occident/ Siden haffue the Mahometiske bort taget Egypten / Syriam / Asiam oc Aphricam fraa de Keisere / Ind til nu de Tyrcker haffue vundet oc ødelagt Greciam oc hues igen vor.

Effter Bonifacio quarto bleff den 71. Paffue Deus dedit/ paa den tiid Heraclij.

Effter denne vor den 72. Paffue Bonifacius quintus. Wti denne tiid haffuer S. Gallus verit til / oc prediget Christelig lerdom wti høg Tyskland. S. Gallus

Effter Bonifacio quinto bleff den 73. Paffue Honorius primus/ wti hans tiid haffuer Mahomet verit.

Effter Honorio primo vor den 74. Paffue Seuerinus.

Effter Seuerino bleff den 75. Paffue Joannes quartus.

Effter Johanne quarto bleff den 76. Paffue Theodorus Grecus.

Anno Christi 641.

Constantinus/ Heraclij Søn den 58. Keisere/ regerede 4. Monader / oc bleff aliffuet aff sin eigen steffmoder/ att hun kunde giøre sin søn til Keisere. Constantinus.

Anno Christi 642.

Heracleonas.

HEracleonas / Heraclij Søn then 59. Keisere regerede 2. aar / Men det Folck til Constantinopel vor hans Moder saa fiendst / Fordi hun haffde affliffuit Constantinum / att the sette seg op oc fangede Heracleonam oc hans Moder / oc lode aff skiere tungen aff Moderen oc nesen aff sønnen / oc fortiagede thennom siden med then Patriarch som haffde hulpet thennom.

Rett heffn.

Anno Christi 643.

Constans.

COnstans / Constantini Søn den 60. Keisere / regerede 27. aar / bleff offueruunden aff the Saracener wti Orient / oc aff the Longobardis wti Italien / vor en gerig menniske / oc bleff endeligen i hiel stungen wti ett bad i Syracusis.

Effter Theodoro bleff den 77. Paffue Martinus primus wti Constantis tiid.

Effter Martino primo vor den 78. Paffue Eugenius primus.

Effter Eugenio bleff den 79. Paffue Vitalianus.

Anno Christi 670.

Constan-

Constantinus / Constantis Søn/den 61. Keisere regerede 17. aar/ vor kallet Pogonatus/det er/ Barbatus/ hand haffuer førdt krijg med the Sarracener wti 7. aar / oc slaget wti ett slaug 30. tusind Man i hiel/ Derfore bleffue de tuingede till att begere frijd/Den giorde Keiseren med thennom i saa mode att the skulle arligen giffue hannom tribut til Constantinopel. Constantinus

Effter Vitaliano bleff den 80. Paffue Adeodatus wdi den tiid Constantini Pogonati.

Effter Adeodato vor then 81. Paffue Donus.

Effter Dono bleff then 82. Paffue Agatho.

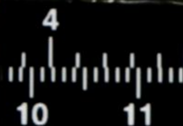
Effter Agathone vor then 83. Paffue Leo secundus.

Effter Leone secundo vor then 84. Paffue Benedictus secundus.

Effter Benedicto secundo bleff then 85. Paffue Joannes quintus.

Effter Joanne quinto vor then 86. Paffue Conon.

Anno Christi 687.

Justinianus. JUstinianus / Constantini søn den 62. Keisere / regerede 16. aar / men icke effter huor anden/Fordi Leoncius fortagede Justinianum oc regerede 3. aar / Siden att Justinianus haffde regeret 10. aar/Denne Leoncium fangede Tyberius Apsimarus oc regerede effter hannom 7. aar/Men Justinianus kom atter ind igen / oc fangede desse tuende Leoncium oc Apsimarum oc lod dennom legge for seg paa Jorden oc trade dennom med sine fødder/oc lod wdrobe/Super aspidem et Baseliscum ambulabis / oc lod dennom siden aff hugge.

Leoncius. Apsimarus.

Effter Conone bleff den 87. Paffue Sergius / Oc da haffuer der ocsaa paa den tiid verit et stort oprør for den vduelgelsse skyld / wti denne tiid haffuer Beda leffuit i Anglia.

Beda wti Engeland.

Effter Sergio / vor den 88. Paffue Johannes sextus.

Effter Johanne sexto/ vor den 89. Paffue Johannes septimus.

Effter Johanne septimo vor den 90. Paffue Zosimus.

Effter Zosimo / bleff den 91. Paffue Constantinus.

Anno Christi 713.

Philip-

PHilippus Bardesanes den 65. Keisere/regerede 1. aar/ 6. Monader / hand bleff fangen aff sin eigen Høffuitzmand oc skildt fraa Riiget/ oc bleffue hannom bode hanss øgen vdstungne. Philip.

Anno Christi 715.

ANastasius den 66. Keisere/regerede 1. aar/3. Monader/ hand bleff ocsaa fanget aff sin Høffuitzmand Theodosio / oc skyld fraa Riiget oc indskudt i ett Kløster. Anast.

Anno Christi 717.

THeodosius den 67 Keisere/regerede 1. aar/ haffuer forladet dett Riige / den tiid Leo drog emod hannom oc hand fortrøste seg icke till att beholle Riiget/oc gaff seg i Kløster. Theod.

Anno Christi 718.

LEo tertius den 68. Keisere/regerede 24. aar/hand bleff kallet Iconomachus/en billede stormere/der fore att hand haffde vdkast de billeder aff Kircken / Vnder hannom vor Constanti-

Leo een billede stormere. Iconomachus.

stantinopolis belagt 3. aar / aff de Sarracener / huilcke doch finge stor skade der fore aff Hunger oc Pestilentz. De ere ocsaa bleffne slagne aff de Bulgaris / Huilcke den Keisere da haffde hulpet. Ocsaa haffuer mand opbrendt de Sarracener deris skib / med ild som vor giort vnder vandet med synderlig konst.

Bulgari.

Effter Constantino bleff den 92. Paffue Gregorius secundus / wti den tiid Leonis Iconomachi.

Effter Gregorio secundo / vor den 93. Paffue Gregorius tertius.

Anno Christi 742.

Constantinus Copronymus.

CONstantinus Leonis søn/den 69. Keisere/regerede 34. aar/ oc kalles Copronimus/derfore at hand haffuer kacket i fundkaret/ vor ocska een billede stormere.

Anno Christi 777.

Leo 4.

LEo quartus Copronymi søn/den 70. Keisere/ regerede 5. aar.

Anno Christi 783.

Con-

Constantinus Leonis Constant. 8.
quarti søn / den 71. Keisere / regerede
lige med sin Moder Irene / som vor
aff Athen / oc denne førstinde regerede loff- Irene.
ligen oc viisligen 10. aar / der effter foriagede
Constantinus sin Moder / oc regerede 5. aar /
Men de aff Constantinopel ville icke lide
hannom oc reuocerede hanss Moder / oc hun
regerede siden 3. aar / Saaledes haffuer den-
ne Irene oc Constantinus regeret in summa
18. aar / ind til dett aar Christi 801. Endoch
nu att de Christne Keisere ere framdeles bli-
ffne til Constantinopel / huilcke seg haffue oc-
saa kallet Romiske Keisere / ind til saa lenge
att Tyrcken haffuer vundet Constantinopel /
Men efftterdi att deris Rige haffuer verit
saa ringe oc suagt / oc haffue icke lenger hafft
eller kunde beskytte Rom oc Italien / Men
Rom motte søge hielp oc vndsetning hoss de Orsage at de Romere toge andre Keisere / end de haffde til Constantinopel.
Francker / som vore paa den tiid saare mech-
tige / Derfore er nu soledes den Keiserlige
høghedt kommen til Carolum magnum.

Oc efftterdi att vore Keisere haffue nu
veldeligen beskyttet oc inde hafft Rom oc I-
talien / vel jeg icke lenger opregne eller sette
de greiske Keisere / dett haffuer oc sandeligen
verit ett wartigt folck / Men jeg vil vore eige- De greiske Keisere settis icke lenger i denne bog.
ne loffige Keisere opregne oc dennom sette
effter huor anden / huilcke mand tilbørligen
bør

bør att prisse for theris Mandom skyld oc merckelige gierninger.

Pipinius en Förste i Francke-riige.

Effter Gregorio tertio vor then 94. Paffue Zacharias. Hand haffuer beuilliget att the Francker motte affsette deris gamble Koning Hilderich / oc beskicke hannom een Førstelig vnderholning i ett Cløster/oc giøre Pipinum til Koning/Fordi att the gamble Konger vore tha bleffne ringe oc arme/ oc all macht vor kommen til de Førster. Wti denne tiid Zachariæ haffuer S. Bonifacius prediget i Tyskland.

S. Bonifacius.

Effter Zacharia bleff then 95. Paffue Stephanus secundus / hand lod indhentte Pipinum til Italien / emod the Longobardos / Theris Konig belagede Pipinus oc tuingede hannom til att begere friid / oc holle.

Effter Stephano secundo vor then 96. Paffue Paulus primus.

Effter Paulo primo bleff then 97. Paffue Stephanns tertius/ Wti denne tiid vore atter store larom oc oprør til Rom for Paffuens vduelgelse. En som hedt Constantinus vor giort til Paffue med macht / oc bleff affsett igen/oc alle the som hand haffde ordineret/ bleffue ocsaa affsette.

Een wrett Paffue.

Effter Stephano tertio vor then 98. Paffue

Paffue Adrianus primus/hand lod indhente oc kalle Carolum magnum til Italien emod Desiderium then Koning Longobardorum.

Effter Adriano bleff then 99. Paffue Leo tertius/emod thenne bleff ett oprør til Rom / Saa hand motte fly til Carolum Magnum / hand sette hannom atter ind igen / oc thenne Leo vdualde Carolum til Keisere / oc krønte hannom / siden hand haffde offueruundet the Longobardos / oc giort frid offuer Italien.

Om the Tyske Keisere.

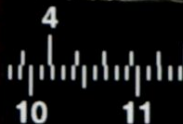
Carolus Magnus.

Carolus Magnus.

Anno Christi	801.
Anno Mundi	4745.
Anno Romæ.	1551.

Carolus Magnus bleffuen da krøndt til Keisere om Juldag til Rom / aff then Paffue Leone tertio/ Oc dette er begydelsen til det Keiserdømme i Tyskland/Oc haffuer nu Italia oc Occident fonget formedelst thenne foruadling / ett veldigt hoffuit oc mechtig

Begyndelsen til det Keiserdomme i Tyskland.

mechtig beskermere / Fordi att endoch the Tyske Keisere haffue icke verit alle lige mechtige/ Ligeruist som the Konger haffue icke alle hafft liige macht oc løcke wti theris Kongeriige/ Saa ere doch vndertiiden nogre Keisere bleffne mechtige/ oc haffue beskyttet oc reddet Italien/ oc giort mange store loffliige gerninger/ oc alle sager saa forhandlet / att the haffue fongit friid/oc ved macht hollet theris regimente/ oc den sande Religion wti Occident. Oc nar man vil retteligen achte vore Tyske Keiseres handel befinder mand / att the haffue sandeligen veret høge viise Førster oc icke Barbari / oc maa vel lignes med the løfflige Romiske Keisere/ Augusto/Traiano/ Adriano/Constantino. Oc saa spører mand/storre erbarlighed oc tucht i thesse vore Keisere end i the andre/ Sammeledes finder mand ocsaa/ att vore lofflige Keisere haffue icke begynt nogen kriig for thris eigen loff oc prisff eller eigen nøtte skyld/Men alenste aff høgeste nød oc trang/ til att beskytte oc vnderholle then sande Religion/ Land oc Lyde.

De Tyske Keiseres loff.

Oc endoch att ieg er for ringe her til oc icke bør att dømme eller siige nogit / om Høchmechtige Herrer/ Saa maa ieg doch prisse nogre besønderlige Førster for andre / Fordi att huer oc een Histori skriffuere skal besønderlige mercke oc til kiende giffue all sønderligt tucht oc dygdelighedt. Saa er

ingen

ingen lyffligere ting paa Jorden end att sehe oc mercke møgen dygd oc fromhedt wti yperlige Mend / oc mechtige Førster. Derfore vil teg gerne ocsaa retteligen beskriffue desse Keisere / att man skal saaledes kiende oc elske theris dygdelige fromhedt oc beskickelighedt / huilcket oss kand i mange mode tiene til stor forbedring oc gode Exempel. Oc haffue (desse effter min forstand) verit saadane merckelige Førster / att the maa vel offuersettes the gamble Romiske / wti viisshed / dristighedt oc all erbarlighedt oc dygd.

Carolus Magnus.
Ludouicus Pius Caroli Søn.

Ther nest de sex Saxer.

Henrich then første.
Otho Magnus.
Otho secundus.
Otho tertius.
Henrich then andre som liger til Bamberg begraffuen.
Lottharius Saxo.

Item thesse Francker.

Conradus.
Henricus / Conradi søn.

Item desse Suaber.

Fridericus Barbarossa.
Fridericus then andre.
Ther nest Rudolphus.
Sigismundus.
Maximilianus.

Om Tydskland oc begyndelsen til Franckeriige.

Om stor Kriig i Tyskland.

THe Romiske haffue icke verit Herrer offuer ther gantzske Tyskland/ Men haffue aleniste inde hafft huad ther liger emmellom Rhin oc Donau/ Item huad ther er emellom Rhin oc Hartz / oc haffue endoch the Keisere hafft noc att giøre/ for end the kunde thesse Land vinde oc beholle / Saaledes haffuer Drusus oc Germanicus førdt store Kriig ther fore vnder Augusti tiid/ Ther nest Caius/ effter hănom Vitellius oc Domicianus. Traianus haffuer inde hafft Nederland her neder til Mein. Maximus er kommen ind til Hartz. Valerianus haffuer leget i Høgtyskland. Effter hannom ere the Francker opreyste vnder Gallieno/ Men desse efterfølgende Keisere haffue offte stillet thennom/

nom/ som er / Aurelianus sloug the Francker hoss Mentz/Probus haffuer fonget stor seyer i høg oc neder Tyskland. Constantius haffuer bygt Spier. Julianus/Valentinianus/ oc Theodosius haffue ocsaa til rygge drifuit the Francker oc Alemanos oc behollet Rhinstrømen oc Suaben / Men ther effter ere the Francker oc Alemani bleffne mechtitige / oc the Keisere ere icke mehr komne i Tyskland.

Om then første Francorum affkomme skriffues mange sielsamme Fabulas / Men the Francker haffue wthan tuil verit høge Tyske wti Augusti tiid/ Fordi lenger til bage kand man inthet finde / nogit thet som vist er om Tyskland ebland the Historier/ Men att the Franci haffue paa den tiid verit i Høgtydskland / kand man clarligen beuise aff Strabo / som haffuer skriffuit Historias wti Augusti tiid/ oc vor selffuer med i then krug hoss the Romiske. Thenne Strabo setter klarligen desse Francker nest hoss de Vindelicos/ dett er / hoss Beiern / huor som the end nu paa en part ligge til grenge. — Franckeriges begyndelse oc affkomme. — Strabo.

Oc desse Francker er saaledes opreyste. Wti then Keisers Gallieni tiid/ vor ther een Høffuitzman i Tyskland/ Posthumus/hand regerede sare vel/ derfore giorde hans Folck hannom til Keisere / den tiid att Gallienus — Orsagen att the Francker ere opreyste oc gaffue seg fraa Riiger.

 lahe til

lahe til Rom oc pancketeret / Men den tiid Gallienus hørde att Posthumus bleff vdualt til Keisere / skickede han ett tall folck emod hannom. Tha opreyste Posthumus ebland andre sit Folck / ocsaa the Francker / Oc siden / Endoch att posthumus bleff hemmeligen i hiel stungen med forrederij / ere doch the Francker stetze bleffne i theris røstning / oc haffue giffuit seg her neder fraa Mein / emod Rinstrømen / oc ere ther offuerkomne oc haffue først indtaget Trier fraa de Romiske / ther nest ere the indfalne i Gallien. Men siden ther effter att the haffde hulpet the Romiske att offueruinde Attilam / hiølle the seg altiid ventlige med the Keisere / Saa att Justinianus bleff fordragen med thennom / oc beuilligede / att the skulle inde haffue oc beholle then part wti Gallia / som end nu kalles Francia. Saaledes haffue the Francker indehafft til hobe bode then Rinstrøm oc Gallia / oc haffue begge Land verit ett Kongeriige. Oc ere the Francker høgligen loffuede ebland the Historier / att the haffue viiseligen oc vel regeret / oc haffue plantet oc vdspredt then Cristelige tro strax the begynte theris Kongeriige / Wti medeltiid ere the Alemani ocsaa falne fraa the Keisere / the Alemani vore høge Tyske / som nu er Suaben / Suitzer oc Beiern. Alt saa vor nu Tyskland / effter att then Romiske Monarchi bleff forstøret / delt i tuende parter / til

Francia er en part aff Gallia.

Alemani.

Alemanos

Alemanos oc Francos. Men the Francker ere bleffne Herrer offuer the Alemanos wti Pipini/ Caroli Faders tiid/ Derfore haffue the Francker siiden delt theris Riige i saa mode/ Høg Tyskland haffue the kallet Østerriige/ Oc Nederlandt oc Gallien/ Vesterriige/ her wtaff er thet naffn end nu bleffuit paa den part i Tyskland som kalles Østerriige. Østeriige. Vesteriige

De Foreldre Caroli Magni vore Tydske Førster oc Hoffmestere oc offuerste Regenter wti det Hoff hoss the Konger i Franckeriige/ oc ere kallede aff theris embede Maiores domus/ Mand holler dette ocsaa for vist/ att theris arffuelige Førstedømme oc Herrskab haffuer der først verit/ som dett Pfaltzgreffuedømme nu er hoss Rin/ Fordi att dette er vist/ att then gamble Pfaltzgreffuiske slecht haffuer sin affkomme aff then slecht Caroli/ Ther effter nu att then Kongelige slecht vor bleffuen saare ringe oc suag i Franckeriige/ oc the Førster vore tha mechtige/ haffuer Paffuen dette beuilliget/ att thet Riige motte bliffue träffereret til de Førster/ Saaledes bleff Pipinus Koning i Francken oc indehaffde bode Tydskland oc Galliam. Keiser Carls foreldre. Pfaltzgreffue. Pipinius Koning i Francken.

Effter Pipino regerede hans søn Carolus/ som er kalet Magnus i thet Kongeriige Franckorum 32. aar for hand bleff Keisere/ oc siiden i thet Keiserdømme regerede hand 14. aar/ Saaledes haffuer hand regeret 46. aar tilsammens bode for hand bleff Keisere/ oc

Carolus vor født til Ingelheim.

Saxonia bleff Christen.

Desiderius Longobardorum Koning.

Orsage at Carolus bleff Keisere.

Desiderius bleff fangen.

siden/hand er født til Ingelheim/ som liger i Pfaltzgreffue dømmet icke lãgt fraa Mentz. Strax effter hand haffde begyndt sit Regiment førde hand krig vdi Aquitania emod de Sarracener / Siden haffuer hand krigt met de Saxer wti 30. aar / til saalenge hand haffuer vndertuinget dennom til lydelsse vnder Keiseredømmet oc kommet dennõ til den Christelige tro/ for wtã andre krig som hãd haffuer ocsaa førdt i medel tiid emod andre.

Desiderius den Koning Longobardorum tog seg fore at vere Herre offuer den gantzske Italia/oc for til Rom oc lod der aff liffue nogre besønderlige borgere aff de beste/ Da beskickede den paffue Adrianus budskab til Carolo at hand ville vndsette Rom oc Italien/ Fordi hans fader Pipinus haffde tilforn ocsaa beskyttet Rom emod de tyranni Longobardorũ / Derfore drog Carolus til Italiẽ oc belagde Desideriũ til Pauí/oc tuingede hannõ at hand motte giffue seg. Men effterdi at Carolus befand med klare gerninger/ at de Longobardi vore møgit oprøriske oc kunde icke haffue ro eller sidde stille / Fordi mand haffde det offte forsøgt med dennom tilforn oc lod dennõ atlige vel bliffue i deris Rige/ Ocsaa paa det at der skulle bliffue bestendiger friid wti Italien / haffuer Carolus indtaget den gantzske Longobardia/oc regerede det oc bestillede ligeruist som sit eiget Kongerige/Oc bord førde met seg Desideriũ med hustru oc

børn

hørn fāgede/oc lod dēnom beuare til Lytich/ Saaledes haffuer det Riige Longobardorū fonget ende wti Italien / Huilcke da haffde ſtandet 203. aar / fraa dett aar Chriſti 572. aar / den tiid Juſtinus vor Keiſere/oc indtil dett aar Chriſti 775. dett er/ det 6. aar effter Caroli Riige / for end hand kom til Keiſerdømmet / Fordi endoch Carolus vor nu til Rom i denne tog / oc haffuer icke aleniſte giort friid wti Longobardia/Men ocſaa paa den anden ſiide Rom offuer Italien / Saa ville hand doch icke bliffue Keiſere eller fraa tage de greiſke deris ehre/hand haffuer ocſaa ladet de Keiſerlige Steder wti Italien bliffue ved deris friihedt / Men Longobardiam haffuer hand indtaget / for ſit eiget Riige / fordi att de Keiſere haffde dett icke heller indehafft i long tiid.

Naar dett Riige Longobardorū fick ende.

Carolus ville icke vere Keiſere.

Thaſſilo den Hertug aff Beyern opreiſte een kriig emod Carolum / Men Carolus offuer fiøld hannom i det 20. aar ſit Riiges / oc tog hannom dett Hertugdømme fraa / oc beſkickede hannom oc hans ſøn i ett Kløſter / Fordi Thaſſilo haffde oc tilforn ſeg opſet emod Carolū/ oc hand tog hannom til naade/ Men nu effterdi at hand icke hold loffue/brugede Carolus denne ſtrenghed emod hannom/endoch at hand vor hannom ſkyld.

Thaſſilo.

Anno 33. ſit Riiges drog Carolus til Rom oc indſette igen den Paffue Leo / emod huilcken de Romiſke haffde opuecht ett ſtort

 oprør/

opr⌀r/att Paffuen motte fly / Da nu Carolus befandt / att der kunde ingen frid holles wti Italien / Efftersi de Steder vore frij oc bedreffue all moduillighedt / n⌀des hand til att tage seg dett Regimente an / Saaledes bleff hand Herre offuer den gantzske Italien/ oc gaff Paffuen nogre Land oc Steder / til att vnderholle Kirckenss regiment / Oc om Christnatten wdrobede Paffuen i Kircken / Att Carolus skulle vere Romiske Keisere oc Augustus. Her skriffuer mand att Carolus haffuer sagt/ hand ville icke haffue kommet i Kircken/haffde hand seg der til forsehet/Oc saa ville hand icke skriffue seg Keisere for end hand haffde fordraget seg med dennom til Constantinopel/ Da beuilgede Irene / Constantini Moder oc Nicephorus/ Att Carolus skulle bliffue Keisere i Occident / oc saadant vor hinde lett att beuillige/ Fordi de Keisere til Constantinopel haffde da intett mehr aff Landen.

Carolus bleff Keisere om Christnat.

Der effter att Carolus er nu vorden Keisere/oc haffuer beskicket Italien med stor m⌀de oc arbeyde til fridsommelighedt / haffuer hand begyndt een krig med Hungeren/denne krig varede 8. aar/oc der wti bleffue de Hungerske mesten parten aldeles fordempede / Oc Carolus haffuer Tyske indsett i Hungeren att beuare Landet/Aff denne orsage ere end nu Tyske i Hungeren til Sybenborg/Oc mand skriffuer/ at Carolus haffuer

Tyske bleffue sette i Hungeren

Sybenborg.

fundet

fundet møgit suart gotz ebland de Hunger-
ske/huilcket vel er troligt/ Fordi de Hunger-
ske haffde da førdt kriig lenger end 200. aar/
oc røffuet aff alle Land/ oc ingen vor end da
indfallen i deris Land / Derfore haffuer der
wtan tuil verit møgit gotz befundet / Wti
medel tiid haffuer oc Caroli søn med naffn
Carolus indtaget Behmen / oc slaget deris
Herre Lechon / Alt saa vor Carolus een vel-
diger Monarcha offuer Italien / Gallia /
Tyskland/ Behemen/oc Hungern / Oc haff-
uer giort oc beholler god friid/ wti den gantz
ske Occident/Ocsaa er Carolus een aff de hø-
geste Helde oc Heroas / huilcke Gud giffuer
her i verden til att opreisse gode Regimente/
oc beskicke loug oc rett / tuchtighedt oc friid
ebland menniskken/ ligeruist som andre haffue
verit tilforn Dauid/ Hercules / Cyrus/ Alex-
ander / Julius / Augustus / Constantinus /
Theodosius / Oc skulle wi her mercke/huor- Huor fore
ledes att Carolus haffuer rumort ebland de Gud skick-
mechtige Konger oc Førster / Fordi att her er Monar-
til wdsender Gud oc beskicker saadanne Mo- chas.
narchas/til at straffe/stille oc styre andre sto-
re Potentat/Ligeruist som i vor tiid Carolus
quintus haffuer stillet Francke Riige / Rom
oc Venedigen.

Men dett hører oc de store Herrer til/ Caroli ger-
att de icke aleniste føre kriig / men ocsaa att ninger da
de retteligen ordinere oc beskicke de Regi- hand haff-
mente med loug oc rett oc Christelig religi- de friid.

 on/

Concilia. on/ Dette haffuer Carolus ocsaa giort/hand haffuer offte hollet Concilia til Rom/ til Franckfort oc nogre i Gallia. Ocsaa haffuer hand funderet 3. høge Scholer til att plante oc opholde Christelig lerdom/ som er de Gymnasia Scholer til Bononia/ til Paris/ oc til Paui. Wti Tydskland haffuer hand stiffret mange Monasteria vore Scholer. Cløster/ huilcke paa den tiid haffue ocsaa verit Scholer/ Hand haffuer ocsaa forsamlet then Franckiske Ret/ oc lod giøre Longbøger/ Fordi then gamble Romirske rett vor alt tilforn i lang tiid vndertrycht aff the Longobarder oc Francker.

Item the gamble Tydske historier oc viser lod hand ocsaa beschriffue oc haffuer dennom sielffuer vdlerdt.

Carolus kunde latine oc Greiske. Hand haffuer oc kundet redeligen thale Tydske oc latine/ Greiske haffuer hand vel forstondet/ saa hand haffuer sielffuer hørdt the Greiske Legater/ haffuer oc thalet Greiske med thennom/ doch i long thale haffuer hand bruget latine/ Mand haffuer end nu mange gode verss/ huilcke hand giorde om Roland. sin frende Rolands død/ i hanss gamble dage Carolus haffde altiid bord lexe. haffuer hand studeret wdi Astronomia/ oc der hiemme lod hand altiid lese Augustinum for seg offuer siit bord.

Carolus haffuer siunget i kor. Wti Kircken haffuer hand hulpet att siunge horas/ oc selffuer siunget lectiones/ oc haffuer hollet sine Førster der til/ att the ocsaa motte siunge lectiones/ oc haffuer then-

thennom selffuer opkast huad huer skulle lese/ det som bode hannom oc thennom kunde best tiene til forbedring oc gode exempel/oc haffuer elsket Christelig lerdom / oc seg beuiist wti all sit leffnet/ som een from Gudfrøchtig Første / Hand haffuer ocsaa forskicket oc vdsendt store penninge til de Christne som vore i fremmede Kongerige wdi fengsel oc treldom / til deris vnderholdning / oc foruerffuede hoss the Konger Saracenorum att the Christne bleffue siden mildeligere holdne oc tracterede ebland thennom/end de vore tilforn.

The veher oc Monater haffuer hand giffuit the naffn/ huilcke the end nu haffue. Aff desse ting alle haffue wi att mercke/ Huorledes Gud haffuer begaffuit oc ehret thenne Keisere med alsom høgeste dygdelighedt oc med stor løcke/ huorfore hand er retteligen kallet Magnus. Ther effter nu att Carolus haffde alle vegne giordt fridt oc reformeret loug oc reth/ oc kommet Kircken i sin rette skick/ tha haffuer hand ocsaa for end han døde beskicket oc ordineret thet Rige en viss arffuing oc Herre/ til att affuerge oc betage møgit ondt oc stor oprør effter hans død/ Derfore giorde hand sin søn Ludouicum Pium til Keisere men haud leffde / Siden bleff hand død til Acken / tha vor hand 72. aar gammel/ Oc før end hand døde bleff then bro opbrent til Mentz offuer Rhin / huilcken

Carolus kallis Magnus, fordi man finder icke hans lige.

En bro offuer Rin

Huilcken Carolus haffde ladet opbygge med stor bekostning wti 10. aar/ Dette tegn haffuer betydt/ At Germania oc Gallia skulle nu kortelige skilles att fraa huor anden.

Ludouicus Pius den andre Tyske Keysere.

Ludouicus Pius.

Anno Christi 815. haffuer Ludouicus Pius Caroli søn begynt att regere/oc haffuer regeret 26. aar / Carolus haffuer doch hafft flere sønner oc vore døde for end faderen døde / Ludouicus haffuer med dett første wti hans Regimente fornyet oc stadfestet den frid med de Keisere til Constantinopel. Der efter giorde hand sin søn Lotharium til Keisere lige med seg / att hand skulle regere offuer Italien/ oc sende hannom til Rom / der haffuer hand anammet den Keiserlige krone oc dett naffn Augusti aff den Paffue Pascali/ Siden haffuer Ludouicus hollet ett Concilium til Acken / oc reformeret Kircken oc flytteligen beskaffet/at de Kirckctienere kunde haffue deris vnderholdning. Hand haffuer ocsaa giort een Contrackt med Paffuen / Att mand kunde saaledes vide wti efftcr kommende tiid / hues Paffuen til hørde / oc huilcke Land der skulle høre til Riiget.

Lotharius bleff Keisere.

En handel met Paffuen om de Land.

Faderen er fonget aff sönnen.

Denne fromme Keisere haffuer Lotharius hanss eigen søn ladet fonge / formedelst

delst nogre Biscoper oc Førsters hielp/ for denne orsage att hand befrøchtede seg / Att hans Fader skulle vende dett Rüge fraa hannom oc til hans yngste Broder/ ligeruist som hans Steffmoder practicerede / Doch er Ludouicus strax bleffuen ledig igen oc kom atter til regimentet/ oc haffuer med macht dreffuit sin søn Lotharium til bage igen til Italien / Men paa dett siste haffuer hand atter taget hannom til naade igen.

Effter Leone / bleff den 100. Paffue Stephanus quartus. Denne haffuer begeret sin Confirmatio aff Ludouico Pio. Stephanus lod seg först Confirmere aff Keiseren.

Effter Stephano / vor den 101. Paffue Pascalis / denne beskickede ocsaa til Ludouico om sin Confirmatio.

Effter Pascali / bleff 102. Paffue Eugenius secundus.

Effter Eugenio secundo/ bleff den 103 Paffue Valentinus.

Effter Valentino / vor den 104. Paffue Gregorius quartus / hand ville icke anamme Paffue dømmet/ for end Ludouicus haffde Confirmeret hannom.

Lotharius den Første aff dett naffn den tredie Tyske Keisere.

Anno

Anno Christi 841. siden att Ludoui-
Lotharius cus Pius vor død/regerede hanss søn Lotha-
Lud. ger. rius 15. aar / Nu haffuer dett Aureum secu-
Carol. cal. lum wti denne slecht fanget ende/ Fordi Lo-
tharius haffde flere brødre/ Ludouicum Ger
Vor tren- manicum oc Carolum Caluum / Desse vore
de Brödre. icke til freds med deris Land skiffte. Her
wtaff begyntes en stor jammerlig Krig / oc
de Brødre giorde ett slaug med huor anden
saa stort wti Gallia/Att mand schriffuer/ att
den Franckiske macht bleff da saa suarligen
forsmechtet/ att hun haffuer icke kundet no-
git finde der effter komme til slug styrcke
igen/oc de tuende brødre Ludouicus Germa
nicus oc Carolus Caluus finge offuer han-
den/ Siiden begynte de Førster / att handele
dennom emellom / den tiid att skaden vor
skedt / oc fordroge de Brødre saaledes/ Att
Tyskland bleff Ludouico vdlagt til sin part
oc Suaben / Beyren / Behmen/Østerrige/
Ostfran- Øst Francken/ Døringen/ Saxen/ind til Rin
cken. strømmen/Denne Ludouicus vor kallet Ko-
ning i Tyskland oc loffues storligen/Aff han-
nom haffue de Hertuger som haffuer siiden
verit i Francken / fonget deris affkomme/
Det lands Hand haffuer ocsaa tuinget Behemen til den
skiifft emel Christelige tro/Carolus Caluus fick den stør
lom de tre ste part aff Gallia/aff hannom haffue de eff-
Brödre. ter kommende Konger wti Gallia fonget
deris affkomme / Lotharius behiølt Italien
oc Narbonensem Galliam / oc den part som

end

end nu efter hannom kalles Lotharing oc den Keiserlige høghedt / Saaledes bleff nu Gallia oc Germania atskylde fraa huor anden/Der nest haffuer Lotharius giort sin søn Ludouicum secundum til Keiser / oc hand er selffuer gongen i et Kloster. Gallia oc Germania bliffue adskylde.

Mange Cometer haffuer mand sehet i de aar tilforn/ som desse Brødres wenighedt oc krijg begyntes.

Efter Gregorio 4. bleff den 105. Paffue Sergius secundus/ denne vor den første som haffuer sit naffn forandret oc foruend/ Fordi man siger/att hand haffuer tilforn hedt. Os porci/oc efterdi att dett vor ett wbequemmeligt naffn til saa høg een dignitet / Bleff det foruandlet. Denne Sergius haffuer krønet Ludouicum secundum som vor Lotharij Søn. Os porci foruende sit naffn oc schriffuer mand at de Paffuer haffue sieze foruend deris naffn efter hannom.

Effter Sergio secundo/ bleff den 106. Paffue Leo quartus / Denne haffuer ladet bygt den Enggelborg til Rom / oc bleff anklaget for Lothario att hand skulle haffue practiceret emod hannom/ oc ville transfferere dett Rijge fraa de Francker oc til de Grecker igen/Derfore kom Lotharius til Rom / oc Paffuen motte seg purgere. Enggelborg til Rom.

Effter Leone quarto/ bleff Johannes octauus Paffue/oc mand siger om hannom/ ett hand vor en Quinde oc født i Mentz. Johannes Mulier.

Effter

Effter Johanne octauo bleff then 107. paffue Benedictus tertius / wti denne tiid haffuer atter veret ett stort oprør for thenne vduelgelse skyld/ huilcken Keiser Lottharius motte stille.

Ludouicus Secundus then fierde Tydske Keisere.

Ludouicus secundus.

Anno Christi 856. haffuer begynt att regere Ludouicus Secundus Lottharij søn / oc haffuer regeret 20. aar/ hand haffuer forjaget oc til rygge slaget the Saracener/som vore med stor macht indfaldne til Italien/ oc han giorde atter god friid offuer Italien oc er død wdi Italia.

Effter Benedicto tertio bleff then 108. paffue Nicolaus primus.

Effter Nicolao primo vor then 109. paffue Adrianus secundus vdualt bode aff Presterne oc aff almugen.

De Paffuer ville icke gerne hafft det Keiserdømme i Tydskland.

Effter Adriano secundo vor then 110. paffue Johannes nonus / hand hengde seg møgit til de Gallos/ oc ville det Keiserdømme forandle fraa Tyskland til de Konger wdi Gallia / først til Carolum Caluum / oc siden til Calui Søn Ludouicum Balbum/ Men de Tydske behiølle thet Keiserdømme

perfors/

perfors/ som ieg vil herefftter sige/ oc denne Paffue Johannes bleff derfore fangen/oc vndkom oc flyde til Gallien til Ludouicum Balbum.

Carolus Caluus Keiser aff Gallia.

Anno Christi 876. kom Carolus Caluus til Rom/ oc practiceret med Paffuen Johanne nono/ att han giorde hannom til Keisere oc regerede 2. aar. Nu vor samme Carolus Lottharij Broder som vor Pij søn/oc haffde fongit Galliam wti det skiffte/ oc Paffuen haffde gerne transfereret det Keiserdømme til Galliam fraa de Tyske/ Men Ludouici Germanici sønner ville thet icke tilstede/ Tha vndsagde han thennom oc truffuide/ att han ville føre ett thal Folck saa stort emod thennom offuer Rhinstrømmen/ att the heste skulle vddricke Rhin / oc dett Folck gonge ther offuer tordt sko/ Dette vor/ Gallicæ minæ/ oc hand drog emod thennom 50. tusind sterck ind til Colne/ Ther bleff hand offueruunden hoss Andernach/aff de tuende sønner Ludouici Germanici.

Carolus Caluus.

Frantzosisk trutzel.

Andet aar ther effter ford Carolus Caluus til Italien/ Tha droge de tuende sønner Ludouici Germanici effter hannom/

Caluus døde aff fröcht. den tiid Caluus dett fornam/ fiøld hand i en stor kranckhedt aff redzel oc døde.

Men atligeuel lod then Paffue Johannes icke aff/ att practicere emod Ludouici sønner / oc ville giøre Calui søn til Keisere/ Derfore bleff hand fangen til Rom aff de Tydske Legater oc theris anhengere / Men hand vndkom atter oc flyde til Galliam/der krønte hand Ludouicum Balbum Calui søn til Keisere / Thenne Balbus leffde effter sin faders død icke lenger end 2. aar / Saaledes haffuer det Keiserdømme wdi Gallia fonget ende / oc tha feylede Paffuen sine anslag oc practica.

Ludouicus Balbus bleff Keisere.

Carolus Crassus den femte Tydske Keiser.

Carolus Crassus. Anno Christi 881. er dett Keiserdømme atter kommet til de Tydske/ fordi de Saracener vore tha atter igen indfalne til Italien oc giorde stor skade / Tha igen kallede the Romiske Paffuen aff Gallia/oc nu haffde Italia hielp i behoff emod the Saracener/ oc then Koning aff Gallia vor død / oc ther vor ingen opuuxen arffuing/Derfore vor ocsaa stor wenighedt i Gallia / huorledes thett riige skulle regeres wdi medel tiid / saa lenge then arffuing opuuxste / Alt saa motte Paffuen

uen begere hielp aff de Tydske / att the ville hielpe oc vndsette Italien / Tha kom Carolus Crassus Ludouici Germanici søn til Italien / oc foriagede the Saracener / derfor bleff han krønet aff Paffuen i thet 882. aar Christi / oc haffuer Carolus Crassus regeret effter sin krøning 9. aar. The Normanni vore ocsaa paa den tiid alle vegne indfaldne i Gallia oc giorde saa stor skade / att the Galli søgte hielp hoss Keiseren / oc giorde hannom til Koning offuer Gallia / Saaledes haffuer Carolus Crassus atter indehafft Tydskland oc Gallien / men strax ther effter bleffue the land attskylde igen / fordi att den tiid Crassus førde den krig vdi Morauia / oc bleff møgit wformugelig oc forarmet / tha forlod hand thet Regimente veluilligen oc giorde sin broderss søn Arnolff til Keisere / Thenne Arnolff beskickede Crasso en førstelig vdeholdning i riiget all sin liiffs tiid.

Normanni ere indfaldne til Galliam.

Arnolff then siette Tydske Keisere.

Anno Christi 819. er Arnolff Carolomãni søn / then Hertug i Baiern / Suaben oc Francken / vorden Keisere / hand haffuer regeret 12. aar / oc haffuer først offueruundet

Arnolfus Keisere affueruand Moravios oc Normannos.

the Moravios/ siden the Normannos/ som vore atter vddragne aff Gallia til Rhinstrommen oc haffde indtaget Worms / oc ther i hiel slaget oc Martirizeret een Biscop aff Mentz. Hand haffuer oc endeligen tuinget de Normannos til den Christelige tro / Ther effter er hand dragen til Italien/Fordi then Hertug aff Spoleto med naffn Vuido / haffde seg opueldt til Keisere/ Derfore motte nu Arnolff indtage Rom med macht / oc tha haffuer hand mange store Herrer ladet affhugge / oc bleff krønet aff then Paffue Formoso / Saaledes fick hand Italien igen oc foriagede Vuido/hand haffuer ocsaa igen tuinget the Burgundiske vnder dett Tydske Riige.

Effter Johanne nono bleff then 111. Paffue Marinus.

Effter Marino vor then 112. Paffue Adrianus tertius.

Effter Adriano tertio vor then 113. Paffue Stephanus quintus.

Oprør til Rom for Paffuens skyldt.

Effter Stephano quinto bleff then 114. Paffue Formosus/ wti denne tiid vore atter store oprør til Rom for thenne vduelgelse skyld/Fordi Sergius vor ocsaa vdualdt aff nogre paa samme tiid / Men han bleff foriaget aff Formosi anhengere/ oc Formo-

sus lod atter indkalle Keiseren til Italien / paa det hand kunde behølle Paffuedømmet / Fordi Sergius flyde til Galliam / oc practiceret med then Frantzosiske hielp att bliffue Paffue / Men hand kunde det icke bekomme for end Formosus døde / siden er han nogre aar der effter bleffuen Paffue / oc haffuer seg heffnet nock tyranniskeligen / hand haffuer ladet opgraffue Formosum / oc det Cadauer degraderet oc affhugget / oc lod kaste det i Tiberen / Mand skriffuer att Sergius vor en wlerd Man / thed synes paa hans gerninger.

Sergius then wmild oc Paffue oc Tyran.

Effter Formoso bleff then 115. Paffue Bonifatius sextus.

Effter Bonifatio sexto vor then 116. Paffue Stephanus sextus / Thenne haffuer forskudt alle Decreta oc ordinationes Formosi.

Effter Stephano sexto bleff then 117. Paffue Romanus.

Effter Romano vor then 118. Paffue Theodorus secundus.

Effter Theodoro secundo bleff then 119. Paffue Johannes decimus / Thenne haffuer Formosi ordinationes atter approberet.

Effter Johanne decimo vor then 120. Paffue Benedictus quartus.

Effter Benedicto quarto vor then 121. Paffue Leo quintus/ hand bleff fanget aff Christophoro.

Effter Benedicto quarto vor then 122. Paffue Christophorus / hannom haffuer oc Sergius tertius ladet fange.

Det grumme tyrănij Sergij offuer thet dŏde legome.

Effter Christophoro bleff then 123. Paffue Sergius tertius/ dette er den grumme Tyran / som haffuer ladet affhugge det døde Formosi legome / det er forskreckeligt att lese saadanne alarum oc Tyrannij / som the Paffuer haffue bruget emod huor anden/ oc haffue de lithet kundet achte Christelig lerdom/ for saadan Hedniskt vesen skyld/ Att thet er icke vnder / om mange misbrug ere indkomne i Kircken.

Dette er forskreckeligt att lese om sliig wend.

Ludouicus den tredie aff thet naffn / oc then 7. Tydske Keisere.

Ludouicus tertius.

Anno Christi 903. er Ludouicus Arnolfi Søn vorden Keisere/ oc haffuer regeret 10. aar/ er doch icke bleffuen krønet til Rom/ Fordi effter Arnolfi død ere the Hungerske indfaldne i Tydskland med stor mact/ Med thennom haffuer thenne framme Keisere Ludouicus hafft nock att gøre / oc haffuer then-

uer thennom hordeligen slaget hoss Lech / Er doch siiden strax effter aff thennom bleffuen atter igen slagen. Tha haffue the Hungerske bedreffuit oc bruget forskreckelige jammer i Suaben / Francken / Baiern oc Osterrige / oc myrdt thet Folck wtan all barmhiertighedt / Kircker / Steder oc Landsbyr forbrent.

Thet ynckelige mord aff Hungern.

Siiden ere the inddragne til Italien / oc haffue ther ocsaa bruget store tyranni / Nu vor ther en Første til Forojulio Berengarius / hand samlede ett thal Folck til sammens emod the Hungerske / Endoch hand haffde liden løcke / er han doch formedelst thenne røstning / kommen i saadan ansehen / att hand haffuer ther aff skriffuet seg Keisere.

Berengarius Princeps Forojulij.

Cunradus then første aff thet naffn / then 8. Tydske Keisere.

Anno Christi 913. er Cunradus vorden Keisere / oc haffuer regeret 7. aar / er doch icke krønet aff Paffuen / hand vor thenne neste Luduici Broder søn / oc een Hertug i Francken / oc then siiste Keisere aff then Slecht Caroli Magni / ligeruiist som her effter findes i then Genealogia Caroli / huilcken jeg derfore haffuer sedt / att mand kunde

Conradus primus.

mercke / huorledes det Tydske Riige haffuer vendt seg bode hiid oc diidt / oc haffde stor anfechting / att mand maa seg her om retteligen forundre / Mand seher ocsaa / att the Riige bliffue paa det siiste i Verden møgit suage oc saare wroligе / oc att Gud endoch att ligeuel vnderholler thennom. Ludouicus tertius lod ingen Søn effter seg / derfore ville bode the Francker oc Saxer haffue giort then Hertug Otho / som vor en Sax til Keisere / Men then fromme Første ville icke betage then Edele Slecht Caroli thenne erhe / Men sagde att man skulle vduelge thenne Cunradum som vor Hertug i Francken / Saaledes bleff Cunradus Keisere. Men Otho haffde thet største ansehende oc regerede mehr end Cunradus saa lenge hand leffde / oc hiølt doch troligen med hannom.

Otho Hertug i Saxen.

Men wti Italien opuelde seg Berengarius som vor en Første aff Foroiulio til Keisere / oc practicerede med the Hungerske / att the atter igen indfiølle i Tyskland. Thennom offueruand Cunradus med Othonis hielp aff Saxen.

Berengarius.

Effter denne Othonis død befrøchtede seg (ma vel ske) Keiseren for samme Othonis Søn Henrico Aucupe / om hand bleffue for saare mechtig / att han skulle tage Riiget fraa hannom / oc ville icke giffue hannom

Henricus Auceps.

alt

alt hues Otho haffde tilforn inde hafft/dette kunde Henricus icke lide / Derfore haffde Cunradus gerne hemmeligen ladet hannom omkomme/ Der til vor en Biscop aff Mentz bisktckit / att hand skulle fange hannom med list / Men thenne handel bleff forkundskabet / Derfore bleff Henricus vred oc drog hiem / oc lod indtage alt hues then Biscop til hørde i Døringen oc Hessen / Her wtaff begyntes een stor krig emellom the Francker oc Saxer.

Orsage til den kriig emellom the Francker oc Saxer.

Den tiid Cunradus skulle dø / kallede hand sin Broder Hertug Ebrart til seg / oc befalde hannom att føre den Keiserlige krone til Hertug Henrich aff Saxen / Fordi hand achtede hannom att vere det Keiserdømme verdig / oc formanede samme Hertug Ebrart høgeligen / att han skulle icke lenger føre krig med Hertug Henrich/ paa det / the Francker skulle icke aldeles bliffue fortilgede / Fordi hand sahe / att Gud vor med Hertug Henrich / Strax giorde Hertug Ebrart som Keiser Cunrad befolde hannom / oc førde then Krone til Henrico / oc giorde friid med hannom / oc hiølt seg troefasteligen oc horsammelig emod hannom / Alt saaledes er thet Keiserdømme kommet fraa then Slecht Caroli til de Saxer.

Ebrart Cunradi Broder.

Huorledes thet Keiserdømme er kommen fraa then Slecht Caroli oc til de Saxer.

Genealogia Ca-

Carolus Mag-

Ludouicus Pius Imperator

Ludouicus Germanicus/som

haffde Høgtyskland/ oc vndertuingede Behemen/ hans Søner vore.

Ludouicus.
Carolus Crassus som tog Keiserdømet fraa Caluo. oc
Carolomannus.

Carolomanni Søn vor.

Arnolffus som regerede effter Crasso.

Arnolffi Søner vore.

Ludouicus then tredie aff thet naffn Romiske Keiser.

Cunradus. oc hans Søner vore.

Eberhart. aff thenne komme the Førster i Francken.

Cunradus then siste Keiser aff den slecht Caroli.

roli Magni.

nus Imperator.

Hans Søner vore thesse tree.

Lotharius Imperator hand haffde Lotharing oc Italien/ hans Søn vor.

Ludouicus secundus Imperator/ han haffuer forjaget the Saracener aff Italien.

Carolus Caluus Koning wti Gallia. hans Søn vor/

Ludouicus Balbus Koning i Gallia.

Effter thenne Ludouico ville Paffuen forvende dett Keiserdømme i Galliam till Carolum Caluum oc hans Søn Ludouicum Balbum/ Men Ludouici Germanici Sønner haffue det Keiserdømme atter kommet til dennom i Tydskland.

Oc strax her effter er ocsaa det Kongerige Gallia kommet fraa then Slecht Caroli Magni. Saaledes seher mand huorledes the høge Slechter opstige oc nederfalle.

Effter

Effter Sergio bleff then 124. Paffue Anastasius tertius.

Effter Anastasio tertio vor then 125. Paffue Lando.

Effter Lando vor then 126. Paffue Johannes vndecimus.

Henricus primus som kalles Auceps / then 9. Tydske Keisere.

Henricus primus.

Anno Christi 920. er Keisere bleffuen Henricus primus / vor kallet Auceps en Hertug i Saxen/oc haffuer regeret 17. aar/hand vor icke krøndt aff Paffuen / oc ville icke fare til Italien / Endoch att tuo andre Førster haffde seg ther opueldet for Keissere / oc der anrichtede mange oprør/ oc haffde offte slaget huor anden/ Fordi Henricus haffde tha nock at giøre wdi Tydskland sit federne land / det haffuer hand atter som en viiss Første stillet til friidsommelighed oc høgeligen ophøffuit.

Aldrig vor Tydskland vtan opror

Dette Tydske Riige haffuer doch stetz verit fuldt med oprør / Saa att ther haffuer skiøtt ingen Keisere verit / att nogre Førster haffue io sett seg op emod hannom / oc ville sielffue bliffue Keisere / Doch haffuer Gud attligeuel altiid verit mett the Keisere / oc thennom stetze beuaret oc altiid oppehollet

thenne ordelige oc rette beskickede Offrig-
heed/ saa att den er stetze bleffuen ved macht
oc Gud haffuer altiid straffet the oprøriske.
Den Hertug aff Baiern Arnold sette seg e- Arnold.
mod Henrico/ derfore drog Henricus streng-
eligen emod Baiern med macht / er doch icke
ther indfallen/ men vdeskte then Hertug Ar-
nold oc thalde aluarligen med hannom / att Al Offrig-
thet riige vor en Guds gaffue/ oc sagde/ Om hed er aff
the andre Førster ville heller haffue hannom Gud.
til Keisere/ tha ville hand gerne vige/oc vere
then første/ther hannom skulle hylde/Denne
thale gaff siiden Arnold sine venner til kien-
de/ oc the sagde alle / Mand seher att Salo-
mon haffuer sagt rett om viished / forme-
delst meg skulle the Konger haffue Herre-
døme/Oc effterdi at saadan viished oc god-
hedt vor hoff Henrico / tha skulle hand icke
sette seg lenger emod hannom / fordi man
kunde mercke / att Gud hiølt med hannom/
Saaledes gaff seg then Hertug aff Beiern
oc bleff hørsam oc lydig for vthan blodstørt-
ning. Mand schriffuer att Sanct Vl- Visio S.
rick haffde nogit tilforn hafft en visio om Vdalrici.
then Hertug aff Baiern / saa att Gud haffde
ladet samme Hertug synes for hannom sto-
endes med ett suerd for vthan heffte / Dett
betyde / att hand skulle icke føre det suerd/
dett er / thett Keiserdmme icke beholle / oc
dette aduarede hand Hertugen / att hand
skulle inthet vforsynligen begynde.

Ther

Ther effter haffuer Henricus vundet Brandeburg/oc vndertuinget the Vendiske/ ind til haffuet oc kom thennom til den Christelige tro.

Huad Henricus haffuer vdrett tha han vor Keiser

Hand haffuer ocsaa belagt Praga oc tuinget the Behemer til vnderdanighedt.

Siiden haffuer hand slaget 40. tusind Hungerske hoss Merssburg/ oc haffuer saaledes fonget stor frøcht oc ansehen hoss fremmede Nation / oc beskickede god friid offuer det gantzske Tydskland.

Hand haffuer ocsaa tuinget Lotringen til det Tydske Rige igen / oc offuerkommet det spiud hoss Rudolff den Koning aff Burgundien / med huilcket Christus vor i hiel stungen / oc huilcket Constantinus haffde i long tiid hafft tilforn.

Det spiud som Christus vor stungen med.

Henricus Auceps giorde sin søn Otho til Keisere for end hand døde / paa det att ther skullle icke siiden bliffue krig for Riget skyld.

Effter Johanne vndecimo bleff then 127. Paffue Leo sextus.

Effter Leone sexto vor then 128. Paffue Stephanus 7.

Effter Stephano 7. vor then 129. Paffue Johannes 12.

Effter Johanne 12. vor then 130. Paffue Leo septimus.

Effter

Effter Leone septimo vor then 131. Paffue Stephanus 8. en Tydsk Mand.

Otho primus den tiende Tydske Keisere.

Anno Christi 938. haffuer begyndet att regere Otho primus Henrici Aucupis søn oc haffuer regeret 36. aar / hand bleff krønet i Acken aff then Biscop til Mentz / Oc da bleffue strax try store veldige skadelige oprør opuechte emod hannom wti thet første hand begynte att regere. — Otho primus.

Først aff then Pfaltzgreffue Ebrard oc Giseluert Hertug i Lotharing / huilcke seg vnderstode / ligeruist som efftérkommere Caroli oc Francorum / att komme thet Keiserdømme atter fraa de Saxer oc til Francken / Desse tuende droge Henricum Otthonis elste Broder til thennom / med dette sken / Att the Rijge skulle høre hannom til / for han vor then elste Broder / oc icke Otho. — Ebrard. Giseluert. Henricus Otthonis Broder.

Thenne krijg med Pfaltzgreffue Ebrard oc Hertug Giseluert haffuer varet i 6. aar / oc i medel tiid skede mange slaug ebland thennom / Hertug Herman til Suaben / oc Hertug Cunrad i Francken / som kalles Cunradus Vormaciensis Sapiens / Ebrards Frende / hiølle med Keiseren / Desse tuende giorde paa det siiste ett Slaug med the Fiender — Hermannus. Cunradus Sapiens.

hoss Andernack / wti huilcket Pfaltzgreffue Ebrard bleff slagen / oc Hertug Giseluert bleff druckner i Rhin den tiid han flyde. Dette er ett ret forskreckeligt Exempel / wtaff huilcket wi haffue att mercke / huorledes Gud straffer wlyelse / oc icke heller ville skone the store Førster / Men om thet vor thenne Ebrard / om huilchen ieg haffuer til forn sagt / att hand førde Henrico Aucupe then Krone / ved ieg icke / Fordi the groffue Historici haffue icke hafft saa stor forstand / att the kunde vide / huorledes mand burde att skriffue Historias.

Exempel om rett heffn iblād store Herrer.

Effter denne victoria haffde Otho end nu att giøre med sin Broder Henrico oc then Biscop aff Mentz / Tha bleff Henricus belagt til Mersburg / Men den tiid hand sahe / att hand vor forsuag / ford hand til Keiser Otho / fiøld neder for hans føder oc begerede naade / Altsaa haffuer Otho beuist hannom naade. Icke langt ther effter / ere the Hertuger vddøde aff Baiern / Saa att thet Hertugdømme vor tha for wthan arffuing / Det haffuer Otho giffuit thenne sin Broder Henrico / Oc haffuer denne Keiser Henrich som ligger til Bamberg / verit thenne Hertug Henrici Sønne Søn / ligeruiist som ieg vil ythermere sige her effter.

Andet oprør giorde atter Henricus mod sin Broder.

Otho gaff sin Broder Baiern.

Thenne Keiser Otho haffuer siden belagt Mentz oc indtaget Staden / oc fonget

Mentz.

Biscopen/ huilcken hand korteligen ther effter haffue ocsaa giffuit løss igen.

Dett tredie oprør emod Ottho/haffuer hans eigen Søn Ludolff opuecht lang tiid her effter / aff thenne orsage / Ottho haffde først en Koningínde aff Engeland Edith / huilcken begraffuen er til Magdeburg/ Med thenne Koningínde Edith haffuer hand afflet thenne Søn Ludolff. Effter hindes død/ tog hand en Koningínde aff Burgundía / Dette haffuer icke befallet Ludolff / Men huorledes thenne sag er ythermere til gongen/ finder ieg icke heller. Fordi de Tydske Historici haffue ingen handel grundeligen bescriffuit /med orsage oc anden omslaug / fordi the vore moncke oc haffue icke verit møgit forfarne wti attskillig handel / saa haffue the icke hafft saa stor forstand/att the haffue spurd ther effter eller kunde betencke/ huad en ret Historico tilhører.

Tredie oprør emod Otho giorde hans eygen són.

Ludolff.

Edith.

Aleniste dette schriffue de/ att Ludolff haffuer hollet en dag til Salueldt/ oc giorde ther en forbund emod sin fader / oc derfore kalle de Salueldt/ locum consiliis funestum/ Doch haffuer Ludolff attligeuel hafft en drebelig anhang aff store Herrer / fordi Cunradus Sapiens then Hertug i Francken haffuer ocsaa verit med Ludolff / Wti medel tiid vor hanss fader i Italien / men siden att hand vor atter igen kommen til Tydskland/

Salfelde.

haffuer hand belagt sin Søn til Mentz / Da vndkom Ludolff oc gaff seg til Regenspurg/ hans Fader drog effter hannom oc belagde Regenspurg hardt i 2. Monader/ Da er møgit Folck omkommet oc besønderligen een vnger Hertug aff Beyern Arnold / Effter hans død begerede Ludolff frid/ oc kom for sin Fader med bare fødder / oc kaste seg neder for hannom paa Jorden oc bad om naade/ Dette ynckedes mange Førster / oc faderen tog hannom til naade / oc bleff saaledes een god frid berammet med horde vilkor.

Arnold.

Ludolff bad om naade.

Ingen Keisere haffde saa mange besuerlige handel som denne Ottho / Saa møgit som jeg kand bemercke/doch haffuer Gud alle vegne giffuit hannom løcke oc seier/Fordi att end her for wthan desse beneffnde Krig / haffuer hand offueruundet de Beheimer/ Hungerske oc Francker / oc kommet Jtalien til fridsommelighedt / som jeg korteligen vil fortelge.

Otho haffde møgen modstand.

Otthonis seier.

De Hungerske haffuer hand endeligen slaget for Augspurg hoff leck/oc dennom saa møgit forsmechtet att de ere icke siden nogit vidt indkomme i Tydskland / wti dette slaug er Cunradus Sapiens omkommen oc haffuer S. Vlrich Biscop til Augspurg leget i mercken hoss Keyseren.

Conradi død.

S. Vlrich

The Francker hobedes end nu att kunde for vende dett Keiserdømme igen til dennom/

nom / effterdi Ottho vor saa hordeligen trengt paa alle sider / Men her wtaff kand mand sehe att huem Gud vel vil / hannom kand ingen skade/ Omkring Ottho vore ydel fiender/ de Behemer/ Hungerske / Frantzoser oc Italianer/ Alle desse tilsammenss formotte icke att neder trøcke denne fromme Første/ Men de Frantzoser truffuede suorligen at de skulle føre saa stor een macht ind i Tydskland / hues lige mand haffde aldrig sehet / Ottho gaff dennom ett ret hønligt antsuar/ oc sagde / att dett vor ydel tratz oc intet andet / oc saaledes burde icke vise førster att trotze oc truffue/ efftredi att all seier oc victoria henger hoss Gud / ocsaa gaff hand de Frantzoser dette suar / Att hand ville ocsaa der emod føre saa mange strahatte ind i Gallien/ at dess lige haffde oc aldrig sehet/ Derfore motte hans Krigsfolck føre straahatter til Galliam/ Saaledes drog hand til Paris / Fordi en første wti Gallia kalles Hugo haffde da fonget sin eigen Herre oc Koning Ludouicum/ oc indtaget Galliam oc mente der offuer at bliffue Keisere/ Men Ottho fick hannom til Paris oc deponerede hannom/ oc igen indsette sin suager Koning Ludouicum i det Kongerige Galliæ/ Fordi denne Ludouicus haffde Orthonis søster/ som kalles Gerburg. Da haffde Ottho vndertuinget Nederlanden / Lothringen / oc Burgunden/ till dett Tydske rige.

Hue Gud er med / hannom kand inget skade.

Gallies Wiue.

Strahatte

Hugo.

Ludouicus Koning.

De Hungerske vore ocsaa offte indfaldne til Italien/ Nu haffde mange Keisere for Ottho saa møgit att skaffe i Tydskland/ att de kunde icke vndsette Italien / Men nu vor den nød saa stor wti Italien/att de Italiske førster nødes nu til att gøre modstand emod de Hungerske / Der med haffuer dette saaledes seg begiffuit / Att Berengarius een første til foro Julio haffde fonget saa stor ansehen / att hand haffuer seg der effter fordristet / att indtage den gantzske Italien / oc endoch att nogre andre førster haffue seg der om slages oc bekriget med hannom. Saa vor doch Berengarius bleffuen saa mechtig/ att hand arffde Italien paa den tredie arffuing / Denne skreff seg Keisere/oc brugede mange tyrannij wti Italien/Emod hannom søgte de Italianer hielp oc beskermelsse hoss Ottho/ Der fore drog Ottho til Italien/ oc indtog Longobardiam oc Berengarius gaff seg fongen der med fick hand naade/oc Otho ville icke første gong aldeles fortage hannom/ Men lod hannom beholle ett Førstendømme. Siiden om 12. aar der effter bleff Ottho atter igen indkallet til Italien att frij dennom oc vndsette fraa det tyrannij Berengarij/ Da kom Otho anden gong til Italien oc fangede Berengarium med hanss søn Alberto / Oc effterdi att de haffde icke hollet loffue/ da relegerede hand dennom/ oc forsende faderen med hans Hustru til Bamberg/

Berengarius schreff seg Keisere

Berengarius bleff fongen oc relegeret.

berg/ der haffue de bleffuit i elendighedt alle deris liffs dage / oc Albertum sende hand til Constantinopel/wti denne tog erOttho dragen til Rom/ oc bleff der krøndt til Keisere aff Johanne 13. Denne Ottho vor den første Keisere/som haffuer suoret Paffuen den edt/ Huilcken der staer 63. Dist. capite/ Tibi Domino Johanni.

Otho vor förste Keisere som haffuer suoret Paffuen.

Nogit der effter er Ottho anden tiid kommet til Rom for denne orsage / Den Paffue Johannes førde ett straffeligt leffnet / derfore ville Ottho straffet hannom/ Da befrøchtede hand seg for Otho oc rømde bort/ Suden wdualde de en anden Paffue Leonem octauum/Men strax effter at Ottho vor dragen aff Rom/kom Johannes ind igen oc foriagede Leonem/ Leo flyde til Keiseren / Nu handelede den Keisere saare visseligen her wti oc ville icke gøre nogen scisma / Men tilstede at Johannes bleff Paffue sin liiffs tiid/ Effter Johannis død/ville hand igen indsette Leonem/ som den rette Paffue/ da ville de Romiske icke samtycke Leonem/men wdualde een anden ved naffn Benedictum / Keiseren til tratz/Da kom Ottho oc tog Paffuens land ind / oc giorde der wti stor skade oc belagde Rom / til saa lenge att de Romere bliffue tuingede aff Hunger att lade Otho ind i staden / Da lod hand aff hugge mange aff de Romiske/oc indsette Leonem / Saaledes giorde hand friid / oc drog atter til Tydsk-

Otho ville straffuet Paffuen.

 land/

land/ oc førde Benedictum med seg oc lod hannom beuare til Hamburg.

Tredie reysse er Otho dragen til Rom / att forjage de Sarracener oc Grecker paa den anden siide wd aff Italien/ Samme tiid haffuer hand ladet krøne sin søn Otho den andre til Keisere/oc gaff hannom den Keisers dotter aff Constantinopel/ Her vtaff kand mand sehe/ att denne Otho haffuer oc saa verit een aff de høgeste Heldt oc Heroas/ huilcke Gud giffuer her paa Jorden/ att opreysse de nederfaldne regimente/ Fordi Otho haffuer nu saaledes atter opreyst dett Romiske riige/oc giorde god friid offuer den gantzske Europa/ oc haffuer beskermet den gantzske Italia oc Tydskland/ oc deponeret the Hungerske oc Frantzoser/ Oc in summa hand haffuer dett Keiserdømme retteligen befattet oc kommet til sin rette skick/Paa det siiste er hand fridsømmeligen død til Quedelnburg/ Mand schriffuer ocsaa/att hand haffuer første tiid fundet de Bergwerck i Meyssen/hand haffuer ocsaa stifftet mange Episcopat/til Magdeburg/ Meyssen/Brandenburg / Merspurg oc Zeytz/til att vnderholle Christelig lerdom.

Otho er død till Quedelnburg.

Bergwerck i Meyssen.

Effter Stephano 8. vor den 132. Paffue Martinus tertius.

Effter Martino tertio / bleff den 133. Paffue Agapetus secundus.

Effter Agapeto secundo/ vor den 134. Paffue Johannes 13. Denne haffuer krøndt Othonem den første til Keisere/ Siden flyde hand aff Rom / Fordi hand befrøchtede seg for sit onde leffnit skyld/ att Otho skulle affsette hannom oc lade straffe.

Effter att Johannes vor rømbt bleff den 135. Paffue Leo octauus/ Da Johannes kom igen/ flyde Leo til Keiseren/ oc effter Johannes død bleff hand atter indsett.

Effter Leone / bleff den 136. Paffue Johannes 14. Denne haffuer krønt Ottho den andre til Keisere.

Ottho den andre aff dett naffn den II. Tydske Keisere.

Anno Christi 974. Ottho den andre regeret effter sin Faders død 10. aar/ Der vor ocsaa opuecht ett oprør emod hannom/ Fordi hanss frende Henricus Hertug aff Baiern achtede seg att bliffue Keisere / Denne Henricus vor icke den anden/ om huilcken talet er tilforn/ som vor Otthonis broder oc sette seg op emod Ottho oc kom doch atter til naade oc bleff Hertug til Beiern/ fordi samme Henricus som bleff den første Hertug i Beiern / Otho secundus.

Henricus Hertug i Beyern stundede effter riget.

aff den Saxiske slecht vor død 15. aar / for end Otho primus døde/Saa vor denne Henricus / huilcken nu sette seg op emod denne andre Otho / den andre Henrici søn. Men Otho tuingede hannom strax vnder lyelsse.

De Galli motte forsuerge Lotringen.

Siden haffue de Frantzoser wforsehen des offuer fallet keiseren til Acken / att hand kunde neppeligen vndkomme / Men Ottho rustede seg atter/ oc drog siiden ind i Gallien til Paris / oc tuingede de Gallos til att begere friid/huilcke da motte suerge/att de ville aldrig mehr begere Lothringen .

Otho bleff fongen aff skibmend .

Den tiid Otto haffde giort friid i Tydskland / drog hand til Italien oc førde krig med de Grecker oc Sarracener wti Apulia / Men hans Folck bleff slaget / oc Keiseren bleff fangen aff skiiff mend / den tiid hand flyde/huilcke hannom doch icke kiende/Fordi hand kunde dett Greiske sprock/ Derfore vor hand icke achted for nogen stor Herre aff Tydskland / oc hand løste seg fraa dennom med penninge/oc kom igen til Rom/ oc hiølt der hoff/som een Keisere/Mand skriffuer att de Italianer haffue forgiffuit hannom/fordi hand regerede dennom strengeligen.

Effter Johanne 14. bleff den 127. Paffue Benedictus quintus.

Effter

Effter Benedicto quinto/vor den 138. Paffue Donus secundus.

Effter Dono secundo / bleff den 139. Paffue Bonifacius septimus.

Effter Bonifacio septimo / bleff den 140. Paffue Benedictus sextus / wti hanss tid er Otho tertius bleffuen Keisere.

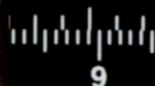
Otho den tredie aff dette naffn/den 12. Tydske Keisere.

Anno Christi 684. Otho den tredie regerede effter sin Faders død 19. aar / hand vor doch vng ved 12. aar/da hans Fader døde / Derfore lod hanss frende Henricus den andre Hertug aff Beiern beuare hannom til Rom. Oc achtede nu anden tiid att komme dett Keiserdømme vnder seg/Nogre Italianer vnderstode\dennom att gøre Crescentium til Keisere / oc att vende saaledes den Keiserlige høghedt til de Italianer igen / Men de Tydske førster beuiste troskab hoss deris Herre / oc wdualde den vng Otho til Keisere/oc igen eskte hannom fraa Henrico / Her wti samtychte ocsaa den Paffue Benedictus.

Otho tertius.

Henricus aff Beiern vdtrade rigit anden gong.

Den første Krüg haffuer Otho førdt emod de Frantzoser/de hiølle icke loffue/men

ville atter indtage Lothringen / oc haffde fonget nogre steder ther i landet/Men Otho dreff thennom alle til bage/oc behiølt Lothringen.

Crescentij rette straff.

Vdi medel tiid vdgaff seg en Første til Rom Crescentius for Keisere oc brugede mange Tyrannij offuer Italien / derfore motte nu Otto drage til Rom / slog oc fick thenne Crescentium/ oc lod hannom aff skere bode næse oc øhren/oc sette hannom til bage paa en Esel baguendt/ oc lod hannom saaledes omkring føre til Rom / siden lod han henge hannom.

Huorledes oc naar de Churførster ere første tiid indsette.

Mirabilia mundi.

Nu vor Ottho ved 28. aar gammel/ oc haffde saadan forstand/ att hand vor kallet for sin kloghedt skyldt / Mirabilia mundi / ythermere vore the Saxer nu bleffne slindige Folck/oc haffde lerdt de Italiske practicker / oc efftterdi att the sahe / huorledes de Paffuer til Rom haffde stetze opuecht saa mange oprør/bode emod Keiseren oc anderstetz/Derfore giorde Ottho en Tydskmand til Paffue som hed Bruno/ oc vor hans frende / hand bleff siden kallet Gregorius 5. aff hannom

Bruno Papa.

bleff

bleff Otho tertius krønet. Oc effterdi Ottho haffde befundet/huorledes the Galli oc Itali haffde altiid lagt seg effter att vende thet Keiserdømme fraa de Tydske oc til dennom. Item att ther haffde ocsaa mange oprør verit i Tydskland emod alle hans Foreldre for then Keiserlig vduelgelse skyld / Oc Christenheden haffde doch synderligen i behoff / att haffue en saadan Potentat / som kunde beskerme Rom oc Paffuen/ oc holle Religionens enighed tilsammens wti Europa / Oc att dette kunde icke bliffue bestendigt/wthan saa vore / att saadan Potentat oc offuerste Regent bleffue visseligen stifftet oc ordineret til nogen sønderlig oc mechtig Natio / Derfore haffuer Ottho begynt/ med then Paffue Gregorio (hand haffuer oc gerne hulpet her til/som en Tyskmand) att instituere oc indsette denne Ordinantz om the Churførster i saa made / Att the fornemligste Geistlige oc Verssellige Førster skulle vere der til vdualde/oc haffue thenne befalning/at vnderholle enighed ebland the Geistliche oc Verssellige om Keiserens vduelgelse/ Thenne Christelig Religion til gode. Oc saaledes ere thesse tre Erchibiscoper giorde til Churførster/Mentz/ Colne/ Trier. Oc til thennom thesse 4. Verselige Førster/ Den Første aff Behmen/Fordi Behmen haffde icke end tha Koninnger paa den tiid. Den Pfaltzgreffue hoff Rhin / Then Hertug aff Saxen. Then Marggreffue til Brandenburg.

Orsage att the Churförster ere indsette.

Huilcke the Churförster ere.

Meg

Meg forundrer dog/ att andre Førster/ som vore mechtige paa samme tiid / ere icke vdualde til saadan høg erhe/ Oc besønderlige the Hertuger aff Baiern/ Suaben/ Francken / Efftertdi then Hertug aff Baiern vor den tiid Othonis neste frende oc en sare mectig Første / oc haffde Baiern oc Osterrige / indtil Aquileiam/ huilcket Henricus Othonis primi Broder haffde vundet/ Ocsaa vor then Hertug aff Suaben Othonis neste frende / Fordi Hertug Herman aff Suaben vnder Othone primo / haffde ingen Mands arffuing effter seg/ Derfore begaff hand sin Dotter med Ludolff Otthonis primi Søn / som haffde førdt krug mod sin Fader Otthonem/ Aff thẽne Ludolff haffue the Hertuger i Suaben theris akomme/ Herfore maa vel dette vere vnderligt/ huorledes thet er til gonget med the Churførsters iustitutio.

De Tydske Historici haffue verit saa wforstondige / att en maa fortryde att lesse thennom. Johannes Stabius then høgloffelige Keisers Maximiliani Mathematicus haffuer offte sagt til meg Charionem/ huorledes then Keiser Maximilian haffuer klaget offuer de Tydske Historicos / att the haffue saa wbeskickeligen skriffuit oc corrumperet the høge/ vuse/ oc aff Gud begaffuede Førsters handel oc gerninger / oc att hand haffuer befalet / flitteligen att forsamble alle Historicos

Johannes Stabius.

De Tydske Historici vore føre sommelig.

storicos oc aff thennom alle giøre een lüdelig Chronica / huilcket wthan tuil haffde verit skedt / om hand haffde lenger leffuit / oc haffde icke verit forhindret formedelst andre store vichtige sager oc handel.

Jeg vil doch giffue min dorhedt til kiende / hues ieg tencker her om. Behmen er for wthan tuil vdualt til den Churførstelig erhe for sin mechtighedt skyld / oc att thet er ett belegeligt oc besluttet Land. Saxen haffuer Ottho villigen ophøffuit / effterdi hand vor en boren Hertug til Saxen / ocsaa haffuer Saxen verit paa den tiid ett mechte stort Førstedømme. Brandenburg haffue paa den tiid inde hafft the Førster aff Saxen / oc vore Keiserens frender / oc kand mand vel betencke / att Ottho haffuer mehr verit villig til att ophøffue thesse Land / end andre. Den Pfaltzgreffue achter ieg att haffue fonget thenne Herlighed / then Slecht Caroli til ehre / paa dett att thenne Churførstelig erhe skulle icke alenište bliffue hoss then Saxiske Stamme / men ocsaa en part hoss the Francker. Fordi saa / att paa den tiid haffue the Pfaltzgreffuer verit aff then slecht Caroli.

Orsage att thesse Forstedömme ere tagne til det Chur.

Men huor høgeligen thenne ordinantz oc skick om the Churførster / er att loffue / kand ieg icke nockšammeligen fortelge som behoff giordes / thenne sag beuiser seg vel selff / Att thenne ordinantz haffuer giort møgit gott

Huor nöttelig det er att haffue desse Churförst.

git got/ Fordi att thet Romiske Rijge er nu
lenger end 500. aar hollet ved macht i den
Tydske Nation / Aleniste for thenne Herlige
ordinantz skyld. Nu er ocsaa ingen mennisk-
lig ting nytteligere bedre oc løcksaliger paa
Jorden / end att forsyne/ werge oc forekom-
me/ att icke sker nogen ny foruandling i no-
gre Rijge/ ligeruist som wi maa sehe / att icke
heller skedt er i dette Romiske Rijge forme-
delst thenne ordinantz oc Guds naade/ Saa-
ledes ere the Italiske oc Frantzøsiske practi-
cker forhindrede / huilcke seg haffue tidt oc
offte fore taget oc ville transferere thet Kei-
serdømme til Gallien. Ocsaa haffuer en Kei-
sere flere anhengere ebland the Førster/naar
hand saaledes bliffuer aff thennom vduald /
Der kand icke heller ske saa mange oprør for
thēne vduelgelse/Naar the fornemligste För-
ster haffue selffue nogen samtycht oc beuilli-
get/ Effterdi ocsaa att Rijgsens høghedt oc
macht er stillet paa mange Førster til hobe/
ligeuel achtendes / huilcken best dugelig er
der til/ Saa forhobis mand / att thet Rijge
bliffuer bestendeligere end om thet stode paa
en slechts successio/Dette alt sammens tiener
her til / att betage stor wenighedt oc trette
om then Keiserlig vduelgelse / Att man ved
huor man skal finde Rijgens offuerste hoffuit
i Occident paa en viss ort/Ocsaa er dette nøt-
teligt/att man haffuer ett vist hoffuit/til att
vnderholle then Christelige Religion oc een
stadig

stadig friid offuer then gantske Occident/ For dom tiid haffue de Athenienses høgeligen loffuit theris ordinantzs formedelst the Areopagitas/ The Lacedemonier prissede theris Herrlige skick wtaff de Ephoris / oc thet er sandt/ att ther offuer ere samme theris Regimente i lang tiid holdne ved macht/ Men oss bør nu fast høgeligere at loffue thenne Chur førstelige indsetning oc skick/ formedelst huilcken alle bestendige Regiment oc Christelig Religion ere bleffne vnderholdne/ icke alenisste i en Stad eller ett Land/ men i then gantzske Occident / Herfore skulle the Churførster achte denne theris erhe att vere høg oc stor/ først for then menige Christenhedt skyld/ att then offuerste høghedt oc befalning er besønderlige skicket hoss thennom/ oc at de til hobe ere thet bestendige hoffuit som altiid skal opeholle den gantzske Occident / Fordi saa att the eere den rod / wtaff huilcken the Keisere skulle altiid her komme/ Ythermere kand ingen større erhe vere thēnom giffuen paa Jorden/ end att the haffue sadan høg befalning/ som er offuer alle Konger oc Potentat/ Altsaa er thēne ordinātz i sandhed en Gudz gaffue oc indsettelse/ Derfore er thet saare tilbørligt / att man høg oc Herrlig achter saadan Gudz skick oc institutio/ paa det att ther skal icke giffues orsage/ at samme gudelige oc nøttelig ordinātz/ oc then allerskønste Harmoni paa Jorden/ skal bliffue forstøret oc adskildt.

Fordi

Fordi att paa thennom stonder thet gantske Romiske Rige/ Derfore skal man vide / att naar som the Churførster bliffue forstørede / tha skal thet Rige ocsaa haffue sin ende / oc then yderste dag vere icke langt ther fraa. Fordi met dette Rige/ skal verden ocsaa endes / Oc mand skriffuer att thenne Churførstelig indsettelse er giort.

Anno Christi 1002.

Anno Mundi 4946.

Anno Romæ 1752.

Anno 201. effter den krøning Caroli Magni.

Siden ther effter att thenne ordinantz vor giort med the Churførster / haffue de Italianer giort mange forbund oc oprør emod Otthonem tertium/ Saa att han kunde icke vere sicker til Rom/ oc haffuer Crescentij Hustru vdsent en gifft effter hannom med forrederij / wtaff huilcken hand bleff død paa reissen / den tiid hand vor ved 30. aar gammel oc er begraffuen til Augsburg.

Otho tertius bleff forgiffuen.

Effter Benedicto 6. vor then 141. Paffue Johannes 15. oc bleff fangen aff Bonifacij Fader/ Derfore att hand ville icke samtycke Bonifacium til Paffue.

Effter Johanne 15. vor then 142 Paffue Johannes 16.

Effter Johanne 16. vor then 143. Paffue Johannes 17. hand bleff ocsaa fongen aff Crescentio oc foriaget / Derfore søgte hand hielp hoff Otthone tertio.

Effter Johanne 17. bleff then 144. Paffue Gregorius quintus een Første aff Saxen/ for thenne orsage som tilforn er sagt/ Fordi att the Italianer practicerede altiid emod the Keisere / oc kunde aldrig afflade att opuecke thet ene oprør offuer thet andet/ Derfore bleff ther saa betenckt/ att det skulle tiene til friidsommelighedt / om man giorde de en Tyskmand til Paffue/ Doch att ligeuel bleff thene Gregorius foriaget aff the Italianer/ oc en anden bleff giort til Paffue som hed Johannes/ Men Ottho sette sin frende atter ind igen. Thenne hedt Bruno tilforn.

Effter Gregorio 5. bleff then 145. Paffue Syluester secundus/ mand siiger att hand skulle haffue verit en Magus. Syluester Magus.

Effter thenne Mago vor then 146. Paffue Johannes 18. wtti hans tiid haffuer mand sehet en forskreckelig Comet i sønden/ oc er strax gruffuelig hunger oc Pestilentz efterfølget.

Henricus then andre/ vor kallet Claudus/ den 13. Tydske Keisere.

Anno Christi 1003. er Keisere vorden Henricus den andre aff dett naffn / een Hertug til Beyern / Jeg haffuer doch tilforn sagt / Att Ottho primus haffuer giffuit sin Broder Henrico dett Hertugdømme Beyern. Den samme Henrici sønss søn vor denne Keyser Henricus / Fordi Henricus Otthonis primi broder døde 15. aar / for end Ottho primus bleff død / Ther haffuer doch verit saa stor forsømmelighedt hoss de Tydske historicos / Att mand icke kand endeligen vide / om hand haffuer verit den samme Henrici søn eller sønne søn / Oc dette maa sandeligen vere et stort vnder at de Domherrer til Bamberg skulle icke wisseligen vide att beregne deris fundatoris slecht.

Henricus secundus.

Thenne er den første Keysere som vor vdualt aff de Churførster oc haffuer regeret 22. aar / oc vor een viiser seyr fuldt Keysere som haffuer lócksaligen førdt mange store Krig / Først haffuer hand igen tuinget the Behemer oc Wenden vnder lyelsse / Metz oc Gendt belagt / Lothringen oc Flandern betuinget / wti Italien haffuer hand slaget the Sarracener / oc foriaget dennom aff Italien / oc bleff samme tiid krønet til Keysere aff Benedicto 7. til Rom / hand haffuer kommet de Hungerske til den Christelige tro / oc giffuit den Koning aff Hungeren Stephano sin Søster / For end hand døde haffuer hand

Stephanus rex vngarie.

med de Churførsters samtycke vdualt til Keisere Cunradum den andre/een Hertug til Francken. Denne Henricus er begraffuen til Bamberg / huor som hand haffuer stifftet dett Episcopat.

Effter Johanne 18/bleff den 147. Paffue Johannes 19.

Effter Johanne 19/ vor den 148. Paffue Sergius quartus.

Effter Sergio quarto/ bleff den 149. Paffue Benedictus septimus / som haffuer krønet Henricum Claudum.

Effter Benedicto septimo / bleff den 150. Paffue Johannes 20/hand haffuer krønet Cunradum.

Cunradus secundus den 14. Tydske Keisere.

Anno Christi 1025. er Keisere vorden Cunradus then Hertug til Francken / huilcken da haffuer boedt til Limburg hoss Spyer oc regerede 15. aar / Men effterdt att der vor saa møgen wroo alle stetz i riiget med dett første hand begynte at regere/derfore beskaffede hand / att hans søn bleff wdualt til Keisere lige med hannom / paa dett att der skulle vere ett hoffuit i Tydskland / naar som hand drog der wtaff. Cunradus secundus.

Ernestus. Ernest den Hertug til Suaben / oc de Catuli som kalles velphi / Fordi de Catuli vore ocsaa Herrer i Suaben / Desse sette seg emod Keiseren/ Men den Keisere vndertuingede dennom/ oc kom dennom vnder lyelsse / Süden drog hand til de Hungerske oc tuingede dennom til att begere frijd. Burgundiam/ Leon oc dette rige Arelatense haffuer hand atter igen indtaget oc dett veldeligen inde hafft oc regeret/ Der effter er hand faaren til Jtalien / haffuer belagt Meyland /oc drog süden til Rom / oc bleff krønet aff Johanne 20. Da begynte de Romiske att gøre oprør emod Cunradum/ men de bleffue hard slagne aff Keiserens krijgsfolck / derfore giorde hand atter frijd til Rom. Wti medel tijd haffuer Hertug Ernest til Suaben anden tijd giort oprør / Derfore bleff hand aff Cunrado forjaget / den tijd hand ford til bage jgen/ oc i hiel stungen / oc taa gaff Cunradus dett Hertugdømme Hermanno som vor Ernesti Broder. Denne Cunradus giorde mange leges huilcke mand end nu haffuer / Ocsaa haffuer hand ett Concilium hollet til Tribur hoss Mentz/ hand haffuer begynt att opbygge den herlige Domkyrcke til Spier / huor som hand ligger begraffuet med sin Keiserinde Gisela.

Exempel om hessn.

Gisela. Denne Gisela er høgeligen prijset oc skal vere een Førstinde aff Burgundien / aff den

slecht

slecht Caroli/ hun haffde først Ernestum een Hertug i Suaben/ oc fødde tuenne sønner/ Ernest som bleff foriaget oc Hermannum/ Siden bleff hun begiffuen med denne Keisere Cunrado.

Her thale the scriptores første tiid om den Marck i Østerrige/ Huilcken Albertus inde haffde paa den tiid/ oc hand vor den gamble Ernesti Broder aff Suaben/ Saaledes vor Østerrige icke end da nogit Hertugdømme/ Men de aff Suaben vore alt saaledes komne der til/ att de haffde vundet Østerrige fraa de Hungerske med macht. Den marck i østerrige

Dett Landgreffuedømme Døringen er ocsaa begynt paa samme tiid Cunradi/ Fordi Gisela haffde een frende aff den slecht Caroli/ vor kallet Ludouicus Barbatus/ hand haffde møgit ladet seg bruge wti Keiserens hoff/ derfore giorde Cunradus hannom til Landgreffue i Døringen/ Saaledes høre the Herrer aff Døringen/ til den slecht Caroli. Naar Døringē bleff förstedomme.

Effter Johanne 20. vor den 151. Paffue Benedictus/ denne bleff foriaget/ oc een anden hedt Syluester kom til Paffuedømmet for penninge skyld/ Men Benedictus kom atter igen/ oc paa dett hand kunde gøre een forbund oc oprør emod Syluestrum/ taa Desse 3. Paffuer bleffue affsette.

 solde

solde hand Paffuedømmet til den tredie/som vor kallet Gregorius sextus/for hannom vigede Benedictus / Men Sylvester ville icke vige / Denne store trette oc wenighedt gaff orsage / til att Henricus Niger motte hasteligen komme til Rom / oc aff sette dennom alle tre med dom oc rett / oc giorde Sueiger til Paffue/hand vor Biscop til Bamberg oc bleff kallet Clemens secundus / den 152. Paffue / denne haffuer krønet Henricum Nigrum.

Sueiger Biscop til Bamberg bleff Paffue.

Ved denne tiid finder jeg nu dett ord Cardinales/wtaff huilcket mand kand besinde/att denne dignitet haffuer icke verit møgit eldre.

Cardinales.

Efterdi nu att der haffuer saa møgen trette oc wenighed begiffuit seg til Rom oc altiid for Paffuens wduelgelsse skyld/ Ordineret Henricus Niger / Att effter den tiid skulle ingen bliffue Paffue / wthan hand vor Confirmeret oc stadfest aff Keiseren/Thenne Constitutio haffue de Paffuer siiden hordeligen anfechtet / Saa att der wtaff ere mange forgruelige oc jammerlige krig opuechte/paa den tiid Henrici quarti oc quinti.

Constitutio att ingen skulle bliffue Paffue wthan Keyserens samtycke.

Henricus tertius kalles Niger/den 15. Tydske Keysere.

Anno

Anno Christi 1040. haffuer Henricus den tredie aff dette naffn / kalles Niger begynt att regere / oc regerede 17. aar / drog først emod de Behemer / oc bleff aff slagen / Fordi de Behemer haffde hielp aff Hungeren / i dett andre aar / sloug Henricus de Behemer saa hardt / att den første aff Behemen motte komme til Regenspurg / oc giffue seg oc hylde Keiseren / Der nest drog hand ocsaa emod de Hungerske / med huilcke hand førde krig i 3. aar / tog nogre Steder ind / oc tuingede dennom att begere friid / den Hertug aff Lothringen haffuer hand ocsaa kommet vnder lyelsse. Henricus tertius.

Til Rom haffuer hand affset de 3. Paffuer som haffde trette til sammens paa een tiid om Paffue dommet / oc giorde een Tyskmand til Paffue Clementem / Siden haffuer hand slaget oc foriaget de Sarracener hoss Capua / Effter denne reysse haffuer Henricus hollet ett Synodum til Mentz / wti huilcket den Paffue Leo vor selffuer personligen. Cuno dux Bavarie.

Den Hertug aff Beyern Cuno som inde haffde dett Hertugdømme effter S. Henrich / giorde forbund med de Hungerske oc halp dennom emod Keiseren / fordi hand haffde gerne kommet dett Riige vnder seg / Men Keyseren sloug de Hungerske oc foriagede den Hertug aff Beiern / Saa hand motte bliffue i Hungeren al sin liiffs tiid / oc i medel tiid stod Beiern ledig for wthan Herre oc Første.

For end Henricus Niger døde haffuer hand sin søn Henricum quartum / som vor icke wthan 5. aar gãmel / ladet velge til Keisere oc krøne til Acken / paa dett att riiget skulle haffue ett viss hoffuit effter hans død / oc ingen wroo bliffue for den vduelgelsse. Henrici quarti Moder hedt Agnes / een boren Førstinde aff Potiers i Gallia.

Effter Clemente / bleff den 153. Paffue Damasus secundus / hand tog dett Paffuedømme ind med macht.

Effter Damaso secundo / bleff den 154. Paffue Leo 9. hand vor i dett Synodo til Mentz / oc bleff siden long tiid hoss Henrico Nigro / Wti hans tiid haffuer Berengarius Diaconus aff Andegaui wti Gallia lerdt / att Christi legomme oc blod vor icke varhaffteligen wti dett Brøds oc vinss Sacramente. Huilcken vildfarelsse oc ketterij er nu igen opuecht i vor tiid aff Zwinglio i Suitzerland / oc Leo haffuer fordømpt denne vildfarelsse i dett Concilio Vercellensi / Endoch att dett onde krud er attlige vel icke altsammens oprycht i grunde paa een tiid / fordi mand haffuer end siden hafft mehre att gøre her med.

Beringarius Kettere.

Effter Leone 9 / bleff den 155 Paffue Victor secundus / vor tilforn een Biscop til Eichstedt.

Effter Victore secundo / vor den 156. Paffue Stephanus 9.

Effter Stephano 9 / vor den 157. Paffue Benedictus 9.

Effter Benedicto 9 / bleff den 158. Paffue Nicolaus secundus hand haffuer aff sett Benedictum / oc skal først haffue ordineret / att de Cardinaler skulle alene haffue macht att velge Paffuen / hand haffuer ocsaa anden tiid fordømpt oc condemneret Berengarium oc kom hannom til att reuocere hues hand haffde vchristeligen lerdt om Sacramentet.

Naar de Cardinaler finge macht att velge Paffuen.

Effter Nicolao secundo / vor den 159. Paffue Alexander secundus / oc skede nu atter er stort slaug til Rom for denne vduelgelsse.

Effter Alexandro secundo / bleff den 160. Paffue Gregorius 7 / vor tilforn kallet Hildebrand / hand haffuer excommuniceret oc forfølget Henricum quartum / oc anrichtet store jammerlige Kriig for denne sag skyld alene att hand kunde forsuare / att een Paffue motte vduelges for vthan Keiserens samtycke oc Confirmatio paa det / at de Keisere skulle icke vendicere dennom al macht oc Dominium offuer de Paffuer / som jeg vil ythermere om tale hoss Henrico quarto.

Hildebrandus.

Henricus quartus / den 16. Tydske Keisere.

 Anno

Anno 1057. haffuer begynt att regere efter sin Faders død Henricus den fierde / vor end nu saare vng oc regerede 15. aar / Nu er thet aureum seculum wti thenne slecht ocsaa wde / Ja det gantzske Tydske Rige begynder nu att falle / oc er aldrig siden igen kommet til sin rette gamle skick oc forige macht / dette spil haffuer den Paffue Hildebrand anrichttet / oc haffuer opuecht store skreckelige krig ebland the Herrer i Tyskland.

Henricus quartus.

Wti Henrici børndom regerede hans Moder Agnes saare vel oc hiølt god frid i Tyskland oc Italia / Men then Biscop aff Colne lod hemmeligen bort føre then vnge Herre / tha hand vor 12. aar gammel / oc ville nu selff begynde att regere / wti medel tiid haffuer Biscopen guberneret i hans sted / oc mand skriffuer / att hand haffuer thenne vnge Herre wtilbørligen ladet optuchte.

Jeg kand thenne handel icke all sammens fortelge / the besønderligeste sager vil ieg korteligen opregne. Hans Fader Henricus Niger haffde i een god mening giordt thenne ordinantz om the Paffuerss vduelgelse / Att ingen skulle bliffue Paffue wthan Keiserens samtycke / Men nu den tiid Hildebrand vor vdualt til Paffue / klagede hand paa denne ordinantz / oc ordineret ther emod / att mand skulle inthet achte Keiserens Confirmatio /

Cõstitutio om Paffuens vduelgelse.

firmatio / Nu ville Keiseren fast holle paa sin Faders ordinantz. Item for denne tiid haffde Keiseren ocsaa macht att forlene the Biscopsdømme wti Riget/Dette ville Paffue Hildebrand oc icke tilstede. Oc thet begaff seg offte naar en Biscop døde / att Keiseren sette en/ oc Paffuen sette en anden oc excommunicerede then første / Endeligen aff thenne arsage / excommunicerede thenne Paffue Keiseren/ oc befolde the veldige Førster/ att the skulle falle fraa Keiseren / oc vduelge thennom en anden Keisere / oc then Biscop aff Halberstad dreff sønderligen dette spil hardt wti Saxen. Saaledes aff fiølde fraa Henrico quarto / Ottho Hertog til Saxen/ Rudolff Hertog til Suaben / som haffde Keiserens Søster / oc nogre Biscoper / sønderlige the aff Saxen. Paa Keiserens siide vore the Behemer oc the Førster Catuli aff Suaben / huilcke Henricus haffuer siiden giffuit Baiern ther effter att Ottho aff Saxen bleff forjaget/ oc nogre Biscoper hiølle ocsaa met Keiseren / som icke samtyckte Paffuens trotzige fram sett / att hand ville fraa tage the Keisere theris rettighed oc frihedt/ oc thennom affsette effter sin eigen ville / Thesse Biscoper hiølle oc Synodos/ oc forskude thenne excommunicatio Hildebrandi/ oc excommunicerede Paffuen.

Thesse fiølle fraa Keiseren.

Thesse vore paa Keiserens side.

Nu drog Keiseren til Italien att giøre handling med Paffuen / oc fordrage denne

wenig-

Rudolff er vdualt til Keisere aff Biscoperne til Vorchen.

wenighedt/ wti medel tiid vdualde hans vederpart til Vorchem en anden Keiser / som vor Rudolff Hertug til Suabẽ/ Anno 1077. Til denne Rudolff sende Paffuen en Krone / der paa vor skreffuit/ Petra dedit Petro/ Petrus diadema Rudolpho. Det er / Christus haffuer giffuit Paffuen Keiserdømmet/ det haffuer Paffuen att forlene oc giffue Førsterne.

Derfore drog Henricus hasteligen igen til Tyskland / oc foriagede Rudolff aff sit Førstedømme Suaben til Saxen / oc giorde mange slaug med hannom / oc nogre skede høff then flod Vnstrot / huor som de Biscoper ere omkõne aff Magdeburg oc Vorms.

Rudolffus miste sin högre hãd oc skede hãnom ret heffn.

Rudolphi Klag offuer the Biscoper.

Anno 1080. skede thet siiste sloug med Rudolff hoff Merssburg/der miste Rudolff sin høgre haand wti slaget / Men siiden att the haffde rømpt ind i Merssburg / oc lagde hans haand for hannom som hand lag paa sengen / oc the Biscoper stode omkring hannom/ tha sagde han til thennom/ Seher i Herrer/ dette er thenne haand / med huilcken/ ieg haffuer loffuit min Herre Keiser tro oc huldskab/ nu maa i betencke/ om i haffue retteligen vnderuist meg / att ieg skulle falle fra hannom. Dette er io ynckelige ord/ oc giffue til kiende/ att thenne fromme Første vor icke vel til friids i hans samuittighed/ oc kende seg selff skyllig att hand haffde giordt oprør emod sin egen Herre / Altsaa

døde

døde Rudolff i det fierde aar effter att hand bleff vdualt. Det maa friligen vere ett iern hierte/ som dette forskreckelige Exempel icke forskrecker oc formaner til att vere sin Herre huld oc tro. Men the Biscoper vore end doch lige onde/ oc offuer thenne wlycke opuechte Henrici Son emod sin eigen Fader. Paffue Hildebrand berømmede seg/ att hand haffde sehet en visio / Saa att i dett aar skulle then wrette Keisere omkomme/ Dett vor Caiphæ prophecie/ Fordi att dette rammede Paffuens anhengere oc icke Henricum. Rudolff døde.

Effter denne victoria drog Henricus til Rom/ oc indtog Staden med macht/ fangede oc affsette Paffue Hildebrand/ oc giorde en Biscop aff Rauenna til Paffue hand hed Clemens/ Thenne haffuer krønet Henricum quartum til Keisere/ oc Hildebrand bleff nogen føge tiid ther effter død i elendighedt. Sigebertus Historicus loffuer Hildebrand icke møgit/ men straffuer hans handel hart/ att hand saaledes for wden merckelig orsage haffuer anrichtet saadan oprør/ ebland the Christne Førster bode Geistlige oc Verselige/ han skriffuer oc/ att Hildebrand haffuer selffue dette beklaget tha han døde/ oc lod bede Henricum/ att hand ville det forlade hannom. Hildebrandus haffuer ocsaa forbudet the Prester wti Tyskland theris echteskab/ oc mange Preste gifftermaal atskildt.

Anno

Anno 1103. ther effter att Henricus haffde anden tiid hartt slaget the Saxer / oc then Marggreffue aff Meisen Ecbert vor omkommen/huilcken de Biscoper haffde giff uit fortrøstning att skulle bleffue Keiser effter Rudolff/ oc thenne Feide vor nu stillet i Tydskland oc Italien / Tha lod Henricus quartus vduelge sin Søn Henricum quintum til Keisere/Til denne vnge Herre gaffue seg the Biscoper oc practicerede atter / att hand skulle foriage sin Fader. Ja dette giorde tha denne fromme Først allermest vehe. Saaledes giorde Henricus 5. forbund emod Faderen / Anno 1105. oc belagde hannom førstegang til Mentz/ doch ville the Førster icke hielpe til storm/ Derfore motte den vnge Henricus forlade Mentz oc fare ther fraa/oc drog op for Norinberg/om 2. Monater ther effter fick hād Staden oc slaug hānom neder.

Henricus 5. belagde sin Fader til Mentz.

Siiden drog hans Fader effter hannom/ oc the lagde seg en tiid long emod huor anden/ med feldtleger hoff Regensspurg/Doch sloge the Verssfelige Førster seg ther ebland/ att thet kom icke til nogit slaug / oc then søn aduarede sin Fader/ att han skulle vochte seg for sin eigne Tienere / Derfore rømde then gamle Henricus hemmeligen bort / oc lagde seg til Lyttich/ ther døde hand i det samme aar/oc bleff siiden lordet til Spier om 5. aar ther effter/att thet døde legomme bleff absolueret i Rom. Man haffuer end nu thenne

Henricus 4. vbegraffuit i 5. aar.

Henrici quarti ſkrifft til de Konger i Franckerige/ wti huilcken hand klager offuer ſin Søn / oc the andre ſom haffde hannom forhetzſt emod ſin Fader.

Naar Jeruſalem bleff vundet.

WTi denne tiid Henrici 4. Godfridus
haffuer mãd begynt den tog til Jeruſalem emod the Saracener oc Tyrcker. Then offuerſte Høffuitzmand vor Godtfrid ſom kalles von Bilion/ en Hertug aff Lothringen. Med hannom ere faſt flere drebelige Førſter dragne aff Gallia.

Anno 1099. haffuer Godtfrid vundet den Stadt Jeruſalem oc bleff ther vdualt til Koning/ Men hãd ville doch icke opſette den gyldene krone / efftherdi att Chriſtus haffde borit ther en torn krone/ oc dette ſkede 465. aar effter den tiid/ ſom Heraclius haffde vundet Jeruſalem igen fraa de Perſer / Men ſtrax ther effter om 13. aar/ haffue the Saraceni vundet Jeruſalem fraa Heraclio oc beholle det i long tiid til ſaa lenge att de Tyrcker vundet Jeruſalem fraa de Saracener / wti dẽne tiid haffue nu de Chriſtne atter igen fonget Jeruſalem oc vundet mange veldige Steder oc Land ther om kring/ oc haffde det Riige til Jeruſalem wti 88. aar til det aar Chriſti 1187. vnder Friderico Barbaroſſa haffuer thẽ Sultan atter vundet Jeruſalem.

Om

Omuendelse paa mange Førstedømme i Tyskland.

Ciuile bellum i Tyskland.

HVor skadeligt dett Ciuile bellum i Tyskland haffuer verit/ huilcket Paffuen haffuer opuecht med sine practiker / kand man her wdaff vel bemercke / att saa mange Føster oc høge Herrer ere slagne/ oc the Førstedømme omkringuende oc forandret. Det Hertugdømme Baiern haffuer Henricus 4. giffuit de Catulis som vore Førster i Suaben. Dett Hertugdømme Suaben effter Rudølphi død gaff Henricus sin Dotters Mand Friderico von Stauffen / som liger i Suaben hoss Gemund. Den Franckers Slecht er oc strax vndergongen / Eckbert Marggreffue aff Meissen bleff slagen/ Gebhardt bleff slagen/ hand vor Lotharij Fader som her effter er vorden Keiser. In summa Tyskland er aldeles forsmechtet oc vnderligen omkring vendt aff thenne indbyrdes Feyde.

Effter Hildebrands død vdualde hans anhengere wdan for Rom een Paffue for thennom selffue med naffn Victor den tredie / emod Clementem / huilcken Keiseren haffde indsett/ Men Victor døde strax. Effter hannom vdualde samme Partij Vrbanum secundum / hand bleff indført til Rom

met the-

met theris hielp som vore paa then reisse til Jerusalem/ oc fortagde Clementem.

Effter Vrbano secundo bleff Paffue Pascalis secundus/hand bleff fangen aff Henrico quinto / Siden motte han krøne hannom til Keisere.

Henricus then fempte/ den 17. Tydske Keisere.

Anno 1107. haffuer begyndet att regere effter sin Faders død/ Henricus quintus/ oc regerede 20. aar. The Biscoper haffue retteligen lønet hannom/ for hand efterfulde theris raad oc forfulde sin fromme Fader/ thenne merckelige Første. Fordi att den tiid hand kom til Rom / ville icke Paffuen krøne hannom/ vthan hand ville loffue oc tilsige hannom / att Paffuer oc Biscoper motte bliffue vdualde for vthan Keiserens samtycke. Her til opuechte Paffuen saadant ett oprør til Rom/ att Keiseren vor nogit nehr i hiel slagen/ oc motte redde sit liiff met sin eigen hand / Men Keiseren fick siden offuerhanden / aliffuede oc fangede mange aff the Romiske / fick ocsaa Paffuen oc førde hannom med seg fra Rom. Ther nest handlede Henricus met Paffuen paa vegen om then krøning / oc om then ordinantz att vd- Henricus quintus. Løn som skyld.

velge Paffuer oc Biscoper wti Riiget / Paa det siiste beuilgede Pascalis / att Keiseren skulle beholle det Priuilegium/att for wthan Keiserlige samtycke skulle icke vduelges nogen Paffue eller Biscoper. Siden droge the igen til Rom / oc Pascalis krønde Henricum quintum.

Men strax ther effter att Keiseren vor kommen aff Italien/ vende Paffuen det spil om / hiølt ett Concilium / oc reuocerede det Priuilegium oc excommuniceret Keiseren / Tha ford Henricus atter ind i Italien/forjagede Paffuen oc sette en anden ind igen / Wti medel tiid practicerede de Biscoper i Tyskland emod hannom / oc atter igen opuechte de Saxer emod Keiseren / Saa att thet gantzske Tyskland drog atter starckeligen emod huor anden/oc skede ther et slaug/ Anno 1115. 3. idus Februarij hoss Mansfeldt ved Velffsholt / wti huilcket Graffue Høier aff Mansfeldt er omkommen. Men tha Keiseren formerckte/ att ther ville bliffue en euig blodstørtning aff thenne sag / oc att the Paffuer skulle icke afflade for end the haffde vnderdrøcht hannom / ligeruist som hans Fader. Tha beuilgede thenne fromme Første / att afftrede fraa thet fore beneffde Priuilegio / aleniste then friid oc enighedt til gode/Saaledes bleff ther friid emellom Paffuen oc Keiseren/oc emellom Keiseren oc Førsterne / oc samme friid bleff vdrobt oc for-

Thet slaug hoss Mansfeldt.

Keiseren gick villeligen fraa sin frihedt

kyndet obenbarligen hoss Rhin paa den heed wdan for Vorms / huor som det store tal kriges folck lag samme tid emod huor anden paa bode sider/ oc tha bleff ther en stor glede offuer det gantzske Tydskland for thenne friid skyld.

Thenne Henricus haffuer ocsaa førdt krig i Holland oc Lothringen. Lotharius then Hertug aff Saxen/som bleff Keiser effter Henrico 5. er kommen ind for Keiseren til Mentz wti en groff oc lang kledebon / oc bad ydmigeligen om naade / huilcken then fromme Keisere haffuer ocsaa naadeligen vndfanget oc giffuit venskab. Henricus quintus haffuer icke ladet nogen Søn effter seg/Derfore er thet Hertugdømme Francken/ kommet til Cunradum then Søn Friderici von Stauffen oc Henrici 5. Søster.

Effter Pascali secundo bleff Paffue Gelasius secundus/ hannom forjagede Henricus 5. fraa Rom/oc sette wdi hans sted en anden Paffue Gregorium/ Gelasius flyde til Galliam oc bleff ther død.

Effter Gelasio 2. bleff Calistus 2. vdualt til Paffue wti Gallia. Tha hand kom til Rom/ giorde han nogre slaug med then Antipapa Gregorio/ huilcken Henricus 5. haffde indsett/Endeligen bleff Gregorius fangen / oc indført til Rom baglenges paa en Esel/Oc vnder Calisto bleff then fordrag oc friid beskicket med Henrico 5.

Effter Callisto 2. bleff then Paffue Honorius secundus.

Effter Honorio 2. vor Paffue Innocentius secundus. Emod hannom bleff vdualt Petrus Leonis / oc lod seg kalle Anacletum/oc fortagede Innocentium med macht / Dette larom haffuer Lotharius stillet/hand fick sin krøning aff Innocentio.

Lottharius Saxo/ then 18. Tydske Keisere.

Lotharius Saxo.

Anno 1127. er Lotharius then Hertug til Saxen vorden Keisere / hans Fader Gebhardt vor slagen aff Henrico quarto/ thenne Lotharius regeret 13. aar.

Vti denne tiid haffuer dette hans Riige hafft stor anfechting / oc bleff atter opuecht ett stort languaricht oprør emod Lotharium. Fordi the Suaber oc Francker/ som haffde nu førdt krig med the Saxer i long tiid/ lode icke gerne thet Riige komme til de Saxer/ oc her til med vore the Hertuge sønner aff Suaben fødde aff Henrici quinti Søster / Derfore begynte de att sette seg op emod Lotharium/oc achtede saaledes att beholle thet Riige hoss thennom / Fordi Henricus quintus haffde giffuit sin søster Søn Cunrado aff Suaben / dett Hertugdømme

Oc

Ost Francken/Til denne Cunradum hiølt seg then Pfaltzgreffue Gottfrid / oc giorde hannom til Keisere/ ocsaa hiølle seg til hannom de Steder i Suaben oc Francken.

Men thenne Hertug aff Baiern Henricus Søn en Welff / hiølt seg til Lothario / Fordi Lotharius haffde giffuit hannom sin Dotter / derfore haffue ocsaa the Baierske siden arffuit Saxen/oc saaledes ere the Hertuger aff Brunsuig end nu effterkommere aff thenne Henrico Catulo/ som vor Hertug i Baiern.

De Førster aff Brunsuig ere komne aff the Catulis.

Cunradus ville komme Lothario til forn oc ville indtage Italien/oc drog ind wti Longobardien/oc bleff ther krønet met een iern Krone/wti medel tiid belagde Lotharius oc vand Spier / Vlm oc Norinberg / oc drog effter Cunrado til Italien. Saaledes vor thenne Saxiske Herre then Suabiske for klog/oc betencke seg ret om/at naar hand haffde Tydskand/ tha skulle Cunradus bliffue forsuag wti Italien/Men den tiid Cunradus sahe/ att hand haffde forsømmet oc forloret de Steder i Tyskland/ oc hand icke nu kunde foruente seg nogen hielp/aff Tyskland til Italien/ drog hand til bage igen aff Italia / oc foruerffuede friid hoss Lothario for Sancti Bernardi bøn skyld / oc til sagde att viige fraa Keiserdømmet.

The Keisere bleffue forligte for S. Bernardi førbøn.

Lotharius er tuende reiser faren til Italien/ Først att stille thet oprør til Rom/ den

tiid een anden Paffue vor wdualt emod Innocentium. Anden tiid drog hand emod Rogerium/som haffde indraget Campaniam oc Apuliam. Thenne Rogerium foriagede Lotharius / Men effter Lotharij død/kom Rogerius ind igen.

Naar den Romiske Rett er atter opkommen igen.

LOtharius er møgit loffuit / icke alenîste for sine krîig skyld formedelst huilcke hand haffuer kommet Tydskland oc Italien till god friidsommelighedt/Men ocsaa fordi/att hand haffuer Religionem / loug oc rett synderligen kierhafft/ Wti hans tiid vor der een lerd mand wti Italien kalles Wernherus / huilcken Accursius offte kallet Irnerium / hoss den Koninginde Mechtildis. Hand haffde da fundet den Romiske rett oc loughøger wti een gammel Bibliotheca oc dennom nogit forklaret / saa att de vore leselige / Thesse Bøger haffuer Lotharius befalet att lesse i Skolerne / oc att mand skulle dømme effter dennom i all Keyserlig rett / Saaledes er denne dyrebare ting atter her fram kommen / wtaff huilcket møgit god haffuer effter følget/ som er dette/Att mand haffuer atter igen fonget een fornumstig

Wernherus.

loug

loug oc att dømme effter offuer den gantzske Europa/fordi alle Land rette seg doch effter samme Romiske rett / Efftersdi mand befinder / Att hand er retteligen skicket oc lignet effter all erbarlighed oc skel. For wthan all anden nytte oc gaffn her wtaff kommet er i andre mode / Fordi mand finder ingen bedre lerdom om gode seder oc tucht oc ehre end denne er. Item / her wtaff er ocsaa den rette Latiniske Sprock atter fram kommen/ oc haffuer mand strax her effter begynt de studia Iuris / oc siden ere mange Iurisconsulti bleffne huor effter anden / som haffue samme Romiske rett forklaret oc kommet hannom i sin rette brug/Oc meg forundrer storligen/att mand haffuer endoch kundet offuerkomme saadan forstand / effterdi att den rette Latiniske sprock / Historier oc alle gamble Romiske seder vore da aldeles vndergongne / Men her wthaff kand mand achte / att the første Iurister haffue icke aleniste verit flittige mend / oc saare møgit studeret/ Men the haffue ocsaa verit høge / viise oc velforfarne mend wti alle Regimente / Ellers haffde dett icke verit mugeligt/at de haffue kundet retteligen forstaad samme Romiske rett/ for wthan sadan forfarenhedt. Herfore skal mand icke ringere achte desse Doctores/end de gamble Iuriscon sultos Seruiũ/Vlpianũ etc. Azo den berømdiste eblând de gamble scribenter som haffue Azo.

forklaret samme Romiske ret/ leffde wti denne Lotharij tiid/ Effter hannom kom Accursius / hand leffde til den tiid Friderici secundi/ Vnder Henrico Lucelbergensi vore mange herlige Doctores oc Juriste/ som er/ Bartolus oc andre.

Accursius.

Bartolus.

Gratianus som haffuer til sammensf draget Libros decretorum / leffde ocsaa wti denne Lotharij tiid / Doch haffuer der verit sodanne bøger ocsaa tilforn / Fordi een Bisscop til Vorms haffuer oc draget sodan een bog til sammens / huilcken mand da haffde bruget paa samme tiid / oc jeg haffuer samme bog sehet. Ther effter nu att de studia Juris vore bleffne saa menlige/ oc alle lerdemend gaffue seg der til / som mand pleyger/ naar nogit nytt opkommer / oc de Monachi da formerckte / Att den hellige Schrifft vor der offuer forsmatt oc icke møgit achtendes/ haffue de her emod begynt et studium Theologiæ/ oc beskickede deris disputationes scholasticas wti den hellige Schrifft / ligeruist som de Jurisconsulti giorde in Jure / Her wtaff er denne scholastica Theologia opkommen/ som jeg vil her effter ythermere siige.

Gratianus

Naar det studium Theologie er begynt.

Cunradus Sueuus / den 19. Tydske Keysere.

Anno Christi 1140. effter Lotharij Saxonis død / haffuer Cunradus begyndet att regere / hand vor een boren Hertug til Suaben / oc bleff giort een Hertug til Francken aff Henrico quinto/ hand regeret 14 aar/ oc er icke bleffuen krøndt aff Paffuen / Om denne Cunrado haffuer jeg sagt tilforn / att hand haffuer sett seg emod Lotharium oc motte paa dett siiste giffue seg / doch er dett Riige kommet til hannom effter Lotharij død / Endoch Lotharij dottersmand Henricus/ som vor Hertug i Beyern oc Saxen/ tog seg fore att komme dett Riige vnder seg / oc belagde Cunradum til Augspurg/ Men Cunradus lod komme Henricum wti Acht / oc gaff den Marggraffue til Østerriige Beyern/ denne kriig fick strax sin ende/ fordi Henricus døde i Saxen / oc ligger hoss Lothario sin Suager begraffuē/ Men siiden der effter haffuer hans Søn Henricus Catulus lenge førdt kriig med denne Marggreffue oc med Keyseren for Beyern skyld/ doch kunde hand icke beholle dett Hertugdømme / Men bleff paa dett siiste fordragen med Cunrado/ formedelst Fridericum som bleff siiden Keisere / Ther nest drog Cunradus med mange førster oc med ett vel berustet tal Kriigsfolck emod de Sarracenos til Jerusalem / effter S. Bernhardi radt oc formanelsse/ paa samme tiid vor ocsaa den Koning aff Franckeriige Ludouicus i denne tog med een veldig

Cunradus Sueuus.

Cunradus drog til Jerusalem

Heer / Men den Keysere til Constantinopel Emanuel handlede med dennom wtrofasteligen / saa att mange aff samme Krigsfolck ere omkomne/doch giorde desse paa vor side mange store slaug med de fiender i Asia oc til Jerusalem / Oc Cunradus kom icke hiem for end om 4. aar der effter/da døde hand oc liger til Lorch begraffuen hoss Gemund.

Emanuel Keysere til Constantinopel.

Wti den Krig med de Catulis oc Velffer / vandt Cunradus dett Slot oc Stadt Vinssburg /som liger icke langt fraa den flod Necker / da lod Keyseren fonge alle edele Mend/ Men deris Hustruer tilstede hand at de motte faare der fraa oc frudt tage med seg / saa møgit huor kunde bere / da toge de fruer alle edele børn / oc nogre sagde der emod att den naade oc friihedt vor ackon om gods oc penninge / oc icke om mennisker / oc ville der offuer behollet de edele børn / Men denne dygd befiøl Keyseren saa vel wtaff desse edele Quinder/ at hand vndte dennom/ at faare sicker der fraa med deris vnge børn/ oc lod dennom tage deris gods med seg.

Edele fruerss snelhedt.

Effter Innocentio secundo/ bleff Paffue Celestinus secundus.

Effter Celestino secundo/ bleff Paffue Lucius secundus.

Effter Lucio secundo/vor Paffue Eugenius tertius/emod hannom giorde de Romiske

miske een anden Paffue/hand foriagede Eugenium/ Men denne kom jgen oc førde hielp med seg aff Gallia / sloug sin Vederpart / oc bleff saaledes indsett jgen.

Effter Eugenio tertio / vor Paffue Anastasius 4.

Effter Anastasio 4 / bleff Paffue Adrianus quartus / hand haffuer krønet Fridericum Barbarossam / Men siiden haffuer hand giffuit seg til Vilhelmum Syculum huilcken da inde haffde Neapolim / oc drog de Longobarder til seg/oc giorde een streckelig forbund emod Fridericum / oc excommuniceret hannom/ oc opuechte store Krig offuer Italien / Mand schriffuer/att hand sagde korteligen for end hand døde/att der kunde ingen jammerligere stand vere paa Jorden/end att vere Paffue. Oc att bliffue Paffue med blodstørtning/dett vore icke Petro/ Men Romulo at succedere/huilcken sin Broder sloug i hiel for Herredømme skyld/ Desse ord giffue til kiende att Paffuen haffuer angret dett spil som hand begynte emod Keyseren. Paffuens klagemaal offuer seg selff.

Effter Adriano/ bleff een stor Schisma/ nogre Cardinaler wdualde Octauianum / hand vor kallet Victor / the andre wdualde Alexandrum tertium. Fridericus Barbarossa hiølt seg till Octauiano / doch lod hand forschriffue Concilia / att the skulle

dømme/

dømme/huilcken Paffue skulle bliffue / Men Alexander ville icke søge diit/oc forhiølt seg i Gallia oc excommuniceret Fridericum / Endeligen behiølt Alexander Paffuedømmet formedelst the Italianerss hielp som vore hans anhengere oc kom igen til Rom / Men siiden at Fridericus drog ocsaa til Rom/ flyde hand til Venedigen / der bleff denne sag fordragen/ som jeg vil siige i denne efterfølgende historia Friderici.

Fridericus then Første kalles Barbarossa/den 20. Tydske Keysere.

Fridericus primus. Anno Christi 1152. bleff wdualt Keysere Fridericus den første aff dette naffn kalles Barbarossa oc regeret 37. aar / hand vor een Hertug til Suaben / Keysers Cunradi broder Søn/ een drystig / aluarlig oc retuiiss Første/oc som jeg formercker aff hans handel tøckes meg/att hand haffuer verit en retsindig Suab oc kunde icke vel liide/at de Paffuer haffde begynt saa møgen handel emod hannom wtilborligen/ oc dette achter jeg att vere orsage/att hand haffuer theß hefftigere handelet emod dennom.

Med dett første i hans regimente / haffuer hand fordraget Beyern oc Østerrige/

ge / oc igen giffuet Henrico Catulo Beyern/ hand vor da Hertug i Saxen Henrici Søn/ som haffde Lotharij dotter / oc her emod giorde hand sin frende Henricum den Marggreffue aff Østerrige til een Hertug/ oc satte de grentze emellom bode Førstendømmen/da er Østerrige først bleffuit ett Hertugdømme/Men Beyern haffuer Henricus Catulus icke lenge behollet / fordi hand forlod Fridericum wti Italia oc giorde en forbund emod hannom i Tydskland / Derfore foriagede siiden Fridericus Henricum/oc gaff Ottho von Vitelsback Beyern. Aff denne Ottho ere de Hertuger affkomne som nu ere i Beyern oc Pfaltzgreffuer / Dett Churførstendømme til Saxen gaff hand den Første aff Anhaldt Bernardo/Henricus flyde til den Koning aff Engeland / oc kom igen paa dett siiste / tha bleff der en fordrag giort/ att den velff Henricus skulle beholle det Førstedømme Brunsuig / paa samme tiid haffde Philippus then Biscop aff Colne / indtaget Vestualen med macht fraa dett Hertugdømme Saxen.

Ottho von Vitelsback

Bernardus Förste til Anhalt / bleff Churförste.

Fridericus haffuer belagt oc vundet Lybke oc tuingede den Koning aff Danmarck att gøre friid.

Meylan bleff wlydig oc achtede att tuinge de andre Steder vnder seg / ligeruist som de haffue altiid siiden giordt wti Ita-

lien

lien effter theris viiſſ/ Derfore drog Frideri-
cus til Italien oc giorde med thet første god
frid / Ther effter practicerede Paffuen med
Meilan oc andre Steder / oc giorde en for-
Fridericus kom i Band.
bund emod Fridericum oc excommunicerde
hannom/Tha ford hand fierde gong til Ita-
lien/ vandt oc lod nederſlaa Meilan / oc for-
ſøgte alle medel til att giøre frid emellom
Paffuen oc hannom / men thet kunde inthet
hielpe / Fordi Paffue Alexander tertius lod
then fromme Førſte ingen rolighedt haffue/
Derfore drog hand til Rom/ tha rømde Alex
ander til Venedigen. Fridericus beſkickede
ſin Søn Ottho emod the Venediger/ thenne
Ottho bleff fangen/ derfore kom thenne ſag
til en fordrag/Fordi Fridericus ſahe/ att the
Paffuer kunde icke afflade / ocſaa betenckte
hand/ huorledes thet vor tilforn gonget the
andre Keiſere/ her til med vor hans ſøn fon-
gen/ Derfore motte Fridericus falle til føyge
oc ydmige ſeg offuer alle mode / kom til Ve-
nedigen oc lagde ſeg neder paa Jorden for
Fridericks ſtore ydmighed.
Paffuen wtan for Kirckedøren / oc Paffuen
tradde hannom med ſine Fødder / oc lod
vdrøbe / Super aſpidem et Baſiliſcum am-
bulabis/ oc hand ſiden abſolueret hannom/
Fridericus ſagde ther emod / att thene yd-
mighedt beuiſte hand Petro/ icke Alexandro.
der til ſuarede Alexander / Et mihi et Pe-
tro. Men huorledes man ſkal thenne Paffue
gierning

gierning achte / thet vil ieg lade huor lesere selff besinde oc dømme / The Paffuer haffue opuecht desse krüg for wtan alle skellige orsage / Fordi Alexander strüde for sin eigen vduelgelse skyld / oc ville icke lüde nogit Concilium / eller nogen anden forhandling / Men for wtan alle thenne hans wret / brugede han end tha saadan stolt homodighedt emod then offuerste øffrighed oc macht paa Jorden / att hand trade Keiseren vnder sine fødder / huilcken Gud haffde hannom befalet att erhe.

Effter thenne fordrag lod Fridericus vduelge sin Søn Henricum til Keisere / Anno 1186. paa det att ther skulle saaledes vere ett hoffuit i Rüget / effterdi hand tenckte att fare til Asiam / oc gaff hannom Constantiam Rogerij Dotter / Derfore er thet Kongerüge Neapolis oc Sicilia atter kõmet til Rüget / oc til de Tydske igen / oc hand sette denne vnge Koning wti Italien der att regere. Süden drog Fridericus med mange Førster til Asiam / att ingen vinde Jerusalem / som tha nyligen vor forloret / oc hand vandt mange veldige Steder wdi Cicilia / oc sloug the Saracener oc Tyrcker saa hardt / att then Sultan lod selffuer nederbryde murene i the faste Steder i Syria / effterdi han mistrøstede seg lenger att kunde thennom beholle / oc gaff seg

Fridericus drog til Asiam.

gaff seg i flucht ind til Egypten / Fordi the andre tuende Koninger aff Franckerige oc Engeland vore ocsaa tha personlige komne til Asiam / Men den tiid de haffde ther forsamlet den aller største macht/vende seg then løcke om kring. Fridericus Keisere/tha hand haffde indtaget Armeniam / ville hand køle seg i then store hede / oc red saa offuer ett

Henricus døde i Asia

striidt vand/ oc bleff der wti drucknet/ Anno 1189. Jeg finder ocsaa att hand haffuer seg offte letteligen vaget i vand/Derfore er thet icke vnder/ att han haffuer tha ocsaa giffuit seg i dette vand i thenne store hede. Wti thē andre tog for Meilan / haffue de Italianer leget paa den andre siide thet vand Abdua / som er icke mindre end Elffuen / oc spottede Keiseren Friderico / som lag paa denne siide oc mente att han kunde icke komme offuer vandet / Tha gaff Keiseren seg driisteligen wti det vand/ Saa att then reissig tøg motte følge hannom/ de Italianer haffde icke forsehet seg her til / men lahe for wthan all orden/ Derfore gaffue the seg til flucht / oc bleffue saaledes slagne oc offueruundne aff een liiden reisig tøg. Aff thenne gierning kand mand letteligen formercke/ att Fridericus haffuer verit een sare dristig Første / oc fordi haffuer hand letteligen vaget seg i vandt.

Behemen er bleffuit et Koningrige.

Then Første aff Behemen haffuer Fridericus giort til Koning / fordi hand haffde hollet

hollet seg trofasteligen hoss hannom for Meilan.

Effter Alexandro tertio bleff Paffue Lucius tertius.

Effter Lucio tertio vor then Paffue Vrbanus tertius.

Effter Vrbano tertio bleff Paffue Gregorius octauus.

Effter Gregorio octauo vor Paffue Clemens tertius.

Effter Clemente tertio bleff Celestinus tertius Paffue / han haffuer krønet Henricum then Søn Barbarossi til Keisere.

Henricus then siette/ then 21. Tydske Keisere.

Anno 1190. haffuer Henricus then 6. aff thette naffn begynt att regere effter sin Faders død/ oc regeret 7. aar hand førde store krug wti Apulia / oc tuingede paa det siste thet gantzske Rige til vnderdanighedt. Wti Tyskland haffuer then Biscop aff Colne/ oc then Biscop aff Lytich / oc the Burgunder/sett seg op emod hannom/ wti thenne oprør oc larom bleff then Biscop aff Lytich i hiel stungen / siden gaffue seg de andre vnder lyhelse. Hand lod vduelge sin Søn Herlens 6.

Fridericum som vor end da ett børn til Keyſere/oc tog breff oc segel der paa aff de Churførſter/hand bleff ſiden kallet Fridericus ſecundus/Men da Henricus ſkulle dø / befolde hand dett vergemaal oc rigens administratio ſin broder Philippo / huilcken oc tilforn hoſſ hannom haffde mehr regeret / end Henricus ſelff.

Effter Celeſtino tertio/ bleff denne Paffue Innocentius tertius / hand haffuer forfuldt den Keyſer Philippum/oc ſagde/at enthan ſkulle hand tage Keyſere kronen fraa Philippo/eller Philippus ſkulle tage hannom paffue kronen / hand haffuer krøndt Ottho den Førſte aff Saxen til Keyſere effter Philippi død / Men dette venſkab varede oc saa icke lenge / fordi Innocentius haffuer oc ſiiden excommuniceret Otthonem.

Philippus Barbaroſſe ſøn /den 22. Tydſke Keyſere.

Philippus Keyſere.

Anno 1198. bleff Keyſere Philippus Barbaroſſæ ſøn een Hertug til Suaben oc Keyſerlig gubernator offuer Italien / oc regeret 10. aar / wti denne tiid er atter vorden ett ſtort alarom wti Tydſkland/ Fordi ford Philippus haſteligen aff Italien effter Henrici død / oc formanede de Churførſter om

den

den forgongen wduelgelsse som vor tilforn giffuen den vnge Friderico sin broders Søn/ oc paa dett att dett Riige skulle icke komme fraa hannom / da skulle de lade hannom beholle den Administratio/ellers wduelge hannom selff oc ingen anden første/ den tiid Innocentius Paffue dette fornam / forarbeide hand strengeligen hoss de Churførster/att de skulle wduelge een anden Keysere / oc gaff til kiende / att hand ville icke liide eller tilstede Philippum/ fordi hand vor hannum vred herfore att hand haffde giort Paffuen nogit emod/da hand vor gubernator offuer Italien / Huorfore Innocentius haffuer oc excommuniceret hannom.

Nu haffde een Legat absolueret Philippum / huilcken Innocentius haffuer siiden straffet derfore/In Summa/den Paffue vor den gantzske flecht Friderici fiendsk/oc haffde den gerne vndertryckt / Saaledes wdualde de Churførster Hertug Bertold von Zeringen til Keysere/hand vor paa den tiid hollen for een saare riig første/ellers haffde hād icke møgit loff / Philippus lag til Mulhausen/ der vore mange Førster/ Behemen/ Saxen/ Beyern oc Suaben / de wdualde Philippum til Keysere / den tiid Bertold den Hertug aff Zeringen sahe att hand vor for suag / ville hand icke anamme dett Riige / Men kom til Philippo / oc hyllede hannom for sin Herre.

Bartholdus aff Zeringen.

Den paffue Innocentius kunde icke endoch aff lade / men practicerede hoss den Biscop aff Colne oc Pfaltzgreffuen / att the wdualde til Keysere den Hertug aff Brunsuig som hedt Otho den fierde aff dette naffn oc vor den fortagede Henrici Søn aff Saxen / Denne Ottho stadfestede Innocentius oc excommunicerede Philippū / Derfore fiølle mange førster til Ottho / Behemen / Landgreffue Herman til Døringen / den Biscop aff Strassburg oc andre / Men Gud gaff Philippo lycken / att hand behiølt dett Rige saa lenge hand leffde / Først drog hand ind wti Elsas / oc der indtog Strasburg oc tuingede den Biscop aff Strassburg vnder lyhelsse / wti medel tiid vor Ottho dragen op til Spyer / oc Philippus jagede hannom der fraa til bage igen til Saxen / oc drog ind i Døringen / Der vore til hobe forsamlede den Koning aff Behemen / oc den Landgreffue til Døringen / The ville icke slaas / men gaffue seg vnder Philippo oc bleffue lidige / Der nest belagde hand Colne oc tuingede den Biscop aff Colne / att hand motte oc giffue seg / oc krøne Philippum til Acken / Endoch att hand haffde tilforn krøndt Otthonem / Nogen tiid der effter kom Ottho med nogre Biscoper oc aff sette den Biscop aff Colne / fordi hand haffde giffuit seg til Philippum / Tha kom Philippus atter igen til Colne / oc giorde nogre

Ottho.

De som retteligen erekallede / bliffue viid macht.

gre slaug med Otthone oc vand seyger/ Saa att Ottho motte fly til Engeland.

Ther effter nu att Otthonis anhengere vore saa møgit suage oc de førster saae att Philippus behiølt dett Rige/ oc her for wthan hiølt seg Philippus møgit frundlig emod de førster/ hand haffde Irenen den Keyseres dotter aff Constantinopel/ med hinde affledе hand 4. Døtter/ Een aff dennom gaff hand den Konings Søn aff Behemen/oc een anden gaff hand den Første aff Brabant etc. Tha begynte de Førster att tage seg handling fore/ oc beskickede til Paffuen/ att gøre fordrag / emellom Philippo oc Paffuen / oc emellom Philippo oc Ottho / Derfore wdsende Paffuen en Legat til Tyskland / oc lod Philippum absoluere aff den excommunicatio / oc taa bleff forhandlet / att Philippus skulle bliffue Keysere / oc giffue Otthoni een aff sine Døttre/ paa dett att der skulle gøres ett fast venskab emollom dennom oc holles / oc dette skede saaledes altt sammenss.

Irene Keyserens dotter aff Constantinopel

Effter denne fordrag / lag Philippus til Bamberg/ oc paa en dag som mand haffde slaget hannom een ahre / oc den fromme Første viste seg ingen faare oc vor alene i sitt kamer med den Cantzler oc syn Essendregere Truchses von Walpurg/ da kom Ottho von

Philippus bleff forrad aff Vitelsback.

Vitelsbach ind i det kammer / hues Slecht Fridericus primus haffuer møgit ophøffuit/ oc tha hand saa/ att Keiseren vor alene/ hug hand til hannom waduarendes/oc gaff hannom ett stort saar i hans halsſ / then essendregere spranck der til / att redde sin Herre / men then mordere kom der fraa / Aff dette saar døde thenne fromme Keisere Philippus oc bleff begraffuet til Bamberg/ Men Fridericus secundus haffuer siden ladet føre thet Corper til Spier / oc er beskreffuit paa den Graffsten/ Philipus Bambergensis. Thenne Mørder Ottho von Vittelsbach haffuer oc fonget sin løhn/ hand er kort ther effter vorden i hiel stungen.

Exempel om rett heffn han sick.

Om Tygge Brøder Orden.

Dominicus. Franciscus

PAa denne tiid Philippi / haffue Dominicus oc Franciscus begynt det tygge brødre orden / fordi the Canonici oc riige Muncke vore tha bleffne store herrer oc ville nu føre krig med the Førster oc Keisere / oc kunde icke vare theris predige embede / Tha begynde thesse tuende mend att predige / oc droge flere fromme sachtmodige oc stille mend oc per-

soner

soner til seg/ som ville lere then hellige skrifft oc vore lige som skolepeblinge / Dette vor then første begyndelsse / Suden ere oc flere orden bleffne/ ligeruist som thett pleyger att gonge til i verden/ nar mand finder paa nogen ny ting/ Saa vil alle mand begynde sit/ men i lige mode som alle ting affnemme oc forarge seg/ altsaaledes falle nu the Muncke orden med lerdom oc all theris gamble stand oc vesen.

Ottho then fierde/ then 23. Tydske Keisere.

Anno 1209. er thet riige kommet effter Philippi død til den forebeneffnde Hertug Otho aff Brunssuig som tilforn vor vdualt Keisere emod Philippum / oc haffuer regeret 4. aar effter Philippi død / wdi samme 4. aar drog hand først til Rom / oc bleff krøndt till Keisere aff Innocentio / oc hiølt seg i Italien saare prechtig oc stadelig / oc beuiste seg aluarlig emod alle Førster oc Steder wdi Itaalia / oc the hiølle seg emod hannom gantzske ydmygeligen / oc vore then Keisere saare hørsammelige. Effter sin krøning tog hand nogre Steder ind / the som hørde till Riiget / huilcke Paffuen haffde doch lagt vnder seg / Tha Ottho quartus.

vor strax thet wenskab vdslugt med Paffuen / Innocentius excommuniceret hannom ocsaa / den stund hand lag end nu wdi Italien / oc sende bud i Tyskland / for end Ottho komme hiem / att the Førster skulle velge en anden Keiser / som vor Fridericus den anden / Henrici 6. Søn.

Dette haffuer io verit ett wfrønteligt spil / oc stor Homodighed / the Keisere saaledes att excommunicere oc affsette / Mand kand icke møgit gott tencke her hoss / besønderligen naar man retteligen offuerueiger alle orsage oc handel. Thesse efterfølgende Keisere ere alle sammens excommunicerede effter huor anden / oc haffue doch verit viise oc veldige Keisere / oc mange store sager oc Førstelige gierninger vdrett oc bedreffuit.

Thesse Keisere ere excommuniceret aff Pafuerne.

Henricus quartus en Franck.
Henricus quintus en Franck.
Fridericus primus en Suabe.
Philippus Friderici primi søn.
Ottho quartus en Hertug aff Brunsuigk.
Fridericus 2. Henrici sexti Søn.
Cunradus Friderici Søn.

Anno 1212. Ther effter att Ottho vor igien kommen til Tydskland / formerckte hand /

hand / att the Førster vore forhetzt emod hannom / doch hiølt hand en Rigsdag til Norinberg / oc formanede the Førster / att the skulle icke dette indrømme Paffuen / att affsette Keiseren effter hans eigen villie / Fordi att thet Keiserdømme hørde de Tydske Førster til oc icke Paffuen/ Saaledes beuilgede han nogre Førster paa sin side / oc anfiøld Landgreffue Herman til Døringen/ han vor Ludouici Fader som haffde then hellige Elizabet/ Fordi thenne Landtgreffue Herman ville synderligen giøre Paffuen til villie/oc sette seg op emod Keiseren / ligeruist som hand haffde verit forbannet/ Men the andre Førster ferlode siden alle Ottho/ for wdan then ene Marggreffue aff Meissen / Fordi then vnge Fridericus kom nu i Tyskland/ her offuer beuilgede Paffuen / att den koning aff Franckerige drog ocsaa emod Ottho. Tha nu Fridericus secundus vor kommen til Tyskland / drog Ottho emod hannom til Elsas / oc lag wti Brisag / bleff doch forladen aff alle sine/ oc motte fly igen til Saxen/ der røstede hand seg atter / oc fick hielp aff Engeland/oc drog ind i Nederlanden emod then Koning aff Franckerige / oc bleff affslagen/ oc døde siden/Anno Christi 1218. oc leffde 5. aar ther effter siden hand bleff affsett.

Hermannus aff Døringen.

S. Elizabet aff Hessen.

Fridericus secundus den 24. Tydske Keysere.

Fridericus secundus.

Anno Christi 1213. er Fridericus den andre aff dette naffn Friderici Barbarossæ søns søn / een Koning til Neapolis oc Sicilia oc Hertug i Suaben / wdualt til Keysere emod Ottho oc krønet til Acken / oc haffuer regeret 37. aar / Doch bleff hand aff sett 5. aar for end hand døde aff den Paffue Innocentio quarto / Denne loffliige Keysere kand jeg icke nock med yncke / som haffuer verit begaffuet med saa mange skiøne dygder / oc endoch haffue de Paffuer sett saa hardt effter hannom / att dett maa seg forbarme / hand haffuer kundet mange sprock Latine / Tydske / Greyske / oc Sarraceneske / haffuer oc forbedret de Konster / Dett Almagestum Ptolomej haffuer hand første tiid ladet wdsette paa latine aff dett Sarraceniske sprock / oc der med haffuer hand atter opkommet den skiøne konst Astronomia / Huilcken intett menniske haffde da lerdt i lang tiid wti den gantzske Europa.

Fridericus kunde mange sprock.

Den første Krijg haffuer hand førdt i Tydskland emod Ottho den fierde / wtaff Paffuens radt oc tileggelse / men Paffuen haffuer lønet hannom / ligeruiss som de andre Keysere tilforn.

Den andre krijg haffuer hand førdt i

Bra-

Brabant emod den Hertug aff Brabant / Otthonis anhengere/oc haffuer igen tuinget Lothringen vnder dett Tydske rige.

Anno 1220. bleff Fridericus til Rom krønet til Keysere aff den Paffue Honorio tertio/ Nu haffde tuēde Greffuer wdi Thuscia indtaget nogre Steder som hørde til riget/Desse Greffuer fortagede hand/oc tog de Steder fraa dennom igen/De Greffuer flyde til Paffuen Honorio/hand tog dennom i forsuar / oc bød Keyseren att hand skulle sette dennom ind igen / Da nu Fridericus dett icke giøre ville/vor alt venskab wde / oc Paffuen excommuniceret Keyseren.

Henricus bleff fanget aff Friderico.

Anno 1222. kom Fridericus anden gong i Tydskland oc hiølt een Rigsdag til Vitzburg/oc lod velge hans vnge søn Henricum til Keysere/oc krøne hannom til Acken / Thenne Henricum haffuer Fridericus siden ladet fonge/for denne sag skild at hand giorde een forbund med nogre Steder wti Longobardia emod faderen / oc Henricus bleff død for end hans Fader wdi samme fengzel.

Endoch Jerusalem vor forloret / haffde attlige vel de Christne behollet andre store mechtige steder wti Syria / Men det bleff stetze io lenger oc verre med dennom/derfore kom Johannes til Rom/ hand haffde end nu den titel / Koning til Jerusalē oc søgte hielp hoss den Paffue Honorio / oc forarbeyde / att

Johannes Koning til Jerusalem

att Honorius absolueret Fridericum aff then excommunicatio/Derfore beuilgede Fridericus oc de Tydske Førster att drage til Jerusalem/Saaledes bleff Fridericus absolueret/ oc den Koning aff Jerusalem gaff hannom sin dotter Jole / der wthaff føre end nu the Koninger aff Sicilia / den titel Koning til Jerusalem / Siden berustede seg Fridericus oc med hannom mange Tydske Førster / att drage til Jerusalem / ebland dennom vor Landgreffue Ludwig / som haffde den hellige Elisabeth / hand døde til Brundusio wti samme tog.

De Konger aff Sicilia kalles Konger til Jerusalem

Ludouicus Landgreffue.

Fridericus fick Jerusalem.

Anno 1228. drog Fridericus til Jerusalem/oc forhandlede den sag saaledes/att den Sultan gaff hannom Jerusalem ind igen oc mange andre Steder der omkring/oc Fridericus bleff krønet til Jerusalem / Anno 1229. oc lod atter befeste Jerusalem oc Joppen / oc giorde een friid med den Sultan wti 10. aar. Dette lod hand forschriffue til Paffuen oc begerede een Absolutio aff den excommunicatio / Fordi att Paffue Gregorius nonus haffde oc da excommuniceret hannom/ for nogen friihedt skyld i dett riige Siciliæ / Men den Paffue ville icke absoluere hannom / her offuer giorde hand hannom end nu ett andet stycke/ den stund Fridericus vaar i Syria / opreyste Paffue Gregorius de Steder wti Italien emod Fridericum/att de fraa toge hannom nogre Steder wti hans

Orsagen att Fridericus drog fraa Jerusalem.

rette

rette arffue Kongeriige Neapolis / derfore bleff Fridericus for orsaget/ att komme igen til Sicilien/ oc redde sitt Land oc Riige. Men endoch att Paffuen haffde handlet saare wtrofasteligen emod Friderico i hans fraa verelsse / doch søgte hand den Absolutio hoff hannom med all ydmyghedt / oc bød seg til / att anamme til een forlening aff Paffuen det Kongeriige Sicilia / derfore lod hand kalle til Italien de Tydske Førster at de skulle for-drage oc forliige hannom med Paffuen / Oc Gregorius absoluerede atter Keyseren/ Anno 1230.

Ther effter drog Fridericus tredie gong i Tydskland oc førde krijg i Østerriige emod de Hungerske oc vandt Vien/ der offuer gaff hand breff / Att Vien skulle stetze der effter vere oc bliffue een Riigsstad/ hand lod ocsaa paa samme tiid/ effter sin søns Henrici død / wduelge sin søn Cunradum til Keysere. Vienna.

Anno 1238. kom Fridericus atter til Italien/ Tha opreyste seg Meyland oc mange andre mechtige Steder/ Fridericus sloug Meyland hard/ Derfore giorde de Steder en forbund med Paffue Gregorio emod Fridericū / oc Paffuen excommunicerede Keyseren tredie gong/ oc kallede hannom een Kettere/ oc opuechte de Venediger emod hannom / Fridericus lod obenbare schrifft wdgonge / wti huilcken hand beuiste oc gaff til kende / huorledes hannom vor skedt wret / oc bege-

rede

rede atter then absolutio med stor ydmighedt / Ther vore oc mange Cardinaler som icke bewilgede Paffuens fram sett / Men den tiid Fridericus kunde ingen naade fonge / motte hand verge seg / oc haffde en stor anhang wdi Italia / Fordi Italia haffde paa den tiid deltt seg i tuende parti / Velffer oc Gibeliner. Paffuens anhengere kallede man Velffen / oc Keiserens Gibelin / desse tuende naffn er komne aff Tyskland til Italien / Fordi thenne slecht Velfforum i Tyskland haffuer hafft ewige fiendskab met then slecht Friderici / Derfore ere the ocsaa kallede Welffen / ligerwis som ewige Fiender Friderici / Men then affkomme oc slecht Friderici haffuer sin begyndelse aff Veiblingen / ther wtaff haffuer mã kallet thennom Veiblinger / de Italianer foruende thet naffn oc sige Gibelini.

Velffi. Gibelini.

Thenne Paffue vor saa hordeligen trengt / att hand vdgaff korsset oc indulgentias emod Fridericum / som en obenbare Guds fiende / Dette giorde Friderico mygen sorg / hand belagde Rom / oc drog atter der fraa igen / oc vandt Rauenna.

Anno 1245. hiølt Paffue Innocentius quartus et Concilium til Lugdun / ther wti affsette han Fridericum aff det Keiserdømme / oc giorde forbund med the Frantzoser / oc skreff til de Churførster / att the skulle

Fridericus affsettes aff Riiget.

velge en anden Keiser / the vdualde Henricum then Langreffue i Døringen / hand bleff skudden for Vlm / ther wtaff døde hand.

Fridericus bygde en ny Stad wdi Italia/ vor kallet Victoria/ Tha hannom feilede geldt / lod hand mynte leder penninge / der med skulle det Krigs folck en tiid long betales met vilkor att strax the penninge fram komme / tha ville han ther fare giffue god mynt igen / huilcket han ocsaa giorde / Nu haffde hand ingen mehr hielp aff Tydskland/ der til med vor hans Søn Encius fangen/oc ilde med faren/saa hand døde i fengsel/Derfore vor Fridericus tha saare bedrøffuit / oc drog hen til Apuliam/ ther bleff hand død/ Anno 1250. Nogre skriffue / att hand bleff forgiffuen. Fordi the hellige Patres haffue icke kundet afflade/for end the sahe/at thenne fromme Første vor aldeles omkommen. Dett Rige Neapolis haffuer hand arffuit til sin Søn Cunradum. Italia er bleffuen attskilt i long tiid ther eeffter / En part hiølt seg til Keiserdømmet/ oc en part til Paffuen/ til saa lenge / att Venedigen oc Meiland er siden bleffne mechtige.

Victoria vrbs.

Leder penninge.

Friderick Søn bleff fonget.

Friderick død.

Effter Innocentio tertio bleff Paffue Honorius tertius / hand haffuer krønet Fridericum secundum oc excommuniceret hannom.

Effter Hornorio tertio vor Gregorius nonus/ hand ocsaa excommuniceret Fridericum.

Effter Gregorio nono bleff Celestinus quartus Paffue.

Effter Celestino bleff Paffue Innocentius quartus/ hand haffuer ydskudt Fridericum aff Riget / oc excommuniceret Cunradum then Søn Friderici.

Cunradus then fierde/ then 25. Tydske Reysere.

Cunradus quartus.

Anno 1250. regeret Cunradus Friderici Søn effter sin Faders død / Men Paffue Innocentius quartus excommuniceret hannom. Landtgreffue Henricus til Døringen haffuer offueruundet hannom hoss Franckfordt/ tha Fridericus vor i liffue. Men hoss nogre finder ieg / att Landgreffue Vilhelm til Døringen haffuer førd thenne krig emod Cunradum effter Henrici død/Den tiid Cunradus nu formerckte att hand vor forladen aff de Tydske Førster/ drog hand hiem til sit eiget arffue Kongerige Neapolis/ ther bleff hand død/Anno 1253.

Her haffue the Hertuger aff Suaben theris ende.

Curadus

Cunradus om huilcken nu er sagt/ haff-
de en Hertuginde aff Baiern / med huilcken Cūradinus
hand fødde Cunradinum / hand vor opfo-
stredt i sit arffue land Suaben / oc ville nu
indtage sit arffue Kongerijge Neapolis eff-
ter sin Faders død / Tha indkallede Paffue
Clemens emod hannom til det Rijge Nea-
polis/Carolum/ som vor then Konings bro-
der aff Franckerijge. Cunradinus haffde stor
hielp oc folck aff Tydskland / som en Hertug
aff Suaben / oc vand med thet første stor Cūradinus
seiger / Men endeligen bleff Cunradinus oc Frideri-
Cunradi Søn / oc Fridericus en Hertug aff cus bleffue hals hugne
Østerrijge fangede med forrederij / oc yncke-
ligen tracterede/ forsmehede/oc paa det siiste
aff hugne effter Paffuens rad / Saaledes er
thet Kongerijge Neapolis kommet til de
Frantzoser/ oc det Hertugdømme Suaben er
vorden ledigt. Fordi thenne Cunradinus
haffuer verit then siiste Hertug aff Suaben/
Nu maa dette vere ett sten hierte / som icke
medyncker seg offuer saadan tyrannij / att
saadan een Edel Koning / som haffde sin
akomme aff saa mange Keisere / skulle saa
skendeligen omkomme med stor wret i hans
rettferdige sag aff then Paffue Clemens /
Mand haffuer end nu skriffter/som vore gior
de paa samme tiid/ wti huilcke then fromme
Første seg høgeligen beklager att hannom
er skedt wret/ oc beregner hand ther wti alle
sager effter huor anden / huilcke nock klarli-

 gen giff-

gen giffue til kiende/ at idel tyrannij oc wrek er bruget emod denne fromme Cunradinum.

Wilhelm den 26.
Tydske Keysere.

Wilhelmus aff Holland.

Anno 1254. Er wdualt til Keysere Wilhelm een Greffue i Holland / oc haffuer verit een saare frommer Herre/ Men de Frisij haffue hannom i hiel slaget / Anno Christi 1256.

Interregnum.

Vor ingen Keysere i 17. aar.

Effter denne Wilhelmi død haffuer det Rijge standet ledigt 17. aar / oc er saare ilde til gonget i Tyskland/ Denne wlycke er kommen aff de Bellis ciuilibus / huilcke de Paffuer haffue opuecht i rijget / Nogre Churførster haffue wdualt till Keysere Koning Alfonsum wti Hispania/ for hans vijßhed skyld oc dygdelighedt / Dette er den Alfonsus / som haffuer møgit forbedret den edele konst Astronomiã / oc lod der wti gøre mange konstlige Bøger/Men Alfonsus ville icke tage seg dett Rijge an/ Endoch att Paffuen formanede hannom der til / fordi hand sahe vel / att de Paffuer kunde icke lenge vere endrechtige med de Keysere / Nogre Churførster wdualde Richardum den Konings broder

Alfonsus Koning aff Hispania.

Richardus aff Engeland.

der aff Engelland / oc fulde hannom til Basel / men det rüge ville icke anname hannom.

Effter Innocentio/bleff Paffue Alexander quartus / wti denne tiid haffue leffuet Albertus magnus oc Thomas Aquinas.

Effter Alexandro quatto / vor Paffue Vrbanus quartus.

Effter Vrbano quarto / bleff Paffue Clemens quartus / hand haffuer ladet affhugge Cunradinum / Cunradi søn.

Effter Clemente quarto/ bleff saadan wenighedt for den wduelgelse skyld/ att dett Paffuedømme vacerede / oc stod ledigt i 2. aar / paa dett süste bleff wdualt Gregorius 10. Hand formanede de Churførster strax effter hand vor bleffuen Paffue/ att de skulle atter endrechtelige wduelge een Keisere/ paa dett att rüget skulle icke aldeles vndergonge. Vor ingen Paffue i 2. aar.

Rudolff den 27.
Tydske Keysere.

Anno Christi 1273. Er wdualt til Keysere Rudolff een Greffue til Habsburg / oc Landgreffue i Elsas/oc regeret 19. aar/hand er Confirmeret aff Paffuen/den tiid Paffuen oc Keyseren vore til sammens wti Lausana / ligeruis som desse gamble verss til kiende giffue. Rudolff Greffue til Habsburg

Bis sexcenti septuaginta tresq; stetere
Anni, Lausanæ dum Rex & Papa fuere.

nota
[illegible]

Men Rudolphus ville icke drage til Italien/ haffuer oc icke fonget den Keyserlig krone aff Paffuen/ Men pleyde stetze at recitere det Fabel Esopi/ huorlunde den reff sagde til Løffuen i hulet/ att hand torde icke gonge ind til hinde/ fordi at alle fodspor syntes vel att haffue indgonget/ men hand fornam ingen att gonge wd igen/ Saaledes sahe hand ocsaa/ att hans forfedre vore saare veldige dragne til Italien/ Men de vore ilde hiem komne igen / Doch haffuer hand wdsendt een Stadholdere til Italien / Huilcken de Steder haffue mesten parten annamet.

Esopi Fabel.

Først sette seg op emod hannom Behemen oc Beyern / Men Beyern bleff strax hørsam/ Othacker den Koning aff Behemen ville icke vere hørsam/ der offuer haffde hand wthan all rett indtaget Østerrige / som vor nu ledigt for wthan arffuing / oc retteligen burde att komne til riiget igen / Rudolff sende den Burggraffue aff Norinberg til Behemen / oc bad hannom vere hørsam oc afftrede fraa Østerrige / Men Othacker ville icke / Derfore drog Rudolffus til Østerrige/ efftter møgen forhandling som hand til bød med den Koning aff Behemen/ belagde Vien oc tog dett Land ind/ oc giorde et stort slaug hoss

Othackarus rex Bohemie.

hoss Nidersbruck/Anno 1278. der wti bleff Othacker i hiel slaagen / Saaledes behiølt den Keisere østerrige/oc haffuer siden giort sin Søn Albertum til Hertug i Østerrige / Altsaa er nu Østerrige bleffuet en Keyserlig forlening / aff denne Alberto haffue end nu i denne dag de Hertuger aff Østerrige deris affkomne/ind til den aller løff ligste Keysere Carolum quintum oc Koning Ferdinandum hans Broder. Albertus dux Austrie.

Men Keyser Rudolff handlede doch naadeligen med Othackers søn Venceslao / lod hannom beholle dett kongerige Behemen/ Denne Venceslaus er hollen for en hellig Mand / Rudolff haffuer oc tuinget Burgunden vnder lyelsse/wti Elsas haffuer hand med macht vundet oc straffet nogre oprøriske Steder / som haffde giort forbund emod hannom /som er/Hagenau/ Colmar/ Zurick oc Bern. Den hellige Wenceslaus aff Behemen.

Anno 1286. haffuer hand anfallet Greffue Ebrart von Virteberg / oc belagt Sturtgarden / doch bleff den sag paa dett siste fordragen aff den Biscop aff Mentzs.

Anno 1290. Haffuer Rudolffus hollet een stor Rigsdag til Erffordt / oc lod neder bryde 60. Slot wti Døringen/med deris hielp aff den stadt Erffordt/ Saaledes haffuer hand kommet dett gantzske Tydskland til fridsamhedt igen/ wti huilcket store krig oc wenighedt haffde verit paa alle sider i lang Erffort.

tiid den stund de haffde ingen Keisere / oc haffuer atter opreyst thet forfaldne Rüge/oc døde Anno Christi 1292.

Effter Gregorio 10. vor Paffue Innocentius quintus.

Effter Innocentio quinto bleff Paffue Adrianus quintus.

Effter Adriano quinto vor Paffue Johannes 21. en lege oc Medicus.

Effter Johanne 21. bleff Paffue Nicolaus tertius / hand begynte att giøre sine tuende Brødresønner til Koninger offuer Italien/ then ene wti Etruria/ then andre i Longobardia / den stund Keiser Rudolff haffde saa møgit att beskaffe i Tyskland/ oc kunde icke drage til Italien / Men the Steder som hiølle med Keiseren / forhindrede thenne anslag/ oc Rudolffus sende en Stadholdere til Italien.

Effter Nicolao tertio bleff Paffue Honorius quartus.

Effter Honorio quarto vor Paffue Nicolaus quartus.

Adolff then 28. Tydske Keisere.

Anno

Anno Christi 1291. er vdualt til Keisere Adolff een Greffue til Nassa hand vor tilforn hoss Keiser Rudolff/ oc haffde en stor ansehen / ocsaa vor hans Broder Biscob til Mentz / for hans hielp skyld er Adolff kommet til Riget / hand haffuer regeret 6. aar/ oc bleff siden affset aff the Churførster/ fordi hans formuge vor mogit ringe til saadan stor høgmechtighedt / der til med haffde hand ingen løcke wti sin handel / Dette vor then besønderligste krig som han førde/ att hād drog ind i Døringen/ Fordi Landgreffue Albrecht til Døringen vor bleffuen wenss med sine Sønner / Dieter oc Friderich med thet betdne kindben / oc solde Keiser Adolff det Landgreffuedømme Døringen/ Saaledes achtede oc Adolff att ophøffue sin slecht/ oc drog til Døringen/ oc giorde ther ett stort slaug / belagede Crutzberg / Franckensten / Freiburg / Men Friderich iagede hannom strax bort igen. Adolffus de Nassa

Nu vor ther stor wrolighedt oc oprør i Riget/ att mand nøddis til att haffue ett veldigt hoffuit / Derfore komme the Churførster til hobe wti Mentz oc affsette Adolff oc vdualde til Keisere Albertum then Hertug aff Østerrige / Keiser Rudolffs Søn / Men Adolff teckte at beholle thet Rige med macht/ Derfore drog Hertug Albrecht emod Adolff/ oc the giorde ett slaug hoss Vorms/ Adolff er affsett.

wti huilcket Adolff er omkommen / Anno 1298. ligeruist som thesse Vers vduise.

Anno milleno trecentis, bis minus annis,
In Iulio Mense, Rex Adolphus cadit ense.

Effter Nicolao quarto bleff Paffue Celestinus quintus / hand forlod thet Paffuedømme oc gaff seg i Kløster.

Effter Celestino 5. bleff Paffue Bonifacius 8. om hannom skriffuer mand / att hand haffuer bedraget Celestinum / oc haffuer thalet til hannom egennom ett rør / ligeruist som thet skulle verit en Engle røst / saa lydendes / att Celestinus skulle vige fraa Paffuedømmet / oc giøre Bonifacium til Paffue. Hand haffuer opueckt store krig wti Italien / oc excommuniceret then Koninck aff Franckerige / oc gaff then Keisere Alberto den Franckerigeske Titel / paa det att Tyskland oc Franckerige skulle saaledes aff thenne orsage røckes oc feide med huor anden / paa det siiste bleff hand fongen / oc døde i fengtzel / Derfore haffuer mand saa skriffuit om hannom / *Intrauit ut uulpes, regnauit ut lupus, mortuus est ut Canis.*

Albertus primus then 29. Tydske Keisere.

Anno

Anno 1298. haffuer begynt att regere Albertus/ en Hertug til Osterrige/ Keiser Rudolffs Søn oc regeret 10. aar/ hand haffuer slaget Keiser Adolff. Paffue Bonifacius ville med thet første icke confirmere hãnom/ Men siden confirmeret hand hannom/ then Koning aff Franckerige til had oc modstãd/ oc forhetzede hannom emod Franckerige/oc gaff hannom den Titel/Koning til Franckerige/ Men then Koning aff Franckerige gaff Alberti Søn en Søster / saa att Albertus haffuer inthet bedreffuit emod hannom. Albertus aff Osterrige.

Hand haffuer giort en tog i Behemen/ oc giorde sin Søn Koning til Behemen.

Baiern oc Mentz giorde en forbund emod Albertum / defore haffuer han thennom offuerfallet oc tuingede thennom til vnderdanighedt.

Endeligen er Albertus i hiel stungen aff sin Broders Søn / oc nogre Greffuer i Osterrige. Oc maa vel ske/att Gud vil saaledes heffne Keiser Adolffi død / fordi hand vor doch att ligeuel hans Herre. Thesse misdedere som stunge Albertum i hiel haffue ocsaa fonget theris løn/ Fordi Gud lader icke oprør oc mord bliffue wstraffet. Exempel om heffn.

Effter Bonifacio 8. bleff Paffue Benedictus decimus.

Translatio sedis Apostolice

Then Romiske stol bleff transfereret fraa Rom til Gallia.

Effter Benedicto decimo / bleff vdualt til paffue Clemens quintus en Fråtzos / hand absolueret den Koning til Franckerige aff bande/oc hiølt seg til Lugdun i Franckerige/Oc fraa denne tiid/det er anno 1305. haffuer den Romiske stoel oc Paffuen icke verit til Rom / men i Franckerige til Auinio 74. aar.

Fratricelli.

Wti denne tiid haffue de Fratricelli verit til / dett haffuer verit den gantzske lerdom oc vesen Anabaptistarum vederdøbere/ huilcke end nu paa denne tiid løbe galne mange stetz. Oc siige / att mand skal intett haffue / dett oss selffue til hører / oc att de Christne skulle inthet regere offuer huor anden/oc anden sliig Dieffuelsk fantasie.

Om Tyrcken.

Otthoman

Wti denne Alberti Austriaci tiid / er den slecht Otthoman bleffuen veldig hoss de Tyrcker/wthaff huilcken slecht de Tyrckiske Konger som nu ere haffue deris her komme.

Henri-

Henricus 7. kalles Lucelburgensis/den 20. Tydske Keysere.

Anno Christi 1309. Er til Keysere wdualt Henricus en første aff Lucelburg/oc regeret 6. aar / Fordi den stund Paffuen lag i Franckerige / achtede seg den Koning aff Franckerige at bliffue Keysere/ oc mente att kunde det foruerffue hoss Paffuen/ Men Paffuen oc Franckerige til sammens / kunde oc icke lenge fordrages / Derfore practicerede Paffuen med de Churførster / huilcke i lang tiid kunde icke bliffue endrechtige om den wduelgelsse/ att de skulle hasteligen wduelge den første aff Lucelburg / Huilcken paa den tiid vor prüsset for en viiss oc aluarlig streng første/oc strax hand vor wdualt/confirmerede Paffuen hannom / Saaledes feylede den Koning aff Franckerige sine anslag / med huilcke hand forhobedes at komme dett Riighe vnder seg. Henric9 7.

Med dett første haffuer Henricus taget dett gantske Land fraa den Greffue aff Wirteberg for hans whørsamhed emod riiget. Sin egen Søn Johanni haffuer hand giffuit den Konings døtter aff Behemen / Saaledes er Johannes een første aff Lucelburg / som vor Caroli quarti fader / vorden Koning til Behemen. Wirteberg Johannes aff Lucelburg bleff Koning i Behemen.

Der

Der nest er hand dragen sterck til Jtalien met ett stort thal Folck/ oc taa haffue de Italianer icke i long tiid frøchtet nogen Keysere/saa møgit som denne. Nogre Steder ville icke giffue seg / for end hand motte vinde dennom med macht / som vor Crema oc Brixia/de andre haffue giffuit seg / Till Rom er hand krønet til Keysere / Florentz haffuer hand hordeligen belagt / oc er i den beleggelse/ som mand schriffuer/wthaff gifft forgiffuen / med thet hellige Sacramente / Den Paffue vor ocsaa nu strax beredt / att excommunicere hannom / tha hand bemerckte / att hand ville bliffue saa veldig wti Italia.

Henricus er forgiffuen i Sacramentet aff een sort Monck.

Ludouicus Bauarus
den 31. Tyske Keysere.
Oc emod hannom er
wdualt Fridericus Austriacus.

Ludouicus Bauarus.

Anno Christi 1314. komme de Churførster til sammens Mentz / Trier oc Colne / Johannes Koning til Behemen / Rudolff Pfaltzgreffue / Rudolff Hertug til Saxen / Volckmar Marggreffue til Brandenbug/ oc paa den dag Luciæ/ er Ludouicus Bauarus bleffuē wdualt aff Mentz/Trier/Koning aff

Tuende Keysere wdualdes een dag.

Behe-

Behemen oc den Marggreffue aff Brandenborg / Ther emod er paa samme dag wdualt Fridericus den Hertug til Østerrige aff de Churførster Colne/ Pfaltz oc Saxen / Ludouicus bleff krønet til Acken/ Fridericus til Bonn / Wthaff denne attskillige partiske wduelgelse/ er ett stort Bellum ciuile vorden wti Tydskland/ Til den Hertug aff Østerrige hiølle seg Paffuen / Franckerige oc Hungern/Suaben/Pfaltz/Strasburg/oc mange andre Steder / Men Gud hialp Ludouico / den som mynst macht haffde / oc seg icke forlod paa menniskelig hielp / hand regeret 33. aaar. Fridericus aff Østerrige.

Anno 1315. Hiølle de ett sloug hoss den Flot Nechar / wti huilcket begge parter miste møgit folck.

Anno 1323. S. Michaelis affren giorde Ludouicus ett stort slaug med Friderico / Hoss Friderico vaar hans broder Lupoldus met de Suabiske oc Suitzere / oc een stor hob aff Hungeren. Hoss Ludouico vor den Koning til Behemen / oc den Burggraffue til Norinberg oc andre Førster flere/ Nu haffde Lupoldus seg forsømmet at hand kunde icke komme offuer vandet/ Saaledes sloug Ludouicus den Østerrigeske Herr / oc Fridericus bleff fongen aff een Franck / Kalles Ebrart von Mosback / hand førde hannom til den Burggreffue aff Norinberg / huilcken siden forskickede hannom til Ludouico. Den Lupold aff Østerrige. Fridericus bleff fongen aff Mosback.

tiid

tiid Lupoldus sahe att han kunde icke hielpe then andre hob/er hand fallen i saadan vrede/att hand ville stunget seg selff i hiel/haffde icke hans eigne tienere thet forhindret/ oc rade hannom/ att vige aff oc giffue seg icke i större fare/ Men endoch Lupold forsögte siden mange Practicker hoss Paffuen oc Franckerige/ att giöre hanss Broder ledig oc löss med macht/ tha kunde thet inthet hielpe hannom/fordi then Koning aff Franckerige tog seg then sag icke mogit an. Fridericus lag 3. aar fongen paa ett Slott i Baiern/oc bleff siden löss giffuen formedelst venlige handel oc vilkor/ att hand skulle afftrede fraa Riiget/Saa ville Ludouicus atter indsette hannom i Österrige/ oc dete skede altt saaledes/ att Ludouicus haffuer naadeligen handlet med sine Fiender/ Endoch Lupoldus haffde stetze tilforn anrichtet mange oprör oc wro/ lod ocsaa icke aff/ effter Friderici forlössning.

Ludouicus er band-sett aff ringe orsage.

Ther effter excommuniceret Paffue Johannes 22. thē Keisere Ludouicum/for thenne sag skyld/ att hand brugede Keiserlig macht oc Jurisdictio wti Italien/ for end han fick sin Kröning/ her wtaff er en stor Scisma efftersölget i Tyskland/ oc haffuer varet 24. aar/ Saa at mange Steder i Riiget/ oc Förster ere bleffne oprörske emod huor anden/ oc then ene part haffuer lagt seg effter att fordriffue then anden oc foriage. Oc

ge. Oc endoch att Ludouicus haffde offtē begeret then Absolutio / haffuer han doch icke kundet hinde bekomme / Endoch att then Paffue Benedictus som bleff effter Johanne / oc mange andre høge oc drebelige Mend haffde ocsaa nechtet oc forskudt thenne Procesß som vor tilforn giort emod Keiseren aff Johanne/ Saa haffuer mād end nu Paffuens oc Keiserens skriffter emod huor anden/ wti huilcke Paffuen møgit berømmer seg/ att haffue macht att sette oc affsette alle Koninger oc Keisere/ oc kand man ther wti vel formercke / att Paffuen haffuer saadant begyndt emod Keiserē aff ringe orsage/ Ther haffue doch att ligeuel mange lerde Mend verit paa samme tiid / som haffue anfechtet oc skriffuit emod Paffuens Edict om Keiseren / som vor Okam oc andre / oc haffuer de Tydske Førster bode Versselige oc Geistlige hollet seg til Keiseren/ til det siiste att Paffuen haffuer dreffuit nogre Førster til at falle hannom fraa oc vduelge en anden Keiser.

Wti Italien haffde Ludouicus en stor anhang/ then Galeacius til Metland oc thet Romiske Radt begerede att Ludouicus ville komme til Italien/Altsaa er Ludouicus dragen ther ind/ oc bleff krønet til Metland aff en Biscob/ oc til Rom aff then Cardinal de Columna/ med hans Keiserinde / som haffde født hannom een Søn til Rom wed naffn Ludouicus Romanus/ huilcken then Keisere

Galeatius

Ludouicus Romanus

haffues

haffuer siden giffuit thet Marggreffuedøm-me Brandenborg. Hand giorde ocsaa til Rom en Paffue Pettrum de Corbaria / hand bleff strax der effter bort førdt til Auinio til Johanne 22. hand lod kaste hannom i fengzel oc ther wti bleff han død.

Wti medel tiid haffuer Ludouicus mangfoldigen oc saare ydmygeligen begeret then absolutio/ oc kunde hinde icke bekomme / Men then Paffue dreff thenne sag saa vidt/ att Anno 1346. haffue the Churførster aff Mentz/ Trier/Colne/ Behmen oc Saxen forsamlet seg til Lutzelburg/ oc giorde en anden Keisere/oc vdualde Carolum then fierde en Marggreffue aff Morauia/ then Koninges Søn aff Behemen/ thenne Carolum haffuer Clemens sextus som vor tha Paffue/ confirmeret / Men effterdi att Acken oc den Stad Colne ville ick anamme hannom/ bleff hand krønet til Bonn.

Carolus quartus bleff vdualt.

Om Nicolao Augusto til Rom.

PAa denne tiid haffuer seg en stor dorhedt oc galenskab begiffuit til Rom / En kalles Nicolaus/ Statskriffuer til Rom/ vor bleffuen veldig i Rom oc regeret then gantzske Stad/ fordi

fordi de Paffuer vore end nu i Franckerige/ Thenne Nicolaus kallede seg Tribunum Augustum/ oc vdskreff sine breff/ att Rom vor end nu thet øffuerste oc rette hoffuit wti Riiget / Derfore haffde hand macht paa then Stades vegne Rom / att forhandle alle Riigens sager. Hand citeret Ludouicum oc Carolum / att the skulle bode møde i rette for hannom / oc stille deris sager ind for hannom, Saadan dorhedt bedreff han møgen/ med Steder oc Koninger wti 2. aar. Tha foriagede Paffuens anhengere thenne elendige Augustum / hand flyde til Carolum quartum / Men Carolus sende thet arme menniske til Paffuen til Auinio / ther bleff hand sett wdi fengtzel Nicolaus Augustus.

Anno 1347. døde Ludouicus Bauarus/ Tha ford Carolus wtaff Behemen til Regensburg med ett stor tal folck/ther bleff hand anammet for Keisere/Ther nest anammede hannom ocsaa Norinberg / Fordi Carolus gaff tilkiende/ att hand haffde foruerffuet en naadelig absolutio aff Paffuen offuer then store synd/ att the haffde tilforn saa fast hollet med Ludouico. Til Basel vor theris Burgemester befalet att begere then absolutio paa then menige Stades vegne/ oc hand suarede / det hand mente for ingen dell/ att the haffde giort wret i det the haffde hollet Ludouicum for Keisere/Saa mente han ocsaa/ at Ludouicus vor ingen Kettere/

Men ville mand absoluere dennom aff deris Synder / det kunde hand vel lide.

Anno 1348. Vor end nu stor wenighed effter Ludouici død/Mentz/Pfaltz/Brandenburg oc Saxen/hans søn/som hialp til at velge Carolum / komme til sammens oc forskude oc nectede Caroli vduelgelsse / oc begerede Eduardum den Koning i Engeland att annamme dett Keyserdømme / men hand ville dett icke gøre / der nest wdualde de Friderick den Marggreffue til Meyssen/ Denne ville icke føre krig med Behemen sine Nabor / oc forderffue sit arffue Land / der fore ville hand icke heller annamme riiget.

Der moles hannom wd med den samme skeppe.

Günther Graffue till Schwartzburg vdualt til Keysere.

Anno 1350. Vor Gunther Greffue til Schwartzburg wdualt til Keysere wti Franckfort / doch icke aff alle Churførster / hand tog seg dett Riige an oc vor saare vel berøst / saa att Carolus torde icke hannom anfalle/den tiid hand lag til Mentz / Men Gunther bleff forgiffuen med gifft / oc døde strax til Franckfordt / Saaledes bleff dett Riige hoss Carolo/ hand kom til Franckfordt oc bleff annamet for Keysere.

Gunther aff Suartz burg.

Effter Clemente 5. vor Paffue Johannes 22 / hand haffuer den fromme Keysere Lodouicum Bauarum excommuniceret.

Effter Johanne 22. bleff Paffue Benedictus 11. Denne haffde Johannis handel oc proceß emod Ludouicum altiid tilforn anfechtet / oc haffde gerne absolueret hannom/da hand vor bleffuen Paffue / Men the Konger aff Franckerige oc Neapolis truffede Benedictum/ att hand icke torde strax absoluere hannom / oc den tiid samme Konningers Legater fortalde / at Ludouicus haffde giort møgit emod Paffuen / suarede Benedictus / Imo nos fecimus contra eum/ oc strax der effter døde Benedictus / der fore bleff denne sag saa hengendes.

Benedictus haffde gerne absolueret Ludouicum.

Effter Benedicto 11. vor Paffue Clemens 6.hand fornyede den excommunicatio emod Ludouicum oc forfulde hannom grueligen / Endoch att Ludouicus lod nock forhandle sin sag om fridt/ oc bød seg gantske ydmygeligen til alle vilkor wti dett Concilio til Vien i Gallia / Denne Clemens haffuer kiøpt den Stad Auinio i Franckerige/Saaledes er den Stad kommen vnder Paffuen.

Wti denne tiid ere store hobe Folck dragne til sammens i Tyskland oc Velskland / de haffue seg selffue hudstruget/oc mãge hũdret aff dennõ ere komne til Spier paa en Rigis-

Ett Wsert vesen att hudstryge seg selff.

dag/ oc haffue der fore giffuit stor geistlig-hedt / Saa att de Burgere haffue dennom indbudet til gest for deris Gudelighedt/ dette vor ett vederdøbere anslaag oc sørgeligt vesen oc dorhedt om det haffde fonget storre framgong/ derfore er dett oc strax fordømpt oc forbudet.

Effter Clemente 6. bleff Paffue Innocentius 6 / wti hans tiid er Carolus quartus bleffuen krøndt til Rom.

Carolus quartus then 32. Tydske Keysere.

Carolus 4. Anno Christi 1350. Effter Gunthers von Schuartzburg død haffuer begynt att regere Carolus den fierde aff dette naffn/een boren Første til Lucelbog / Johannis Søn som vor Koning til Behemen/ oc vor Henrici Lucelburgensis søn / oc haffuer Carolus fra dette aar/Anno 1350. regeret 28 aar.

Anno 1355. Er Carolus dragen til Italien / oc de Steder haffue hollet seg horsame emod hannom / til Rom er dett gantzske Radt / oc all ehrligt folck gonget hannom emod / Da er hand oc selff stigen fraa sin hest / oc lod seg til fods anname / Siden er hand bleffuen krøndt aff den Cardinal Hostiensi/ nogre Steder wti Italien som hørde

Paffuen til oc vore whørsamme/haffuer Carolus indtaget Paffuen til gode / oc tuingede dennom vnder lydelsse til Paffuen/ ythermere finder jeg jcke/ huad hand haffuer handlet i Italien paa denne reysse.

Anno 1360. Haffuer Carolus anfallet Greffue Ebrart von Wirteberg med stor macht / doch er den sag bleffuen fordragen aff de Biscoper Augspurg / Strasburg oc Spyer. Wirteberg

Anno 1366. Er Carolus anden tiid dragen til Italien oc til Rom/att tuinge nogre oprøriske steder vnder lydelse.

Carolus haffuer belagt Vlm/ men huorfore /dett finder jeg jcke / Fordi de wforstondige tydske Historici haffue jcke betenckt alle omslaag oc orsager til hues handel oc Historier de ville beschriffue.

Hand loffues oc møgit/att hand haffuer giort den Gylden bulla/ wti huilcken alle honde ordinantz er herligen forsamlet oc besluttet som nytteligt er til friid / Behemen haffuer hand høgt ophøffuit / den skole til Praga funderet/Men somme loffue hannom jcke i dette/ att hand lod den Frihedt komme til Franckeriige / som hand haffde til dett Kongeriige Arelatensi. Aurea bulla. Schola Pragensis.

Anno 1307. Haffuer Carolus ladet wduelge sin søn Venceslaum til Keisere/den anden søn Sigismundo haffuer hand giffuit

dett Marggreffuedømme Brandenburg/ huilcket hand haffde kiøbt aff Ludouico Romano.

Brandenburg.

Wirteberg

Anno 1377. Haffuer Greffue Vlrick til Wirteberg forloret ett slaug for Reutlingen/ oc da ere mange gode mend om komne.

Heluetia Schwitzeren.

Schwitzerske forbund.

Paa denne tiid er den forbund giort i Schwitzeren oc haffuer først Lucerna/ der nest Berna/siiden Tygurum giffuit seg til de Schwitzer oc deris Naboer/oc bleff den Edel første Lupoldus Hertug i Østerrige i hiel slagen aff de Schwitzere/Anno 1355/ Men effterdi at mand alle stetz finder den Schwitzerske Chronica/gørss det icke behoff/ all deris handel her lenger att fortelge.

Effter Innocentio 6/vor Paffue Vrbanus quintus.

Effter Vrbano 5/ bleff Paffue Gregorius 11/ hand er kommen igen til Rom der att residere/ Anno 1376.

Scisma.

Effter Gregorio 11. er een stor wenighed vorden oc oprør. Fordi de Italianer

giorde

giorde en Italum til Paffue oc kallede hannom Vrbanum 6. hand er bleffuen til Rom/ De Frantzoser wdualde oc en Paffue i Italia oc kallede hannom Clementem 7. hand drog igen til Auinio / Saaledes vor tuende stetz Rom oc tuende Paffuer / oc den ene excommuniceret den andre/ Italia/ Tydskland / oc Hungeren hiølle seg til Vrbano den Romiske Paffue/ denne Scisma haffuer vaaret ind til dett Concilium til Costnitz 39. annos.

Tuende Rom tuende Paffuer.

Venceslaus den 33. Tydske Keisere.

Anno 1378. Haffuer efftter Caroli død begyndet att regere Venceslaus hans Søn/ oc regerede efftter sin Faders død alene 22. aar/ wti hans tiid haffuer Johannes Huss til Praga begynt att predige emod Paffuen / oc tog orsage aff den vdschriffuelsse om afflatt oc indulgentiis / Saaledes er the skadelige larom opreyst i Behemen emod Prester oc Moncke.

Venceslaus.

Venceslaus bleff paa dett siiste fongen aff sin Broder Sigismundo / oc hollet i fengtzel til Vien/om denne Venceslao finder ieg intett mehr som verdigt er at schriffue.

Rupertus den 34. Tydske Keisere.

Rupertus.

Anno 1400. er vdualt Keiser Rupertus en baren Pfaltzgreffue hoff Rhin/oc regeret 10. aar/ Oc efftetdi the Keisere haffde icke i langtiid verit i Italien / ere the Galeacij til Meiland bleffne mechtige/ Florentz vor ocsaa opstiget oc førde krig emod Meiland / oc søgte hielp hoff Keiser Ruperto / Derfore drog Rupertus til Italien/ oc anfiøld Galeacium/ Men then Hertug aff Østerriige/ oc den Biscop aff Colne droge fraa hannom saa hans macht bleff ringere / derfore kunde hand inthet beskaffe / oc endoch att hand forsøchte mange practicker/ drog hand doch endeligen der fraa/ oc beskaffede inthet.

Effter Vrbano 6. bleff til Rom Paffue Bonifacius 9.

Tre Paffuer paa en tiid.

Ther emod bleff til Auinio Paffue effter Clemente 7. Petrus Luna / vor kallet Benedictus 12.

Effter Bonifacio 9. bleff til Rom Innocentius 7.

Effter Innocentio 7. bleff til Rom Paffue Gregorius 12. Thenne haffde til sagt/ att vige fraa Paffuedømmet / om Benedictus ville oc resignere / Tha nu Benedictus

icke vil-

icke ville/ oc rømde fraa Auinio til Hispani-
en/ ville Gregorius oc icke resignere/ Derfore
bleff ett Concilium til Pisa/ ther wti bleffue
desse bode / Gregorius oc Benedictus afføet-
te/ oc bleff vdualt den tredie Paffue Alexan-
der quintus. Gregorius flyde til Arimino/
ther er hand bleffuen til det Concilium Con-
stanciense. Alexander 5. bleff til Bononia/
fordi the Hungerske lage til Rom/ oc dreffue
ther store Tyrannij/ oc førde krüg med the
Frantzoser om Neapolis.

Effter Alexandro 5. bleff Paffue til
Bononia Johannes 23. Saaledes haffue
desse tre offuerleffuit thet Concilium Con-
stanciense/ Johannes 23. til Bononia/ Gre-
gorius til Arimino/ Benedictus wti Hispa-
nien / oc bleffue alle tre affsette til Con-
stantz.

Om Tamerlane.

Wti denne tiid Ruperti / haffuer tha leffuet een grusam Tyrann Tamerlanes en Tartar / som haffde skiøt draget egenom then gantske Orient oc Asiam med 10. mal hundret tusind Mand / oc ødelagt the Perser / Armenier / Syrier / Item Minorem Asiam / Oc den Tyrckeske Keiser Paiasetum haffuer han fonget/ oc sett hannom ligeruis
Tamerlanes Tyran.

 som en

Pajasetus i ett Bur. som en fugel wti ett Bur/oc lod føre hannom med seg til spott.

Sigismundus then 35. Tydske Keysere.

Sigismundus. Anno 1410. er Sigismundus vdualt til Keisere effter Ruperti Død / hand vor Caroli quarti Søn oc Marckgreffue til Brandenborg/ther nest er hand vorden Koning til Hungeren oc Keisere/ oc haffuer regeret 27. aar/hand vor en viiß lerd oc frommer Første / der til med en Herlig Førstelig Person / Fordi hans billede finder mand endnu att sehe / saare vel oc Herlige bemalet hoss then Edele oc velboren Greffue Høyer/ Greffue til Mansfeldt/ hand haffuer førdt store krüg i Hungeren/ først med the Hungerske/aff huilcke hand er oc bleffuen fongen/ Med Tyrcken haffuer hand offte giort mange smaa Slaug / Men siden att hand er vorden Keisere / haffuer hand med hielp aff alle Nation førdt en stor tog emod Tyrcken/ om huilcket ieg vil hereffter süge ythermere.

Om thet Concilio til Constantz.

Wti be-

Wti begyndelsen til sit Keiserlige Regimente er hand faren til Italien/ oc haffuer seg beradtslaget med Paffuen om ett Concilio att afflegge then Scisma/ hand er ocsaa personlige dragen til den Koning aff Franckerige/ oc haffuer handlet med hannom att bevillige ett Concilium/ Altsaaledes er thet Concilium begynt til Constantz/Anno 1414. Oc dette haffuer samtycht Paffue Johannes / Sigismundus Cæsar / oc the Konger aff Franckerige/Hispania oc Engeland / oc thē Paffue Johannes er selffuer kōmen didt.

Keiser Sigismundus er kommen til Constantz paa den natt Natalis Christi / oc haffuer sunget det Euangelium i Messen ligeruis som en Diaconus / Exijt edictum a Cæsare Augusto / etc. Ther effter haffuer mand handlet i det Concilio om Johanne Huss oc hans anhengere / Johannem Huss oc Hieronymum verbrendt / Siden bleff ther forhandlet om then Scismate/oc de tre Paffuer / Johannes 23. Gregorius oc Benedictus bleffue affsette/ oc Ottho de Columna er vorden Paffue oc kallet Martinus 5.

Dette fortyckte siden Johannes 23. atth hand haffde samtyckt det Paffuedømme att forlade / oc ville tha hemmeligen rømme ther fraa/ der til halp hannom Hertug Friderich aff Østerrige / Men Keiseren lod fonge Paffuen i den flucht / oc kom

oc kom den Hertug aff Østerrige / Fridericum i acht / hannom bleffue nogre Steder fraa tagne/oc paa dett süste bleff den sag endeligen saa fordragen/ Att Fridericus motte bede om naade / oc alle sine Land resignere Keyseren / Tha beuiste Keyseren hannom naade / oc gaff hannom atter sit Hertugdømme igen.

Den aff sette Paffue Johannes bleff antuordet Ludouico Pfaltzgreffue/hand førde hannom til Manheim vnder Heidelberg / der bleff hand foruaret i 3. aar/Siiden haffuer Paffue Martinus hannom atter igen annamet til naade/ oc lod hannom bliffue en Cardinal / Saaledes er den skadelige Scisma ebland de Paffuer aff stillet paa dett att frid oc enighedt/kunde bliffue wti Christenheden/ oc denne handel dreff aleniste den løfflige Keysere Sigismundus med stor flittighedt/ oc bør derfore høgeligen att loffuis.

Huad sager ythermere bleffue forhandlet i dette Concilio vore her for langt at fortelge / oc ehre sønderlige bøger trøchte der om.

Om den Marggreffue til Brandenburg.

Anno 1417. Den første Søndag effter Paske haffuer Keiser Sigismundus i samme

me Concilio forlenet den lofflige Første Frideri-co Burggreffue til Norinberg/ det Churførstedømme oc Marckgreffueskafft til Brãdenburg/ for hans høge dygdelighedt/ oc den store troskab / som bemelter første emod riiget i de aller vichtigste oc høgeste handel haffde beuist / Men huilcke drebelige førster der haffue stetze verit i denne Burggreffue slecht bode for end de finge dette Chur oc siiden/ dett vore her langt att fortelge / oc ehre de offte beneffnde tilforn/ Men her effter att de ehre bleffne Churførster/ haffue de mange store lofflige sager forhandlet i riiget/ Derfore bliffue de ocsaa offte beneffnde her effter / oc besønderlige i denne tiids Historier bliffuer høgeligẽ priiset Marckgreffue Albrecht/ som kalles den tydske Achilles. Saa ved mand i det gantzske Riige att desse tuende Churførster / Marggreffue Joachim Churførste til Brandenburg min naadigste Herre/ oc hans broder Marckgreffue Albert Cardinal oc Churførste Archebiscop til Mentz oc Magdeburg etc. ehre høgeligen begaffuit aff Gud med viiſſhed oc all førstelig dygd / Derfore ehre de oc fraam dragne for andre oc brugede i de høgeste vichtigste sager/ som ehre/ icke alenište den tydske Nations velfart anrørendes/ men ocsaa den gantzske Christenhedt i Riiget / Fordi dett kand doch icke anderletz vere/ huor Regimente ehre / end de skule regeres aff viiſſhedt oc forstond / om de

Burggreffue Norinberg.

Den tydske Achilles.

de skulle bliffue bestaendes / ligeruist som vüßhed siger i then hellige skrifft / *Per me Reges regnant, &c.*

Effter det Concilio haffuer mand offte draget ind i Behmen emod the oprøriske oc wsindige folck som haffde tha neder brødet oc plundert Kircker oc Kløster / oc theris Hoffuitzmand hed Zisca / Oc stor skade er skedt paa bode süder ebland thennom som haffde draget emod huor anden / Behenuiske oc Tydske / oc er endoch thenne sag icke kommet til ende.

Zisca.

Sigismundus haffuer ocsaa forsamlet en veldig tog/som tilforn er om thalet/emod the Tyrcker/oc førde med seg til Adrianopoli/ Tydske/Burgunder/Frantzoser / Hungerske oc Italianer / oc droge med thette folck høge Førster personligen/ Keiser Sigismundus selff/oc Philippus then Hertug aff Burgunden/Men the Frantzoser trettes om then foregong/ ther wtaff bleff en wskickelig orden att the Christne bleffue slagne / oc then Hertug aff Burgunden fongen / oc Keiser Sigismundus flyde til Cõstantinopel/ Long tiid ther effter er then Hertug aff Burgunden atter bleffuen ledig oc løß.

Sigismundus drog ind i Tyrckiidt.

Mand finder en høffuisk Historia om Keiser Sigismundo/hand haffde en gammel tienere i lang tiid/huilcken hand haffde giffuet en føge ting / endoch att hand haffde ellers ett

Historia Sigismundi med sin Tienere.

kers ett saare mildt oc Keiserligt hierte / oc gaff rundeligen store gaffuer hen / ligeruist som Leonardus Aretinus skriffuer om hannom / huilcken hand ocsaa haffuer sehet / oc haffuer møgit hafft att handle for hannom paa Paffuens vegne. Paa en tiidt er Keiseren reden offuer ett vand / tha haffuer hans hest stallet i vandet / oc hans tienere / som redt strax for sin Herre / skempte oc sagde / thenne hest haffuer liige sin Herres sind / Det hørde Keiseren oc forundrede seg / oc ville vide / huorfore hand dette haffde sagt / Tha suarede hans tienere / Att hesten gaff ther vand / som tilforn vor vand nock / Altsaa giffuer oc Keiseren thēnom skenck oc gaffuer som tilforn haffue nock selffue. Keiseren formerckte hans mening vel / att hand hemmeligen mente hannom ther med / fordi hād haffde inthet besønderligen giffuit hannom / som en gammel tienere / oc sagde / att thet haffde icke feilet paa hans siide / at hans ville haffuer io verit god nock / Men Herre gaffuer komme icke dennom til som best fortiene thennom / men andre / huilcke the ere beskede aff lycken / Oc sagde att hand ville det beuise hannom / naar hand kunde fange saa møgen rolighedt. Siiden ther effter att Keiseren kom att ligge stille paa en ortt / lod han bestille tuende stobe / liige store oc paa een form / i then ene lagde hand Guld / i then andre bly / bode liige tonge / oc kallede strax historia om tu stobe

den

den tienere for seg / oc sagde til hannom att hand skulle velge / oc tage en aff thennom huilcken hand ville / i then ene stob vor Bly / i then andre Guld / den tienere vor bangt / hand løffte de stober op / nu then ene oc tha den andre / oc viste icke huilcken hand ville beholle / paa det siiste tog hand then Bly stob / Men strax hand tog loget aff oc sahe det Bly / sagde Keiseren / Her kand man sehe / att ther haffuer icke feilet paa min gode vilge / men paa hans eigen wlycke / att hand haffuer icke fonget mehr aff meg tilforn. Thenne gierning giffuer til kiende / att then Keisere haffuer viiseligen betenckt / att all velfardt er Guds gaffue.

Albertus Austriacus

Keyser Sigismundus haffde ingen Søn / men aleniste een Døtter / denne gaff hand Alberto den Hertug aff Østerriige / der med haffuer samme Hertug Albrecht fanget de kongeriige Hungern oc Behemen.

Concilium til Basel.

Anno 1434. Then stund Sigismundus leffde / er dett Concilium begynt til Basel / ligeruiist som dett vor tilforn beslutte i Constantz / att holle atter ett Concilium om 12. aar der effter / Men effterdi Keyser Sigismundus døde / forhindrede Paffuen dett Concilium / oc giorde ett andet Concilium der emod / Først til Ferraria / siiden til Florentz / derfore bleff det Concilium til Basel atskild / Fordi der achtede ingen potestat møget der om / effter Sigismundi død.

Effter

Effter Martino 5. bleff paffue Eugenius 4 / hand haffuer Sigismundum til Rom krønet til Keysere.

Albertus secundus/den 36. Tydske Keysere.

Anno Christi 1438. Effter Sigismundi død er wdualt til Keysere / Albertus boren Hertug til Østerrige/Koning til Hungeren oc Behemen / oc regerede icke lenger end 2. aar. Albertus secundus.

Nogre Behemer hengde seg til then Koning aff Polen/ oc ville vende thet Kongerige Behemen til Polen. Saaledes førde the aff Polen ett stor thall folck ind i Behemen/ oc droge til seg the oprøriske Thaboriter / Emod thesse vdsende then Keiser Marckgreffuen aff Brãdenburg Albertum / hand giorde mange smaa slaug med thennom / til saa lenge att thenne sag bleff fordragen mellom Keiseren oc Polen.

Keiser Albertus drog med stor macht til Hungern emod then Tyrck Amuraten / Amurates. som vor fallen ind i Hungeren / Men Amurates bidde hannom icke / Fordi strax hand haffde stormet oc vundet Sindonien/ vigede hand aff / oc vende seg til Greciam oc vandt Thessalonica / Vti denne tog bleff Keiser

Albertus kranck/oc lod seg føre til Vien/ der bleff hand strax død effter faa dage.

Fridericus tertius den 37. Tydske Keysere.

Fridericus tertius. Anno Christi 1440. Er wdualt til Keysere effter Alberti død / Fridericus den tredie aff dette naffn / een Hertug til Osterrige/ oc regerede 53. aar.

Nu vor Sigismundi dotter / Keyser Alberti Hustru/fruchtsommelig/ Men nogre aff de Hungerske ville icke tøffue effter den tilkommende arffuing/ oc wdualde den vnge Koning aff Polen Wladislaum/doch vor der een Stadhollere i Hungeren Johannes Hu-
Johannes Huniades. niad/Matthie fader / Denne Johannes Huniad haffde affuundet den Tyrcke Amurati ett stort slaug/Saa at Amurates vor trengder til att gøre fried nogen tiid lang / Men der effter att Wladislaus kom til Hungeren/ forhobede nogre / Efftersom Polen oc Hungeren sette deris macht til sammens/at de kunde gøre een merckelig tog emod Tyrcken / oc maa vel ske att den vnge Koning haffde lust til saadan stor ehre / Derfore opbrødt Julianus Cardinal den dag oc friid som vor giort med Tyrcken / vnder dette sken / Att mand motte ingen friid gøre med Tyrcken /
for

for wthan Paffuens samtycke / efftterdi then sag gelder den menige Christenhedt an. Da drog Wladislaus emod Amuraten ind til Verna / dett liger icke langt fraa Constantinopel / Endoch att Johannes Huniad haffde møgit affradt denne tog emod Tyrcken / Fordi hand viiste aller best sit eiget Folcks formuge / oc Tyrckens store macht oc leylighedt / oc haffde icke / for wthan store orsage / giort friid med Amurate / Oc siiger mand / den tiid Wladislaus begerede hielp / oc folck aff den Valack Dracole / haffuer hand ocsaa aff radt denne tog / Men doch att ligeuel sende hand sin Søn fram med 2000. Heste / oc lod siige Wladislao / Att hand skenckte hannom der til med een kostelig snap hest / oc een anden slüg ville hand oc giffue sin Søn / fordi hand tenckte icke andet / end de skulle bliffue slaagne / derfore skulle de haffue thesse heste hoss handen / oc naar dem trengde i nødsmaal / sette seg der paa / oc rende hasteligen der fraa. Dracoles Valachus.

Nu haffde de Tyrcker deris sag i stor acht oc forsyn oc anfiølle med fordel / for end de Hungerske haffde giort deris orden / oc endoch att de Christne haffue redeligen verd seg oc saare mange Tyrcker i hiel slaget / haffue doch endeligen de Tyrcker behollet Marcken / formedelst deris store forsamling /

oc den vnge Koning Vladislaum i hiel slaget / Der effter bleff den Cardinal Julianus i den flucht oc i hiel stungen / Huniad vor een forstandig Kriiger haffde sin sag wti acht / oc kom der fraa. Dette slaug er skedt / Anno 1444. den 10. dag Nouembris / Amurates bleff effter dette slaug een Mahometisker Monck / oc mente / hãd haffde i sit regimente nock mandom bedreffuit / att hand haffde atter jgen vundet ett sadant stort slaug / oc ville der effter icke mehr forsøge lycken / Men Huniad offuerfiøl de Tyrcker atter jgen / oc giorde dennom saa bangt / Att Amurates bleff atter kallet til regimentet / att gøre een tog emod Huniad oc driffue hãnom aff Tyrckiit / Siiden der effter att Constantinopolis vor forloret / oc Mahometes den Tyrckiske Keysere førde een veldig tog i Hungern / da sloug Huniad denne Mahomet / oc de Tyrcker finge een stor nederlag / Her med reddede Huniades den gantzske Europa / Fordi om Mahomet haffde fonget sin framgong i denne tog / haffde hand vel achtet seg til Italien oc andre Land flere.

Huniades plagede de Tyrcker.

Effter Wladislai død haffue de Hungerske annamet den vnge arffuing Ladislaum Sigismundi dotter søn til Koning / denne Ladislaus er bleffuen død til Praga effter nogre aar siiden hand vor opuuxssen.

Ladislaus.

Delphinus Armeniaci

Anno 1444. Er den Delphin med dẽ

de Armeniacis indragne til Elsas ind før Basel / oc haffue giort stor gruelig skade / Mand tencker att Paffue Eugenius haffuer send hannom i Tydskland / att forstøre dett Concilium til Basel/Den Delphin haffde 25. tusind mand/ Emod desse wdsende de Suitz-er 4. tusind mand att vndsette den Stad Basel. Desse 4. tusind haffue anfallet de fiender oc seg alle saa ridderliige hollet / att ingen er flydt / oc endoch att de motte oc bli-ffue med slagne / fordi fienderne vore saa mange / Saa er doch saa møgit vdredt / att Delphin haffde forloret 10. tusind mand / oc motte fly aff Tydskland med den andre hob igen vor. Heluetiorum mandom.

Anno 1449. Haffuer Marggreffue Albert til Brandenburg førdt kriig emod de Riichssteder Norinberg oc andre/dette kriig kalles de Stederss kriig/oc ere mange førster paa bode siider komne i dett spil/oc haffuer vaaret i 2. aar/ Marggreffue Albrecht haff-uer dennom aff Norinberg otte gonge aff slaget. Den Steders krig.

Anno 1452. Er Keyser Friderick dragen til Italien / oc hannom vor alle vegne stor ere vederfaren / Til Senis haffde hand brudlop med Leonora som vor een boren Koninginde aff Portugal / til Rom er hand krønet til Keysere oc Leonora til Keyserinde aff den Paffue Nicolao quinto/paa

den 18. dag Martij/Tha hand ford igen fraa Rom/ haffuer hand til Ferraria giort Borsium Estensem til Hertug / siden er han faren til Venedigen / oc bleff ther i 10. dage/ Jeg haffuer hørdt aff een drebelig Mand / som sagde att then Hertug aff Venedigen haffde sagt til hannom/att den tiid hand vor Senator/ oc tiente til Bords for Keiser Friderich oc then Hertug aff Venedigen/ hørde hand/ att Keiser Friderich sagde offuer maltiid/ Att hand ville vere the Venedigers gode venn oc frundt / saa lenge hand leffde/ men hans efterkommere skulle giøre the Venediger store skade.

Naar Constantinopel bleff vundet aff Tyrcken.

Anno 1453. paa den 29. dag Maij/ haffuer Mahomet den Tyrckiske Keiser vundet then Stadt Constantinopel effter lang beleggelse / med en stor storm / oc ther wti bruget saadanne grusamme tyrannij / att mand kan thet icke nogit finde fuldsige med ord. Then Keisere Constantinus er i hiel stungen hoss Statz porten/ den tiid hand flyde / hanss hoffuit haffuer Tyrcken sett paa een stage / oc lod hannom bere om kring i Staden. Ett Crucifix haffuer hand ladet opreisse

Keiser Cō-stantinus.

opreisse i Staden/ oc ther offuer skreffuit/ Dette er the Christers Gud / thet Crucifix haffuer hand befalet att kaste til med dreck oc skarn oc hønlige bespotte. Then Keiserinde oc hindes Døttre oc andre Edele Fruer oc Jomfruer lod hand føre til seg i ett Pancket/ tha ere the først bleffue skende / oc siden hugne oc martyriceret i støcke / Dette oc andre slige Exempel / som de Tyrcker bruge dagligen emod the Christne / skulle oss io formane oc opuecke / til att handle aluarligen emod saadanne forgruelige Tyranny oc bestier / oc Guds obenbare fiender oc bespottere.

Bespottelse emod Christi bilede oc Crucifix.

De Tyrcker ere besiter oc icke Tyranner.

Anno 1461. haffuer Paffuen affset then Biscob Dieter aff Isenburg / oc giorde Adolffum aff Nassau til Biscop / ther wtaff ere store krig begynte wti Riget / Pfaltzgreffue Friderich ville beskytte Biscop Dieterich / tha opreyste Keiseren emod hannom / Virteberg/ Baden / oc then Biscob aff Mentz / the droge ind i Pfaltzgreffuens Land / oc bleffue fongede aff Pfaltzgreffue Friderich / Anno 1462.

Fridericus Palatinus.

Ther emod vandt Biscop Adolffus den Stadt Mentz wti thet samme aar.

Anno 1463. er Keiser Friderich i det Slott til Vien hordeligen belagt vorden aff sine eigne Borgere / det haffuer hans eigen Broder

Keiser Friderich bleff fangen til Vien.

Broder Albertus hannom anrichtet/ oc paa den tiid haffuer then Koning Georgius aff Behemen vndsett oc reddet Keiser Friderich oc foriagede the Burgere.

Nussia. Anno 1474. haffuer Carolus then Hertug aff Burgunden belagt Neus ett heelt aar/ for thenne sag skyld / Att thet Capitel til Colne haffde foriaget theris Biscob Rupertum/ hannom ville Carolus atter indsette. Men effterdi att Carolus haffde i framsett/ att tage thet Stifft Colne fraa Riiget oc legge thet vnder seg/ Rustet seg Keiseren/ oc drog starck emod hannom/ oc hans Hoffuitzman vor Marggreffue Albert til Brandenburg / oc Riigens Fenderick Hertug Albert aff Saxen/Endeligen effter møgen forhandling er Carolus aff dragen/Tha siiger mand att thet giffteremaal Maximiliani / med Caroli Dotter skal første tiid vere beslutttet.

Carolus aff Burgunden.

Anno 1477. er Carolus then Hertug aff Burgunden bleffuen offueruunden hoss then Stad Nanse aff det Folck i Lothringen oc Schuitzeren / Fordi Carolus haffde taget Nanse fraa den Hertug aff Lothringen / oc samme tiid haffde han indtaget then Stad Gransen oc andre Fleck fraa de Schuitzere/oc til Gransen lod hand henge 512. Tydske.

Carolus bleff slagen for Nanse.

Gransen.

Effter Caroli død haffuer Franckeriige begynt att tuinge Flandern oc Brabant vnder seg/

der seg / oc ere for then sag skyld bleffne store krig/ Men the Burgunder ville icke att thet Land skulle komme fraa then Dotter Caroli/ oc handtlede/att Caroli Dotter skulle bliffue Maximiliano Keiser Friderichs son begiffuen. Saaledes er Maximilianus Anno 1477. inddragen til Brabant vel berust/ oc hannom bleff begiffuen then Førstinde Maria Caroli Dotter / Der med haffuer Maximilianus offuerkommet thet veldige Hertugdømme Burgunden/ oc haffuer saaledes den titel oc naffn Østerrige høgeligen ophøffuit/ oc giorde mange store lofflige gierninger / til att beholle oc forsuare the Land emod Franckerige.

Maximilianus fick Caroli Dotter aff Burgūden

Anno 1486. er Maximilianus vdualt til Keisere oc krønet til Acken/ paa den 10. dag Aprilis / Den tiid er Marckgreffue Albertus til Brandenburg død til Franckfordt i then Keiserlig vduelgelse / huilcken oc the Ithalici Historici høgt berømme for en viiß Første oc mechte Kriger.

Anno 1487. er Maximilianus med forrederij vorden fanget aff sine eigne vndersane til Bruck i Flanderen / formedelst the Frãtzosische practicker / Men strax der effter att Fridericus Keisere vor dragen i Nederlanden met thet gantzske Rige / haffue the aff Brugk atter ladet then Koning Maximilianum løß igen.

Maximilianus bleff fongen til Bruck.

Anno 1490. Haffuer Maximilianus igen indtaget sit arffue Land Osterrige / huilcket den Koning Matthias aff Hungeren inde haffde oc nu vor død.

Anno 1463. Er Keyser Fridericus den tredie død til Lyntz / oc begraffuen til Vien / wti dette aar vore de Tyrcker indfaldne til Croatien / emod dennom er Maximilianus som den tiid lag i Osterrige / dragen med 15. tusind mand / saa att de Tyrcker ere atter rømbde til bage igen.

Effter Eugenio 4. bleff Paffue Nicolaus 5. hand haffuer krøndt Fridericum till Keysere / oc haffuer de lerde mend wti Italien saare naadeligen vnderhollet / oc besønderlige de / som haffde rømbt fraa Constantinopel til Italien / nemlig / Gazam / Trapezontium / Argyropylos / formedelst huilcke alle gode konster ere atter fornyede oc forbedret.

Gaza Trapezontius.

Effter Nicolao 5. bleff Paffue Calistus tertius.

Effter Calisto tertio / vor Paffue Pius 2. tilforn kallet Aeneas Syluius / oc haffde verit Keysere Friderichs Cantzeler / hand forsamblede ett stort thal Folck aff alle Land emod Tyrcken / Men den stund samme folck drog til sammens / døde hand / oc dett Folck skildes att.

Aeneas Syluius.

Effter

Effter pio 2. bleff Paffue Paulus secundus.

Effter Paulo secundo/vor Paffue Xystus quartus / wti denne tiid / Anno 1480. haffuer Mahomet den Tyrckiske Keysere belagt oc vundet Hydrunt i Italien oc brugede der stor forskreckelig Tyrannij/Oc vor Italia i saadan stor forskreckelsse oc jammer / att den Paffue Xystus tenckte att fly til Galliam / Men Mahomet er da strax bleffuen død / effter hand haffde fonget Hydrunt aff Guds eigen forsyn / Saaledes haffuer Gud affuerget hannom / att drage lenger i Italien / Wti medel tiid kriigede Alfonsus then Koning aff Neapolis med Senis/Men strax hand fick de budskab om Hydrunt/ford hand hasteligen hiem i sit Kongeriige igen/ belagde oc vandt Hydrunt fraa de Tyrcker igen / oc effterdi att Mahomet vor død/oc de Tyrcker motte giffue seg hiem igen att der skulle icke bliffue oprør i deris Riige / haffuer Alfonsus letteliigen vundet den Stad igen / oc fordreffuit de Tyrcker aff Italien.

Mahomet haffuer vundet Hydrunt.

Alfonsus Koning.

Effter Xysto 4. bleff Paffue Innocentius octauus.

Effter Innocentio bleff paffue Alexander 6.hand haffde een Søn Duc Valentin/den giorde hand til een Første til Vrbin /

hand

hand førde dette Rim o Cæsar o nullo / Keyse sere eller plat inthett / men paa dett siiste bleff hand gantske intett / fordi hand bleff i hiel stungen for sin eigen vnderlige practica oc store wtroskab.

Dett Rim o Caesar o nullo.

Att Trycke böger.

Begyndelsen til dett Tryckeri / setter mand vnder Keysere Friderick den tredie / oc siiger mand att denne konst / att trycke bøger / skal vere paa funden til Mentz / Anno 1440.

At skinde med bößer.

Den konst att skiude med bøchsser er fast eldre / oc skal ocsaa vere paa funden i Tydskland / Anno 1350.

Maximilianus den 38. Tydske Keysere.

Maximilianus.

Anno Christi 1494. Haffuer Maximilianus begynt att regere effter sin Faders død / med huilcken hand 18. aar regeret haffuer / oc haffuer siiden alene regeret 25. aar / Men endoch att hans regimente vor suacht i begyndelsen / haffuer hand doch siiden ther effter møgit ophøffuit dett Tydske Rige.

Carolus Gibbosus.

Wti begyndelsen dett regimentes Maximiliani er Carolus gibbosus Koning til Franckerige inddragen til Italien oc haffuer indtaget Neapolis / oc er i dett andet aar atter hiem faaren til Galliam / Da haffuer Ferdinandus Junior igen vundet Neapo-

Neapolis/formedelst Maximiliani hielp / oc i hiel slaget oc foriaget de Gallos / huilcke den Koning haffde der igen ladet effter seg att beskytte Landet.

Maximilianus haffuer fφrdt mange store krig/ Fφrst i Niderlanden/ Flandern oc Braband / wti huilcke hand haffuer selff med sin eigen hand beuist stor mandom oc giort mange loffluge gerninger / aff dennom haffuer jeg nogre hφrdt / men ved doch icke den handel alt sammens / Oc motte mand vel φnske/denne loffluge fφrste til ehre / Att nogen vore doch een tiid / som denne handel vel viste/ oc ville hanss Historier ordentligen forsamble/oc hans anslaug/ mandom oc store gerninger retteligen beschriffue/Pirkamer til Norinberg haffuer meg sagt / Att Maximilianus haffuer selffuer beschriffuit sine res gestas wti nogre aar/oc sagde/ Att hand vor een tiid faaren med hannom fraa Linda til Constantz/ Oc da Keyseren haffde nu fonget een liden rolighedt i skibet/ kallede hand een schriffuere til seg oc dicteret hannom paa latine res gestas vnius anni / med alle hondē anslaag/orsage oc circumstantier / Men den tiid Pirkamer mente/ at Keyseren haffde nogit himeligt at schriffue/ville hand aff viget/ Da haffuer Keyseren befalet hannom att bliffue sidende oc hφre til med / Om afftenen lod hand hannom lesse/ hues hand haffde dicteret oc schriffuit/ oc attspurde Pirckamer / huor-

Pirckamerus.

huorledes hannom behaffuede saadan rytter latine/ oc sagde/ att hand ville thet saaledes gerne forsamle/ att lerde Mend/ som i framtiden ville samme handel beskriffue / kunde aff saadan hans forklaring oc vdskriffter fange ther wti then rette grund med alle omslag oc orsage / Dette sagde ocsaa Pirkamer att thet vor io saa ren oc klar latine / som nogre Tydske Historici haffue end nu her til dagen skriffuit i nogre Historier / hand haffuer oc søgt oc begeret thenne vdskrifft effter Maximiliani død / oc haffuer then icke kundet offuerkomme. Dette er nock sagt om then Nederlendiske handel.

Virtemberg bleff ett Hertugdömme.

Anno 1495. er Wirteberg bleffuit ett Hertugdomme/ oc Greffue Ebrart først giort til Hertug til Vorms paa een Rugsdag.

The Schuitzer emod Osterriige

Anno 1499. haffue de Schuitzer begynt en krig med theris Naboer som hørde til det Huss Østerriige / Derfore motte nu Keiseren hasteligen drage aff Gelderen/ huor som hand haffde end tha møgit att beskaffe / til att redde oc vndsette sine kiere vnderdane i Østerriige / oc ere ther skede mange sma slag/ saa man haffuer beregnet 20. tusind Mand / som ere omkomne paa bode sider / Endeligen bleff then sag fordragen.

Anno

Anno 1501. ere korſſ neder faldne alle vegne i Tydſkland paa menniſkernes kleder/ Doch er ſaadant offte ſkedt tilforn. *Korſſ ſyntes paa klederne.*

Anno 1504. haffuer thet Baierſke krig ſtandet / wti huilcket Keiſer Maximilian haffuer beſkytter de Herrer til Møncken oc Baiern emod then Pfaltzgreffue Philippo oc hans ſøn Hertug Rupert / ſom vor tha begiffuen med Hertug Georgij Dotter aff Baiern / oc ville ther met arffue Landshut oc then omkringligende part aff Baiern/ Men Hertug Rupert døde i ſamme krig oc hans Førſtinde med / oc then Pfaltzgreffue miſte en ſtor part aff ſit Førſtedømme/ ſom Keiſeren fick oc then Hertug aff Virteberg/ Oc tha haffuer Keiſeren ſlaget een ſtor hob Behemer / ſom vore vddragne then Pfaltzgreffue til hielp. Siden ther effter tog Keiſer Maximilian then Pfaltzgreffue atter til naade igen / ſom en naadig viſſ Keiſere / ther icke ville giøre nogen foruandtling wti then gamle Churførſtelig ſkick oc ordinantz. *Baierſke krig.*

Anno 1505. belagde Keiſeren then Hertug aff Geldern til Arnheim/ oc twingede hannom til att giffue ſeg.

Anno 1506. er Philippus/ Maximiliani ſøn / then Koning til Hiſpanien oc Hertug til Burgundien/ bleffuen død/ tha hand vor 25. aar gammel. *Philippus Maximiliani ſøn.*

Anno

Then Krijg med Venedigen.

Anno 1507. haffuer Keiser Maximilianus begynt ett stort langtuarigt Krijg med the Venediger / Wti huilcket mange store slaug ere skede oc vnderlige foruandling /

Ludouicus Koning i Franckerige.

Koning Ludouig til Franckerige vor med thet første hoss the Venediger / siden gaff hand seg til Keiseren / Then Paffue Julius vor med thet første hoss Keiseren/siden gaff hand seg til de Venediger / The Venediger forlorede theris beste Steder / Veronam / Paduam / Teruis oc mange andre / Men strax som Paffuen gaff seg til de Venediger/ ville then Koning aff Franckerige oc anfalle Paffuen / oc haffde end tha Keiserens folck hoss seg wti Italia / Nu befrøchtede seg Keiseren / om then Frantzos fick offuerhanden/ att hand skulle ocsaa ville til Neapolis / oc maa vel ske til Rom / oc siden nogit begynde / som kunde vere emod Riget / oc stode icke til att lide oc affuerge / Derfore sende hand sit Rad den Cardinal aff Saltzburg Mattheum Lang til Paffuen/ att giøre frid/ for end then Koning aff Franckerige oc Paffuen komme til nogit slaug med huor anden / Julius vor sare vel gerust med Spanier oc Italianer / oc mente att thet skulle icke feile/ derfore ville hand ingen frid giore / Men giorde ett stort slaug med then Koning aff Franckerige hoss Rauenna paa Paschedach Anno 1512. Men Paffuens folck bleff slaget / oc vore tha 16. tusind Mand omkom-

Julius Papa hiólt ett slaug med Franckerige paa Paskedag.

omkomne/ Mand finder oc icke nogit andet saa aluarligt oc hardt slaug ind til denne tiid / huor som the haffue saa mandeligen verget seg paa bode sider/ Effter dette slaug vor Julius glad/ att hand kunde komme til att giøre friid med Maximiliano/ oc paa det att Maximilianus kunde komme then Koning aff Franckerige wtaff Italien/ opuechte Paffuen oc Keiseren/ Engeland/ Tyskland oc Schuitzeren emod Franckerige/ Saaledes motte nu Kongen aff Franckerige til bage igen / oc siiden ere the Venediger ocsaa bleffne fordragne med Keiseren.

Anno 1519. er Keiser Maximilianus bleffuen død/ oc thet samme aar ere the Churførster komne tilsammens til Franckfordt/ nemlig / Albertus Cardinalis Biscop til Mentz/ etc. Marckgeffue til Brandenburg/ Herman Biscop til Colne een Graffue von der Viid / Richard Biscop til Trier/ een aff the Greiffenklou/ Koning Luduigs Botskaff aff Behemen / Ludouig Pfaltzgreffue hoff Rhin/ Friderich Hertug til Saxen/ Joachim Marckgreffue til Brandenburg/ etc. Thesse haffue endrechteligen effter theris gode berad vdualt til Keisere Carolum then Hertug til Østerrige / oc Burgunden / oc Koning til Hispanien/ paa den 28. Junij. Carolus bleff vdualt til Keisere.

Effter Alexandro 6. bleff Paffue Pius tertius/ hand døde strax ther effter.

Effter Pio tertio vor Paffue Julius secundus/

Ii

cundus / emod hannom vor ett Concilium forskreffuit aff then Cardinal Bernardino vnder then Venediger krig/ oc vor then sag nogit nehr kommet til en Scisma/ huor som then fromme Keisere Maximilianus haffde thet icke sønderligen aff stillet med sin store viished oc forstand.

Martinus Luther. Effter Julio secundo bleff Paffue Leo 10. een søn Laurentij Medicis / Wti denne tiid Leonis / Anno 1517. haffuer Martinus Luther først begynt att predige oc skriffue emod thet Afflad / oc ere siiden mange disputationes opuechte/ wtaff huilcke stor split oc wenighed er vorden i Tyskland oc ander stetz.

Carolus den fempte aff det naffn/ then 39. Tydske Reysere.

Carolus quintus. Anno Christi 1519. er vdualt til Reysere / Carolus den fempte aff dette naffn / Reyser Maximiliani Søns Søn / Koning til Hispania/ Hertug til Osterrige oc Burgundia/ Oc bleff Pfaltzgreffue Friderich beskicket aff the Churførster til Hispanien att forkynde Carolo then Keiserlige vduelgelse/ Der paa er Keiser Carolus kommen til Tydskland i det effter følgende aar / oc bleff krønet til Acken.

Anno 1525. er Franciscus Koning til Franckerige bleffuen fangen aff Keysers Caroli Krigsfolck i ett slaug for Paui wti Longobardia / oc bleff siden sendt til Hispanien / hannom haffuer endeligen then Keisere icke aleniste naadeligen løff giffuit / oc atter igen indsett i det Kongerige Franckerige / Men haffuer ocsaa giffuit hannom sin egen Søster / med naffn Koninginde Leonaram. The Hoffuitzmend i forbeneffnde slaug vore / Greffue Niclas von Salm / Her Georg von Fronsperg / Marx Sittich / Den Hertug von Burbon / Then Marckgreffue von Piskera.

Franciscus aff Francke rige bleff fongen.

Wti dette aar haffue the Bønder i Tydskland seg opreist oc giort ett forskreckeligt oprør wti Elsas / Schuaben / Francken / om kring Rhin oc i Døringen / Men the Førster toge seg aluarligen fore att stille oc fordempe dette oprør med mackt / oc bleffue mehr end hundret tusind Bønder slagne alle vegne paa tre Monaters tiid / En aff thennom kalles Schapler haffde giort 12. Artickler om then Christelige frihedt / eblād thennom vor dette en besønderlig / Att man skulle icke giffue Offrigheden skat / etc. Formedelst desse Artickle vor mesten parten aff then meninge Mand opreist emod Offrigheden oc sit Herskab. Wti Døringen til Mølhussen vor een Predicant med naffn

Den forte hob oc bon de Kriig i Tydskland.

Schapler.

Thomas Myntere.

Thomas Myntere/ hand gaff fore/att hand skulle reformere Kircken/ oc berømmede seg/ att Gud haffde hannom det synderligen obenbaret/ oc giffuit hannom det suerd Gedeonis/ til att straffe oc slaa the wgudelige/ oc førde then meninge Mand vd paa Landet/oc lod thennom plundre Edele Mends huss oc Kløster/Men then Første aff Saxen/ oc then Landgreffue aff Hessen slouge thenne gantzske hob/ oc finge then Myntere oc største parten aff hãs selskab/oc lode thẽnom affhugge/ Thenne Myntere haffuer atter først begynt then lerdom oc vildfarelse/om the Vederdøbere/ huilcken end nu giør stor splitt oc wro i mange Land. Wti dette Vers ere thẽ aars tal beregnede nar som dette skede bode met then Koning aff Franckeriige oc med the Bønder.

Captus erat Gallus, coeunt cum rure cohortes.

Oecolampadius. Zuinglius.

Anno 1525. haffuer Johannes Oecolampadius til Basel oc Vlrich Zuinglius først ladet skrifft vdgange/ wti huilcken the haffue fornyet then fordømbde vildfarelse oc Ketterij Berengarij /Att Christi legomme oc blod skal icke vere varhaffteligen wti Christi Nadvere oc Sacrament / Endoch then wsindige Mand Andreas Carolostadius haffde begynt att foregiffue thenne wlust oc galenskab i det andet aar tilforn.

Carolostadius lerde dett Ketterij Berengarij.

Anno

Anno 1526. haffuer den Tyrck Soliman i krig ſlaget then Koning Ludouig til Hungern.

Anno 1527. haffuer then Hertug aff Burbon indført Keiſerens krigsfolck for Rom / oc indfallet i Staden med macht / oc haffuer plundret Staden oc belagt Paffuen i det Slot Engelborg / oc tog hannom til fange / Doch haffuer then lofflige Keiſere ſiden atter giffuit hannom naadeligen løſſ igen / ſaaledes att betage ſtørre wenighed i Chriſtenheiden / oc haffuer mand ſamme aarſſ thal i deſſe Verſſ.

Rom bleff vundet aff Caroli krigsfolck.

Oc Paffuen bleff fongen.

Altera poſt captos Gallos, populique furores,
Æſtas te capta Roma cruenta fuit.

Anno 1529. er Keiſer Carolus dragen til Italien / oc bleff anammet med ſtor erhe aff alle Førſter oc Steder.

Wti dette aar er den Tyrckiſke Keiſere Soliman in Octobri dragen i Tydſkland / med hundret tuſind oc 40. tuſind Mand ſterck / ſom the haffue ſelffue ſiden berømmet ſeg til Cracouia / oc haffuer nogen tiid long belagt then Stadt Vien i Øſterrige oc hardt ſtormet til hannom / Men Pfaltzgreffue Friderich ſom vor en Hoffuitzman forordeneret aff Riiget emod Tyrcken / haffuer haſteligen forſamlet ett thal folck / oc forſkickede det fram til Vien tre dage for

Huor ſterck Soliman haffner belagt Vien.

end Tyrcken kom der fore oc belagde Staden / ebland dette folck til Vien vor Pfaltzgreffue Philippus / oc Gud haffuer beredt sin naade / saa att Vien er mandeligen vorden beuaret / oc den Tyrck er dragen ther fraa med skamme oc med stor skade / De Budskaff aff Polen sagde / att Tyrcken haffde forloret for Vien oc tha han drog ther fraa / mehr end 60. tusind Mand / oc en part aff thennom bleffue slagne oc skudtne for Vien / oc somme ere omkomne i den afftog aff hunger oc kuld / Dette aarss thal om thenne belegning finder man i desse Vers.

Cæsar in Italiam quo uenit Carolus anno,
Cincta est Ripheis nostra Vienna Getis,

Anno 1530. paa den 22. dag Februarij er Keiser Carolus vorden krønet til Keisere / aff Paffue Clemens til Bononia med stor Herrlighedt oc solemnitet.

Then Riigsdach til Augspurg.

Siden ther effter er hand dragen i Tydskland / oc indkommen til Auspurg Corporis Christi afften / huor som hand tha haffde forskreffuit en Riigs dag / oc vor ther mesten parten alle Førster / oc vndfinge theris Herre oc Keysere med stor reuerentz / Oc endoch att Keiseren tog seg fore alle sager att forhandle til gode / oc komme then store wsamdrechtighedt som vor wti Religionen til frid oc enighedt / Saa er thet icke

doch

doch kommet til ende/ Men endeligen haff-
uer Keiseren ett Edict ladet vdgonge/ att
holle the gamle seduanlige Ceremonier oc
lerdom i then Romiske Kircke.

Wti samme aar paa den 8. dag Octo- Vandflod
bris/ haffuer verit til Rom een saare stor til Rom.
Vandflod/ som the haffde aldrig sehet til-
forn/ oc haffuer standet stille i 24. timer/
saa att vandet stod saa høgt i Campo floro/
som ett glaffuen/ oc haffuer ther forderffuit
store bygninger mure/ huss oc goz.

Effter Leone 10. vor Paffue Adrianus
en Tydskman fødder til Traiect.

Effter Adriano bleff Paffue Clemens
7. oc bleff fongen til Rom aff Keysers Ca- Clemens
roli krigsfolck/ for thenne sag skyld att 7. bleff
hand haffde giort forbund med then Ko- fongen.
ning aff Franckerige oc sende hannnom
hielp emod Keiseren/ Men Keiser Carolus
haffuer loffligen oc Keiserligen handtlet/ oc
ville inthet wfrønteligen giøre emod Paff-
uen/ Men lod hannom venligen løss igen/
oc giorde frid med hannom/ att ther skulle
icke giffues orsage til nogen større wenig-
hedt i Christenheden/ oc kom siden til Ita-
lien effter thenne forhandtling/ oc tha haff-
uer samme Paffue Clemens 7. krønit then-
ne fromme Keisere Carolum 5. med stor
Herlighedt til Bononia.

Ii iiij Ferdi-

Ferdinandus den 40. Tydske Keysere.

Ferdinandus Koning.

Anno 1530. Er Ferdinandus Koning til Hungeren oc Behemen / Ertzhertug til Osterrige etc. Keyser Caroli broder wduualt til Romiske Keysere/ ligeruist som mange Keysere tilforn haffue i deris liffs tid ladet wduelge andre lige med seg/ paa dett att dett Rige kunde haffue nogen viss successorem/ Naar som den andre aff fiølle / saaledes at forhindre oc betage wfrid oc krig eblant førsterne i riget / oc skede thenne wduelgelse til Colne/ Anno 1530.

Cometa.

Anno 1531. J Januario er Koning Ferdinandus efftter hans wduelgelsse bliffuen krøndt til Acken / Wti samme aar haffuer mand sehet een Comet wti Tydskland / Italia oc Gallia/ oc syntes første tid ved den 6. dag Augusti / oc haffuer med dett Første begynt att skene i nogre dage om morgenen for solens opgang / oc siden efffterfulde hun solen/oc om afftenen effter solens nedergang vor hun sehet ved 3. wger ind til den tredie dag Septembris / oc haffuer gonget offuer de tegn Cancrum/Leonem/Virginem oc Libram / tha er hun forgongen oc syntes icke mehr.

Den krig eblandt de Suitzere indbyrdes.

Strax der effter in Octobri er kommet een krig i Suitzeren/Fordi/ Att de Tygurini aff

aff den ſtad Zurich haffde belagt de Lands vege for deris Naboer til Zyg/ Wri/ Sueitz/ vnderualden oc Lucern / oc lode thennom inther til føres/ Saa att de haffde ſtor nød for brød oc ſalt/ Derfore wddroge deſſe beneffnde Steder Zugia/Wria/Suitzia/ Syluia/ oc Lucerna emod dennom aff Zurich / oc der bleffue de aff Zurich tre gonge aff ſlagne effter huor anden/wti dett førſte ſlaug er ocſaa den Predicant aff Zurich Vlricus Zwinglius i hiel ſlaagen / i medel tiid vor der flytteligen handlet aff deris Nabor Strasburg oc Coſtantz att fordrage deſſe beſorne Suitzere/ oc dett alarom bleff ſiiden aff ſtillet den tiid 6. wger vore forgongne / Oc achter mand att paa deris ſiide aff Zurich / er ved 5. tuſind Mand i hiel ſlagne / oc paa den andre ſiide icke mange/oc haffuer mand dett arſſ tal om ſamme kriig i deſſe verſſ.

Zwinglius bleff ſlagen

Occubuit patrio bellator Cinglius enſe,
Et preſſa eſt armis gens populoſa ſuis.

Den Riigs dag til Regenſpurg.

Anno 1532. Er Keyſer Carolus atter dragen aff Brabandt til høg Tydſkland/ oc indkommen til Regenſpurg om faſten / Huor ſom hand haffde da forſchriffuit een Riigsdag / oc ſamme tiid er Koning Ferdinandus ocſaa inddragen med hannom til Regenſpurg / Siiden ere de Riichsſteder ocſaa der til komne / oc vore der mange Førſter i

eygen Person oc somme haffde deris budskab
der hen forskicket / Oc haffuer mand da en=
drechteligen samtyckt een merckelig hielp oc
tog emod Tyrcken / oc paa dett att alle stand
i riiget kunde alle til hobe gøre denne hielp
stadeligen for wthan hinder / haffuer Keyse=
ren beuilliget / att handle oc gøre een friid oc
feulig dag om alle Religionens sager / Oc
effter Keyserlig befalning om denne friid att
gøre / haffuer den Cardinal oc Erchebiscop
til Mentz Albertus / oc Pfaltzgreffue Ludo=
uig bode Churførster / handlet i denne sag /
med Hertug Johans Friderich Første aff
Saxen / huilcken hans Herre fader Hertug
Johannes Churførste til Saxen / haffde for=
skicket i sin Sted / oc med dennom som vore
forskickede aff Landgreffue Philippo til Hes=
sen / oc med de andre som vore i forbund med
Churførsten aff Saxen oc Landgreffuen til
Hessen / oc vore de her om forsamblede Først
til Suinfordt / oc siden til Norinberg / oc
haffue beneffnde tre Førster den Cardinal oc
Erchebiscop til Mentz / Pfaltzgreffue Ludo=
uig / oc Hertug Johans Friderich til Saxen /
troligen oc flytteligen arbeydet her wti / oc
haffde stor møde / Att forhandle den sag til
bestendiger friid / den gantzske Christenhedt
til gode / Men endeligen haffuer Keiseren
den friid oc dag saaledes beuilliget / til ett
Concilium / eller om saa vore att inthett

Conci=

Concilium kunde bliffue hollet / till een anden Rijgsdag / wti huilcken ther skulle atter handtles om Religionens sager.

Wti thette aar Mense Junio paa S. Johannis Baptistæ dag / er then Tyrck Soliman ankommen i Hungeren till Weissenburg / med ett stortt thal Folck / som vor tumaal hundret tusind Mand / oc drog siden her wd emod Østerrige/oc inthet giorde for end in Augusto/ Tha haffuer hand nogit mehr end 120. dage belagt ett lidett fleck hoss the Hungerske Grentze / kalles guns oc hardt stormet ther till / oc forlorede 15. storme derfore / oc er endeligen ther fraa dragen med thesse vilkor / Att then Herre Nicolaus Jurischitz som vor een Hungerske mand / oc haffde thett fleck inde / skulle giffue seg / Saa ville oc Tyrcken lade hannom beholle dett Fleck / oc ingen ther wti gøre skade / Dette haffuer fore beneffnder Hungerske Herre giort paa thett the arme Folck i staden skulle icke bliffue i hiel stungne.

Soliman kom anden tiid i Tydskland.

Guns vor 13. gonge anfallet med storm

Ther effter nu att then Romiske Keysere Carolus quintus / haffde visseligen fornummet Tyrckens ankomme / haffuer hand strengeligen giort wdbud offuer altt Rijget / oc strax ehre de Tydske Førster oc alle standes Krijgsfolck hasteligen dragne

ind i Osterrige. Men huor starck huor før-ste oc Land ere wddragne / dett haffuer jeg end nu icke aldeles forfaret / Den høgborne Første oc Herre Joachim Marggreffue til Brandenburg etc. den yngste/som vor Høff-uitzmand offuer det neder Saxiske folck haff-de førdt til Keiseren II. hundret Heste/ oc 4000. Knechte / oc fordt aff Berlin den 10. dag Augusti emod Colne hoff Sprew. Gud giffue hans førstelig naade oc alle Christne seyer oc Victoria / oc een salig igen kom-melse.

Joachim Marggreffue aff Brandenburg.

Samme dag som Marggreffue Jo-achim er wddragen / haffue de vnge Kylinge som Først vore framkomne 2. dage tilforn / begynt att gale høgt den gantske dag oc an-den naat oc dag der effter/huilcket doch er en Wseduanlig ting / Derfore vor dett oc hollet for ett viist tegn om god lycke/ oc bleff saale-des wdlagt aff Georgio Sabino / som desse effter følgende verss wduiise.

Ny födde Kylinge gole.

Cum patris educens Ioachimus Marchio turmas,
Castra, profecturis signaq; mouit, equis.
Auspice qui contra pharetratos Cæsare Turcas
Acria pro Christi nomine bella gerit.
Ingrediente uiam cantantes principe pulli,
Insolitum liquida uoce dedere sonum.
Præpete qui nondum uestiti corpore penna,
Ante duos sed adhuc oua fuere dies.

Hæc

Hæc bona fœlicē portendunt signa triumphum,
Augurijs faustum talibus omen inest.
Nam cum Thebanis uicti Lacedemones armis,
Sanguine fecerunt Leuctra cruenta suo.
Martis aues, læto uictoribus omine, galli,
Prospera uocali gutture signa dabant.

Den Keysere Carolus haffuer ocsaa aff Italien wdsendt til Osterrige mehr end 20. tusind Italianer oc Hispanier aff sit eyget Folck / oc deris Høffuitzmand vor Antonius de Leua / een saare viss oc berømbter Krigsmand. De Italianiske førster haffue oc wdsendt deris hielp / oc vor den Hertug aff Mantua deris Høffuitzmand. Antonius de Leua. Dux Mantuanus.

Item / Den Keysere haffde forordineret ett stort tal Folck til skibs oc vore vel 50. tusind Mand som skulle segle offuer haffuit oc anfalle Tyrckens Land med skibs Herr / Saaledes røstede seg nu emod huor anden bode Orient oc Occident med alsom høgeste macht / hues lige mand haffuer icke end nu sehet nogit sinde saa veldeligen draget emod huor anden / siden det Romiske Rige begynte att falle effter Constantino Magno / oc nu skickede seg den sag til een euig foruandling oc omkringuendelse i verden / Gud giffue Christenheden oc vor fromme Keysere naade seyer oc victoria / Jeg hobis ocsaa att den

store

store Guds bespottelse oc Tyrannij som the Tyrcker bruge / skal snarligen bliffue straffet oc dett Tyrckiske Rige falle / ligeruist som spod er oc mand haffuer mange regn oc propheticr der om / Defore vil jeg her alenişte nogre merckelige obenbarelse oc prophecier opregne om samme Tyrckiske riges nederfald/oc deris autores ere vel bekendte / Om huilcke jeg vil doch lade huor holle oc dømme/hues hannom Tyckes / Jeg setter dennom aleniste her fore / Att de skulle bliffue i thug kommelsse/Saadanne sprock skal mand oc jcke aldeles forachte.

Nogre spodomme att det Tyrckiske rige skal neder falle.

Jeg haffuer leset att liidet tilforn / for end de Tyrcker haffue vundet Constantinopolim / haffuer der verit een Monck jcke langt fraa Constantinopoli / hand haffde spodt / Att de Tyrcker skulle vinde Constantinopel oc forstøre dett Greiske rige / Men de Tyrcker skulle snarligen der effter om 50. aar atter forlere Constantinopolim oc bliffue fortilgede wti Europa.

Laurentius Miniatensis Astrologus

Ocsaa haffuer en mechtig lerd Astrologus til Neapoli kalles Laurentius Miniatensis Pontani præceptor for 60. aar/ sett desse effter følgende verss ved enden i den tredie bog/ som hand schriffuer om den Coniunctio Saturni oc Jouis in Cancro/ huilcken hand siiger att skulle komme / oc haffuer verit / Anno 1504.

Jlla

Illa autem nostris iam iam uentura sub annis
Est melior, nostræ legis uix pauca refringit.
Aspera quæ nimium sacris & dura ferendis.
Et genus omne mali tollet, pompasq; sacrorum,
Ac regem dabit innocuum, qui terminet orbem,
Et reget imperio populos, gentemq; rebellem,
Imperio subdet, toti & dominabitur orbi.

Desse versſere nøttelige att mercke / Jeg haffuer ocsaa den fromme Keisere til ehre / icke kundet dennom forlade / fordi hand er jo høgt berømmet oc loffuit / i dett hand kaller hannom regem innocuum. Ligeruist som Lichteberg haffuer ocsaa ehrligen schriffuit om hannom / pudicus facie regnabit vbiqȝ.

Til Magdeborg er en Chronica skreffuen langt for hundret aar / wti huilcken thesse ord stande hoss enden paa latine saa lydendes / wtaff then stamme Keisers Caroli / oc de Kongers aff Franckerige skal komme en Keisere med naffn Carolus / hand skal bliffue Herre i then gantzske Europa oc skal reformere then Christelige Kircke oc thet Romiske Rige / Fordi ther skal komme ett slag folck oc skal hede det folck for wthan hoffuit / oc tha vehe Presterne / Det skib Petri skal lide stor nød / men endeligen skal thet komme til rolighedt / naar stormen er forgongen / oc beholle seyer / The Møncke skulle for- Den Magdeburgiske Chronica.

le forgonge/ Den bestia aff Occident/ oc den Løffue aff Orient skulle Herske / oc haffue Herredømme wdi all Verden/ oc the Christne skulle tha fare friligen egenom Asia wdi 15. aar/ Siden skal mand høre stor forgruelige vnder om Antichristum.

Abbas Joachim siger hoss enden Jeremiæ / *Veniet Aquila grandis, quæ uincet omnes præter unum, qui tandem contemptus à populo relinquetur.*

Item jeg finder en Prophecie med nogre vdtrøchte merckelig ord beskreffuen/ En Keisere skal opueckes/ ligeruist som ett Menniske ther modeligen soffuer / hannom skulle menniskerne achte oc vurde/ lige som han vor død/ han skal sette seg op paa det store haaff oc drage emod the Tyrcker/ oc skal thennom offueruinde oc fonge theris Hustruer oc Børn / Stor frøckt oc stor forskreckelse skal komme offuer de Tyrcker/ oc theris Hustruer/ oc Børn skulle grede oc beklage seg / oc alle de Tyrckers Land skulle offuerantuordes i en Romiske Keisers hender.

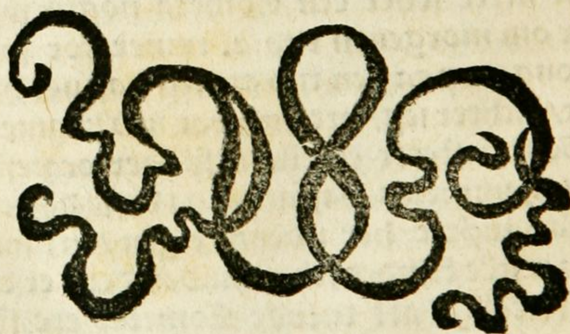
Jeg haffuer ocsaa hørdt aff en Portugaleser / hand sagde / att en Astrologus haffuer sagt til Koning Ferdinando/ Keyser Caroli Anherre/ Att en Koning aff Hispania skulle vndertuinge oc forstørre det Tyrckiske

ckiske rige / oc ville wdlegge samme Prophecie om fore beneffnde Konig Ferdinando Keyserens anherre / Der til haffuer Koning Ferdinandus suaret/Att hand skulle dett icke gøre / Men hand mente att hans arffuinge oc effter komere skulle dett vdrette / Mand finder oc mange saadanne Prophecier flere her om / huilcke jeg nu icke vill alle fortelge / Gud vnde Christenheden naade oc seiier for siin eigen ehre skyld oc hellige naffn / Amen.

Huad nu framdeles begiffuer seg i denne tog emod Tyrcken / skulle nu de andre fornumstige mend / som nu ere i Marcken med Keyseren/ klarligen mercke oc beschriffue / Fordi jeg haffuer end nu inthett mehr i sandhedt fornummet / wthan hues jeg haffuer fortaldt om denne forsamling oc opreyssning emod Tyrcken/Derfore vill jeg her med beslutte.

IN Septembri wti dette aar haffuer mand atter sehet een Cometa nogre wger i øster om morgenen ved 2. tymer for solens opgong/oc paa den tid att jeg haffuer hinde sehet/Achter jeg/ att hun vor in Virgine / oc vende siin sterrt emellom sønder oc vester / Men Himmelen haffuer nu i desse dage verit saa mørck her i denne eigen / att mand haffuer icke kundet sehet hinde / dett er doch forskreckeligt att tuende Cometer ere strax

komne effter huor anden / nogit neher paa ett aars frist / Oc efftherdi att then Comet som vor i thet forgongne aar 1531. haffuer saa veldeligen obenbaret seg oc skendt emod øster oc Nør / huilcke Lands ord hun haffuer ocsaa besønderligen truffuit / Fordi att Tyrcken haffuer strax offuerfallet Hungeren oc Østerrige/ Oc Koning Christiern er dragen ind i Danmarck med ett stort thal folck / att igen indtage sit forladne Riige / oc haffuer siiden vndergiffuit seg sin Fader Broder Konig Friderick til Danmarck / Item att Koning Christierns Søn oc arffuing til det Danske Kongeriige som nu vor i Keiserens hoff / er bleffuen død / Saa er dett ocsaa befrøchtendes/ att thenne Cometa som haffuer nu giffuit seg til kiende i dette neruerendes aar 1532. skal oc betyde noget besønderligt emod Italien oc Rhinstrømmen. Gud giffue oss sin Naade/ AMEN.

Enden oc beslutningen i thenne Chronica.

EN Chronica skal vere en beskickelig vnderuisning oc kort forklaring om the besønderligeste oc vichtigeste handel som skede er/ paa det mand skal saaledes kunde ther wtaff retteligen mercke oc beholle then framfarne tiids leilighedt oc the merckeligeste foruandling oc omuendelse som skede ere i Verden/ paa Religionen oc Riigernes regimente/ oc andre høge store ting/ Fordi dett er icke mugeligt/ att ett Kongeriiges handel/ skulle retteligen kūde beskriffues i en Bog/ man giorde hinde huor lang man ville/ fordi the orsager/ omslag oc circumstantier wti alle handel/ huilcke mand besønderligen bør att achte vel / ere saa mange / att mand dett maa giøre langt/ Saaledes haffuer Herodotus / Thucydides / Xenophon / Liuius / herligen beskriffuit Historias / The andre skulle icke berømme seg Historicos / men Chronicos / huilcke the handel haffue korteligen til kiende giffuit oc alle aars tiid beregnet/ saa mand nogit kand ther om vide oc beholle / att en fornumstig lesere maa ther effter seg besinde/ oc mercke det som allermest nøtteligt er/ Alt saaledes haffuer ieg her ocsaa korteligen tilsammens draget the største handel oc

Conclusiõ

Historick.

Chronick.

foruandling i verdē skede ere oc antegner her hoss vdaff huilcke orsage saadant sked er/Att wi her wthaff kunde oss dess flitteligere forsyne/ oc tage oss vaare i andre saadanne fald oc handel etc. Oc huor till at saadan Chronica er ythermere nøttelig/ er tilforn giffuit til kiende først i denne bog.

Men her hoss enden i denne schrifft vil jeg atter den lessere haffue pamindt dett sprock Eliæ/huilcket ieg haffuer tilforn sett i fortalen i denne bog/ paa dett att mand saaledes kand dess letteligere mercke oc beholle alle aarss thal oc Historier / Item/att betencke att verdenss ende er icke langt her fraa / Elias haffuer sagt / att verden skulle staa 6. tusinde aar/ oc de 6. tusind aar skulle icke aldeles bliffue opfyllet/fordi Gud haster emod enden for vore Synder skyld.

Huorlunde verdens ende er neher.

Nu ehre ved halff siette tusind aar forgongne/ ligeruist som huor mand maa sehe her i denne Taffle/ huilcken ieg vil her effter sette/Derfore kand dett icke vere langt til enden/oc til den yderste dømmedag/ Att vor HErre Christus skal komme / att opuecke de døde/oc dømme den gantske verden / oc fordømme dieffuelen oc alle wgudelige Mennisker i den euige yld oc fordømmelsse / Oc att frelsse oc løse de rette Christne aff døden / oc all bedrøffuelsse / oc indsette dennom i den euige Guds bekendelsse oc salighedt.

Jan-

J andre mode att verdens ende er nehet / dett giffue ocsaa til kiende de store skreckelige foruandling oc omuendelsse som ehre skede i alle Rüge oc Regimente / Wi haffue sehet paa een kort tüd / huorledes dett er till gonget med Paffuen/Franckerüge / Hungeren / Danmarck / oc dett haffuer icke end nu ende/ wti andre Kongerüge skal ocsaa korteligen dett samme vederfares.

Huad rigernes omvendelsse betyde.

DAniel giffuer til kiende/ att strax naar Tyrcken begynder att falle / skal verdens ende da til stunde / Nu skulle wi sehe / att Tyrckenss Rüge skal falle (om Gud vill) inden faa aar / Oc naar som den fromme Keisere Carolus aff gonger / skal dett Tydske Rüge bliffue jammerligen forstørret oc forderffuit aff de Tydske indbyrdes / Fordi jeg befrøchter/att tuende skulle der om slags med huor anden / Gud den almechtigeste affuende oc formilde saadan gruelig oprør / for sin store naade oc barmhiertighedt / oc vende de forsters hierte till früd oc enighedt.

Danielis spodom om verdens ende,

Den wenighedt i den Christne Kircke maa vel ocsaa holdes for ett tegn/att verdens ende til stunder/Oc er til faare/at samme wenighedt skal bliffue større oc formehre seg formedelst krüg oc Prælaternes forsømmelse.

Then fierde Monarchi.

Effterdi nu att Christus haffuer oss
formanet oc adtuaret i dett hellige Euange-
lio / Att der skal komme stor faare bode le-
gomlig oc andelig paa den siiste tiid / Ja Hi-
melen selffuer truffuer oss med forskreckelig
mørck oc Coniunctio / oc mange tegn opreg-
nes i skrifften som skulle komme wti de dage/
Att wi dess flitteligere oss berede / forsyne oc
beuare/ oc søge beskyttelse hielp oc trøst hoss
Gud i sadan stor faare / Derfore haffuer ieg
nu her med viller paa minde alle lessere/ til at
betencke / Att den faarlige tiid er nu for dø-
ren/oc att mand skal icke forachte saadan til
kommende faare/Fordi att saadan foruand-
ling som nu sker / oc forstøring bode i regi-
mente oc Religion / dett er i sandhedt ingen
ringe ting/ dett befinde wi alle bode høge oc
loffue/ehuad stand wi ere wti / oc huordan
skade der kommer wtaff bode til legomme oc
siæl.

Verden lignes ved ett gammelt huss.

Verden er lige som een stor gammel
bygning / som helder oc vil falle/ oc faller nu
først een veg her oc een anden der/ Saaledes
skicker seg nu ocsaa verden til fald / oc faller
nu ett stycke her oc ett andet der/ Først faller
ett Kongerige der hen oc siden ett andett /
til saa lenge att dett faller altsammens/ Icke
skal heller nogen tencke att saadan mercke-
lig stor bygning kan sachteligen neder falle/
Men ehuor lenge Hun luder oc helder/da fal
ler Hun hasteligen paa dett siiste alt sam-
mens /

mens / Gud giffue naade att den forſkrecke-
lige vndſegelſe/ ſom ſtander wti Euangelio /
kunde gonge oſſ til hiertet/ Att wi ocſaa ville
ſøge trøſt oc hielp hoſſ Chriſto/ oc att de ſto-
re Herrer ville oc regere/ oc vandre i Guds
frøcht / oc med viiſhedt oc tolmodighedt /
til att formilde oc affuende all orſage til
møgit ondt/jammer oc forargelſe/ Fordi ſaa
att de ere jo ther til ſkückede aff Gud / Att
the ſkulle regere / oc oppe holle dette elendi-
ge/ ſuage menniſkelige ſlecht med deris flüt-
tighedt oc viiſdom/ oc om de ſtande theris
embede vel fore i Guds frøcht/ da vil
Gud vere med thennom / oc
hielpe dennom wti all
løckſalighed /
Amen.

TABVLA ANNORVM MVNDI, effter Bibelen oc effter Philo.

1656 Fraa Verdens begyndelse ind til Syndfloden.
292 Fraa Syndfloden ind til Abrahæ fødsel.
425 Til Moysi fødzel.
80 Til den vdgong/ oc tog/ aff Egypten.
480 Til det Tempel Solomonis.
138 Til den Koning Joas.
291 Til den tiid som Jeconias bleff førdt til Babylon.
11 Til den forstøring Jerusalem aff Nabugodonosor.
70 Det fengtzel til Babylon.
191 Then Monarchia Persarum effter att thet fengtzel til Babylon haffde fonget ende.
7 Alexander/ effter Darij død.
146. Dett Riige Grecorum ind til Judam Machabeum.
127 Dett Riige Machabeorum ind til Herodem then første aff thet naffn hoss Josepho.
30 Herodes/ fordi Christus er født i det 30. aar Herodis.

1554 Effter Christi Fødzel vor Herre Guds oc Frelsere.

Paa den tiid er denne Chronica fordansket oc Prentet.

Anno Mundi 3944. er Christus fødder vor Gud oc Frelssere.

Wti dette neruerendis aar 1554. ere effter Verdens begyndelse 5498. aar.

Den Stad Rom haffuer standet effter Eutropij beregnelse 753. aar for Christi fødzel / Oc man maa regne dett huor man vil paa det aller nøgeste effter sande ordentlige Historier/saa kommer dett icke møgit anderledes.

J dette neruerendes aar 1554. haffuer den Stad Rom stondet 2307. aar / Saa lenge haffuer icke Babylon stondet for Alexandro/ Fordi att fraa Abraham oc til Alexandrum ere 1686. aar/ Effterdi nu att Rom er saa møgit eldre/ end Babylon haffuer verit / effter tuende Monarchier / Tha maa ocsaa Rom icke heller vere langt fraa enden.

Oc dette thal som stonder wdi Bibelen/ er icke langt fraa dett thal som man finder om desse Monarchiers beskickelse att beregne hoss the fornemligste Grecis Historicis / Herodotus siiger/att the Assyrier/ haffue inde hafft then Monarchi 520. aar / oc siiden haffuer ther i long tiid icke verit nogen fast Monarchia / til saa lenge att the Medi ere bleffne mechtige/ oc thennom giff- Herodotus

 uer han

ner han 130. aar ind til Cyrum / Dette er oc aldeles saa i sandhedt oc befalder meg saare vel / oc holler lige med Bibelen / huo thet vil retteligen forsta / Men att hand giffuer then Assyriske Monarchi 520. aar / Det skal man sandeligen saaledes forsta / om den tiid for end the Riige Babylon oc Niniue bleffue attskilde/ oc paa den tiid att the Assyrier vore aleniste mechtige til Babylon.

Agathias. Agathias/ libro secundo/de bello Gothorum siiger / att Ctesias haffuer oc i lige mode sett oc beregnet the aars thal oc Monarchiers begyndelse / Ther haffuer doch Ctesias verit en Grecker / oc tha de tuende Brødre Artaxerxes Mnemon/ oc Cyrus Junior forde kriig emod huor anden / haffuer

Ctesias. Ctesias verit en artz i den tog Cyri / oc bleff fongen/oc fick siiden gode vnderholdning til Babylon/ther haffuer hand læset theris egne Historias om den første tiid oc begyndelse til dett Riige Babylon / oc setter hand den tiid saaledes.

Fraa Nino til begyndelsen til det Riige Medorum / huilcke først vore afffalne fraa de Assyrier ere 1360. aar/ oc hannom efterfølge alle the andre / som haffue siiden ther effter skriffuit/Som er Diodorus Siculus oc

Diodorus. Justinus. Diodorus Siculus libro tertio siiger altsaa/ *Similiter & cæteri Reges ad Sardanapalum usq; triginta regnum tenuere, cuius*

tempore

tempore Assyriorum imperium, quod Annis 1360. durauerat, quemadmodum Ctesias libro secundo tradit, ad Medos transijt. Iustinus sii-ger oc saaledes. Imperium Assyrij, qui postea Syri dicti sunt, annos 1300. tenuere. Herodotus forlader nogit emellom det fald Assyriorum / oc den tiid som the Medi ere bleffne mechtige / Oesaa holler teg / att denne tiid / huilcken Ctesias setter om then begyndelse Babylon / skal icke forstaes fraa thet første Regimente Nini / men fraa Nemroth / som vor long tiid tilforn.

Medi / ther effter att the ere affaldne fraa the Assyrier / haffue the regeret / ligeruist som Agathias setter aff Ctesia / ind til Cyrum / ved 300. aar.

The Perser ind til Alexandrum / haffue regeret 228. aar / ligeruist som Agathias oc the Greske almendeligen beregne de aars thal.

Alexander oc hans effterkommere haffue indehafft Babylon / til saa lenge att the Parthi ere bleffne mechtige / oc her til regner Agathias 300. aar 7. mindre / oc dette er den tiid fraa Alexandro ind til Augustum.

Siden haffue the Parthi inde hafft Orient i 200. aar til den Keisers tiid Alexandri Seueri / tha haffuer Artaxares en Persa i hiel stunget den siste Koning Parthorum Artaxares.

rum

Artabanus den sijste Koning Parthorũ.

rum Artabanum/oc saaledes er Orient kommet atter igen til de Perser / the ere siden bleffne mechtige / ind til Mahomets tiid / Fordi Mahomets efferkommere haffue siden offuerfallet the Perser/saa att thet Rijge Persarum haffuer atter neder fallet / oc the Arabes ere bleffne mechtige / Men de Tyrcker haffue thennom siden fraa taget Syriam oc Minorem Asiam / Altsaaledes haffue the Rijge i Orient forandret seg effter huor anden/oc ere komne fraa det ene slaug folck/ oc til det andre. Dette altsammens er nøtteligt att vide / paa det / mand saaledes kand alle aars thal oc tiidsens leilighedt oc Historier mercke oc beholle.

ORACVLVM HOMERICVM, QVOD VATICINATVR DE IMPERIO ROMANO.

Ἤδη γὰρ πριάμου γενεὴν ἤχθηρε κρονίων,
Νῦν δὲ δὴ Αἰνείαο βίη τρώεσσιν ἀνάξει,
Καὶ παῖδες παίδων τοίκεν μετόπισθε γένονται.

Nunc genus inuisum Priami Saturnius odit,
Sed pius Æneas Troas dominabitur inter.
Et nati natorum & qui nascentur ab illis.

FINIS.

Alle

Alle Christne Lesere øn= sker jeg Jonas Turson Naade oc friid aff vor HERRE Jesu Christo.

DEtte skal nu huor Christen Lesere vide/ att ieg haffde gerne forbedrett oc forlengt thenne Chronica / med nogen føyge additio/ind til denne neruerendes tiid som nu er / haffde ieg ellers hafft nogen viss Chronica oc sande Historier att schriffue effter/ Fordi att hues end nu her til dages scriffuit er oc prentet siiden Charion døde/ ythermere end hans Chronica inde holler / dett haffuer icke møgen bestand eller sønderlig vishedt med seg/ fordi att bogeprentere haffue serdeles ladet giøre samme additiones oc dennom prentet/ paa dett / att de kunde dess bedre selge deris bøger ydermere end andre.

Ocsaa giffues vel til kiende/ att ingen besønderlig Historiographus haffuer dennom beskriffuit/ fordi at de ere enthen skreffne oc dichtede for møgit til vilde paa den ene siide/ eller oc til had paa den andre / Oc derwdi haffue mange seg fordristet til at skriffue store Herres handel / oc dømme rundeliigen paa deris anslag / for end sagen er vel begynt / wansehendes huordan ende løcken vilde giffue. Yder=

Ydermere er thett ocsaa huor mand vitterligt / huilcken vnderlig vesen oc bister handel end nu er i dett Romiske rige/ oc verit haffuer i desse framfarne aar/ bode i dett geistlige Regimente paa Religionens vegne oc i dett versselige ebland de Steder / oc førster indbyrdes / Saa mand icke haffuer saadant tilforn hørdt eller spurdt oc ey kunde lese i nogre Historier om saa mange vnderlige anslaag / som nu dagligen seg begiffue i alle Land / Den hellige Christenhedt til een euig wbodelig skade oc forderffuelsse / Huilcket ieg tror sandeligen att vere et vist tegn til den yderste dømme dag / att hand er icke langt her fraa / Fordi att verden er nu paa dett aller høgeste oc argeste.

Alt saa er dett icke saa lett oc icke heller tilbørligt att huor mand maa skriffue sodan vichtig handel oc drebelige sager om Herrer oc Førster / effter løse tiender wthan mand haffuer nogen viss oc varhafftig Historiographum att effter følge / paa det att hues mand skriffuer/ maa i fram tiiden bliffue bestandeligt oc approberet.

Derfore haffuer jeg icke nu paa denne tiid viller fordriste meg til att forlenge denne Chronica med nogen ydermere additio / for end Gud vil att den tiid kommer att thesse oprør oc store wenighedt som nu er i verden ebland de Christne indbyrdes / kand nogit bedre stilles oc fonge ende/ Huilcket wi doch alle

alle forhobes ved Guds naade oc barmhiertighed/att snarligen ske skal/ wthaff huilcket wi da fonge strax for wthan all tuil en viss oc bestendig Chronica att skriffue effter / Oc da vil ieg gerne med dett aller første gøre mit beste att forlenge denne Chronica paa dantzske, oc dett icke forsømme / saa møgit som Gud vnder meg sin naade til.

Ocsaa giørss dett end føyge behoff at skriffue dette for møgit hasteligen/ fordi att hues her til dages skedt er / siiden Charion døde / dett haffuer mand end nu i daglig hugkommelsse / oc er skedt i mande minde / oc kand icke letteligen forglemmes.

GVD den Allmechtigste vnde oss alle frid oc naade / oc een god forligelsse oc samdrechtighedt / oc beuare siin hellige Kircke/ oc den lille Christenhed for mehre blodstortning oc oprør / Att den wmilde blodhund Mahomet skal oss arme Christne icke lenger plage for vore Synder skyld / Amen.

I. T. C. L.

Prudens simplicitas, & amor Recti.

Prentet

Prentet i Wittenberg/ hoss Jurgen Rhauues arffuinger / Aar effter Guds Byrd.

1 5 5 4.

Oc findes til kiøbs hoss Pauel Knufflock Bock. binder i Lybeck.

Register om

the naffnkundigste handel som findes i thenne Chronica.

Caro-

D

Deme-

Exem-

H

Histo-

Herodes

Huor

K

L

Metij

Register.

Naar

Register.

O

Mm iiij Orcho-

Orsa-

Rudol-

Vnder-

V

W

X

Register om alle Romiske Keisere som verit haffue fraa C. Julio Caesare oc ind til Carolum V.

Julius Cæsar vor 46. aar for end Christus bleff født oc regerede 4 aar
Octauius Augustus regerede effter Julio 56 aar
Tiberius 23 aar
C. Caligula 3. aar 10 mo.
Claudius 13 aar 9 mo.
Nero 14. aar
Sergius Galba / Otto oc Vitellius haffue occuperet Keiserdømet i 17. Moneder / doch ere de icke regnede blandt Keisere.
Vespasianus 9 aar
Titus 2 aar
Domicianus 15 aar
Nerua .1 aar 4. Mona.
Traianus 19. aar 6. mo.
Adrianus 20 aar
Antonius 23 aar
M. Antonius 18 aar

Commodus	12 aar	Honorius	16 aar
Elius Pertinax	6. Mo.	Theodoſius 2.	27 aar
Didius Julianus	7.mo.	Martianus	7 aar
Seuerus	18 aar	Leo	16 aar
Baſſianus Cara.	6.aar	Zeno	17 aar
Macrinus	1 aar 2 mo.	Anaſtaſius	26 aar
Varius Helioga.	4. aar	Juſtinus	9 aar
Alexander	13. aar	Juſtinianus	38 aar
Maximinus	3. aar	Juſtinus 2.	10 aar
Gordianus	6 aar	Tiberius 2.	7 aar
Philippus	5 aar	Mauricius	20 aar
Decius	2 aar	Focas	8 aar
Vibius Gallus	2 aar	Heraclius	29 aar
Valerianus	6 aar	Conſtantinus Heraclij Søn regerede	4. mo.
Galienus	19 aar	Heraclionas	2 aar
F. Claudius	2 aar	Conſtans	27 aar
Aurelianus	5.aar 6.mo	Conſtantinus 4.	17 aar
Tacitus	6. mo.	Juſtinianus	16 aar
Probus	6. aar 4. mo.	Philippus	1 aar 6 mo.
Carus	2 aar	Anaſtaſius	1 aar 3 mo.
Diocletianus	20 aar	Theodoſius	1 aar
Conſtantius	4 aar	Leo tertius	24 aar
Conſtantinus	30 aar	Conſtantinus 5.	34 aar
Conſtantinus 2.	24 aar	Leo quartus	5 aar
Julianus Apo.	2 aar	Conſtantinus 6.	18 aar
Jouinianus	7 mo.	Carolus Magnꝰ	14 aar
Valentinianus	12 aar	Ludouicus Pius	26 aar
Valens	3 aar	Lotharius 1.	15 aar
Grattianus	6 aar	Ludouicus 2.	20 aar
Theodoſius	11 aar	Carolus Caluus	2 aar
Arcadius	13 aar		

Carolus

Regiſter.

Carolus Craſſus	9 aar	Otto 4.	4 aar
Arnolphus	12 aar	Fridericus 2.	37 aar
Ludouicus 3.	10 aar	Cunradus 4.	4 aar
Conradus 1.	7 aar	Wilhelmus	2 aar
Henricus 1.	17 aar	Rudolphus	19 aar
Otto primus	36 aar	Adolphus	6 aar
Otto ſecundus	10 art	Albertus	10 aar
Otto tertius	19 aar	Henricus 7.	6 aar
Henricus 2	22 aar	Ludouicꝰ Bauarꝰ	33 a.
Cunradus 2.	15 aar	Carolus 4.	28 aar
Henricus 3.	17 aar	Venceſlaus	22 aar
Henricus 4.	50 aar	Rupertus	10 aar
Henricus 5.	20 aar	Sigiſmundus	27 aar
Lotharius Saxo	13 aar	Albertus 2.	2 aar
Conradus	14 aar	Fridericus 3.	53 aar
Fridericus	37 aar	Maximilianus	33 aar
Henricus 6.	7 aar	Carolus 5.	
Philippus 2.	10 aar	Ferdinandus	

Regiſter paa alle Paſſuer ſom verit haffue fraa den førſte oc ind til Julium tertium.

Anno Chriſti 33. Primus Petrus Apoſtolus vor i Rom 25 aar
Effter S. Peder bleff
Linus Paffue 11 aar

Anacletus	11 aar
Clemens 1.	9 aar
Euariſtus	9 aar
Alexander 1.	10 aar
Xiſtus	10 aar

Thelesphorus	11 aar
Hyginus	4 aar
Pius	12 aar
Anicetus	9 aar
Soter	9 aar
Eleuterius	21 aar
Victor	10 aar
Zephirinus	9 aar
Calistus	5 aar
Urbanus	8 aar
Pontianus	9 aar
Antherus	3 aar
Fabianus	13 aar
Cornelius	3 aar
Lucius	3 aar
Stephanus 1.	3 aar
Xistus 2.	2 aar
Dionisius	6 aar
Felix 1.	4 aar
Eutichianus	8 aar
Caius	11 aar
Marcellinus	9 aar
Marcellus	5 aar
Eusebius	2 aar
Malciades	4 aar
Siluester	2 aar
Marcus	2 aar
Julius 1.	16 aar
Liberius	16 aar
Felix 2.	1 aar
Damasus	18 aar
Syricius	15 aar
Anastasius 1.	3 aar
Innocentius 1	15 aar
Sosimus	1 aar
Bonifatius 1.	3 aar
Celestinus	8 aar
Xistus 3.	8 aar
Leo 1.	21 aar
Hilarius	6 aar
Simplicius	15 aar
Felix 3.	8 aar
Gelasius	4 aar
Anastasius 2.	1 aar
Simmachus	15 aar
Ormisda	9 aar
Johannes 1.	2 aar
Felix 4.	4 aar
Bonifatius 2.	2 aar
Johannes 2.	2 aar
Agapetus	1 aar
Siluerius	1 aar
Vigilius	17 aar
Pelagius 1.	11 aar
Johannes 3.	13 aar
Benedictus	4 aar
Pelagius 2.	10 aar
Gregorius 1.	13 aar
Sabinianus	1 aar
Bonifacius 3.	3 mon.
Bonifacius 4.	6 aar
Deus dedit	4 aar

Bonifa-

Register.

Agapetus 2.	9 aar
Johannes 13.	4 aar
Leo 8.	1 aar
Johannes 14.	6 aar
Benedictus 5.	1 aar
Donus 2.	1 aar
Bonifatius 7.	6 mon.
Benedictus 6.	8 aar
Johannes 15.	8 mon.
Johannes 16.	4 mon.
Johannes 17.	10 aar
Gregorius 5.	2 aar
Siluester 2.	4 aar
Johannes 18.	10 mon.
Johannes 19.	4 aar
Sergius 4.	2 aar
Benedictus 7.	11 aar
Johannes 20.	9 aar
Benedictus 8.	10 aar
Siluester 3.	56 dag
Gregorius 6.	2 aar
Clemens 2.	9 mon.
Damasus 2.	23 dag.
Leo nonus	13 aar
Victor 2.	2 aar
Stephanus 9.	4. mon.
Benedictus 9.	8 mon.
Nicolaus 2.	3 aar
Alexander 2.	11 aar
Gregorius 7.	12 aar
Victor	1 aar
Vrbanus 2.	13 aar
Paſcalis 2.	18 aar
Gelaſius 2.	1 aar
Caliſtus 2.	5 aar
Honorius 2.	5 aar
Innocentius 2.	14 aar
Celeſtinus 2.	5 mon.
Lucius 2.	11 mon.
Eugenius 3.	8 aar
Anaſtaſius 4.	2 aar
Adrianus 4.	4 aar
Alexander 3.	21 aar
Lucius 3.	4 aar
Vrbanus 3.	1 aar
Gregorius 8.	52 dag.
Clemens 3.	2 aar
Celeſtinus 3.	6 aar
Innocentius 3.	18 aar
Honorius 3.	10 aar
Gregorius 9.	14 aar
Celeſtinus 4.	18 dag.
Jonnocentius 4.	11 aar
Alexander 4.	6 aar
Vrbanus 4.	3 aar
Clemens 4.	3 aar
Gregorius 10.	1 aar
Innocentius 5.	5 mon.
Adrianus 5.	40 dag.
Johannes 21.	8 mon.
Nicolaus 3.	3 aar
Honorius 4.	2 aar

Martinus 4

Nicolaus

Register.

Nicolaus 4.	4 aar	Johannes 23.	4 aar
Celestinus 5.	5 mon.	Martinus 5.	5 aar
Bonifacius 8.	8 aar	Eugenius 4.	15 aar
Benedictus 10.	9 aar	Felix 5.	9 aar
Clemens 5.	9 aar	Nicolaus 5.	8 aar
Johannes 22.	19 aar	Calixtus 3.	3 aar
Benedictus 11.	7 aar	Pius 2.	5 aar
Clemens 6.	10. aar	Paulus 2.	6 aar
Innocentius 6.	10 aar	Xistus 4.	13 aar
Vrbanus 5.	8 aar	Innocentius 8.	5 aar
Gregorius 11.	8 aar	Alexander 6.	11 aar
Vrbanus 6.	11 aar	Pius 3.	27 dag.
Bonifacius 9.	14 aar	Julius 2.	9 aar
Celestinus 6.	15 aar	Leo 10.	9 aar
Benedictus 13.	21 aar	Adrianus 6.	1 aar
Innocentius 7.	2 aar	Clemens 7.	11 aar
Gregorius 12.	2 aar	Paulus 3.	15 aar
Alexander 5.	8 mon.	Julius 3.	

Gud skick oc vende /
Alt til en god ende.

